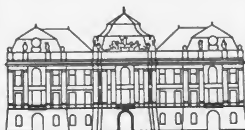
KRIGET EMELLAN SVERIGE OCH RYSSLAND ÅREN 1808 OCH 1809. ÖFVERSATT AF...

Paul van Suchtelen

KRIGET

EMELLAN

SVERIGE OCH RYSSLAND,

ÅREN 1808 OCH 1809.

AF

PAUL VAN SUCHTELEN,
GEN. LÖJTN. I KEJS. RYSK TJENST.

ÖFVERSATT

AF

R. F. G. WREDE,
Löjtn. vid Kongl. Andra Lifgardet.

STOCKHOLM.
TRYCKT HOS N. H. THOMSON, 1835.

KAISERLICHE KOENIGLICHE
WIEN
HOFBIBLIOTHEK

KONUNGENS 2DRA LIFGARDES

OFFICERS-KORPS

ERKÄNSAMT

af

Öfversättaren.

FÖRORD.

De händelser, hvilka uti närvarande arbete framställas, hafva på våra allmänna förhållanden utöfvat ett så väsendtligt inflytande, att de ej kunna undgå att i hög grad påkalla hvarje Svensk mans uppmärksamhet. Vi smickra oss derföre med det hopp, att bereda allmänheten en underhållande sysselsättning, då vi meddela en öfversättning af: *Précis des événements militaires des campagnes de 1808 et 1809 en Finlande, dans la dernière guerre entre la Russie et la Suède, par le L.-G. C. P. de S****, det enda arbete, hvari dessa tilldragelser med temlig fullständighet finnas upptecknade. Förf. utmärker sig genom sin sällsynta oväld, genom den rättvisa han söker göra äfven sina fiender, samt genom ett berömvärdt sträfvande efter historisk sanning.

ÖFVERSÄTTAREN.

FÄLTTÅGET
1808.

I.

Knappt hade Europa sett lugnet återställas i Tyskland, innan ett nytt krig i början af 1808 utbröt i Norden.

Gustaf IV Adolfs opolitiska ståndaktighet förkastade välviljans enträgnaste anmaningar. De mest ögonskenliga faror, som hotade hans rike, kunde ej böja denne furstes jernsinne. En brytning mellan Sverige och Ryssland var oundviklig.

Kejsar Alexander utnämnde grefve Buxhoevden till befälhafvare öfver Ryska hären. Den färg man skickligt visste gifva förberedelserna, den lifliga verksamhet med marscher och synbara rustningar, som rådde i hufvudstaden helt nära den blifvande krigsskådeplatsen, utbredde till Ryssarnes fördel tron på

en stor numerär styrka. Svenska sändebudet i S:t Petersburg missleddes äfven af denna allmänna villfarelse [1]), hvilken snart spridde sig till Sverige.

I tre kolonner och åtskilliga smärre afdelningar gingo (den 21 Febr.) 17:de och 21:sta Ryska divisionerna öfver Kymmene elf, vid Abborfors, Keltis och Anjala [2]). Deras förenade styrka öfversteg ej 16,000 man; ett regemente dragoner, ett regemente husarer och 200 kosacker af kejserliga gardet *) deri inberäknade.

Vid sitt inträde på Svenska området vid Abborfors, trodde sig grefve Buxhoevden böra förklara sin önskan, att utan motstånd blifva emottagen. Den officer, hvilken i sådant ändamål afskickades som parlementär, helsades af de första skotten. Nu var stridshandsken kastad.

Tvenne proklamationer utfärdades till invånarne och krigshären i Svenska Finland. Den första innehöll förnämligast en uppmaning att förhålla sig stilla, försäkran att hand-

---

*) Finländska dragonerna och Grodnoska, nu Klastitziska husarerna.

hafva en sträng krigstukt, att noggrannt ersätta alla de förnödenheter, truppernas underhåll skulle påkalla, och löftet att hålla landets religion, lagar och inrättningar i helgd [3]).

Under detta oblida luftstreck var kölden sträng; men likväl ej utomordentlig. Snön var djup. Ryska lätta infanteriet hade försett sig med skidor; artilleriet fördes på slädlavetter.

Landets skaplynne afviker i östra delarne ej väsendtligt från det, som det äldre Ryska Finland företer. Från Wiborg, der bergen redan äro temligen höga, korsa sig ofantliga klippmassor i alla riktningar. Mängden af sten och klippor är på några ställen så stor, att ögat med möda upptäcker en fri rymd af några qvadratfamnar. Vägarne äro smala och krokiga, men fasta; skogarne dystra, samt landets utseende i allmänhet vildt och ödsligt. De talrika vattenmassor, af hvilka det är genomskuret, företedde då lika många vidsträckta och jemna isfält, som utan fara kunde bära trupper af alla vapen, till och med det tyngsta artilleri.

Svenska regeringen, döf för alla föreställningar, hade ej antagit möjligheten af ett

krig på sitt område. Oaktadt de varningar hon erhållit, försmådde hon likväl att bereda sig på ett sådant. Finska hären låg ännu kringspridd på sina rotar, gränslinien bevakades endast af en svag postkedja *). Grefve Buxhoevden beslöt att begagna sig af denna säkerhet, hans motståndares första och hufvudsakligaste fel.

Svenskarnes motstånd vid Abborfors kunde ej vara allvarsamt. Några dragoner och en officer **), hvilken ville göra sig en ära af att vara den första, som skulle gå öfver denna bro, för hvars skull ett krig, några år förut, var nära att utbryta, utgjorde Ryssarnes enda förlust. Deras vensta flygelkolonn besatte samma dag Lovisa. Centern, under general-major Tutschkoff 2:a [4]), framryckte utan motstånd till Hardom, och högra flygeln, anförd af furst Bagration, till Kausala,

*) Svenska sändebudet i S:t Petersburg, försigtigare än dess regering, hade den 1 Febr. underrättat general af Klercker om Ryssarnes snara infall i Finland, och utan att på något sätt dertill vara berättigad [5]), vidtog denne general på eget bevåg några försvarsanstalter.

**) Kapten Rodzeänko vid Finländska dragonregementet.

Elimä och Lappträsk. Svenska öfversten Palmfelt [6]) drog sig undan till Borgå.

Lovisa erbjöd Ryssarne intet annat byte, än ett fodermagasin. Tillträdet till denna stad försvaras, från sjösidan, af Svartholms fästning. Denna kringrändes, och 1,800 man, under generalerne Mukanoff och Briscorn, blefvo qvarlemnade, för att verkställa belägringen.

Den fördelning [7]), som stod mot Ryska venstra flygelkolonnen *), hade intagit position vid Forsby. Passet, som här bildas af en klipp-ås, omgifven af bråddjup, är ointagligt i fronten. Men Ryssarne kringgingo på isen öfver Pernoviken (den 24 Febr.) Svenskarnes högra flygel, och general Tutschkoff 2:a, som anryckt genom Liljendal, öfverflyglade också deras venstra. Efter en mera liflig än mördande skottvexling, och en träffning på isen, mellan gardets kosacker och Nylands dragoner, drog sig Svenska öfversten Gripenberg genom Illby till Borgå. Under skygd af sex fältstycken försökte han åtskilliga gånger att åter fatta stånd; men tillbakaträngd

*) Anförd af general-löjtnanten, furst Gortschakoff.

af generalerna Borosdin och Orloff-Denissoff, aftågade han om natten åt Tavastehus. Svenske öfverste-löjtnanten Stjernvall, en ansedd officer, blef vid Forsby tillfångatagen, och general af Klercker, som tills vidare hade öfverbefälet, räddade sig med möda från Borgå [8]), i det ögonblick då Ryska förtrupperna redan inryckte i denna stad, den äldsta i Finland [9]). Grefve Buxhoevden förlade dit sitt högqvarter den 25 Februari.

Emellertid framryckte furst Bagration (21:sta divisionen) från Lappträsk och Angerby [10]) till Artsjö, der han om natten (emellan den 27 och 28) anföll en Svensk brigad under öfverste Adlercreutz [11]). Öfverstarne Karpenkoff och Ericson ledde detta raska och lyckliga anfall, under hvilket 2:dra jägar-regementet utmärkte sig [12]). Omkring hundra man stupade på begge sidor. Adlercreutz drog sig åt Tavastehus [13]).

Några andra partiela träffningar förefölle i Orimattila, vid Lahtis [14]) och Kowkis [15]); men dessa ställen blefvo genom Ryska venstra flygelns framgångar snart afskurne. Några blefvo tagna, och de trupper, som besatte de öfriga, skyndade att aftåga, förande med

sig allt hvad orten ägde: invånare [16]), lifsmedel, boskap och slädar.

Grefve Klingspor, en af rikets herrar och en af Svenska härens äldsta generaler, hade emellertid blifvit utnämnd till befälhafvare öfver Finska trupperna. Han förlade sitt första högqvarter i Tavastehus, der general af Klercker sammandragit omkring 5,000 man. Konungens instruktion föreskref Klingspor att draga sig undan för fiendens öfvermagt, och att ej blottställa Finska hären i en olika strid. Den i Finland då befintliga styrkan uppgick till 14,984 man ordinarie manskap och omkring 4,000 man af vargeringen [17]). Af detta antal voro 800 man kavalleri och ungefär lika mycket artilleri. I Sveaborg lågo 7,000 man, och på Svartholm 700. Dessa garnisoner böra inberäknas i hufvudsumman.

Oaktadt lokala hinder och de svårigheter, som förorsakades af den djupa snön, som isynnerhet besvärade furst Bagrations marsch, beslöt grefve Buxhoevden att framtränga med sin venstra flygel. Intagandet af Helsingfors skulle afskilja Sveaborg, och hindra all omedelbar förbindelse mellan denna stora

vapenplats och grefve Klingspors hufvudkorps.

En kolonn af lätta trupper, under grefve Orloff-Denissoff, understödd af general Borosdins rytteri, tog således stora vägen från Borgå till Helsingfors. En fördelning, anförd af öfverste Anselme de Gibory, begaf sig från Östersund [18]) till det då isbetäckta vatten, som skiljer Helsingfors från fästningen, och som bildar dess hamn. General Tutschkoff 3:e gick på samma gång, att genom en omväg besätta vägen från Helsingfors till Åbo, och afskära de trupper, som åt detta håll ville draga sig undan *).

Svenskarne afvaktade icke utvecklingen af dessa rörelser. De utrymde Helsingfors, formerade sig på isen i slutna kolonner, och drogo sig åt Sveaborg. Angripne af Orloff-Denissoffs rytteri, förlorade de 124 fångar och 6 stycken [19]). Aderton kanoner, en haubits, 20,000 styckekulor, 4,000 bomber och granater, 4,500 gevär, 15,000 hästskor, ett stort

*) Denna rörelse var alldeles densamma, som fältmarskalken Lascy 1742 utförde emot general Bousquet [20]), hvilken tvingades att nedlägga vapen. Då fanns ej Sveaborg.

förråd af verktyg, några magasiner och ett välförsedt militär-sjukhus föllo i Helsingfors uti Ryssarnes händer. Sveaborg omringades genast af en kordon lätta trupper, tillräcklig att hindra tillförsel till fästningen. Tills vidare anbefaldes general Rajevski att blokera den. Men fyra bataljoner fotfolk och 200 man rytteri, var allt hvad grefve Buxhoevden kunde lemna honom.

Sedan Ryska befälhafvaren sålunda framskjutit sin venstra flygel, så långt han fann behöfligt, insåg han nödvändigheten, att utan tidsförlust fördrifva general Klingspor från Tavastehus. Han riktade sin lilla härs alla kolonner mot denna stad; den 7 Mars befunno de sig blott en liten dagsmarsch derifrån. Deras förenade styrka steg icke öfver 9,000 man [21]). De trupper, som blifvit qvarlemnade vid fästningarne, några detaschementer och provianterings-kommenderingar medtogo resten. De små fäktningar, som hittills förefallit, hade ej kostat mycket folk, och antalet af de sjuka var ej heller betydligt.

Tillträdet till Tavastehus försvarades steg för steg. General af Klercker, en sjuttioårs gubbe, full af eld, hade anordnat allt, för

att derstädes lemna en hufvuddrabbning. Vid sin ankomst från Sverige fann grefve Klingspor 5,000 man der sammandragne *). Denne nya befälhafvare, föga yngre än den han efterträdde, tycktes ett ögonblick tveka om det beslut han borde fatta. Men Ryska härens hastiga rörelser, det utspridda ryktet om dess stora numerära öfverlägsenhet, fruktan för ett strängt ansvar, om han vågade öfverträda konungens gifna föreskrift, allt detta inverkade på grefve Klingspor. Sedan han rådfört sig med sitt krigsråd, lemnade han hastigt Tavastehus och dess befästa slott, hvarest Ryssarne funno aderton kanoner och tre mörsare [22]). Resten af det Svenska orörliga artilleriet, samt en mängd vapen och ammunition hade blifvit försänkte [23]). Ledande sitt återtåg åt Tammerfors och Björneborg, flyttade grefve Klingspor sitt högqvarter till Kurvola (den 6 Mars). Grefve Buxhoevden tog sitt i Tavastehus (den 8 Mars).

Svenska befälhafvaren, som samvetsgrannt ville följa de erhållne föreskrifterna, uppgaf såsom skäl, då han sålunda, utan strid, drog

*) Rapport till konungen af d. 5 (3) Mars.

sig undan, nödvändigheten att genom sin närvaro påskynda upprättandet af landtstormen i Österbotten *), och framför allt den att, innan han vidtog något annat, hopsamla de öfriga trupperna, hvilka ännu lågo kringspridda både i södra Finland och i Savolaks, det vill säga i de från hvarandra mest aflägsna delar af landet.

En ny Rysk kolonn, sammansatt af en del af 5:te divisionen och omkring 3,000 man stark [24]), hade nu under general-löjtnanten Tutschkoff 1:a infallit i Savolaks, landets östligaste provins. Anryckande från Ryska fästningarne Willmanstrand och Nyslott, besatte denne general (d. 28 Febr.) Rantasalmi, Sulkava och Puumala, och tillbakaträngde en Svensk brigad **) under öfversten grefve Cronstedt [25]). Förmodande motstånd vid S:t Mickel, ryktbart under förra kriget, sammandrog Tutschkoff sedermera sina trupper i Christina. Men Cronstedt hade dragit sig undan åt Pieksämäki och Kuopio.

*) Rapport till konungen, dat. Akkas-Toijola den 9 Mars. Se bland bilagorna konungens instruktion för general en chef i Finland.

**) Denna brigad (den 4:de) var sammansatt af trupperna i Savolaks och Karelen.

Dessa många besynnerliga namn, dem vi ej kunna undvika eller ändra, förtjena i så måtto att fästa vår uppmärksamhet, som de merendels utvisa en ursprungligen Finsk befolkning. Längs kusten och äfven i några andra nejder förnimmer örat andra, som förråda ett Göthiskt ursprung. Här äro inbyggarne afkomlingar af Svenska kolonister. En hvar af dessa folkstammar har sin egen karakter. Deras språk, anletsdrag, sedvanor och drägter äro lika skiljaktiga som deras härkomst. Svensken har mera lif och starkare uttalad fosterlandskänsla [26]). Rymligare och beqvämare boningar, Europeisk drägt och en mera framskriden bildning skilja honom från den egentliga Finnen.

En annan anmärkning, som vi anse oss böra göra, angår den stora utspridning, man gifvit de Ryska trupperna, hvilka man från första dagarne af deras infall, och oaktadt deras ringa antal, sett omfatta hela den ansenliga landtvidden mellan sjöarne i öfra Finland och hafsviken, vid landets södra kust. Denna skenbara skingring härledde sig från sjelfva landets skaplynne. Ehuru genomskuret i alla riktningar af sjöar, moras, berg

och djupa skogar, erbjuder det likväl talrika kommunikationer; alla kunna leda till mera eller mindre vigtiga resultater, kunna underlätta så väl posters undsättning, som ock fiendtliga företag emot sådane, befrämja framskaffandet af lifsförnödenheter o. s. v. Vägarne äro goda; sällan blifva de mycket djupa, och medgifva nästan alltid truppers framtåg [27]). Det vore oförsigtigt, vare sig vid försvar eller anfall, att lemna någon enda af dem helt och hållet obevakad, lika vådligt som att äfventyra sådant i Schweitziska dalarne. För öfrigt, då byarne i allmänhet äro små, landet glest bebygdt och fattigt på förnödenheter och transportmedel, så uppstår nödvändigheten att begagna nästan alla kommunikationer, dels för att hushålla med hufvudvägarne, dels för att, under denna oblida himmel, förskaffa soldaten något skygd och några af dessa lokala förmåner, som genom det i våra dagar antagna hastiga och snart afgörande krigssystemet blifvit så oumbärliga. Att blifva slagen i detalj behöfver man ej befara i Finland. På få ställen kan en till antalet öfverlägsen styrka der utveckla sin öfvermagt. Hvarje fördelning af 1,000 eller

1,500 man utgör redan en liten krigshär, hvars anförare måste äga en grad af fältherre-egenskaper, sjelf kunna skapa sina medel, och ofta handla utan att från högre ort invänta förhållningsorder. Framställningen af de träffningar som föreföllo, skall ådagalägga, att de vexelvis segrande partierna för sina framgångar i allmänhet vida mera hade att tacka den efterhand inträffade ankomsten af friska trupper [28]), samt befälhafvarnes skicklighet och ihärdighet, än öfverlägsenheten af de stridskrafter, som befunno sig på slagfältet.

Men landets allmänna förhållanden, i afseende på större krigsoperationer, böra dock icke, i och för dessa omständigheter, lemnas ur ögnasigte. Man finner der sex strategiska hufvudpunkter, och endast dessas besättande och bibehållande kunde trygga den eröfring, som Ryska trupperna nu gingo att verkställa.

Sveaborg, oegentligen Nordens Gibraltar kalladt, hamn, vapenplats, nederlag för handeln, beherrskar kustsegelleden, och hotar omedelbart den stora kommunikationen mellan Ryska gränsorterna och Åbo.

Tavastehus, stad och marknadsplats, i en fruktbar nejd i det inre af landet och på dess anseuligaste landthöjd. Vägarne mellan norra, östra, vestra och södra Finland korsa hvarandra härstädes.

Åbo, landets hufvudstad. Har den mesta gemenskapen med Sverige. Säte för regeringen, ett universitet, hamn, skeppsvarf, station för en eskader af skärgårdsflottan.

Vasa, handelsstad, der åtskilliga stora farvägar sammanstöta. Genom sitt läge midt emot Svenska staden Umeå erbjuder den om sommarn en lätt landstigningspunkt, om vintern en öfvergång på isen öfver Bottniska viken.

Kuopio eller snarare *Idensalmi*, som betäcker östra delen af landet; är blott på en enda väg tillgängligt.

Uleåborg, sista nyckeln till norra Finland. Här är gränsen för hvarje väl anlagd operationsplan.

II.

NÅGRA hastiga, välberäknade marscher, några hittills föga blodiga träffningar, den ihärdighet, med hvilken trupperna trotsade ett hårdt luftstreck och stora fältmödor, hade för Ryska befälhafvaren varit tillräckliga, att på några få dagar vinna de första resultater, hvilka han kunde vänta sig. Sveaborg var kringrändt; Nyland och Tavastland redan i hans händer; beväpningen af en landtstorm i östra delen af landet förekommen; Svenskarne på återtåg norrut; en betydlig del af kustlandet intaget.

Grefve Klingspors påskyndade återtåg förrådde, att han ej ännu vågade förlita sig på sina motståndskrafter. I Tammerfors och Björneborg kunde Svenskarne ej länge uppehålla sig. Deras anförare hade endast att välja mellan tvenne alternativer: antingen att gå öfver den tillfrusna Bottniska viken mellan Vasa och Umeå, för att draga sig till Sverige, eller

ock

ock att leda kriget åt norra delen af landet, för att sålunda mer och mer aflägsna Ryssarne från deras operationsbas och de södra trakterna. I begge fallen måste han räkna på det motstånd, som skulle göras af Sveaborg, och på de diversioner, hvilka Sverige, vid sjöfartens återöppnande, blefve i tillfälle att företaga, på någon del af den långa kuststräcka, som Ryska hären hade att bevaka.

På denna förutsättning grundade grefve Buxhoevden sina ytterligare operationer. Sedan han besatt Tavastehus, lät han 21:sta divisionen, med undantag af en fördelning, som under general-major Schepeleff riktades mot Åbo, följa grefve Klingspor i spåren. Den 5:te divisionen (general Tutschkoff 1:a) anbefaldes, att, från Jorois, der den redan inträffat, marschera på tvenne kolonner till Vasa, dit grefve Buxhoevden sålunda hoppades att hinna före Klingspor. Den 17:de divisionen bestämdes att förstärka de trupper, som blokerade Sveaborg, att intaga det befästa Hangö Udd, och att underhålla gemenskapen mellan Helsingfors och Åbo. Några bataljoner af de stående garnisonerna i fästningarne uti Ryska Finland, förlades vid provi-

anteringsplatserna och de ställen, som utsågos för bevakande af den redan eröfrade delen af landet.

Vid denna tid erhöll Ryska hären förstärkning af några trupper, hvaribland skansgräfvare och belägrings-artilleri, hvilka skulle användas vid Sveaborg. Den vid Svartholm qvarlemnade styrka kunde nu också begagnas, sedan denna lilla fästning dagtingat, efter fem eller sex dagars kanonad. Akten, som upprättades [29]) mellan Ryska ingeniör-kapitenen Drenteln och fästningens kommendant, major Gripenberg, innehöll elfva artiklar, hvilka hufvudsakligast stadgade:

Fästningens uppgifvande i dess närvarande skick; garnisonens krigsfångenskap, med undantag af de infödda Finska soldaterna, hvilka skulle hemförlofvas; truppernas uttågande med öfliga hederstecken; enskild egendoms fredande; officerarnes rätt att behålla sina värjor. I händelse af stillestånd eller fred före fästningens uppgifvande, skulle dagtingan anses såsom ogjord. Kommendanten förbehöll sig äfven rättigheten, att afsända en rapport till konungen af Sverige [30]).

Ryska trupperna *) besatte Svartholm den 18 Mars. Tvenne fanor, 20 officerare, 733 underofficerare och soldater, 200 kanoner och mörsare, ett betydligt förråd af ammunition och vapen, samt ett magasin omalen säd föllo i Ryssarnes händer [31]).

Uppgifvandet af denna fästning tillskrefs bristen på bränsle, hvarmed garnisonen ej hade haft tid att förse sig, förstöringen af dess enda qvarn [32]), och isynnerhet den stora sjuklighet, som saknaden af drickbart vatten [33]) förorsakat **).

Huru än förhållandet må hafva varit, Svartholm var för Ryssarne en stor vinning; denna fästning stängde inloppet till Lovisa hamn, och skulle afbrutit sjöfarten utmed kusten. Den befanns i ett förträffligt försvars-

*) 1,850 man, af hvilka tredjedelen användes vid batterierna.

**) Då kejsar Alexander 1809 besökte Svartholm, gjorde en ingeniör-officer H. M. uppmärksam på, huru mycket garnisonen haft att utstå, då den var hopträngd i osunda kasemattor, och endast hade omalen säd till uppehälle. Monarken svarade: jag föraktar veklingar, jag erfar med tillfredsställelse, att våra fiender ej äro det.

tillstånd [34]), med undantag af några felaktigheter i konstruktionen, som vid små fästningar äro nog vanliga *).

Furst Bagration, anbefald att följa grefve Klingspors rörelser, hade framkastat sina förtrupper, under general Jankovitsch, genom Lempälä till Tammerfors, som besattes den 11 Mars. Några sqvadroner [35]) Svenskt rytteri, som ville hindra Ryssarne att gå öfver den då tillfrusna sjön vid Tammerfors, blefvo af Grodnoska husarerna med förlust tillbakaslagne. Mindre lyckligt för Ryssarne utföll deremot ett försök på en infanteri eftertrupp **): denna slog sig igenom, och räddade en transport, hvars betäckning den utgjorde. Ryska trupperna hade, nästan utan att rasta, gjort en marsch af sju och en half mil.

Grefve Klingspor hade nu efterhand dragit sig undan, genom Ruotsila, Lauttakylä, Kuumo och Gammelby till Norrmark. Han tycktes vara sinnad att försvara Björneborg, och betäckte denna stad med en stark efter-

*) Se underkommendanten i fästningen, kapiten v. Schoultz' rapport öfver försvaret af Svartholm, utgifven i Stockholm 1810.

**) Åbo läns regemente, major Reuterskjöld.

trupp, som han förlade på begge stränderna af Kuumo elf. Furst Bagration anföll denna styrka (den 16 Mars) med tre detaschementer, och intog Keikiö, Kuumo kyrkoby och Järilä. Det sistnämnda stället, betäckt med förhuggningar, togs af 25:te jägar-regementet genom öfverrumpling [36].

Svenskarne hade (den 17 Mars) uppbränt flere broar på landsvägen, och nedhuggit stora trän, för att göra den ofarbar. Ryssarne kunde således blott på bi- och vintervägar, öfverhöljda af djup snö, följa deras rörelser. Det oaktadt upphann Jankovitsch sina fiender på Kuumo elf nära Haistila, hvarest grefve Löwenhjelm, befälhafvaren för Svenska generalstaben, hade hopsamlat tre bataljoner fotfolk, några hundra man af Nylands dragoner samt något artilleri [37]. Ryska styrkan bestod af 1,200 man och sex fältstycken. Resten anlände efterhand.

Striden hade redan öppnats med liflighet i fronten, då furst Bagration personligen inträffade. Han befalde att genom Haistila och Ulfsby kyrkoby kringgå Löwenhjelms position vid en bugt af elfven. Genom denna rörelse, som omedelbart hotade Björneborg, tvingades den Sven-

ska general-adjutanten att lemna sin ställning; han drog sig tillbaka. Denna träffning var blodig [38], flere officerare blefvo sårade *). Bagration besatte Björneborg.

En afdelning, anförtrodd åt öfverste Kulneff, hade under tiden från Tammerfors, genom Kyro **) och Nummijärvi [39], följt Svenska brigaden Adlercreutz tätt i hälarne, och hotade på samma gång Himola [40] och Christinestad. Adlercreutz, ändrande riktning [41], drog sig genom Lappo åt Ny Carleby, medan grefve Klingspor fortfor att öfvergifva kustlandet. Furst Bagration lemnade nu befälet öfver de trupper, som skulle agera emot norra delen af landet, åt general Rajevski. Denne besatte Christinestad (den 25 Mars) och Vasa (den 29), under det Kulneff inträffade i Ylistaro (den 28) och derstädes satte sig i gemenskap med general Tutschkoff 1:s förtrupper.

---

*) Ibland dessa öfverste-löjtnant Rüdinger (Ryss), och major Reutercrona (Svensk).

**) År 1714 föreföll i trakten af Kyro [42], nära Hanno by, en drabbning mellan Ryska krigshären, anförd af furst Galitzin, och den Svenska, under baron Armfelt.

Denne sistnämnde, som endast vid Leppävirta och Kuopio rönt något motstånd af brigaden Cronstedt, qvarlemnade på det sednare stället fyra bataljoner och något rytteri, under general-major Bulatoff, för att trygga sina kommunikationer, hvilka hotades från Idensalmi sidan, och tågade med sin öfriga styrka (fem bataljoner och några sqvadroner) åt Rautalampi och Istumäki (den 24 Mars) [43].

Efter erhållen underrättelse om dessa mått och steg, trodde sig grefve Klingspor böra fortsätta sitt undantåg åt norr. Från den 23 till den 26 Mars flyttade han sitt högqvarter till Nerpes, Pörtom och Wörå, hvarest han sammandrog kärnan af sina stridskrafter.

Medan denna rörelse följdes af generalerna Tutschkoff 1:a och Rajevski, hvilka sålunda, nästan utan strid, gjorde snabba framsteg åt norr, skyndade furst Bagration, att på strandvägen tåga ner åt söder, till Åbo. Han lemnade sin trupp, som på åtta dagar tillryggalagt en sträcka af tjugu mil, blott en dags hvila i Björneborg. Men general Schepeleff, som med 1,600 man blifvit detascherad från Tavastehus till Åbo, framkom dit (den 22 Mars) före furst Bagration, utan att

hafva mött det minsta motstånd. Grefve Buxhoevden förlade sitt högqvarter till Åbo den 25 Mars.

Sålunda lemnade Svenskarne landets hufvudstad, utan att ens fösökt fördröja dess intagande. Den der stationerade skärgårdseskadern, 64 örlogsfartyg [44]), hade de uppbränt. Två hundra åttatio metallkanoner, ett betydligt nederlag af skeppsförnödenheter, slottet (Erik XIV:s ryktbara fängelse), hvars tyghus ännu innehöll 323 stycken af alla kalibrar, en mängd kulor, vapen, ammunition, allt detta föll i Ryssarnes händer, och blef frukten af deras verksamhet.

Det befästa Hangö Udd undergick samma öde. Denna punkt är vigtig endast genom sitt läge vid hafvet; i likhet med Svartholm och Sveaborg, afskär den kustfarten. Dess batterier, ehuru ännu ej fulländade, voro bestyckade med 55 kanoner och försedde med ammunition. Svenska regeringen hade der hopsamlat för dessa verks fullbordande behöflige materialier; men utförandet blef de Ryska ingeniörerna förbehållet. Några veckor sednare var Hangö Udd tryggadt för öfverrumpling.

Sålunda hade, under den korta tidsrymden af en månad, södra och mellersta delen af Finland blifvit eröfrade. Grefve Buxhoevden ville ännu härtill lägga de Åländska öarne, hvilkas invånare visade en mot Ryssarne fiendtlig sinnesstämning. Detta företag, som åsyftade att uppresa en ytterligare skiljemur mellan Finland och Sverige, uppdrogs åt majoren i Ryska generalstaben v. Neidhardt, hvilken, i spetsen för en föga talrik trupp kosacker, begaf sig till Åland. Sedan de få der förlagde Svenska soldaterna förfogat sig undan till sitt fädernesland, underkastade sig öarne vid första uppfordran. Öfverste Vuitsch besatte dem (den 12 April) med en del af 25:te jägar-regementet.

Så hastiga framsteg, så stora resultater loforda sjelfva tillfyllest de kombinationer, af hvilka de voro en följd. Men grefve Klingspors hastiga återtåg och långsamheten i 5:te divisionens (general Tutschkoff 1:a) rörelser, förorsakad af ortsförhållanden och svårighet att anskaffa lifsmedel, hade det oaktadt kullkastat grefve Buxhoevdens plan. Svenskarnes operationslinie hade ej kunnat afskäras; deras hufvudhär icke heller tvingas att draga

sig undan öfver Bottniska viken, såsom Ryska befälhafvaren förestält sig, antagande utan tvifvel att Svenskarne skulle göra furst Bagration ett långvarigare motstånd. Kärnan af grefve Klingspors här hade bibehållit sig nästan oskadd. Svenska befälhafvaren befann sig visserligen tillbakaträngd åt norr, i ett ofruktbart land, och ägde blott en enda underhållskanal, hvilken, på en ofantlig omväg, gränsande till Lappland, genom Torneå och Westerbotten ledde till det öfriga konungariket; hans läge måste således i detta afseende vara ganska brydsamt. Men sjöfartens återöppnande skulle bereda honom nya tillgångar. Fälttåget var ännu icke slutadt. Ryska anföraren måste anlita nya kombinationer, och välja den utväg, han efter intagandet af Tavastehus öfvergifvit, nemligen att leda en direkt operation från Kuopio på Uleåborg.

Fattande detta sena beslut, trodde grefve Buxhoevden, att ögonblicket ännu möjligtvis ej vore förloradt. General Bulatoff anbefaldes att i sträckmarscher, genom Idensalmi och Piippola, framrycka åt Uleåborg, och Tutschkoff 1:a skulle emellertid fullfölja sin rörelse på Jakobstad och Gamla Carleby.

Desse befälhafvare hade sig föreskrifvet att anfalla Svenskarne öfverallt, der desse ville göra motstånd.

General Rajevski qvarlemnade några trupper i Vasa, så väl för att bevaka Qvarken, hvilken ansågs lätt att då öfvergå, som ock att trygga kommunikationerna, en åtgärd så mycket mera nödvändig, som Ryssarnes operationslinie med hvarje dag förlängde sig, och lifsmedlen ej med tillräcklig skyndsamhet kunde fortskaffas *).

I sammanhang med dessa nya anordningar, anbefaldes öfverste Kulneff, att med häftighet förfölja Svenskarne. Han upphann dem i ett pass vid Sundby, der de befunno sig i en äfventyrlig ställning. Deras artilleri låg nedsjunket i djup snö. Han tvingade dem

*) En af de största svårigheterna under detta krig var bristen på transportmedel. Svenskarne bortförde med sorgfällighet invånarnes hästar och fordon. Med oerhörd kostnad framskaffades förnödenheterna från Ryssland, och Ryska hären hade endast att tacka kejsar Alexanders egen omsorg och dåvarande krigsministern grefve Araktschejeffs outtröttliga bemödanden, för det den någon gång var i åtnjutande af öfverflöd, och ofta undslapp att vidkännas saknaden af det mest oumbärliga.

att åtskilja sina brigader, och, efter ett förlängdt handgemäng, att draga sig undan på knappt utstakade vintervägar och beständigt åt norr. Svenska eftertrupperna anfördes af öfverste Gripenberg. Då denne officer icke kunde draga sig tillbaka, ej heller komma förbi hufvudkolonnen, som uppehölls på en biväg, så vände han sig plötsligt mot Kulneff, för att vid Pedersöre kyrka komma på stora landsvägen. Denna hans tilltagsenhet räddade Svenskarnes artilleri. Det lyckades deras kolonner, att återförena sig vid Lepplaks [45]).

Efter denna negativa framgång fortsatte grefve Klingspor sitt återtåg genom Gamla Carleby, Maringais, Lohto och Himango (från den 27 Mars [46]) till den 4 April). Han uppehöll sig helt kort i Pyhäjoki (den 8); men i Brahestad ända till den 15 April [47]). Några nyss organiserade trupper [48]) stötte under dessa marscher till honom.

Ryska förtrupperna följde honom tätt i spåren. Kulneff och Turtschaninoff, af hvilka de anfördes, tillryggalade på 22 dygn en sträcka af 60 mil. De lemnade Svenskarne aldrig ur ögonsigte, gåfvo dem ingen rast, och ådagalade vid de små träffningar, som

dagligen förcföllo, talrika prof på insigter och tapperhet. Den 12 April inträffade dessa förtrupper i Himango, och samma dag förlade generalerna Tutschkoff 1:a och Rajevski sin hufvudstyrka till Jakobstad och Gamla Carleby.

Ett starkt snöfall och en sträng köld förbjödo nu på flera dygn hvarje allvarsam strid. Under detta mellanskof uppstodo mellan de begge krigshärarne några förhållanden, som väckte den förmodan, att Finska trupperna, som utgjorde Svenska anförarens förnämsta [49]) stridsstyrka, möjligtvis voro benägne att nedlägga vapen [50]). H:r v. Huberg, anstäld för diplomatiska ärender, afsändes i ändamål att tillvägabringa en så magtpåliggande underhandling. Men utgången rättfärdigade icke ett förmätet hopp; den utvisade tvertom, att Svenskarne med klokhet förstått att vinna tid, den de begagnat till att återställa sin kolonns tågordning, hvari en stor oreda varit rådande.

Under 64 graders nordlig bredd återvaknade ändtligen det Svenska lejonet.

Kulneff hade besatt Kalajoki den 13 April; Ryska hufvudstyrkan sammandrog sig derstädes den 15; Bulatoff anryckte från Frantsila. Svenska eftertrupperna (öfverste Gripenberg),

omkring 2,000 [51]) man af alla vapen, lågo i Ypperi, söder om Pyhäjoki, hvarest Klingspor ändtligen tycktes vara sinnad att hålla stånd.

Tre Ryska bataljoner och ett halft batteri fingo befallning, att anfalla Ypperi i fronten. Öfverstarne Turtschaninoff och Karpenkoff verkstälde detta anfall med lifilghet, medan Kulneff drog sig framåt på isen, längs utmed kusten, och kringgick Svenskarnes högra flygel. Genom denna rörelse trängdes Gripenberg från position till position, och oaktadt ett hårdnackadt motstånd, i en afskuren och för försvaret gynnande trakt, såg han sig dock nödsakad att draga sig tillbaka till Wiret [52]). Grefve Klingspor, som åter satt sina trupper i återtåg [53]) åt Brahestad, insåg nödvändigheten att understödja Gripenberg, på det hans hufvudkolonn, som uppehölls af den djupa snön, måtte hinna undan. Sjelf närvarande, betäckte han sin front med ett talrikt artilleri, och afsände grefve Löwenhjelm med en brigad [54]) och några sqvadroner, att på isen uppehålla Kulneff. Den Svenske general-adjutanten inlät sig med framgång i striden; men vid ett kavalleri-anfall stupa-

de hans häst, och han sjelf blef sårad och tillfångatagen, tillika med sin adjutant *), som sökte att försvara honom. Kulneff begagnade sig af den oordning, som härigenom uppkom. Han framträngde ända till mynningen af Pyhäjoki elf, der Gripenberg för fjerde gången hade fattat stånd; men den sistnämnde drog sig tillbaka, utan att vidare låta angripa sig.

Sedan Kulneff besatt Brahestad (den 18 April), tvang han ännu Svenskarne att lemna Olkijoki. Men vid Siikajoki prestgård förnyades striden på en förlängd frontlinie. Ryska rytteriet, som vid utloppet af Siikajoki elf ånyo ville verkställa de föregående dagarnes manöver, led mycket af Svenska artilleriet och Nylands jägare. Man hade slagits i flere timmar utan någon afgjord framgång, då öfverste Adlercreutz, som i egenskap af tjenstgörande general-adjutant efterträdt grefve Löwenhjelm, varseblef att Ryssarnes eld aftog, och kastade sig på desse med anfallskolonner; han tillbakadref dem ända till Mojasi [55]). Natten åtskilde de stridande, hvil-

*) Kapiten Clairfelt.

ka varit i handgemäng uti åtta timmar. Svenska högqvarteret hade nära blifvit taget; Ryssarnes obekantskap med trakten, och Svenska generalstabsvaktens tapperhet räddade det. Denna första allvarsamma drabbning kostade öfver 1,000 man på begge sidor. Svenske öfversten Fleming stupade här [56]. Ryssarne förlorade major Konski vid 24:de jägar-regementet. Kulneff, Pahlen, Turtschaninoff och Silin, Adlercreutz, Gripenberg, Döbeln, Fock och Björnstjerna [57] nämndes i begge härarne, såsom män hvilka utmärkt sig *).

Se-

*) En Svensk talare har jemfört denna drabbning med slaget vid Mantinea, ja med slaget vid Marengo; en öfverdrift [58], kanske förlåtlig under de omständigheter som föranledde hans tal. Det oaktadt kan man ej undgå att medge, att här skedde öfvergången från den strängaste defensiv till offensiva rörelser, och att detta vapenskifte ingaf ny kraft åt en krigshär, på hvars moraliska element ett sex veckors oafbrutet återtåg kunnat inverka ofördelaktigt. Anmärkningsvärdt är, att då öfverste Kulneff såg en Svensk officer (Björnstjerna), som utan skonsamhet blottstälde sig, förbjöd han, med den honom egna storsinthet, sina jägare att skjuta på denne. Adlercreutz, ledd utaf en dylik känsla af be-

Segern var oafgjord [59]). Ryssarne, som användt endast en del af sina trupper, förlorade slagfältet; men sedan grefve Klingspor dragit sig tillbaka (den 19 April) till Lumijoki, kommo de åter i besittning deraf. Svenska hären koncentrerade sig i Lumijoki och Limingo. Ryssarne förlade sig omkring Brahestad och Karinkanta [60]).

Under det hvilotillstånd, som nu blef en nödtvungen följd af föregående marscher och fältmödor, beslöt man å ömse sidor, att invänta ankomsten af de trupper, som antågade från Savolaks. Denna sakernas ställning förlängde sig till den 27 April [61]).

General Tutschkoff 1:a hade då anbefalt general Bulatoff, att, enligt Ryska befälhafvarens plan, fullfölja sin rörelse på Uleåborg, eller, om han ej trodde sin korps ensam vara nog stark att kunna lyckas uti ett enskildt företag, genom Frantsila och Revolaks förena sig med hans yttersta högra flygel. Bulatoff valde det sednare. Tågande genom Karakon-

beundran, befalde på sin sida, att skona Kulneff. Det krig, till hvars historia vi här göra ett utkast, företedde mera än ett prof på sådan ridderlig och ädel täflan.

gis [62]) (den 20 April) och Wihanti (den 21), inträffade han i Revolaks den 24, omkring 2,500 *) man stark.

Brigaden Cronstedt (den 4:de), som hittills stått emot honom, stadnade i Temmes [63]). En annan Svensk brigad (den 5:te), under öfverste Sandels, innehade vid kusten af Bottniska viken Uleåsalo och Carlö. Ett oafbrutet samband uppstod sålunda mellan de trupper, som anryckte från Savolaks, och grefve Klingspors hufvudhär, hvars 1:sta, 2:dra och 3:dje brigader lågo i trakten omkring Lumijoki [64]).

En blick på kartan utvisar, att Svenskarne, så till sägande, nu ej ägde mera än en fot qvar i Finland. Men Ryska kolonnernas förening var ändå enda vilkoret för deras undanträngande till Torneå. Förslaget att helt och hållet afskära Svenska hären hade man redan uppgifvit; stridskrafterna voro otillräckliga för ett sådant företag, som visserligen varit afgörande, men hvilket fordrade truppernas användande på tvenne skilda håll. Tron på stor numerär öfverlägsenhet, hvaraf Rys-

*) Tvenne bataljoner af Permska regementet, en bataljon af Mohilefska, ett halft batteri och något rytteri.

sarne så länge dragit fördel, var försvunnen, och slaget vid Siikajoki hade återgiffvit Svenska hären sjelfförtroendet. Emellertid inväntade Tutschkoff 1:a den förstärkning, som Bulatoff skulle medföra, för att efterkomma de föreskrifter, som ovilkorligen bjödo honom, att återtaga anfallskriget. En afgörande framgång skulle medföra de Finska regementernas upplösning och sluta fälttåget.

Men Klingspor och befälhafvaren för hans generalstab försummade icke tillfället, att vinna en dittills opåräknad fördel. De kunde hoppas framgång af ett oförmodadt anfall, på den svagare af de tvenne Ryska korpserna, innan denna hunnit förena sig med den andra. Bulatoff var redan i begrepp att lemna Revolaks. Några timmar, och Tutschkoff hade kunnat understödja honom; de blefvo honom icke förunnade. Klingspor hade beslutit att gå anfallsvis till väga.

Brigaden Cronstedt *) anryckte (den 27 April [65]) från Temmes, genom Paavola, mot

*) Savolaks infanteri och jägare, Karelska jägarne, ett detaschement af arméens flotta, 6 lätta 6:pundiga fältstycken och 24 3:pundiga kanoner och nickor; tillsammans omkring 3,000 man [66].

Revolaks. Adlercreutz tog från Lumijoki, med en mindre styrka, sin riktning åt samma håll. Lyckades det dessa kolonner att afskära Bulatoff från Tutschkoff, så skulle de hota den sednares gemenskap med Brahestad, medan Klingspor på samma gång på kustvägen anföll hans korps i fronten.

Denna plan synes törhända något inveckad, i anseende till afståndet mellan de begge kolonnerna; men det oaktadt öfverträffade utgången de Svenska befälhafvarnes förhoppningar.

Adlercreutz anföll Bulatoffs venstra flygel innan Cronstedt inträffade; denne uppehölls af den djupa snön. Den förre hade redan, efter flera timmars handgemäng, med förlust blifvit tillbakaslagen [67]). Striden tycktes vara slutad. Men medan general Bulatoff, endast otålig att verkställa sin förening med Tutschkoff, ännu fäste hela sin uppmärksamhet på detta håll, öfverändakastar den nu ankomna brigaden Cronstedt plötsligt hans högra flygel och några kompanier, som voro posterade vid Revolaks kyrka. Cronstedt framrycker sedan hastigt genom Hentilä och öfver den tillfrusna elfven, medan hans lätta trupper besätta

de tillgränsande skogsbrynen. Bulatoff ilar fram. Det återstår honom ingen annan utväg, än att ställa sina trupper omkring sjelfva prestgården. Han besluter att försvara sig till det yttersta, på det general Garnaoult, som på venstra flygeln anförde de trupper, hvilka först stodo mot Adlercreutz, måtte vinna tid att komma honom till undsättning. Ryssarnes missöde ville likväl att denne general, som ansåg fäktningen upphörd, enligt en förut gifven befallning redan satt sig i marsch åt Siikajoki. Han hade sjelf begifvit sig framom sin kolonn, hvilken sålunda befann sig utan anförare [68].

Bulatoff, nu ensam och öfvermannad [69], låter sönderrifva sina fanor, och afsänder en officer till general Tutschkoff, med underrättelse att han tänkte stupa med svärdet i handen. Åtskilliga gånger sårad, bibehöll han likväl en hjeltes lugn. Döende föll han slutligen i Svenskarnes händer, som i sin krigsfånge visste att hedra den af olyckan förrådda tapperheten.

Denna drabbning kostade Ryssarne nära 800 [70]) man, 4 fältstycken och 9 ammunitionsvagnar.

Genom detta nederlag förlorade Tutschkoff hoppet att kunna göra slut på fälttåget, samt till och med det, att längre bibehalla sig i Siikajoki. Hotad på sina kommunikationer åt Wihanti, drog han sin hufvudstyrka tillbaka till Pyhäjoki, och qvarlemnade endast en förtrupp i Brahestad. I denna ställning hoppades han kunna invänta ankomsten af den undsättning, som grefve Buxhoevden lofvat honom. Hela hans styrka, sedan han hopsamlat öfverlefvorna af Bulatoffs kolonn, utgjorde 4,760 man fotfolk, 587 man rytteri och 19 fältstycken. Grefve Klingspor hade, Sandels brigad inberäknad, 12,922 [71]) man af alla vapen och ett talrikt artilleri. Men denna här, indelad i 6 brigader [72]), hade ett stort antal sjuka.

Ryssarne fingo snart vidkännas de menliga följderna af slaget vid Revolaks.

En bataljon *) och några reserv-detaschementer, som blifvit qvarlemnade till bevakning för Ryska magasinerna i S:t Mickel (söder om Kuopio), skulle följa Bulatoffs marsch och betäcka en artilleri- och ammunitions-park.

---

*) Af Mohileffska regementet, öfverste Abukoff.

Befallningen att vända om fingo de för sent. Vid Pulkkila (den 2 Maj) träffade och omringade öfverste Sandels denna fördelning, som efter ett förtvifladt försvar dukade under. Tvenne fältstycken och några flyktingar var allt som blef räddadt [73]), och det genom en ung officers *) rådighet. Denne officer förenade sig vid Ruokala med general Tutschkoffs korps.

Genom denna Ryssarnes nya motgång blef vägen till Kuopio fullkomligt öppen för Svenskarne. Brigaden Sandels **) tog med långa dagsmarscher sin riktning åt denna stad. Den der förlagda svaga garnisonen ***) utrymde den och drog sig undan åt Warkaus [74]). Flere transporter [75]), ett militär-sjukhus, ett magasin och kurirer blefvo tagne af Sandels [76]). Samtidigt med dessa Ryssarnes första mot-

*) Serbin, andre kapiten vid Mohileffska regementet.

**) Fyra bataljoner, en sqvadron, sex fältstycken, tillsammans omkring 3,000 man [77]) och dessutom en talrik hop bönder, hvilka hade rest sig och tågade framför brigaden.

***) Ett kompani af Permska regementet, löjtnant Pavlenko.

gångar visade sig resningar i åtskilliga socknar. De hotade att blifva allmänna, och förstorade den beständigt tilltagande svårigheten att proviantera och underhålla kommunikationerna *).

Denna omständighet och den deraf härflytande nödvändigheten, att förkorta sin operationslinie, tvang general Tutschkoff, att ännu ytterligare draga sig tillbaka till Lohto och Gamla Carleby (den 2 Maj). Brahestad utrymdes, och besattes några dagar sednare [78]) af grefve Klingspor. Sedan denne general afsändt ett detaschement till Kajana [79]), förlade han sin här på norra stranden af Pyhäjoki elf, hvilken han med omsorg lät befästa. General Tutschkoff 1:a vidtog dylika försigtighetsmått vid Himango och Gamla Carleby.

Vårfloden och islossningen i det öfra Finlands talrika elfvar inföllo vid denna tidpunkt. De företedde oöfvervinneliga hinder för hvarje hastigt och afgörande krigsföretag. De begge härarnes anförare kunde ej använda och

---

*) Brist på vapen och ammunition tillintetgjorde dessa resningar, hvilka kanske blifvit allmänna, om Svenska regeringen kunnat tillhandagå med dessa förnödenheter.

begagnade icke heller denna tid till annat än försigtighetsmått och förberedelser för framtiden.

Sandels ensam utbredde än, och det nästan utan motstånd, förskräckelse öfver östra delen af Finland. Ryska regeringen såg sig nödtvungen, att med skjuts låta framskaffa några bataljoner, för att betäcka den gamla gränslinien och skydda Nyslott, hvarifrån man af en kanhända otidig säkerhet och i behof af manskap aflägsnat största delen af garnisonen, hvilken användes till magasinsbevakningar och konvojbetäckningar. Ifrån belägringskorpsen vid Sveaborg afdeltes några sqvadroner rytteri, för att styra och skydda trakten kring Heinola. En ny division, som under general Barclay de Tolly anryckte från Ryssland, tågade slutligen i sträckmarscher emot Kuopio *).

Medan detta tilldrog sig i norra delen af landet, qvarhölls grefve Buxhoevden i Åbo, af den

*) Denna förstärkning var sammmansatt af följande trupper: af gardet, Lifgranadörerna, en bataljon jägare, ett kompani artilleri; af 6:te divisionen, det 3:dje jägar-regementet, Nisoffska, Asoffska och Volhyniska regementerna; af trupper från gränsfästningarne, ett kompani artilleri och tvenne icke fulltaliga bataljoner [80].

omsorg han måste egna åt sin härs och provinsens förvaltnings ärender, och isynnerhet åt det försvarssystem, som den nya årstiden och en lång kuststräcka påkallade. Hans trupper i södra delen förlades på följande sätt:

Den 17:de divisionen, grefve Kamenski, sammansatt af 10,930 man fotfolk, 1,262 man rytteri och 74 stycken, användes vid belägringen af Sveaborg och äfven att betäcka kusten, från Svartholm till Eknäs och Hangö Udd.

Den 21:sta divisionen, furst Bagration, låg i Åbo stad och län, Björneborg och Tavastehus. En stark fördelning af lätta trupper bevakade de Åländska öarne. Denna korps hade under vapen 6,959 man fotfolk, 1,110 man rytteri och 20 fältstycken.

III.

För att ej afbryta sammanhanget af de händelser, till hvilkas framställning vi sökt att göra ett utkast, ha vi hittills icke velat afvända uppmärksamheten ifrån dem, för att tala om Sveaborg. Men vid den tidpunkt, till hvilken vi nu äro komne, togo angelägenheterna, i afseende på detta vigtiga ställe, en afgörande vändning.

Sveaborg är anlagdt på fem öar eller rättare klippor i Finska viken. Tre af dessa, Vester-Svartö, Lilla Öster-Svartö och stora Öster-Svartö, ligga i åsyn af Helsingfors, ett godt styckehåll derifrån. De betäcka åt denna sidan Vargö, fästningens hufvudverk. Långörn är en afskild skans på en sjette holme, närmast landet, och Gustafssvärd, ytterst på motsatta sidan, är ett citadell, som bestryker farleden med en tredubbel rad af batterier.

På alla dessa holmar äro en mängd verk anlagde, till större delen af granit, lika fast som sjelfva grunden, på hvilken de hvila. Att beskrifva dessa talrika anläggningar vore här ändamålslöst. De äro uppförda efterhand, utan någon bestämd grundplan, stundom besynnerliga, felaktiga, onödiga; men förenade bilda de dock en fästning af första ordningen. Hafvet utgör dess grafvar; de af konsten på några ställen anbragta, hafva blifvit huggna i klipporna. Vargön är nästan helt och hållet kasematterad. Der finnas rymliga skeppsdockor, anlagda af Thunberg och Chapman. Dessa oförgängliga skapelser af deras snille omgifva den grafvård, som blifvit upprest öfver fästningens anläggare, fältmarskalken Ehrensvärd. Sveaborg har kostat Sverige oerhörda summor och är ett halft århundrades arbete.

Försvaret af denna fästning var anförtrodt åt en af Svenska marinens veteraner, vice amiralen Cronstedt. Garnisonen uppgick till öfver 7,000 man, dels Finnar dels Svenskar. Af detta antal voro 721 matroser.

Ryssarnes numerära styrka var här omvexlande, efter som behofvet af trupper på an-

dra ställen befanns mer eller mindre trängande. I början uppgick den knappt till en tredjedel af garnisonen; men den ökades sedermera efterhand. De första dagarne af Mars ägde de belägrande elfva bataljoner, fyra sqvadroner, fyra fältbatterier, tvenne kompanier skansgräfvare och ett kompani artillerister, utan stycken, för att servera batterierna [81]). Det gröfre artilleriet framskaffades med största svårighet, på slädföre, från fästningarne i Ryska Finland. General van Suchtelen, som ledde belägringsarbetena, uppstälde det efterhand på Helsingfors udde [82]), Skanslandet och de kringliggande klipporna. Detta artilleri öfversteg icke, under loppet af fiendtligheterna mot fästningen, 46 stycken, hvaraf 16 mörsare.

I den mån fästningens vidd och Ryska truppernas antal tillät, blef blokaden småningom hopdragen. Batteriernas anläggning kostade de mödosammaste arbeten, och då omständigheterna ej medgåfvo, att uppföra dem af annat än fasciner och rullkorgar, som erbjuda ett blott svagt motstånd, och äga ringa fasthet, så blef man nödsakad att gifva bröstvärnen en utomordentlig tjocklek. På de kala, nu af djup snö öfverhöljda klipporna var

en fullkomlig brist på jord och torf. Utom svårigheten att på isen anlägga approscher och breschbatterier, förbjöd äfven bristen på artilleri, ammunition, arbetsfolk, verktyg samt till och med på trupper, blotta tanken att här följa den methodiska gången af en regelbunden belägring. Såsom en möjlig utväg väcktes ett ögonblick fråga om stormning; men kejsar Alexanders vilja och sunda förståndet förkastade sådant, samt bjödo blott att, i mån af de tilltagande möjligheterna, hopdraga blokaden, bombardera fästningen, och endast såsom yttersta försöket äfventyra en stormning.

Den 6 Mars vexlades de första styckeskotten. Ett Ryskt batteri, uppfördt på en klippa, midt i hamnen mellan fästningen och staden, riktade sin eld på några hundra arbetare, som sönderságade isen framför de ställen, hvilka Svenska kommendanten ansåg för lättast tillgänglige. Fästningen svarade med lifighet, och då derifrån skjöts med elevation, så voro husen i Helsingfors blottställda för hvarje kula. Denna stad hotades med en fullkomlig förstöring. För att förekomma en sådan, afsändes en parlementär till amiral Cronstedt, med föreställningar om den skada,

för hvilken han blottstälde stadens invånare, af hvilka de fleste räknade anhöriga och vänner ibland garnisonen. Han hotades att få se det onda vedergäldt, på de Svenska städer, till hvilka kriget möjligtvis kunde sträcka sig. Cronstedt svarade i början kallt, att hans försvar fordrade stadens uppoffring; men sedan han inhemtat sitt krigsråds mening, ändrade han dock beslut, och man öfverenskom, att ej uppföra något verk på denna sidan, hvilken skulle anses för neutral. Sålunda kunde Ryssarne nu anlägga, i fullkomlig säkerhet, sina förråder, sjukhus och magasiner i Helsingfors. Denna stad erbjöd tillika deras högqvarter och trupper det enda skygd, som fanns i närheten.

Ryska artilleriet besatte emellertid småningom de kringliggande höjderna, hvarifrån det, ehuru nästan blott på måfå, besköt de qvarnar, magasiner, slupskjul och träbyggnader, som ej voro betäckta af vallarne. Under de tio dygn, som denna kanonad varade, utbrast elden åtskilliga gånger i fästningen. Antalet af de kastkroppar, som Ryssarne på detta sätt använde, steg till 1,565. Fästningen besvarade dem med 2,477.

Muntliga öfverläggningar om åtskilliga ämnen hade ägt rum. Vid dessa sammankomster trodde general van Suchtelen sig varseblifva, att den moraliska kraften hos några af de Svenska befälhafvarne ej svarade mot fästningens materiela försvarsförmåga. Denna upptäckt tjente honom till ledtråd för de åtgärder, genom hvilka han påskyndade fästningens uppgifvande.

Ibland medel som härtill bidrogo, var äfven att underhålla oron, och att genom täta larmtecken, hvilka oftast gåfvos nattetid, ständigt hålla garnisonen, sammansatt af goda men föga krigvana trupper, under gevär. I skygd af klipporna smög sig oförväget stundom en hop trumslagare och tiraljörer, stundom ett eller tvenne batterier fältartilleri på den kringliggande isen, ända till ett drufhagelshåll nära fästningen. Vid dessa företag utmärkte sig isynnerhet artilleri-öfversten Argun, som var en verklig väckare för garnisonen. Krigslister, ställen och tid omvexlades med klokhet.

Detta spel medförde den åsyftade verkan. Ryska generalerna varseblefvo snart, att amiral Cronstedt, van att se som sjöman, med

äng-

ängslan betraktade några tillgängligare ställen, några luckor i sambandet af fästningsverken; att han uttröttade sitt manskap och ej lemnade det någon hvila; att han ansåg Sveaborg som ett fartyg, blottställdt för äntring. Han sjelf och åtskillige af hans officerare öfvertygade sig lätt, att vintern, som omgaf fästningen med en fast yta, beröfvade den dess hufvudsakligaste styrka, och att den nu ej en gång var tryggad för en öfverrumpling.

Ett stort antal onyttiga munnar hade vid Ryssarnes första infall sökt sin tillflykt i Sveaborg. Amiral Cronstedt, som insåg det fel han begått, då han emottagit dem, sökte nu att befria sig från denna besvärliga befolkning. Men krigets stränga lagar förbjödo Ryssarne en här otidig artighet, och de utvandrande blefvo af deras förposter tillbakadrifne. Värdigt afslog amiralen det anbud, som gjordes endast åt hans familj, att få lemna den kringrända fästningen.

Under sken af militärisk artighet läto Ryska generalerna regelbundet tillställa honom dagblad och tidningar från kontinenten. De flesta innehöllo den tiden nyheter, som

voro olyckliga för Sverige. Bulletiner från Ryska hären, proklamationer, bref från öfvergifna familjer, allt som kunde skaka sinnena, och som Ryssarne ansågo för förmånligt att låta omtalas och blifva trodt i fästningen, infördes dit dagligen och emottogs med denna begärliga nyfikenhet, som är naturlig hos menniskor, hvilka lefva afskilde från all gemenskap.

Personliga förhållanden, som uppstått mellan Ryska generalerna och åtskilliga af de högre officerarne i fästningen, satte de förre i tillfälle, att allt mer och mer lära känna de sednare. Stabsofficerare, hvilka sedan en lång följd af år endast varit idoge jordbrukare på sina boställen, subalterner, som aldrig bivistat något fälttåg, ett slags afundsjuka mellan de infödde Svenskarne och Finnarne, det stora antalet af qvinnor, barn och andra här onyttiga personer, det missnöje, som hos somliga var rådande, den slösaktighet, med hvilken oförfarenheten förbrukade den i en fästning alltid så dyrbara ammunitionen, den fasta tron på Ryska härens öfverlägsenhet i stridskrafter — sådane voro de hufvudsakligaste elementer, hvilka hos amiralen och

hans underbefälhafvare åstadkommo förvirring och villrådighet.

Men det stadgade ryktet om amiral Cronstedts tapperhet, skicklighet och redlighet bjöd ändock vördnad och försigtighet. Det var magtpåliggande att utgrunda mannen. Tillfället att omedelbarligen öfverlägga med honom iakttogs.

Under dessa sammankomster tyckte man sig finna, att han ogillade det politiska system, som följdes af hans regering, att han ansåg Sveaborg som en osäker besittning, att han framför allt var bekymrad om skärgårdsflottan, på hvilken han för icke länge sedan, i drabbningarne vid Viborg och Svensksund, kämpat med ära, och hvilken en förderflig bomb nu lätt kunde förvandla i aska. Han kunde ej heller dölja en viss farhåga i hänseende till Sveriges förbund med England, hvars uppriglighet mot hvarje annan sjömagt de nyss inträffade tilldragelserna i Köpenhamn gåfvo anledning att misstro. Som sjöman råkade han i förlägenhet, då han skulle försvara orörliga murar, och som menniska och husfar tycktes han plågas af de lidanden, hvilka ett stort antal honom kära personer fingo vidkännas.

Att tveka, att betänka sig, äro i krig stora fel; sällan medför sådant annat än förderfliga följder. Amiral Cronstedt hade anlag för denna ängslan, detta slags själssjukdom, mot hvilken icke en gång behjertenhet och heder kunna skydda, om de ej åtföljas af styrka och beslutsamhet i karakteren. Öfverlemnad i en kinkig belägenhet åt misstroendet till sig sjelf, utan något biträde, måste hans modstulenhet gripa omkring sig. Konungen, och den allmänna högaktning, som han genom en lång och ärofull lefnadsvandel tillvunnit sig, hade gifvit honom ett dyrbart förtroende; men den obeslutsamhet, åt hvilken han öfverlemnade sig, skulle nödvändigt förlama all kraft, äfven hos hans underordnade.

"En fästning som öfverlägger har till hälften gifvit sig."

Amiral Cronstedt församlade ofta sitt krigsråd. Slika rådplägningar leda vanligtvis till blott halfva åtgärder. Att bevara hedern [83]), vinna tid, rädda flottan, för ögonblicket ej blottställa något; sådant syntes för det ifrågavarande krigsrådet såsom ett mästerstycke.

Ryska befälhafvaren föreslog en vapenhvila. Efter långa öfverläggningar afslutades

en sådan på holmen Lånnan den 6 April, genom nedanstående

Konvention

emellan H:rr van Suchtelen, general en chef för ingeniör-korpsen, m. m., och Cronstedt, vice amiral, m. m.

Det skall vara ett stillestånd emellan de Ryska trupper, som belägra Sveaborg, och Svenska garnisonen, ifrån och med i dag till den 3 Maj nya stylen af innevarande år 1808.

Om klockan 12 middagen förenämnde 3 Maj fästningen icke erhållit en kraftig hjelpsändning, åtminstone af fem linieskepp, så skall den öfverlemnas åt Hans Kejserl. Ryska Maj:ts trupper: välförståendes, att denna hjelpsändning redan verkligen skall vara inlupen i Sveaborgs hamn, vid den utsatte timmen, och att den skall räknas, såsom vore den icke anländ, om den endast vore i sigte af fästningen.

Dagen efter sedan denna konvention blifvit gillad af H. E. en chef kommenderande generalen grefve Buxhoevden, skall herr amiral Cronstedt låta utrymma Långörns-holmen, hvars vakt skall aflösas af en Rysk vakt. De två följande dagarne, det vill säga 24 tim-

mar efter hvarandra, skall detsamma ske med Vester-Svartö, jemte det lilla verket Löwen på den angränsande klippan, och med Lilla Öster-Svartö.

Garnisonerna som finnas der skola öfvergå till de stora öarne, som utgöra fästningen, och medföra endast hvad hvar och en enskildt tillhörer, utan att förstöra eller skada det minsta af verken, magasinerna, artilleriet eller ammunitionen; undantag äger endast rum med provianten, som fritt kan medtagas.

Af de tre öar, som utgöra borgen för denna konvention, skall Långörns-holmen helt och hållet afträdas till Ryska trupperne, hvilka likväl före den 3 Maj icke der kunna företaga något arbete på den sidan, som vetter emot fästningen. Hvad angår de två andra öarne, så skola de, ehuru besatte af samma trupper, återställas, i fall hjelpsändningen ankommer före den utsatte tiden, i alldeles samma tillstånd, hvaruti de sig befinna. Emellertid förblifva de dervarande Svenske hospitalerne under insigt af sina egna läkare och föreståndare, som icke få hafva någon annan gemenskap med Sveaborg än för transporten af tillfrisknade eller sjuke, som i stället kun-

na ditkomma, utan att öfverstiga antalet af de nu dervarande. Qvarnen och bageriet på Vester-Svartö förblifva till dessa hospitalers begagnande.

Den 3 Maj n. st., då fästningen öfverlemnas, skall garnisonen utmarschera med all militärisk heder, på samma vilkor, i anseende till ceremonielet, som de, hvilka blifvit Svartholms garnison beviljade.

Klockan 12 slagen förenämnde dag skall ön Gustafssvärd vara utrymd af Svenska garnisonen, och på samma timme besättas af Ryska trupperne, som på samma tid skola aflösa vakten vid Vargö-porten, ledande till Gustafssvärd. Ön Vargö, äfvensom Stora Öster-Svartö skola utrymmas under loppet af dagen, om möjligt är, eller ock sednast dagen derpå, alltefter som garnisonen kan öfverföras på slupar, i händelse att isen då icke bär. I anseende till denna osäkerhet skall man öfverenskomma, emot omförmälte tid, om de efter omständigheterne mest passande mått och steg för garnisonens säkraste och skyndsammaste transport till fasta landet, äfvensom för hushållens säkerhet, så väl de

qvarblifvandes som deras, hvilka komma att åtfölja garnisonen.

Hvarje person förblifver i besittning af sin egendom: allt hvad som icke är enskild tillhörighet qvarstadnar i fästningen, och herr amiralen förbinder sig, att deraf, ifrån detta ögonblick, ingenting förstöra, och att icke låta något fartyg, af hvad egenskap det vara må, utgå ur hamnen, hvilken anses för blokerad, likasom fästningen, med ett ord, att icke låta utlägga i sjön de fartyg, som icke redan äro der.

Alla officerare, hvilka äro infödde Svenskar, erhålla tillstånd, om de sådant åstunda, att återvända till Sverige, emot afgifvande af sitt hedersord, att under hela detta krig icke tjena emot Ryssland eller dess bundsförvandter. Svenska underofficerare och soldater skola under militärisk bevakning afsändas till Viborg eller andra närbelägna ställen. Alla de, som önska stadna under H. Maj:t kejsarens af Ryssland herravälde, skola aflägga trohetsed, och kunna åtnjuta de fördelar, hvilka H. Maj:t erbjuder, genom sin proklamation af den $\frac{19}{31}$ Mars 1808 [84].

De Finska regementerna, som gå i H. Maj:t kejsarens tjenst, skola icke begagnas emot Sverige eller dess bundsförvandter under loppet af detta krig, och skola de för öfrigt åtnjuta de förmåner, som de å H. Maj:ts vägnar kungjorde proklamationerne innehålla, isynnerhet den af den $\frac{19}{31}$ Mars detta år.

Adlercreutzska regementet skall, efter att hafva aflagt trohetsed, och så länge kriget varar, förblifva såsom regemente, med åtnjutande af samma förmåner som för det närvarande *).

Allt hvad som blifvit sagdt om landttrupperne, skall likaledes äga rum för marintrupperne. De civile embetsmännen, och i allmänhet hvarje person, äro inbegripne, under lika förhållande, i dessa artiklar.

Fästningen skall öfverlemnas med alla dess tillhörigheter, artilleri, ammunition och magasiner af alla slag, äfvensom med allt som hörer till flottan eller skärgårdseskadern,

*) Detta regemente var sammansatt af anvärfde från alla länder; att nu upplösa det hade varit att öfversvämma Finland med landstrykare utan hemvist och näringsfång.

hvaraf ifrån detta ögonblick intet skall skadas eller förstöras, lika litet som något af allt det öfriga.

Skärgårdsflottan skall efter freden återställas, efter dess särskilda förteckning, till Sverige, i händelse att England likaledes återställer till Danmark den flotta, som det förlidet år fråntog denna magt.

Fästningens archiv, planer och andra papper, rörande fästningen eller marinen, skola troget öfverlemnas till de officerare, hvilka utses att emottaga dem. Man förlitar sig på herr amiralens hedersord att intet häraf afvändes.

Allt möjligt biträde skall lemnas till hushållens flyttning; och i allmänhet skall i allt, som icke genom denna konvention uttryckeligen är faststäldt, å båda sidor med uppriktighet förfaras.

I händelse att vid hjelpsändningens ankomst, före den utsatte tiden, öarne Vester-Svartö och Lilla Öster-Svartö skola utrymmas, förbinder sig herr amiralen, att för detta ändamål anskaffa ett så tillräckligt antal slupar, att utrymmandet må kunna verkställas på 24 timmar, under hvilka inga

fiendtligheter få äga rum, innan Ryske trupperne ankommit på fasta landet.

På holmen Lånnan framför Sveaborg den $\frac{25 \text{ Mars}}{6 \text{ April}}$ 1808.

Suchtelen. *Cronstedt.*

Särskild Artikel.

Sedan herr amiral Cronstedt föreslagit, att, i händelse fästningen öfverlemnas enligt innehållet af konventionen af detta dato, dess krigskassas skuld, icke öfverstigande 100,000 R:dr Svenskt banco och bestyrkt efter alla vanliga formaliteter, må betalas, för Sveriges räkning, af H. Maj:t Kejsaren af Ryssland; så förbinder sig en chef kommenderande generalen för Ryska arméen, grefve Buxhoevden, att härtill begära kejsaren sin herres samtycke, samt göra allt hvad möjligt är för att erhålla det.

Herr amiralen får afsända tvenne kurirer till konungen, en södra vägen och den andra norrom. De skola förses med pass och skyddsvakt, och man skall befrämja deras resa på allt möjligt sätt [85]).

På holmen Lånnan framför Sveaborg den $\frac{25 \text{ Mars}}{6 \text{ April}}$ 1808.

Suchtelen. *Cronstedt.*

Denna i sanning ganska märkvärdiga konvention, och isynnerhet den sista artikeln, gaf anledning till många uttydningar. Men en fullkomlig kännedom om hvad som härvid tilldragit sig, bjuder oss att vederlägga hvarje vanhedrande beskyllning.

Vi våga försäkra, att icke en gång en aflägsen tanke på bestickning ingick i denna underhandling. Grånade under ärans baner, kunde de begge underhandlarne, som visserligen hade olika framgång, lika litet tillåta sig, den ena att anlita, den andra att låna örat åt medel, hvilka hedern hade ogillat.

Långörn öfverlemnades genast efter konventionens undertecknande åt Ryssarne, äfvensom de andra verken, hvilka endast vilkorligen skulle förblifva i deras händer. Fiendtligheterna upphörde.

Under mellanskofvet sysselsatte sig Ryssarne endast med att föröka sina anfallsmedel [86]), och isynnerhet att besätta inloppen till hamnen med ett starkt artilleri, för att hindra ankomsten af någon hjelpsändning. Batterierna försågos med ugnar till kulors glödgande *).

*) Dessa ugnar, af en ny uppfinning, konstruerades af artilleri-generalen De Bellegarde.

Men utgången gjorde dessa försigtighetsmått öfverflödiga. Den utsatte tiden gick till ända; fästningen uppgafs. Ryssarne hade då knappt det antal trupper, som erfordrades för att besätta den, och för att vaka öfver upplösningen och bortsändandet af Svenska garnisonen. De infödde Svenskarne fördes som krigsfångar till de nästgränsande Ryska provinserna. Finnarne erhöllo pass till sina hembygder. Emedan islossningen redan inträffade, så öfverfördes de sista bataljonerna på båtar. Garnisonen utgjorde, vid fästningens öfvergång, 208 officerare, och 7,386 underofficerare och soldater [87]).

En resning, som några missnöjda bland garnisonen under stilleståndstiden sökte att tillvägabringa, åstadkom hos Ryssarne ett ögonblicks oro; men denna varade ej länge.

Den 8 Maj upphissades kejserliga flaggen på Sveaborgs murar, af hvilka hon helsades med 101 styckeskott. Te Deum afsjöngs på Vargön, vid den minnesvård som der är upprest.

Uppgifvandet af denna stora vapenplats förökade ofantligt Ryssarnes stridsmedel: 58

metallstycken, 1,975 af jern, 9,535 styckekarduser, 3,000 käril krut [88]), 10,000 patroner, 340,000 kastkroppar, nära 9,000 gevär och en mängd andra vapen, tvenne fregatter, sex schebecker, en brigg, sex krigsjakter, 25 däckade kanonslupar, 51 såkallade jollar, 51 barkasser, slupar m. m. [89]), 19 transportfartyg *), ett ofantligt nederlag af marinförnödenheter, ett ännu ansenligt magasin med lifsmedel, sådant var det hufvudsakligaste byte, som Ryssarne vunno genom Sveaborgs öfvergång.

Amiral Cronstedt hade förbehållit sig rättigheten, att begifva sig till Sverige, för att der rättfärdiga sig. Det var endast på de enträgnaste föreställningar som han afstod derifrån; till den grad trodde han sig hafva handlat rätt. Ett kort utdrag af den rapport, som denne kommendant inlemnade till konungen, torde ej vara utan intresse.

"Sveaborg, säger han, kan uti sitt nu "ofärdiga och ofullkomliga tillstånd endast

---

*) Nästan alla dessa fartyg befunno sig i det skick, att de kunde sättas i sjön.

"sommartiden försvara sig, och förlorar om "vintern, då isen ligger och på alla sidor "gör fästningen tillgänglig, oändligt af sin "styrka. Garnisonens otillräcklighet, i anse-"ende till de vidsträckta verken; det stora "antalet af rekryter och sjuke; saknaden af "nödigt befäl, så att vid reservkorpserne en-"dast 5 eller 6 officerare kunde lemnas åt "600 man, och att hvarje bastion blott er-"höll en enda; den ej mindre känbara bri-"sten på artillerister, af hvilka endast tvenne "delades till 3 kanoner; åtgången af redan en "tredjedel af krutförrådet, under en blott tie "dagars skjutning; garnisonens beständiga ut-"tröttande genom arbeten vid verken, isning "kring fästningen och jemna bevakningar; kase-"mattornes odugligheet, som bevarings- och "boningsrum; fruktan att se flottan och dess "förråder uppbrända, slutligen hoppet, att "ännu rädda allt åt Sverige, om fästningen i "tid erhölle undsättning [90]);" — sådane voro bevekelsegrunderna i amiralens krigsråd. De må hafva varit sanna eller origtiga, tillåtom oss icke att fördöma minnet af en beskedlig karl, hvars förra vandel förtjente högaktning; inskränkom oss att blott beklaga honom. Han

kallades af ödet till ett värf, hvars utförande synes hafva öfverstigit hans förmåga *).

IV.

---

*) General v. Döbeln, h:rr Båth, Duriez, Hjerne, m. fl. hafva utgifvit skrifter öfver Sveaborgs öfvergång. Den vigt man då fäste vid denna händelse, har föranledt äfven vår kanske något för vidlöftiga framställning. Den är likväl kortare än någon af de ofvannämnda, och vi våga försäkra, att den ej är den minst sannfärdiga. En Svensk talare, general v. Cardell, kallade uppgifvandet af denna fästning ett psykologiskt problem; vi smickra oss att hafva löst det.

IV.

Sveaborgs öfvergång och vårens annalkande skulle nödvändigt förändra krigets karakter, och här börjar ett nytt tidskifte. Men ännu en hastig öfverblick öfver det föregående.

Klokt beräknade marscher samt en verksamhet och ihärdighet, som i köld och snö endast tillhör de nordiska folken, utmärkte redan de första dagarne af Ryssarnes infall. Deras detaschementer, hvilka på en gång framryckte mot södra, mellersta och norra delarne af det vidsträckta landet, tycktes utgöra blott de främsta afdelningarne af lika många fruktansvärda kolonner, hvilkas styrka ryktet öfverdref. General Buxhoevden underhöll skickligt denna villfarelse; kanske längre, än det, midt uti ett då fiendtligt land, var tillåtet att hoppas. Men om han begick det fel, att för mycket lita på en irring, som var honom så gynsam, så straffades han derföre genom nederlaget vid Revolaks.

Man kan med skäl förvånas öfver Svenske anförarnes långvariga förblindelse. Deras stridskrafter voro visserligen ringa; men hade de genast i början antagit ett krigssystem, afpassadt efter ett land, som gynnar så kallade schikaner, och hvilket här så lätt kan följas, så skulle det sannolikt förr lyckats dem, att hejda Ryssarnes hastiga framträngande. Vestra Finland hade kunnat försvaras till våren, blifva ett Vendée, ett Calabrien. De påföljande händelserna i norra delen af landet bevisa rigtigheten af hvad vi här anfört *).

---

*) General af Tibell, som då utnämndes till tjenstgörande general-adjutant för arméen, yttrade i ett till konungen inlemnadt memorial: "önskeligt synes vara, om general en chef, efter behörigt öfverväggande af sin och fiendens styrka, kunde med hopp om framgång bringa fienden till ett hufvudslag. Vinnes detta, nödgas fienden att lemna landet, fästningarne befrias, eskadern i Åbo frälses &c." Men häruppå svarade konungen endast, att grefve Klingspor redan erhållit den instruktion, efter hvilken han hade att rätta sig. (Se Krigs-Vetenskaps Akademiens Handlingar 1818—1821). Denna instruktion finnes införd bland bilagorna. Dess innehåll, strängt taget, kunde visserligen inför en krigsdomstol rättfärdiga grefve Klingspor; men häfdetecknaren, om

Den garnison, som qvarlemnades på Svartholm, blef en onödig uppoffring. Man hade kunnat förutse, att denna lilla fästning skulle falla, utan att uppehålla Ryska hårens framryckande. Denna trupp hade väl blifvit bättre använd, om man låtit den draga sig tillbaka, från position till position, längs strand-

han än är soldat och aldrig så mycket öfvertygad om nödvändigheten af den första bland krigslagarne, den, som bjuder en ovilkorlig lydnad, kan ändock ej underlåta att åtskilja den pligt, som åligger en befälhafvare, hvilken är lemnad åt sig sjelf, och ställd i spetsen för en krigshär, ifrån det, som är ett blott rent iakttagande af lagens bokstaf. Denna pligt är och skall alltid vara fäderneslandets försvar; hvarvid bör göras afseende icke endast på de erhållna föreskrifterna, utan äfven på de medel man har att tillgå, och på det motstånd man är i tillfälle att göra fienden; och så kathegoriske de order än voro, som grefve Klingspor erhöll, så betogo de honom dock icke all sjelfbestämning. Men denna instruktion bevisar, huru äfventyrligt det är, att åt en civil embetsman öfverlåta sådane krigsärender. Den uppsattes af grefve Lagerbring, en man af erkänd skicklighet; men det oaktadt skall ingen Svensk vara orättvis, om han till någon del tillskrifver denne herre grefve Klingspors försagdhet och öfverdrifna försigtighet i början af fälttåget.

vägen åt Åbo. Medan den sålunda skulle hindrat frammarschen af den Ryska kolonn, som tog sin riktning åt detta håll, hade den sannolikt kunnat erhålla någon undsättning från Sverige [91]), blifvit i tillfälle att låta undanföra de nederlag, som funnos vid Hangö Udd och i Åbo, hade förhända förebygt denna stads intagande, och bibehållit åt Svenskarne ett lätt tillträde till södra Finland. I yttersta nödfall hade den i all säkerhet kunnat draga sig undan till Åland. Skulle Ryska befälhafvaren då vågat framkasta en hand full soldater på andra sidan om den stora isyta, som skilde dess öar från Finland [92])?

Den ihärdighet, med hvilken grefve Buxhoevden fortfor att föreskrifva sina underbefälhafvare i norra delen af landet, att undantränga Finska hären öfver Bottniska viken, förtjenar loford. Det var utan motsägelse härigenom, som upplösningen af de stridskrafter Svenskarne ägde på krigsskådeplatsen, skulle åstadkommas. Men var det dock icke ett öfvermod, att med en så ringa styrka företaga sådant? Några bataljoner mindre i Åbo, till och med framför Sveaborg [93]), och generalerna Tutschkoff och Bulatoff hade

ägt en tillräcklig öfverlägsenhet. Furst Bagrations marsch till Åbo, med största delen af sin styrka, var ett öfverflödigt försigtighetsmått; man var ej okunnig om, att Svenskarne utrymt hela Åbo län. General Schepeleffs fördelning och några bataljoner, som skulle nedtågat strandvägen från Björneborg, hade varit allt som behöfts, för att intaga en provins, lemnad utan försvar. Förenade, eller agerande i samband, skulle Bagration, Tutschkoff, Rajevski och Bulatoff öfverändakastat grefve Klingspors korps, innan denna hunnit koncentrera sig. Om åter Svenske befälhafvaren gjort sig bättre underrättad, så hade han, på sin sida, kunnat vinna lätta fördelar, före den sena föreningen af de svaga Ryska kolonnerna. En vunnen drabbning hade återfört honom till Tammerfors, och Ryssarnes aftågande från Åbo hade häraf varit den omedelbara följden. Ryska högqvarteret och de truppper, som befunno sig i vinkeln, hvilken bildas af Bottniska och Finska vikarne, skulle tvifvelsutan skyndat att utrymma denna del af landet. Dessa anmärkningar bevisa, huru kritiken efteråt lätt förmår uppgifva, på hvad sätt konstens mästare bättre kunnat förfara.

Europa, hittills ett blott aflägset vittne till denna strid, kunde, då jemförelse anställdes mellan tillgångarne hos de begge i norden krigförande magterna, med sannolikhet antaga, att den svage skulle duka under för den starkares öfvermagt. Men nu, sedan de båda stridandes tapperhet ärofullt blifvit ådagalagd, och de härar, som stodo emot hvarandra, på slagfälten visat sina stridskrafter, så kunde en uppmärksam åskådare upptäcka temligen antagliga skäl, att anse begge sidornas tillgångar nära nog lika.

Ryssland, som knappt vunnit fred i vestra Europa, underhöll vid denna tid ett kostsamt krig vid rikets motsatta gränser, i Asien och på stränderna af Donau. Det skulle eröfra och försvara Finland, som var föga kändt [94]), bebodt af en då fiendtlig befolkning, och öfverallt för Svenskarne tillgängligt. I detta land, som erbjuder så få lokala tillgångar, underhölls Ryska hären endast genom transporter från de provinser af kejsardömet, som sjelfva äro de minst fruktbara. Ryssland skulle segra genom öfverlägsenheten af sin stridsstyrka, och för att underhålla denna öf-

verlägsenhet, fordrade landets beskaffenhet de mest kostsamma åtgärder *).

Sverige, det Britanniska rikets bundsförvandt, skulle ostridigt blifva herre öfver hafvet. En nästan uteslutande handel hade kringspridt ett allmänt öfverflöd i landet. En traktat, afslutad den 8 Febr. 1808, försäkrade det om en krigshjelp af 100,000 p. sterl. månadtligen, hvartill kommo ansenliga frivilliga, enskilda gåfvor. En af konungen anbefald utskrifning, som, ehuru stridande mot grundlagarne, ej rönte något motstånd, förstärkte Svenska hären med mera än 50,000 man **). Sverige var slutligen, genom sitt läge, som gör det till en halfö, nästan otillgängligt, om icke från Norrska sidan; men der hade det fördelen af ortsförhållanden och andra gynnande omständigheter [95]).

*) I några trakter af Finland stod då en säck (kuli) mjöl Ryska kronan till 25 rubel silfver, transportkostnaden inberäknad.

**) I den förordning, som utfärdades om denna utskrifning, stödde konungen sig på äldre lagar och Gustaf III:s säkerhets-akt. Han ville först uppbringa detta landtvärn till 100,000 man; men omöjligheten att utrusta och underhålla ett så stort antal, tvang honom till en ansenlig nedsättning.

Gustaf Adolf visste att uppskatta de militäriska fördelar, som kunde härflyta af denna ställning. Följande Carl XII:s föredöme, beslöt han att anfalla Danska staterna, att der, med biträde af Engelska hjelptrupper, utveckla en afgörande öfverlägsenhet, och att för öfrigt inskränka sig att blott underhålla kriget i Finland, hvarest han hade att vänta sig det mesta motstånd, och der, till och med i fall af en oväntad framgång, sjelfva omständigheternas kraf satte ganska trånga gränser för hans förhoppningar [96]). Det följande skall utvisa, att denne furste, genom sin villrådighet och ombytlighet i planer, sjelf bidrog till de olyckor, som drabbade Sverige.

Kejsar Alexander, som med en ovanlig beslutsamhet förenade denna foglighet, hvilken är en ändå sällsyntare egenskap hos dem, som äro stälde på högsta spetsen af storhet och magt, hade emellertid erbjudit sig, äfven sedan fiendtligheterna utbrutit (den 23 Febr.), att förvandla de åtgärder han sett sig tvungen att vidtaga, till blott ett försigtighetssteg, om konungen af Sverige ändtligen ville afstå ifrån, att ensam följa ett politiskt system,

snörrätt stridande emot det, som de förnämsta staterna på fasta landet då antagit [97].

Men kabinettet i Stockholm, som ej gjorde afseende hvarken på omständigheterna eller de hotande farorna, fortfor att handla enligt konungens personligt fiendtliga sinnelag. Dess vänskapliga förhållande med England tilltog allt mer och mer, och Ryska sändebudet i Stockholm, herr v. Alopaeus, blef, med kränkning af folkrätten, arresterad [98]. Det Danska, grefve Moltke, hotades på samma gång med en dylik behandling, och anmanades att inom tolf dygn aflemna en förklaring öfver sitt hofs afsigter. Sålunda uppmanad, svarade denne minister genom en krigsförklaring (den 14 Mars), hvaruppå han genast, genom en ordonnans-officer, anbefaldes att oförtöfvadt lemna Sverige. Konungen fäste intet afseende på diplomatiska korpsens förklarade missnöje öfver ett så ovanligt förfarande.

Sveriges krigsstyrka ordnades genast, i afsigt att inkräkta Danska staterna. Den indelades i tre generalbefäl.

Det första, omkring 11,000 man, oberäknadt den förstärkning, Svenska militär-organi-

sationen medgifver, var förlagdt i södra provinserna, och bestämdes till att göra en landstigning på Seeland; 14,000 Engelsmän [99], som under general Moore anländt till Götheborg, de första dagarne af Maj, skulle enligt konungens plan deltaga i detta företag.

Det andra generalbefälet, som erhöll namn af vestra arméen, skulle betäcka Norrska gränsen, från Svinesund till Herjedalen; dess verkliga styrka öfversteg ej 10,000 man.

En reserv af 5 till 8,000 man förlades i Örebro län, i landets medelpunkt.

Tre till 4,000 man skulle förstärka Finska hären *).

Fyra till 5,000 man landstigningstrupper skulle inskeppas på stora och skärgårdsflottan. Rustningarne härtill verkställdes med största drift i Stockholm och Carlskrona [100].

Dessa betydliga krigsrustningar, förenade med den envisa tystnad, som Svenska kabinettet iakttog, i afseende på alla fredsförslag, skulle slutligen tvinga Ryska kejsaren, att också förändra karakteren af de mått och steg,

---

*) Jemtlands-, Helsinge- och Vesterbottens regementer, jemte något kavalleri och artilleri [101].

hvilka han dittills vidtagit [102]). Han tillät sig dock inga repressalier, hvilka kunnat rättfärdigas af det våld man utöfvat mot h:r v. Alopaeus, utan anbefalde en noggrann tillsyn deröfver, att Svenska sändebudet, baron v. Stedingk, utan minsta obehag kunde lemna Ryssland. Någon tid derpå underrättade kejsaren alla hof, genom en förklaring af den 28 Mars, att han, ifrån denna stund, ansåg den del af Finland, hvilken hittills tillhört Sverige, såsom ett genom vapen eröfradt landskap, det han för everldliga tider förenat med sitt rike.

V.

Sommarfälttåget 1808 utmärkte sig straxt i början genom en motgång för Ryska vapnen.

Bottniska viken hade knappt blifvit fri från is, förrän en liten sjöexpedition [103]), under löjtnant v. Kapfelman, afseglade från Svenska kusten; på några dagar anlände densamma till sydligaste delen af Åland (den 6 Maj). Uppmanad af en prest *) och några civila embetsmän [104]), reste sig på en gång allmogen i denna skärgård. På det såkallade fasta landet blefvo några kosackposteringar, efter det mest hårdnackade motstånd, kringrände och tagne; 120 jägare **), under major Scheremejeff, undergingo samma öde i Finby och på Brändö [105]). Dessa öfverrump-

*) Adjunkten Gummerus.

**) Af 25:te regementet.

lingar gjorde öboarne djerfva; med ett oräkneligt och jemt tilltagande antal båtar omringade de Kumlinge, en ö, som ligger närmare fasta landet, och hvilken var besatt af öfverste Vuitsch med 600 man af 25:te jägar-regementet. På de kala klipporna afskuren från allt återtåg, visste denne tappre officer likväl att intaga en nog fruktansvärd ställning, för att af sina fiender erhålla ett anstånd af åtta dygn; men sedan den utsatte tiden tilländalupit, utan att han kunnat befrias från denna alldeles nyartade blokering, och han förbrukat alla sina lifsförnödenheter, blef han tvungen att gifva sig [106]). Denna händelse återgaf Svenskarne en vigtig besittning.

Hela den grupp af öar, holmar och klippor, med hvilka Bottniska viken är besådd, mellan sydligaste udden af Finland och Svenska landskapet Uppland, kallas Åland. Den förnämsta af dessa öar utgör något öfver sex qvadratmil, har omkring tio mil i omkrets, är genomskuren af berg, sjöar och vikar, samt består för öfrigt dels af skogar, dels af åkerjord. Ett stort antal spridda byar hysa en befolkning af 12,000 invånare, af hvilka omkring 3,000 vapenföra; alla äro födda sjö-

män. Hela vidden af Åländska skärgården beräknas till omkring elfva qvadratmil. Åland utgjorde fordom ett serskildt litet konungarike [107]), och var en samlingsplats för de sjöröfvare, hvilka man under medeltiden såg oroa de nordiska farvattnen *).

Stora skepp hafva svårt att inlöpa i dessa klippiga hafsvikar; men kustfarten med mindre farkoster är der ganska liflig. Åland lemnar till Svenska hufvudstaden en myckenhet husbehofsvaror. Islossningen, och följaktligen äfven segelfarten, inträffar om våren flere veckor tidigare på vestra kusten af viken, än på den Finska. Flera större fjärdar skilja ögrupperna från hvarandra. De betydligaste af dessa ofta stormiga farvatten äro Lumparen, Skiftet och Delet. Till lika antal med öarne finnas der hamnar och ankarplatser. Då denna skärgård utgör en naturlig utgångspunkt för hvarje anfallsföretag, vare sig emot den ena eller andra kusten, så var dess mistning ändock mera känbar för Ryssarne, än för-

*) Ifrån dessa öar inflöto till Svenska statsmedlen blott 20,000 R:dr årligen. Upphöjdt, sedan 1556 [108]), till grefskap, lemnades Åland åtskilliga gånger till förläning åt prinsar af kungliga blodet.

lusten af den svaga garnisonen, som så till sägande bortgafs åt Svenskarne.

General af Tibell, då tjenstgörande general-adjutant för arméen, föreslog vid denna tidpunkt Gustaf Adolf, att förstärka Finska hären, och anbefalla grefve Klingspor, att verkställa en hufvudrörelse genom Savolaks, längs utmed och till utloppet af Kymene elf, för att hota Ryska härens kommunikationer, hvilken fördjupat sig i de inre och vestra delarne af landet. Men konungen antog ej detta förslag; han påstod, att det fordrade användandet af en stor vapenstyrka, och att Sverige således, för återeröfringen af ett landskap, för mycket skulle utblotta sig på trupper, och ej kunde vara tryggadt för ett anfall af andra fiender, som hotade det [109]); att denna plan dessutom förutsatte en fullkomlig framgång, under loppet af ett enda fälttåg, en framgång som H. M. ansåg för mycket osäker [110]).

Ålands återtagande, hvarom vi nyss talade, föranledde Gustaf Adolf att uppgöra en annan plan, nemligen att begagna de nämnde öarne och de talrika Svenska hamnarne vid Bottniska viken till utgångspunkter, för att

derifrån, medelst en eller flere landstigningar i Finland, utföra diversioner till Klingspors undsättning. Han insåg visserligen svårigheten att sammanbinda så aflägsna företag med denne generals operationer; men denna olägenhet måste dock, enligt hans tanke, gifva vika för nödvändigheten, att, i närheten af hufvudstaden och det egentliga konungarikets central-provinser, qvarhålla ett större antal stridsfärdiga trupper.

I följd af detta konungens beslut, skyndade Svenskarne att sätta Åland i försvarstillstånd *), att der organisera en landstorm, och vidtaga de åtgärder, som blifvande företag påkallade.

Grefve Buxhoevden var på sin sida icke mindre verksam. Garnisonen i Sveaborg förstärktes med en del af 17:de divisionen och med marintrupper. Vid sjöfartens öppnande dithemtades, under betäckning af en Rysk eskader **), lifsmedel och ammunition i öfverflöd.

---

*) Förordningen af den 26 Mars 1808 [111]).

**) Tvenne fregatter och tre schebecker, under grefve v. Heyden.

flöd. Man påskyndade utrustandet af den från Svenskarne eröfrade [112]) skärgårdsflottan. Befästningsverken vid Porkkala och Hangö Udd försågos med garnisoner. Omkring inloppet till Åbo uppfördes batterier, och hela sydvestra kusten bevakades genom posteringar och telegrafer.

Ändamålsenliga åtgärder, till att bibehålla landets lugn och ordningen i dess förvaltning, blefvo ej heller uraktlåtne. I den eröfrade delen affordrades trohetsed; postgången återställdes i sitt förra skick; ett bestämdt förhållande mellan de i omlopp varande myntsorter faststäldes, socknestämmorna och de vid vissa tider vanliga marknaderna blefvo uppskjutne eller tillåtne, allt efter lokala eller politiska omständigheter. De, som njutit pensioner af Svenska regeringen, erhöllo dem med yttersta noggrannhet af den Ryska; lösdrifvare blefvo, så vidt sig göra lät, hopsamlade och användе vid allmänna arbeten, i likhet med största delen af den hemförlofvade garnisonen i Sveaborg. Invånarnes afväpning efterhand var ett försigtighetsmått, som rättfärdigades genom resningen på Åland och i några socknar i norra Finland. Genom alla

dessa anordningar utmärkte sig grefve Buxhoevden såsom en klok och skicklig styresman.

Medan man sålunda i södra delen på ömse sidor blott sökte att rusta sig för framtiden, hade i de norra trakterna fiendtligheter redan ånyo utbrutit. Vi vilja följa gången af dessa händelser.

General Rajevski hade nu efterträdt general Tutschkoff i befälet öfver Ryska trupperna i nordvestra Finland. I väntan på utvecklingen af Barclay de Tollys företag i Savolaks, och på ankomsten af den honom lofvade förstärkningen, hade denne general beslutit, att i det längsta bibehålla sig på vestra stranden af Gamla Carleby elf. Medelst detaschementer i Oravais, Vasa och Lillkyro hade han sorgfälligt tryggat sin kommunikationslinie.

Sedan grefve Klingspor i Uleåborg firat den öfver Bulatoff vid Revolaks vunna segern, förlade han sitt högqvarter till Brahestad (d. 2 Maj) och bortjagade en Rysk postering från Himango. Han utbredde derefter sina brigader på begge stränderna af Kalajoki elf, och anbefalde förfärdigandet af en flottbrygga öfver Rauma elf vid Alavierta [113].

Efter dessa anordningar inskränkte sig begge partierna, under flere veckor, till det lilla kriget. Tövädret och vårfloden gjorde hvarje allvarsamt företag omöjligt.

Grefve Klingspor hade beslutit att borttaga ett Ryskt magasin i Perho, och ditsände (d. 1 Juni) major v. Fieandt, i spetsen för ett starkt [114]) detaschement. För att dölja sin marsch inom de djupa skogarne, tog denne officer vägen genom Lesti kapell och Kinnula by. Efter åtta dagar anlände han till Perho, öfverrumplade Ryska posteringen *), och bemägtigade sig magasinet. Sedan han åt invånarne utdelat de gjorda krigsfångarnes vapen, fortsatte han sitt tåg åt Vitasaari, och borttog några dagar sednare, i trakten af Saarijärvi, tvenne betydliga men svagt betäckta Ryska transporter. Hela nejden reste sig hastigt, och general Rajevski förlorade sålunda, genom ett partigängar-företag, lifsmedel för tjugufem dygn. I detta utblottade land förminskades härigenom, på en gång, provianten för hans trupper till den obe-

*) En officer och 90 man.

tydliga portionen af en och en half mark bröd om dagen.

Den Svenka fältmarskalken hade nu under sitt befäl en tre gånger större styrka än Ryssarne [115]; sammandragandet af hans brigader förrådde ett snart anfall. Gamla Carleby elf hade fallit och blifvit vadbar. Dessa omständigheter föranläto general Rajevski, att genom en retrograd rörelse ytterligare förkorta sina kommunikationer.

Han lät således (d. 24 Juni) generalerna Kosatschkoffski och Kniper, med fem bataljoner fotfolk, något rytteri och nio fältstycken, gå till Lappo, samt anbefalde dem att bibehålla denna post; der sammanstötte fyra landsvägar. Vasa anförtroddes åt general Demidoff, med tvenne bataljoner fotfolk och 200 man af gardets kosacker. Det 24:de jägar-regementet, på vägen från Koivisto (i Laukas) till Saarijärvi, fick befallning att i sträckmarscher gå till Lintulaks. Hufvudstyrkan intog (d. 18 Juni) en position i Lillkyro. Förtrupperna, under general Jankovitsch, qvarblefvo i Ny Carleby.

Underrättad om Ryssarnes återtåg, skyndade Klingspor, att genom Pyhäjoki (den 12

Juni) och Himango framrycka till Lohto (den 15 Juni). Sedan han slagit en bro öfver Siikajoki elf, förlade han sitt högqvarter till Jakobstad (den 23 Juni) och sina förtrupper till Soklot by. Den 1:sta af hans brigader besatte Pyhäjoki, den 2:dra Sundby, den 3:dje Lepplaks och den 4:de Maringais. Fieandt, som erhållit förstärkning, stod i Öfver Vetil.

En broskans betäckte Ryska förtruppernas ställning vid Ny Carleby. Men då det för Svenska befälhafvaren var magtpåliggande att bemägtiga sig positionen, som betäcker vägarne till Vasa, Lillkyro och Lappo, så beslöt han att afskära dessa förtrupper. Tvenne brigader [116]), under general Adlercreutz och öfverste Gripenberg, angrepo dem i fronten; en landstigning [117]), verkstäld medelst båtar, hotade venstra flygeln, och det lätta infanteri, som på den högra gått öfver elfven, gjorde deras ställning fullkomligen osäker. General Jankovitsch måste uthärda en häftig och uthållande strid. I fronten hade han ej svårt att göra motstånd [118]), och det lyckades honom att bibehålla sina kommunikationer; men då han ej ansåg rådligt att blottställa sig för ett nytt anfall, så beslöt han, att vid nattens annal-

kande antända bron (den 24 Juni), samlade sina trupper vid Jokas [119]), och drog sig i temligen god ordning tillbaka till Munsala och Vörå, der han åter fattade stånd (den 25 Juni). Denna träffning kostade de begge partierna flere hundra man [120]).

Men medan Svenskarne sålunda intogo Ny Carleby, var Vasa skådeplatsen för ett allvarsammare vapenskifte, förenadt med den nyssnämnda rörelsen på Ny Carleby. En fördelning af 1,400 man, af Vesterbottens och Jemtlands regementer, hade, under general-adjutanten Bergenstråle, blifvit inskeppad i Umeå uti Vesterbotten, och efter trenne dagars segling satt sig öfver Bottniska viken. Denna styrka landsteg utan motstånd den 25 Juni, vid Haukmo [121]) by, som Ryssarne lemnat obesatt, och blef der understödd af invånarne. Svenska general-adjutanten lemnade sitt manskap blott några ögonblicks hvila i Qvevlaks, och framryckte sedan hastigt åt Vasa. General Demidoff hade då hopsamlat 1,500 Ryssar och 6 fältstycken, hvarmed han beslöt att gå sin fiende till mötes. Men missledd af en falsk underrättelse, gick han åt Smedsby, dit ett litet Svenskt detaschement verkligen tagit

sin riktning, medan hufvudkolonnen, såsom redan är nämndt, tog vägen genom Qvevlaks. Demidoff erfor snart sitt misstag, och skyndade att vända om. Emellertid hade Bergenstråle begagnat sig af tiden och intagit Vasa, hvarest Demidoff endast qvarlemnat något artilleri och en svag vakt, mera för att bibehålla ordningen i staden, än att försvara densamma. Denna skulle nu återtagas. Ett hårdnackadt handgemäng uppstod, från gata till gata, från hus till hus. Ett flera timmars mördande! Sluteligen kastar sig Bergenstråle i spetsen för ett bajonettanfall; han har det missödet att blifva sårad och tillfångatagen. Från detta ögonblick råka Svenskarne i oordning, förlora sambandet i sina rörelser; de saknade till slut ammunition, hvarmed de varit illa försedde. Slagne skingra de sig och blifva med häftighet förföljde. En del lyckades det att komma tillbaka till fartygen, en annan räddade sig på vägen åt Oravais. Sedan dessa öfverlefvor några dagar irrat omkring, förenade de sig med grefve Klingspors här, och utgjorde då den 6:te brigaden [122]), under öfverste v. Essen. En kanon, 17 officerare och 250 soldater föllo i Ryssarnes händer; 400 man

af begge partierna betäckte gatorna i Vasa. Denna stad, hvars invånare gjort gemensam sak med Svenskarne, fick utstå mycket. Det var omöjligt för Ryske befälhafvaren att der genast återställa ordningen; hans bemödanden kunde ej förekomma några uppträden, hvilka vi äro långt ifrån att vilja rättfärdiga; men vi våga likväl påstå, att Vasa för sin räddning hade att tacka general Demidoff, hvars rykte för denna händelse orättvist [123]) brännmärktes.

Medan detta föreföll i nordvestra Finland, anryckte general Barclay de Tolly från Ryska fästningarne Nyslott och Villmanstrand, åt Pieksämäki, Jorois och Kuopio i Savolaks. Denna nya division bestod af 14 bataljoner *), 5 sqvadroner, ett kompani skansgräfvare och 24 fältstycken.

Svenska 5:te brigaden, omkring 2000 [124]) man, under öfverste Sandels, bestridde Ryssarne hvarje tumsbredd jord; men tvungen att vika för öfvermagten, måste den dock

*) Gardets jägare, lifgranadörerna, Asoffska, Nisoffska, Veliki-Lukska, Revalska, 3:dje och 4:de jägar-regementerna. Några 3:pundiga enhörningar åtföljde artilleriet.

öfvergifva bron vid Vipperä [125]) samt de förskansade posteringarne i Jorois [126]) och vid Varkaus. Beständigt öfverflyglad på sin högra eller angripen i fronten, drog Sandels sig tillbaka åt Kuopio, sedan han förstört magasinerna och några militärbyggnader på Varkaus. På det sistnämnda stället såg han sig tvungen att qvarlemna några tunga stycken [127]). Under sitt återtåg uppbrände han många broar, och försvarade sig flera timmar på det näs, der staden Kuopio ligger. Sålunda vann han tid att utan särdeles förlust öfverföra sina trupper och sin tross till andra stranden af den stora sjön Kallavesi, der han intog positionen vid Toivola. Ryssarne besatte Kuopio den 19:de Juni.

General Barclay de Tolly anförtrodde nu försvaret af denna stad åt general-major Rakhmanoff med fem bataljoner fotfolk, något rytteri och ett halft batteri. Med sin öfriga styrka skyndade han att samverka till utförandet af hufvudplanen för operationerna i nordvestra Finland. Denna plan åsyftade beständigt fältmarskalken Klingspors tillbakaträngande till Torneå och till vestra stranden af Bottniska viken.

Den 22 Juni hade general Barclay de Tolly framkastat en förtrupp åt Koivisto, och med resten af sin korps begifvit sig till Rautalampi. Men Sandels, som förutsett möjligheten af denna rörelse, hade, innan han lemnade vestra stranden af Kallavesi, afdelat några lätta trupper, för att uppbränna tvenne långa broar, slagne öfver sundet, som bildas af sjön Kivisalmi [128]). I denna på lokala tillgångar utblottade trakt måste Barclay de Tolly använda flere dagar till dessa broars återställande, under hvilken tid hans detaschementer, medelst små båtar, satte öfver sundet, och framträngde rastlöst till Lintulaks.

Sandels insåg huru angeläget det var att förekomma föreningen mellan Barclay de Tollys korps och de trupper, som under Rajevski stodo emot fältmarskalken Klingspor. En lycklig diversion på Kuopio syntes honom med skäl såsom ett kraftigt medel att vinna sitt ändamål. Han hade vid Toivola samlat ett stort antal fiskarbåtar, och medelst dessa anföll han Rakhmanoff, den 22 Juni [129]). Genom Ryska gardes-jägarnes tapperhet och ansträngningar, under öfverste Potemkin, blef

väl Sandels denna gång med förlust tillbakaslagen; men efter få dagar (den 25) förnyade han sitt företag med mera eftertryck, väl icke på sjelfva Kuopio, men på Varkaus, der hans Karelska jägare anföllo och förstörde en ansenlig transport med lifsmedel [130]). Den 27 hade en stark dimma lagt sig öfver sjön, och Sandels ansåg denna tillfällighet gynnande för stadens återtagande. En mängd båtar landade nästan obemärkte och på alla sidor vid de skogbeväxta och klippiga stränderna, som Ryssarne innehade. Några fältstycken af Ryska gardes-artilleriet, under löjtnant Korobin, förorsakade väl Svenskarne förluster; men de kunde ändock ej hindra dem att landstiga, och att tränga sig fram på den genomskurna halfön, till Fagernäs, norr om staden. Gardes-jägarne och Nisoffska regementet kastade sig nu på Svenskarne; Ryssarne samlades och anföllo från alla sidor. Efter flere timmars drabbning befalde Svenska befälhafvaren slutligen återtåg. En mängd båtar och en stor timmerflotta, lastad med artilleri, skjötos af Ryska kanonerna i sank [131]). Öfverste Potemkin utmärkte sig isynnerhet vid detta tillfälle, och man såg i Ryska lederna

äfven tvenne Fransyska ädlingar, grefvarne De la Garde och De Rastignac, täfla i tapperhet med sina dåvarande vapenbröder, hvilka, några år sednare, måste återgifva dem åt deras fädernesland och lagliga öfverhets fanor.

General Barclay de Tolly erhöll underrättelse om den fara, hvari hans postering i Kuopio befunnit sig, medan han ännu var sysselsatt att bereda en säker öfvergång vid Kivisalmi. Han kände ej med säkerhet Sandels' styrka, hvilken syntes så mycket betydligare, som denne befälhafvare samlat omkring sig en mängd beväpnade bönder, hvilka han begagnade till nästan dagliga partigängar-företag. General Rakhmanoffs trupper voro uttröttade genom en oafbruten bevakningstjenstgöring, och otillräcklige att försvara de vidsträckta stränderna och den landsväg, som ifrån Nyslott till Kuopio, omkring tolf och en half mil, åtföljer sjöarne. Denna väg var den enda, på hvilken lifsmedlen kunde framskaffas, och Ryska transportens borttagande vid Varkaus [132]) visade huru osäker den var.

Dessa magtpåliggande omständigheter föranläto general Barclay de Tolly att oförtöf-

vadt vända om. Natten mellan den 29 och 30 förenade han sig åter med general Rakhmanoff i Kuopio, och skyndade att längs utmed sjöarne utsätta en kedja af små posteringar, emellan Wehmasmäki, Paukarlaks och Varkaus. Detta bevakningsområde anförtroddes åt general Labanoff. Barclay de Tolly, som sålunda afvek från den plan grefve Buxhoevden uppgjort, inskränkte sig nu till att endast förstärka Rajevski och återställa sambandet med honom. Han afdelte härföre tvenne regementer *), hvilka under öfverste Vlastoff skulle framrycka genom Saarijärvi till Lintulaks.

Barclay de Tolly kunde snart lyckönska sig, att sjelfmant ha vågat fatta ett beslut, hvaraf hans egen korps' välfärd och kanske hela Ryska härens säkerhet berodde. Medelst båtar, hvilkas antal i likhet med de stridandes jemt tilltog, och under skygd af tvenne timmerflottor [133]), inrättade till flytande batterier, landstego Svenskarne, den 30 Juni om natten, på stranden till höger om Kuopio [134]). De alarmerade och anföllo på samma gång flera an-

*) Asoffska och 24:de jägar-regementet.

dra punkter af Ryssarnes position vid denna stad. Gevärsskott, härskri och styckedunder genljödo från alla håll midt ibland invånarnes landtliga och nyss så fridsamma boningar. Ända till morgonen var striden oafgjord; men då lyckades Ryssarne att ordna sig och återvinna sina fördelar. Svenskarne hade på intet ställe kunnat vinna fast fot, ej heller bibehålla ordningen uti ett sådant anfall [135]. Ryska gardes-jägarne och Revalska regementet, hvilka general Barclay de Tolly försigtigt qvarhållit i reserven, gjorde slutligen ett plötsligt utfall; de blanka vapnen afgjorde Ryssarnes framgång [136], och för tredje gången hade de att tacka dessa regementers tapperhet för bibehållandet af Kuopio.

Dessa serskilda träffningar kostade begge partierna omkring 1,500 man [137].

Ibland de försigtighetsmått Ryssarne sedan äldre tider vidtagit på gränsen af Ryska Finland, befann sig vid Villmanstrand en kanonslups-flottilj; denna tryggade deras välde öfver Saimen, hvilken, med sjön vid Nyslott [138], Kallavesi och de Karelska sjöarne, bildar en kedja af vidsträckta vattudrag, som från den 61:sta ända till nära den 64:de

nordliga breddsgraden genomskära landet i norr och söder. De utflyta i Ladoga och Finska viken, genom Sordavala å, Vuoksen och Kymmene elf [139]), hvilka alla bryta sig i flera fall och afsättningar. De flesta af dessa vattudrag stå i förening med hvarandra genom sund, som till en del äro segelbara. Andra äro skilde genom näs och kala bergsåsar. Ryska generalstaben föll nu på den tanken, att flytta de lättaste af ofvannämnde kanonslupar från Saimen till Kallavesi. Men de skulle då framskaffas öfver en landtunga af flera tusen alnar, och öfver ett besvärligt näs söder om Varkaus. Ryska ihärdigheten och en stark vilja besegrade naturhindren [140]); den 5 Juni flöto på Kallavesi sju kanonslupar, som blifvit fortskaffade med manskraft eller hästar. Denna insjöflotta ökades sedermera efterhand, och från denna stund upphörde Kuopio att vara blottställdt för Sandels' djerfva anfall. De batterier, som Ryssarne uppförde på stranden, gjorde dem slutligen fullkomligt säkra om denna stads besittning.

Vi lemnade general Rajevski i det ögonblick, då hans underbefälhafvare, med olika framgång, slagits vid Vasa och Ny Carleby.

Hans ställning blef med hvarje dag mera brydsam. Islossningen i Bottniska viken hade nödgat honom, att allt mer och mer försvaga sin lilla korps, genom bevakningsposteringar, hvilka här, vid en på alla ställen tillgänglig kust, voro oundgänglige. I följd af dessa försigtighetsmått, låg generalen grefve Orloff-Denissoff, med sina kosacker af kejserliga gardet och något fotfolk, i trakten af Kaskö och Christinestad, då en plötslig folkresning, underblåst af hemlige utskickade, på en gång utbröt norr och söder om dessa städer. Orloff-Denissoffs förbindelse med Vasa blef då för ögonblicket afskuren. Kort derpå läto hans kosacker, hvilka vid detta tillfälle uraktläto den vaksamhet, som i allmänhet utmärker dem, öfverrumpla sig af bönder; 70 man af denna utvalda trupp blefvo dels nedgjorde i sina qvarter, dels tillfångatagne. Sedan deras anförare hopsamlat sitt öfriga manskap, afstraffade han de anstiftare, som föllo i hans händer, och beslöt att koncentrera sig i Lappfjärd, hvarest några kompanier, som legat i garnison i Björneborg, förenade sig med honom. Dessa trupper blefvo sedan kärnan till en liten fördelning,

hvil-

hvilken under återstoden af fälttåget agerade särskildt. Grefve Buxhoevden föreskref den att bibehålla sig på kusten, för att på norra sidan betäcka Åbo län, och, medelst en postering i Kauhajoki, trygga vägen från Vasa till Tammerfors och de södra orterna. Tammerfors och Tavastehus voro vid denna tid Ryska härens förnämsta nederlagsplatser i mellersta Finland.

Efter folkresningen söder om Vasa, hade denna stad upphört att vara en stödjepunkt för general Rajevskis venstra flygel. Hotad i fronten af fältmarskalken Klingspors redan mycket öfverlägsna styrka, strandsatt på lifsmedel, och slutligen bedragen i hoppet om den kraftiga medverkan, som han väntade af general Barclay de Tolly, blef han orolig öfver Lappo, som betäckte hans hufvudkommunikation. Allt förrådde Svenska öfverbefälhafvarens afsigt, att fullfölja sin anfallsrörelse, dittills långsam och afmätt. Sedan han afdelt nya förstärkningar [141]) till öfverste Sandels, framkastade han (den 28 Juni) en förtrupp ända till Neder Härmä. Hans brigader lågo échelon-vis i Gamla Carleby, Jakobstad, Juutas, Oravais och Yster [142]).

v. Fieandt utgjorde med sin flygkorps Svenskarnes yttersta venstra flygel, vid Lintulaks.

För att betäcka mellersta Finland, beslöt nu general Rajevski att sammandraga sin hufvudstyrka i Kuortane. Sedan han till grefve Orloff-Denissoffs förstärkning ännu ytterligare afdelt några kompanier, under general-major Kniper, utrymde han Vasa den 1 Juli. Hans förtrupper stadnade i Lappo, och hufvudstyrkan intog position vid Salmi, tvenne små dagsmarscher sydligare. På samma gång och i afsigt att lätta de truppers anryckande, hvilka af Barclay de Tolly blifvit detascherade från Rautalampi till Lintulax, framkastades åt detta håll ett regemente fotfolk och tvenne sqvadroner rytteri *), under öfverste Kulneff.

En för Ryssarne lycklig händelse gjorde den sista åtgärden öfverflödig. Sedan öfverste Vlastoff satt sig öfver flere besvärliga sjöpass, gick han (den 1 Juli) från Saarijärvi till Möttönen, der han ännu hade att återställa en bro. Den 2 verkställde han öfvergången i Svenskarnes åsyn [143]), och påföljande da-

*) Sevska infanteri-regementet och Grodnoska husarerna.

gen anföll han v. Fieandt, i en af förhuggningar betäckt position [144]), der vägarne från Gamla Carleby och Vasa sammanstöta. Denne officer gjorde honom ett ihärdigt motstånd. Den genomskurna och skogbeväxta marken gjorde striden spridd och oordentlig. Flere timmar underhölls en liflig gevärseld. Fieandt tycktes redan vunnit någon fördel [145]), då han vågade sig ut på en liten slätt. Finländska dragonerna, under major Prittvitz, begagnade det gynnande ögonblicket, och gjorde ett lyckligt anfall; Vlastoff understödde sitt rytteri med en reserv af Asoffska regementet, och striden afgjordes, enligt den en gång antagna seden, genom de blanka vapnen. Skingrad och i fullkomlig oordning drog sig nästan hela Fieandts styrka tillbaka till Perho, der han i skygd af skogarne samlade flyktingarne och den del af sitt manskap, som blifvit kastad åt Vasa-sidan [146]).

Denna Ryssarnes framgång, efter hvilken Vlastoff satte sig i förbindelse med Rajevskis högra flygel, köptes med en förlust af 250 man.

Efter brobyggnadens fulländande vid Ny Carleby (den 3 Juli) framkastade Klingspor en förtrupp till Vörå, och gick med hela sin

här öfver elfven; fjerde brigaden, som utgjorde teten, tog genom Neder Härmä riktningen åt Lappo. Underrättad om motgången vid Lintulaks, skyndade han att förstärka v. Fieandt.

Den sistnämnde blef i Perho [147]) å nyo (den 11 Juli) anfallen af Vlastoffs och Kulneffs detaschementer, nu förenade under general Jankovitsch. Efter åtta timmars drabbning tvingades han att draga sig tillbaka åt Gamla Carleby, till Sorensilta [148]). I afsigt att gynna denna tillfälliga rörelse på sin högra flygel, och för att, så länge omständigheterna medgåfvo det, dölja sin underlägsenhet, framryckte Rajevski åter till Lappo, hvarifrån han fördref tvenne bataljoner [149]) af Karelske jägarne (den 8 Juli), hvilka besatt detta ställe, men som der befunno sig utan något understöd. Denna öfverrumpling lyckades honom öfver förmodan. Ett raskt förföljande hade sannolikt åstadkommit de Svenska bataljonernas förstöring; men den starka hettan, nu i samma mån tryckande, som kölden ännu kort förut varit sträng, förlamade trupperna, hvilka neddignade af trötthet *).

---

*) Ryssarne förlorade här major Platonoff och 75 man.

General Rajevski gick ej längre än till Lappo; han ville undvika ett allvarsammare handgemäng. Hans skenrörelse fördröjde emellertid besättandet af Vasa. Svenske befälhafvarne höllo Ryssarnes frivilliga öfverlemnande af denna stad för en krigslist, och togo den ej i besittning förr än den 7 Juli. Men slutligen uppbröt dock fältmarskalken Klingspor med hela sin styrka åt Kauhava, hvarifrån han bortjagade Ryska förtrupperna (den 13 Juli).

Rajevski innehade en fördelaktig position framom Lappo. Svenska förtrupperna [150]), under öfverste-löjtnant Aminoff, satte sig det oaktadt öfver Kauhava å, och ryckte emot honom. General Adlercreutz understödde anfallet med tvenne [151]) brigader, tillsammans omkring 3,500 man och 16 fältstycken *). Den genomskurna marken tvang Svenskarne att utbreda sig i en lång tiraljörkedja [152]). En växande sädesåker utbredde sig framför Ryssarnes front; några skogbeväxta höjder, framom och på deras högra flygel, voro besatte af jägare; slaglinien stödde sig parallelt mot en

*) Efter Tibell [153]).

å; förtäckta batterier beströko vägarne till Lappo Storby och Salmi.

Svenska 2:dra och 4:de brigaderna angrepo nu, under öfverste Döbeln [154]), denna position. De stötte först med fronten på Ryska batterierna, och blefvo med förlust tillbakaslagne. Men Döbeln begagnade sig skickligt af terrängen, och framryckte sina stycken. Striden blef långvarig; å ingendera sidan gaf man vika. Slutligen afdelade Adlercreutz några bataljoner [155]) åt Ryssarnes venstra flygel, hvilken han sökte att kringgå. Denna rörelse var lång; den hade ej ännu hunnit medföra någon påföljd, då, under hetaste drabbningen, en bro, som vid Liuhtari by bakom Ryssarnes center tryggade dessas återtåg, plötsligen sattes i brand af ortens invånare, hvilka rest sig. Elden spridde sig snart till sjelfva byn, och denna oförväntade händelse hade, utom ett klokt föreseende, lätt kunnat blifva förderflig för Ryssarne; men Rajevski hade dagen förut låtit undersöka ett moras, bakom sin högra flygel, hvilket man alltid ansett för ofarbart, men som nu, genom den starka hettan, var nog uttorkadt, för att, om nöden så påkallade, kunna öfvergås. Tillbakadragande sin

venstra flygel, lät han hela linien göra en frontförändring; rörelsen utfördes med största noggrannhet, och den brinnande byn tjenade nu att betäcka Ryssarnes återtåg, som verkställdes utan någon synnerlig förlust. Artilleriet satte sig öfver moraset på en väg af faschiner, och de öfriga trupperna följde efterhand [156]). Skymningen och passet vid Tiistenjoki instälde Svenskarnes förföljande [157]). Dessa tvenne träffningar kostade begge härarne omkring 500 [158]) man, och det var på detta sätt som de i smått bortsmälte. På ömse sidor vidkändes man förlusten af flere utmärkta officerare *).

General Rajevski fattade nu för andra gången stånd vid Salmi, tvenne små dagsmarscher från det slagfält han förlorat. Han hoppades att här kunna bibehålla sig, och genom Lintulaks, dit Jankovitsch fick befallning att draga sig tillbaka, kunna trygga sin nyss återvunna gemenskap med Barclay de Tolly. Men underrättad, att Klingspor på sidovägar

*) Ibland desse h:rr Ramsay, Blum, Gestrin och v. Quanten, hvilka stupade vid Svenskarnes första anfall. Kapiten Aminoff dog äfven af ett här erhållet sår.

ämnade afskära honom från Alavo, beslöt han att för ögonblicket lemna Jankovitsch åt sig sjelf, på vägen från Saarijärvi till Kuopio, och att fortsätta sin retrograda rörelse åt Tavastehus. Den 19 Juli inträffade han i Alavo.

Efter segern vid Lappo trodde sig Svenske anförarne tills vidare blott böra inskränka sig till försvaret af denna central-position, som öppnade för dem flere åt olika håll löpande vägar, och sålunda lättade förbindelsen mellan deras särskilda korpser. Förlusten af denna position förlängde eller afskar Ryssarnes kommunikationer, och beröfvade dem det samband, förutan hvilket en krigshär saknar all styrka. Om Svenske öfverbefälhafvaren nu anfallit dem, hade han gått en säker seger till mötes. Men han trodde sig först böra afvakta händelsernas utveckling; han hoppades att från Sverige erhålla betydliga hjelpsändningar, hvilkas ankomst lättades genom återbesittningen af Vasa. Konungen af Sverige förberedde och lofvade beständigt att utföra diversioner till södra Finland. Klingspor åtnöjde sig således med att tillbakatränga Vlastoff, som efterträdt Jankovitsch, till Saari-

järvi, och att framkasta några mindre detaschementer åt Lappfjärd, Björneborg och Tammerfors. Antingen nu den bevekelsegrund vi nyss anfört inverkade på hans företag, eller en öfverdrifven försigtighet ej tillät honom att i en afgörande slagtning äfventyra Finlands öde, eller ock han, genom Rajevskis djerfva hållning och skickliga försvar, tilltrodde denne general äga större stridskrafter, eller han slutligen ej vidare vågade fördjupa sig i det inre af landet, då han vid Kuopio hade Barclay de Tollys korps emot sin venstra flygel; nog, fältmarskalken Klingspor ville ej angripa Ryssarnes position vid Alavo.

Men ett företag af föga synbar betydenhet var icke dessmindre nära att blottställa till och med sjelfva tillvarelsen af Rajevskis korps. En simpel underofficer utsatte den för den mest hotande fara.

Roth, en Finne, fältväbel vid Ruovesi kompani af Björneborgs regemente, utsågs att med en handfull *) käcke och i trakten väl

*) 40 man.

hemmastadde soldater agera som partigängare på Rajevskis kommunikationer.

Denne tilltagsne man framträngde på okända gångstigar, från Lappo ända till Virdois kapell, vid norra ändan af det vidsträckta vattudrag, som är kändt under benämningarne Vaskivesi och Ruovesi eller Tammerfors sjöar [159]. Ryssarne hade der ett nederlag af ammunition och lifsmedel, hvilket underhölls medelst tillförsel på invånarnes båtar. Roth, som ej vågade mäta sig med den 200 man starka vakten, bemägtigade sig några båtar, med hvilka han begaf sig till Visuvesi, hvarest ett bredt sund afskär stora landsvägen från Tammerfors till Vasa. Han antände bron och smög sig sedan fram åt Ruovesi, der han förstörde en annan, ej mindre lång bro *). Sedan han lagt sig på en liten holme, hopsamlade han alla båtar, äfven de minsta ökstockar, hvilka han kunde upptäcka på stränderna, och anstälde täta ströftåg, hvarunder han anföll och borttog flere konvojer, såväl på sjöarne som på de närliggande landsvägarne. Genom sin lycka med hvarje

*) 100 famnar.

dag djerfvare, utstälde han bakhåll, öfverrumplade små posteringar, och uppsnappade kurirer. Han förstärkte sig med bönder och isynnerhet med soldater af den förra, hemförlofvade garnisonen i Sveaborg, hvarigenom hans styrka betydligt tillväxte. Hans jemt tilltagande oförvägenhet gick så långt, att han (den 23 Juli) till och med gjorde ett försök på Tammerfors, och det var med möda, som tvenne Ryska kompanier *), hvilka der lågo i garnison, kunde drifva honom tillbaka.

Sålunda lyckades det denne partigängare, att under loppet af några dagar försätta Rajevski uti en i högsta grad brydsam och fullkomligt afskild ställning, nästan utan lifsmedel, utan föreskrifter från högre ort, och utan tillförlitliga underrättelser om hvad som föreföll omkring honom. Dessa omständigheter föranläto Rajevski att sammankalla sina förnämsta underbefälhafvare, för att för dem framställa sin belägenhet. Sammankomsten skedde i Alavo och bivistades af generalerna Demidoff, Jankovitsch och Kosatschkoffski

*) Major Judenieff af Petrovska regementet.

samt öfverstarne Erikson, Froloff, Stegmann, Turtschaninoff och Kulneff. General Rajevskis tal vid detta tillfälle förtjenar att helt och hållet anföras, helst det gör en trogen teckning af dåvarande förhållanden, och sprider ett klarare ljus öfver de föregående händelserna.

"Då jag, mine herrar, nu församlat Eder "till ett krigsråd, bör jag, innan vi skrida till "sjelfva öfverläggningen, underrätta Eder om "hvad som härtill föranledt mig, och, så vida "jag sjelf känner dem, framställa för Eder de "omständigheter, i hvilka vi befinna oss."

"Då vi den 2 (den 14 n. st.) i denna "månad blefvo angripne af en öfverlägsen fien-"de [160]), så tvingade oss den eldsvåda, som "uppstod bakom vår slaglinie, och äfven det sun-"da förståndet, att lemna det fält, på hvilket "vi stredo. Genom Eder tapperhet och Edra "kloka anordningar undgingo vi att vidkännas "några förluster [161]). J ären ej okunnige om "hvad som förmådde mig att draga mig till-"baka hit till Alavo. J skolen alla intyga, "jag är derom förvissad, att klokheten, icke "fruktan för fienden, bjudit mig till detta steg. "Förstöringen af broarne på vägen till Tava-

"stehus har mer än tillräckligt rättfärdigat den-"na min rörelse. Nu, mine herrar, går jag "att till Edert begrundande framställa de punk-"ter, öfver hvilka jag önskar få inhemta Edra "tankar."

"1:o Genom den rapport jag erhållit af "kapiten Laptieff *) skolen J erfara, att vägen "till Tavastehus är afskuren; och i fall vi äf-"ven kunde återställa de förstörda broarne, så "återstå oss nu mera, sedan våra konvojer blif-"vit borttagne, ej tillräckliga lifsmedel, för att "hinna fram till denna stad."

"2:o Om också, enligt öfverbefälhafvarens "befallning, transporter blifvit afsände sjövä-"gen till Virdois, kan jag väl med säkerhet li-"ta derpå, att de ströfvare, som oroa farvatt-"nen, skola tillåta dessa lifsmedel att komma "fram till mig?"

"3:o De sista underrättelser jag erhållit "från öfverbefälhafvaren äro af den 3 i den-"na månad. Samma dag, efter slaget vid "Lappo, affärdade jag till H. E. ett ilbud med "rapport öfver hvad som förefallit, och ge-"nom hvilket jag anhöll om tillstånd att få

*) Af Permska regementet.

"draga mig åt Tavastehus, emedan jag ansåg "mig för svag att uthärda ett fiendtligt an"grepp, och jag ännu mycket mindre, enligt "öfverbefälhafvarens föregångne anordningar, "sjelf kunde gå anfallsvis till väga. Den tid "som varit behöflig att härå erhålla svar är "tilländalupen. Jag måste antaga, att ilbudet "fallit i fiendens händer, eller att det, för de "förstörda broarne, blifvit nödsakadt att vända "om. Att vänta, förlänga min vistelse här i "Alavo, skulle blottställa mig för nödvändig"heten att förbruka det ringa förråd af lifs"medel, som ännu kan uppehålla oss till vårt "närmaste magasin, som ligger i Jyväskylä."

"4:o Kunde jag vara säker att erhålla "lifsmedel, så skulle min närvaro tvifvels"utan hindra fienden, att med hela sin styrka "vända sig åt Tammerfors. Drager jag mig "tillbaka, så lemnar jag honom tillfälle att ut"breda sig i landet, och allt mer och mer "öka sina stridskrafter.

"5:o Stadna vi här qvar, så beröfva vi "Tavastehus och Tammmerfors ett mägtigt "skygd. Fienden skall möjligtvis qvarlemna i "Lappo en obetydlig styrka, och dölja för oss "en hufvudrörelse på den sistnämnda staden.

"J kännen, lika väl som jag, hvilka svårighe-"ter vi ha att erhålla några tillförlitliga un-"derrättelser, och huru litet vi få tro eller "förakta dem, som landets invånare lemna oss."

"Öfvervägen, mine herrar, moget hvad "jag här framstält, och värdes hvar och en af "Eder, som en trogen fäderneslandets son, "meddela mig sin tanke *)."

Protokollet öfver denna rådplägning företedde ingen skiljaktighet i meningarne. Rajevskis korps utgjorde nu mera knappt 3,000 man under vapen. Medan öfverläggningen ännu varade, erfor man att Svenskarne ytterligare anfallit och förstört en konvoj vid Kuru, och äfven tagit tvenne andra på Ruovesi. Bristen på lifsmedel försvagade soldaten, och inverkade menligt på krigstukten, emedan den föranledde ströfverier. Alla dessa omständigheter bjödo Ryska befälhafvarne, att enhälligt rösta för ett återtåg till Tavastehus.

Grefve Buxhoevden hade vid denna tid funnit nödigt, att ställa alla de trupper, som agerade i nordvestra och mellersta Finland, under en enda och ny anförare. Då han ej

*) Öfversatt ifrån Ryska protokollet.

sjelf kunde aflägsna sig från sitt högqvarter i Åbo, hvilket, som vi genast skola omtala, beständigt var blottstäldt, så föll hans val på grefve Kamenski. Åtskilliga lysande vapenbragder, under fälttågen 1806 och 1807 i Preussen, hade gifvit denne general ett välförtjent rykte. Han lemnade nu det befäl han dittills innehaft *), och anlände, ehuru icke utan svårighet, den 24 Juli till general Rajevskis korps. Men innan vi redogöra för hans företag, vilja vi vända vår uppmärksamhet till sydvestra delen af krigsskådeplatsen.

Vi hafva nämnt att grefve Orloff-Denissoff, sedan han för ögonblicket dämpat resningsandan, hade förlagt sig i Lappfjärd, och med mindre detaschementer besatt Christinestad och Kaskö vid kusten, samt på sin högra flygel Kauhajoki, tre dagsmarscher från dessa städer.

Hans verksamhet sattes på alla dessa ställen på täta prof. En eskader af Svenska skärgårdsflottan [162]) hade den 30 Juni lagt sig i bakhåll vid öarne utanför Kaskö,

och

*) Vid södra kusten.

och alarmerat en lång sträcka af kusten genom små landstigningar. Den 5 Juli, om natten, hade åtskilliga större fartyg [163]), som med några trupper afgått från de Svenska hamnarne Sundsvall, Hernösand och Gefle, intagit Christinestad. Men det lyckades Orloff-Denissoff att kasta dessa sina fiender tillbaka på deras farkoster. Några dagar sednare erfor han, att en talrik hop bönder, anförde och beväpnade af Svenska löjtnanten Ridderhjerta, rest sig, och upprifvit Finnströms bro [164]) i Nerpes, för att hindra kosackernas ströftåg åt de norra trakterna. Han hastade fram och skingrade denna bondskara. Men knappt var han härmed färdig, så underrättas han om ett nytt och allvarsammare företag på Christinestad. Detta utfördes af ett detaschement af nie segel, från contreamiralen Hjelmstjernas eskader, anfördt af major Martin [165]). Denne officer hade intagit staden, och bibehöll sig der i skygd af sina kanonslupars grofva artilleri. Grefve Orloff-Denissoff, som icke vågade angripa sin motståndare i den ställning denne innehade, försökte att genom ett låtsadt återtåg aflägsna honom på ett större afstånd från hafvet.

Krigslisten lyckades. Svenskarne, plötsligt angripne och tillbakakastade, tvingades (den 15 Juli) att åter inskeppa sig, och förlorade omkring 100 fångar och sju små kanoner, lagde på tvåhjuliga kärror, ett vapen hvaraf de, under loppet af detta krig, ofta med fördel begagnade sig [166]). Ryssarnes förlust i dessa särskilda träffningar uppgick till flere hundra man.

Det var vid denna tid, som en Svensk förtrupp ånyo hade besatt Vasa. Denna understödde insurgenterne och försåg dem med fyra fältstycken [167]), hvilka genast uppställdes vid den förut omnämnda bron. Orloff-Denissoff fann nödigt att aflägsna dessa alltför nära bevakare; han öfverrumplade dem (den 20) och kastade dem tillbaka åt Vasa och Kaskö, med en förlust af omkring 200 man. Kaskö besattes åter af Ryssarne [168]). Tvenne Svenska korvetter upptogo en del af flyktingarne. Efter denna framgång intog grefve Orloff-Denissoff åter sin första ställning i Lappfjärd, och förstärkte posteringen i Kauhajoki, hvilken utgjordes af tvenne bataljoner under major Jagodin.

Denne officer blef icke desto mindre, få dagar sednare (den 27 Juli), bortjagad, och tvungen att draga sig undan åt Lappfjärd. Anfallet på honom verkställdes af ett detaschement [169]) från fältmarskalken Klingspors här, och stod i samband med en anfallsrörelse af en annan fördelning [170]), som blifvit afsänd åt Pielaks och Tjök, på strandvägen. Här varade striden till följande dagen. Svenska flottiljen begagnade sig af denna diversion, verkställde en ny landstigning vid Christinestad, och sedan dess trupper förjagat en Rysk kavalleri-postering, intogo de denna stad för tredje gången. Men anfallne af major v. Essen, med en del af 2:dra jägar-regementet och Kisseleffs kossacker, måste de också för tredje gången lemna den. Befälhafvaren för Svenska eskadern, major Sjöman, blef vid detta tillfälle tillfångatagen [171]).

Orloff Denissoff hade emellertid begifvit sig åt Kauhajoki, till Jagodins undsättning. Han stötte på Svenskarne, som förföljde denne officer, nära Mannila by, ungefär på halfva vägen mellan Lappfjärd och Kauhajoki. Genom ett nattanfall [172]), som tvang Svenske majoren v. Otter (2:dra brigaden) [173])

att öfvergifva de borttagne posterna, återvann han genast sina fördelar. Men förstärkt af öfverste v. Döbeln, intog v. Otter, några dagar derefter (den 2 Augusti), ännu en gång Kauhajoki [174]).

De utomordentliga besvärligheterna under detta fälttåg, der grefve Orloff-Denissoff på ett lysande sätt utmärkte sig, hade försvagat hans helsa; han begärde och erhöll tillstånd att lemna det befäl, som dittills varit honom anförtrodt, och efterträddes af general Schepeleff.

VI.

Ryska marinen hade begagnat första dagarne efter segelfartens återöppnande till en diversion, som skulle understöda kejsarens vapen i Finland. En eskader, under contre-amiralen Bodisco, med omkring 2,000 man linietrupper om bord, ankrade den 22 April vid Gottland. Landsättningen gick genast för sig, och Visby, sätet för den vigtiga öns styrelse, besattes. Hjelpsändningar skulle trygga denna eröfring; men detta blef förekommet genom Svenskarnes verksamhet. På en i Carlskrona utrustad flotta inskeppades fyra bataljoner [175]) och något artilleri, hvarmed contre-amiralen baron Cederström skyndade att afsegla till Gottland, och landsteg vid Sandviken [176]). Efter några dagars underhandlingar och obetydliga fiendtligheter, lyckades det honom att förmå Ryska befälhafvaren, att antaga anbudet af ett fritt återtåg, med

vilkor att de till denna expedition använda trupper ej finge, på ett års tid, bära vapen mot Sverige [177]. Den 18 Maj afseglade dessa trupper, för att återvända till de Ryska hamnarne. Sålunda misslyckades detta företag, och tjenade nu endast till ett nytt bevis, att sjömannen, ehuru i sin sak skicklig, ej alltid förstår att utföra krigsoperationer på ett för hans vanor och erfarenhet fremmande fält. Under en bättre ledning hade det otvifvelaktigt utöfvat ett mägtigt [178]) inflytande på händelsernas gång, ehuru eröfringen af Gottland, för aflägsenhetens skull, mindre omedelbart skulle inverkat på Finska angelägenheterna än en dylik expedition, med Ålands återtagande till ändamål, kunnat göra.

I det föregående kapitlet hafva vi omnämnt huru Åländska skärgården fråntogs Ryssarne, och hvilken fördel Svenskarne nu tänkte draga deraf.

Men utrustandet af Svenska skärgårdsflottan verkstäldes ej med den skyndsamhet, som man bordt vänta [179]). Amiral Hjelmstjerna syntes ej före de första dagarna af Maj i Åländska farvattnen. En Rysk parle-

mentär *) hade framkommit ända till inloppet af Stockholm, utan att på något ställe möta Svenska flaggan. En annan hade ännu den 28 Juni ej stött på Svenska flottan, förr än vid höjden af Berghamn, straxt öster om de stora fjärdar (Skiftet), som skilja Åländska skärgården från den Finska. Oberäknadt några detascherade små rekognoser-fartyg bestod den då af 68 segel, hvaraf åtta stora galerer [180]. General-majoren baron v. Vegesack hade befälet öfver trupperna och landtvärnet, som voro om bord på denna eskader [181].

Detta Svenskarnes dröjsmål lemnade grefve Kamenski och amiral Sarjutscheff, kommendanten på Sveaborg, tillräcklig tid att i denna fästning [182]) utrusta tvenne divisioner af den flottilj, hvaraf Ryssarnes skärgårdsflotta efterhand skulle sammansättas. Dessa divisioner, som bestodo af 22 kanonslupar, 6 kanonjollar och 4 transportfartyg, bemannade med tre bataljoner **), lyckades att utan något hinder anlända till skärgården, framför

*) Kapitenen i generalstaben Thesleff.

**) Af Krementschugska regementet och Pskoffska garnisonen; öfverstarne Pischnitzki och Gorbuntzoff.

Åbo. Under löjtnant Miakinins befäl ankrade de först vid Lemmö [183]), en ö utanför denna stad.

Men en för Ryssarne missgynnande händelse fördröjde deras ytterligare rustningar i Sveaborg. Ett kruthus, som innehöll hela tusen centner krut, sprang derstädes, af okänd orsak [184]), den 3 Juni i luften. Utbrottet var förskräckligt och förorsakade en eldsvåda, som lade ett magasin med marinförnödenheter i aska. Flottan räddades endast genom de mest vågsamma ansträngningar af garnisonen, hvilken också måste vidkännas någon förlust i döde och sårade. General Woronoff, befälhafvare öfver Ryska härens artilleri, var ibland de sednares antal. Fästningsverken blefvo ej synnerligt skadade.

Nöjd att hafva intagit Åland, och sålunda satt sig i tillfälle att kunna oroa hela sydvestra kusten af Finland, sysselsatte sig nu befälhafvaren öfver Svenska skärgårdsflottan, att organisera detta sammansatta vapen, som på en gång påkallar tjenstgöring så väl till lands som sjöss. Amiralerne Nauckhoff och Cederström, hvilka hade befälet öfver Svenskarnes stora flotta, trodde sig, efter

Gottlands återtagande och tills skärgårdsflottan hunnit ställas i fullkomligt skick, böra begagna sina eskadrar till att förebygga någon ytterligare ankomst af Ryska krigsfartyg från Sveaborg. De kryssade således så nära kusten som möjligt, på höjden af Hangö vid inloppet till Finska viken. Alla förstärkningar till Ryska skärgårdsflottan voro tvungna att segla förbi denna framskjutande landtudde, och i detta afseende var stationen väl vald [185]; men de talrika klipporna vid stranden hindrade Svenska örlogsfartygen, att nalkas inomskärs segelleden, och nödgade dem att vid minsta vindkast hålla öppna sjön. Nauckhoff insåg snart nödvändigheten att vidtaga andra åtgärder. Han lät förtöja några fregatter och lätta fartyg i Jungfrusund [186], beläget vid södra udden af kustöarne Kimito och Dragsfjärd [187], samt befäste med batterier de näst intill liggande klipporna.

Emellertid anbefalde konungen af Sverige amiral Hjelmstjerna och general von Vegesack att återtaga Åbo. Dessa ansågo det ögonblick gynnande, då Miakinin med sin division af Ryska skärgårdsflottan hade närmat sig staden, för att intaga ny proviant, och

utan att blifva upptäckte, smögo de sig genast ända till den udde af fasta landet, som vid Lemo, en liten dagsmarsch [188]) söder om Åbo, utskjuter i skärgården. Medan ett mindre detaschement rodde åt Ingo [189]), och derstädes alarmerade general Tutschkoff 3:s kustposteringar, steg Vegesack (den 19 Juni) med omkring 2,000 man [190]) i land. För att trygga sitt återtåg uppkastade han i största hast ett fältverk [191]) vid stranden, och framryckte sedan utan tidsförlust på stora landsvägen, som leder från Helsingfors till Åbo. Men det lyckades Ryska öfversten Vatkoffski, som i spetsen för Libauska regementet skickades emot honom, att uppehålla hans marsch. Vid Ylä Lemo uppstod en het drabbning. General-löjtnanten Baggohufvud, som för ögonblicket innehade furst Bagrations befäl, sattes genom detta Ryssarnes motstånd i tillfälle att ännu i tid anlända, med tvenne andra regementer *) och några sqvadroner rytteri. Skogar och knappt tillgängliga klippor blefvo skådeplatsen för en blodig strid.

*) Nevska och Pernovska regementerna, Finländska dragonerna och sex fältstycken.

Man slogs i spridd ordning aderton timmar utan uppehåll [192]. De stridande uppbjödo sina yttersta krafter, och täflade med hvarandra i tapperhet. I ett för Ryssarne gynnande ögonblick förklarade sig segern slutligen för dem. Generalerna Tutschkoff 1:a *), Baggohufvud och Borosdin, samt öfverstarne Vatkoffski och Tschoglokoff hade som simpla soldater kastat sig i spetsen för trupperna. Svenskarne, häftigt tillbakaträngde till sin förskansning, inskeppade sig åter, i skygd af sina kanonslupars artilleri. Förlusten, nästan lika på begge sidor, beräknades till 500 man; detta utgjorde en sjettedel af de stridande [193]. Svenska kapitenen Ramsay och flere Ryska officerare stupade vid detta tillfälle.

Då Svenskarne beslöto detta företag litade de på biträde af ortens allmoge, hvilken efter vanligheten skulle besöka den vid denna tid infallande stora marknaden i Åbo. Men den var nu instäld. Ryssarne hade försigtigt uppskjutit den, och härigenom räddades deras högqvarter, till hvars bevakning endast några

---

*) General Tutschkoff bivistade denna drabbning såsom volontär.

kompanier kunnat qvarlemnas. Grefve Buxhoevden lemnade ej staden, förrän andra trupper, förlagde deromkring, hunnit anlända; men han ankom likväl i tid till slagfältet, för att bivista stridens utgång, och ännu blifva ögonvittne till några bedrifter.

Ryska skärgårdseskadern anbefaldes att med stark rodd begifva sig till Svenskarnes landstigningsställe; men den stora omväg [194]), den var nödsakad att göra omkring flera öar, hindrade den att i tid anlända. Svenskarne framkommo, utan någon vidare förlust, till sin station vid Nagu och Korpo [195]).

Det var vid denna tid Gustaf Adolf ändtligen insåg svårigheten att eröfra Seeland, och otillräckligheten af sina illa beredda tillgångar, för att med framgång kunna angripa Danmarks hufvudstad. Engelske generalen Moore hade, i följd af häftiga ordvexlingar med monarken *), återfört till England de

*) Åtskilliga skrifter, hvilka utkommo i Sverige efter revolutionen 1809, innehålla sällsamma berättelser om dessa förhandlingar; men den partianda, som utmärker de fleste, har så mycket mindre tillåtit oss att antaga dem såsom historiska bevis, som det är nog sannolikt, att behofvet af trupper, dem kri-

hjelptrupper, öfver hvilka han förde befälet. Konungen beslöt nu att personligen leda så väl landt- som sjö-operationerna mot södra Finland, och begaf sig till sin skärgårdsflotta, hvilken låg vid Korpo [196]. Han åtföljdes af flere betydande personer *). Af desse öppnade vice-amiralen Rayalin, i konungens namn, med grefve Buxhoevden en brefvexling, den der dock afbröts genom ett svar från Ryske öfverbefälhafvaren.

Öfvertygad att blotta åsynen af hans flagg skulle åstadkomma en allmän resning, lät den Svenske monarken amiral Hjelmstjerna närma sig till Finska kusterna [197]. Denne amirals försök att borttaga några fartyg i hamnen vid Nystad hade, genom en deraf

---

get i Spanien vid denna tid påkallade, mycket bidrog till Engelsmännens visade motvilja att deltaga, vare sig uti ett aflägset företag, det konungen ville utföra i Finland, eller eröfringen af Seeland, eller slutligen i intagandet af Norrige. General Moore inskränkte sig till att blott vilja försvara Skåne, då konungen deremot önskade att aktivt använda honom.

*) Grefvarne Piper och Gyllenborg, baron Wetterstedt, m. fl.

föranledd kanonad, lätt kunnat förorsaka den lilla stadens förstöring [198]). Nådendal och andra norr om Åbo, vid kusten belägna ställen blefvo ofta alarmerade. Svenska skärgårdsfartygen förde i dessa trakter det lilla kriget, borttogo piketer, anföllo poster, och höllo Ryska trupperna i en beständig och uttröttande rörelse. I dessa skärmytslingar tog ett Svenskt skärgårdsdetaschement, genom öfverrumpling, en Rysk kanon [199]).

Ehuru Ryssarnes nyss vunna framgång vid Lemo för ögonblicket försäkrat dem om Åbo, var deras högqvarter derstädes dock föga tryggadt. Hela den styrka, grefve Buxhoevden här hade att använda, uppgick knappt till 5,000 man, och af desse behöfdes omkring hälften till bevakningen af de närmast belägna kusterna och öarne samt några socknar, hvilka tycktes hysa fiendtliga afsigter. En kraftfull ansträngning från Svenskarnes sida hade nu, då deras vapen voro segrande i Österbotten, tvifvelsutan kunnat gifva Ryska angelägenheterna en ganska ofördelaktig vändning. Grefve Buxhoevden anhöll enträget om förstärkning, och slutligen blef han i tillfälle, att till de mest blottstälda punkter-

na draga de trupper, som varit förlagde utmed södra kusten, ända till Kymmene elf. Dessa skulle efterhand ersättas af en ny korps, 5 till 6,000 man, under grefve Wittgenstein.

Konungen af Sverige lät ögonblicket gå sig ur händerna; under nästan tvenne månader sysselsatte han sig, så till sägandes, endast med beständiga [200]) landstigningslekar, de der ej medförde någon afgörande följd. Landets inbyggare läto icke inleda sig i resningar, hvilka, utan grundadt hopp om framgång, skulle blottstält dem.

Hans Majestät bivistade personligen träffningarne emellan amiral Hjelmstjernas och Miakinins eskadrer, vid Krampholm den 2 Juli [201]) och tvenne dagar sednare i Bockholmssund, nära utanför Åbo. Svenskarne hade 150 [202]) segel och Ryssarne 32; men de sednares underlägsenhet i antalet ersattes genom batterier på de omgifvande öarne, och genom de tiraljörer, med hvilka general Konovnitzin besatte höjderna, som beherrska det temligen smala sundet. En för Svenskarne missgynnande blåst uppstod under hetaste drabbningen, så att, oaktadt amiral Hjelmstjernas förnyade bemödanden att genombryta

Ryssarnes förtöjda linie och batterier, striden likväl blef oafgjord. Svenska amiralen vidkändes betydliga skador, och drog sig tillbaka till Lappialö [203]). Miakinin var sårad; hans division, urståndsatt att förfölja [204]) Svenskarne, begaf sig att hemta nya krafter, i skygd af de batterier general van Suchtelen anlagt omkring inloppet af Åbo. Kapiten-löjtnanten Selivanoff tog der befälet öfver Ryska kanonsluparne.

Denna sjöträffning hedrade begge nationernas flaggor. Svenskarne gåfvo den namn blott af en demonstration [205]), och i sjelfva verket var också antalet af de transportfartyg och landttrupper, som åtföljde deras skärgårdsflotta [206]), mycket för ringa, för att kunna frambringa något afgörande utslag.

Få dagar derefter begaf sig konungen till Jungfrusund, för att taga den andra eskadern [207]) af sin skärgårdsflotta i ögonsigte, och sedan återvände han till Åland, der han ville bringa nya rustningar å bane. Denna hans öfverfart var en oafbruten kedja af äfventyr. Om bord på sin jagt Amadis måste Gustaf Adolf utstå en häftig storm, och utan att kunna utlöpa var han nödsakad att flera

dygn

dygn uppehålla sig i en liten nödhamn, Husöhamn kallad, bildad af kala, obebodda klippor. Sedan det lyckats honom att lemna detta ställe, stötte hans fartyg på ref och blindskär, hvarest han var nära att omkomma. Då han slutligen anlände till Åland, förlade han sitt högqvarter i Grälsby, der han uppehöll sig till påföljande September månad.

Svenska kustflottan var nu (den 23 Juli) förlagd på följande sätt:

Vid Åland, en fregatt och tvenne galerer; i Pargas och vid Sandö, norr om Jungfrusund, sex galerer, tvenne jakter och 48 slupar; vid Kakskär, ett avantgarde af sju slupar; i Jungfrusund, en reserv af en fregatt, fyra galerer och 22 slupar; vid Hangö Udd, tvenne kuttrar; och slutligen sju kuttrar eller avisfartyg, 44 bevärade båtar och 142 transportfartyg, hvilka icke hade någon bestämd station, utan användes efter behofvet eller till kryssning. Hela antalet steg till 288 segel [208]).

Tredje, fjerde och femte divisionerna af Ryska skärgårdsflottan hade, på sin sida, efterhand utlupit från Sveaborg, och drogo sig inomskärs åt Bottniska viken. Deras förenade styrka bestod af en kutterbrigg, en jakt,

tvenne hämeemaa (ett slags skärgårdsfregatter), 15 kanonslupar, 58 kanonjollar, en kanonbarkas och ett nödigt antal transportfartyg, tillsammans 78 bestyckade fartyg. Denna eskader var bemannad med fyra bataljoner infanteri, under general Mukanoff. Grefve v. Heyden, en Holländare i Rysk tjenst, hade öfverbefälet till sjös [209]).

Huru vigtigt Jungfrusund var, hafva vi redan omnämnt. Svenska amiralerna hade allt mer och mer låtit befästa detta pass [210]). Efter flere fruktlösa bemödanden att bryta sig derigenom, eller att antända de der stationerade Svenska fartygen, upptäckte Ryssarne, att det smala sundet, som skiljer Kimito från fasta landet, och som hittills ej ansetts för segelbart, kunde genom ihärdigt arbete upprensas och tjena till farled för deras minst djupgående fartyg. Arbetet uppdrogs genast åt ingeniörer, och lyckades fullkomligt.

Svenskarne, som varseblefvo företaget, beslöto att hindra Ryssarne. Öfverste-löjtnant Jönsson och kapiten Sölfverarm, hvilka hade befälet öfver tvenne divisioner kanonslupar [211]), förtöjde sig i ett smalt sund vid Rölaks, Tavastensskär kalladt [212]). Men medan de vo-

ro sysselsatte med försänkningar, för att göra denna genomfart osegelbar, anföll grefve v. Heyden med stark rodd deras position, natten emellan den 20 och 21 Juli. Drabbningen blef hårdnackad. Understödd af de batterier och trupper, som general Tutschkoff 3:e uppstält på stranden, trängde Ryssarne sina fiender tillbaka; men de återfunno dem dock, på ett litet afstånd, i en ny ställning, emellan Holmö och Granö, nära Sagu Sandö [213]. Amiral Hjelmstjerna skyndade att förstärka detta avantgarde [214]) med största delen af eskadern, som legat i Jungfrusund [215]). Grefve v. Heyden hade blifvit sårad; han efterträddes af kapiten Dodt.

Denne officer beslöt att fullfölja ett så väl beräknadt och af hans företrädare dittills så skickligt började företag. Framgången var förberedd genom flere på stranden anlagde, förtäckta batterier, och grefve Buxhoevden, åtföljd af sin generalstab, hade begifvit sig till Kimito, för att öfvervara drabbningen. På ömse sidor hade man beslutit att anfalla; det var endast slumpen som gjorde att Ryssarne begynte. Segern var länge vacklande. Man manövrerade, medelst åror och segel, alldeles

som landttrupper skulle gjort det på en gifven terräng. Ryssarnes venstra flygel, understödd af en dittills obegagnad reserv [216]) af kanonslupar och kanonjollar, tillbakaträngde dock slutligen Svenska befälhafvarens, öfverste-löjtnant Jönssons högra flygel, och kunde derigenom beskjuta i ryggen det på Röfvarholmen anlagda Svenska batteriet [217]), som låg i midten af Svenskarnes linie, och utgjorde dess hufvudsakligaste styrka. Kapiten Skerletoff, vid Minska regementet, uppsatte på detta batteri den Ryska fanan. Sandö anföll på samma gång. Ryssarne gingo dels vadande, dels på små båtar, öfver det smala [218]) sundet, som skilde dem från Sandö. Svenska liniens eld kunde icke tysta de kanoner, som under tvenne artilleri-officerare, Sorger och Demidoff, voro uppstälda på stranden, och ej heller emotstå det anfall, som Dodt, med hela Ryska flottiljen i tre kolonner, på samma gång utförde. Sedan öfverste-löjtnant Jönsson blifvit dödligt sårad, drogo Svenskarne sig tillbaka, och antände de förhuggningar, som på Sandö betäckt dem. Drabbningen hade varat fyra timmar utan uppehåll. Amiral Hjelmstjernas bemödande, att återstäl-

la striden var fruktlöst. Ryssarne bibehöllo sin vunna fördel; Bottniska viken [219]) var nu (den 2 Aug.) för dem öppen. Svenske amiralen begagnade sig af natten, för att draga sig åt Korpolandet. Ryssarne hade så förbrukat sin ammunition, att de ej kunde förfölja honom [220]).

Allt tycktes nu vara slutadt. Buxhoevden, som från en klipphöjd ledt det hela af denna land- och sjöträffning, hade återbegifvit sig till Vestankärr, ett hemman, dit han för ögonblicket förlagt sin generalstab. Men i begrepp att gå till bords, kastade han, af en händelse, ögonen utåt den omgifvande trakten, och på ett gevärshåll varseblef han flera starka Svenska infanteri-plutoner, som redan nästan omringat huset, hvari han befann sig. Han anbefalde öfverste Anselme de Gibory, att med den svaga vakt, han hade hos sig, göra allt möjligt motstånd, och tvungen af nödvändigheten skyndade han, att söka sin tillflykt på sin segrande skärgårdsflotta [221]).

Fjesket, ändå mera förderfligt i lägret än vid hofvet, gjorde denna öfverraskning möjlig. I afsigt att låta öfverbefälhafvaren åtföljas af en hedersvakt, nog öfverflödig på

vägen mellan Kimito och Åbo, hade en underbefälhafvare i generalstaben, utan generalernas vetskap, låtit indraga flere kosackposter från stranden. Svenske öfversten Palén, som af amiral Hjelmstjerna blifvit detascherad från Jungfrusund till Kimito, der han i ryggen af Ryska batterierna skulle verkställa en landstigning, kunde nu utan svårighet gå i land, med omkring 1,100 man [222]), och obemärkt närma sig ända till ett obetydligt afstånd från Vestankärr. På vägen underrättad om den olyckliga utgången af slaget vid Sandö, och om lättheten att taga Ryska generalitetet, beslöt Palén, att genom en öfverrumpling på ett lysande sätt godtgöra den motgång, Svenska skärgårdsflottan fått vidkännas. Men ett ögonblicks villrådighet beröfvade honom denna ära: under det han indelte sina trupper, och anordnade ett regelbundet anfall — der, hvarest det blott gällde att raskt gå på — fingo de Ryska trupper, som vadat öfver till Sandö, tid att komma de sina till undsättning. Öfverste Gibory, hvilken, sedan han förvånat sina fiender, genom ett oväntadt motstånd, i början blifvit drifven från Vestankärr, blef snart understödd af öfversten grefve Ivelitsch

som med grefve Buxhoevdens adjutant, kapiten Neidhardt, kastade sig i spetsen för tvenne kompanier, samt af generalerna Konovnitzin och Tutschkoff 3:e, hvilka anförde trupperna. Efter en timmes förlopp kunde Ryssarne i sin ordning anfalla Palén; denne blef då tvungen att draga sig tillbaka på sina fartyg *), med en förlust af öfver 400 man [223]), hvaraf de fleste voro af Stockholms landtvärn och de Pommerska regementerna.

Tvenne flaggor, tio stycken och flere hundra fångar utgjorde Ryssarnes segertecken och frukten af denna för dem dubbla framgång [224]). Begge partierna räknade tillsamman en förlust af 1,500 man [225]). Såväl Svenska som Ryska skärgårdsflottan hade lidit stora skador; de voro nu någon tid urståndsatte, att tillfoga hvarannan något ondt.

För dem af våra läsare, som tilläfventyrs skulle vara mindre bekante med ortsförhållanderna och det slags krig, som sednast fäst vår uppmärksamhet, torde det vara oss tillå-

---

*) Han hade med 18 fartyg satt i land vid den lilla byn Tolsnäs; tvenne af dessa fartyg strandade och blefvo tagne [226]).

tet att med några ord framställa historien af det vapen, hvarom vi redan ofta talat, och som ej uteslutande hänför sig till hvarken sjön eller landet, utan på en gång till båda dessa elementer.

Det egna skaplynnet af Svenska och Finska kusterna, omgifna af ett bräm utaf nästan oräkneliga klippor och öar af olika storlek, hvilka der bilda en fullkomlig irrgång, mera besvärlig för seglingen med större skepp, än för kustfarten med mindre och roende farkoster; och de härjningar, som Ryssarne, under föregående krig, anstälde på Svenska kusterna, hvarest deras galerer, under grefve Apraxin, 1719 framträngde ända nära Stockholm, lärde känna nödvändigheten, att bilda en särskild flotta, mera ändamålsenlig för kustförsvaret. En snillrik man, fältmarskalken Ehrensvärd, som biträddes af skeppsbyggmästaren Chapmans kunskaper, organiserade slutligen 1760, efter långa partistrider vid riksdagarne, den första skärgårdsflottan, hvilken liknade den, som ända hittills blifvit begagnad. Denna sin nya skapelse gaf han benämning af Arméens Flotta [227]), sannolikt för att utmärka skilnaden emellan det

ändamål, han med skärgårdsflottan åsyftade, och det, som den egentliga marinen hade att afse. År 1762 [228]) användes den med fördel i Frische-Haff vid Pommerska kusten. Nödvändigheten bjöd Ryssarne att också antaga denna Svenskarnes nya inrättning af små, lätta och grundgående roddfartyg, i stället för de tunga galerer, m. m., hvaraf de förut begagnat sig. Skärgårdsflottorna utgjorde från den tiden integrerande delar af begge nationernas stridsmedel.

Utan att göra oss skyldige till veld, synes det billigt, att, i sammanhang med berättelsen om slaget vid Sandö, erlägga en gärd af beröm åt Ryska nationen, så mycket mera förtjent, som Ryssarnes underlägsenhet ej endast bestod i antalet, utan också i den felaktiga byggnaden af en del utaf deras fartyg, hvilka i största hast blifvit hoptimrade i Kronstadt, och i beskaffenheten af besättningen, som nästan helt och hållet bestod af rekryter [229]), ovane vid manövern, då deremot Svenskarne, af hvilka de fleste voro hemmastadde på hafvet, ägde många skickliga sjömän från sina öar [230]).

Emellertid syntes det ej då vara Ryssarnes stora flotta beskärdt, att i samma mån bidraga till Ryska flaggans ära. Under första hälften af Juli hade en eskader af 9 linieskepp, 9 fregatter och åtskilliga mindre fartyg utlupit från Kronstadt, under amiral Kanikoffs befäl. Den 6 Augusti ankrade den vid Hangö Udd. Några Svenska fregatter befunno sig då ännu i Jungfrusund, afskilde från Nauckhoffs eskader. Kanikoff, uppmuntrad genom några lyckliga företag af sina kryssare, beslöt att anfalla detta detaschement. Vinden gynnade hans afsigt; men af obeslutsamhet eller af orsaker, som ej sällan ställa sig i vägen för sjömannens företag, uppsköt han flere dagar att utföra sitt förehafvande, och de Svenska fartygen, underrättade om faran, aflägsnade sig. Men snart derpå bjöd hela Svenska örlogsstyrkan, 10 linieskepp och 6 fregatter, med hvilka två Engelska linieskepp, under amiral Hood, förenat sig, drabbning åt Ryska amiralen. Dennes eskader var bestyckad med blott 990 kanoner; Anglo-Svenskarne räknade 1,102. Kanikoff, hvars besättning ej var särdeles inöfvad, fann rådligt att undvika en olika strid; de föreskrifter han erhål-

lit förbjödo honom en sådan. Han beslöt att draga sig undan, och satte till alla seglen åt Baltisch-Port i Estland. Under de 34 timmar han blef jagad, såg han sig nödsakad att uppoffra ett linieskepp, Vsevolod, som ej var någon synnerlig seglare; det togs genom äntring, sedan dess befälhafvare, kapiten Rudneff, hjeltemodigt försvarat sig mot de tvenne Engelska linieskeppen. Amiral Hood, som ej kunde medtaga sin pris, hvilken var för mycket skadad, blef tvungen att offra den åt lågorna. Den Anglo-Svenska flottan, öfver hvilken sir J. Saumarez tog befälet, blokerade sedan Baltisch-Port ända till hösten, och inneslöt der den Ryska eskadern, som skyddades af några kustbatterier. En storm, som då tvang den förenade eskadern att aflägsna sig från stranden, satte Ryska flottan i tillfälle att utlöpa och öfvervintra i Kronstadt.

Ehuru Ryska hären i Finland sålunda såg sig beröfvad det mägtiga understödet af en flotta, så vann den dock genom Kanikoffs missöde åtminstone den fördel, att dess fienders sjöstyrka nästan helt och hållet lemnade hafvet, för att bevaka den i Baltisch-Port instängda Ryska eskadern, hvarigenom segelfar-

ten på Finska viken, under den återstående delen af sommaren, blef temmeligen ostörd, hvilket hade en gynnande inflytelse på Ryska härens försörjning med lifsmedel.

Tidsföljden borde nu återföra oss till operationerna i norra Finland; men för att undvika alltför täta afbrott, vilja vi här först fullfölja framställningen af de händelser, som tilldrogo sig i södra delen af landet, intill slutet af sommarfälttåget.

Sedan Svenska skärgårdsflottan, något efter slaget vid Sandö, dragit sig åt Korpo, seglade en del af den Ryska, under kapitenlöjtnanten Selivanoff, nordvärts, i afsigt att betäcka kusten mellan Åbo och Björneborg. Men detta sitt ändamål vann den endast högst ofullkomligt [231]). Återstoden, hvaröfver contre-amiralen Messojedoff hade befälet, var, efter behofvet, dels på kryssning, dels på rekognosering uti skärgården utanför Åbo. Ännu under loppet af denna årstid, och i denna irrgång af holmar, råkade den i åtskilliga träffningar med Svenska marinen [232]). I en af dessa (den 18 Aug.), lyckades slutligen kapiten-löjtnanten Novoschekoff, att helt och hållet aflägsna Svenskarne från Jungfrusund [233]).

En stor hämeemaa [234]) af Ryska skärgårdsflottan blef vid detta tillfälle, genom äntring, tvenne gånger tagen och återtagen [235]). Den division af Svenska skärgårdsflottan [236]), som bevakat det omtalta sundet, drog sig tillbaka, för att förena sig med en eskader af stora eller örlogsflottan, som då låg vid Örö. En annan drabbning föreföll nära Palva ö den 18 September, och slöts till Ryssarnes fördel [237]).

De första dagarne af September trodde sig Gustaf Adolf ändtligen i tillfälle, att utföra en afgörande diversion i Finland. Tvenne brigader, under öfverstarne Skjöldebrand och Otto Cronstedt [238]), inskeppades i Gefle, och anbefaldes att segla till Ålands norra skärgård, hvarest utsände kryssare skulle anvisa dem det af konungen bestämda landningsställe, der en annan division, som på samma gång borde afsegla från Ålands så kallade fasta land, med dem skulle sammanträffa. Den sistnämnda styrkan, anförtrodd åt general Lantingshausen [239]) och öfverste Boije [240]), skulle, under amiral Hjelmstjernas betäckning [241]), besätta Töfsala ö, nordvest om Åbo, rekognosera kusten, och sedan erhålla nya förhållningsorder [242]). Till detta

dubbla företag utsågos valda trupper ur Svenska krigshären och konungens garde. H. M. begaf sig sjelf till Töfsala.

Den 16 September verkstälde general Lantingshausen en forcerad rekognosering på Ryssarnes kustposteringar, vid Kettarsund och Helsinge, hvarefter han framryckte ända till Vinkilä och Lokalaks [243]. En otidig tapperhet förmådde några unga Ryska officerare, att vilja försvara poster, hvilkas bestämmelse ej fordrade annat än vaksamhet. Följden häraf blef en onödig manspillan, törhända tadelvärd, om nödvändigheten, att, i ett så genomskuret land som Finland, mångdubbla antalet af dylika småposter, skulle tillåta de enskilde befälhafvarne, att undvika sådane träffningar, då hederskänslan bjuder hvarje åt sig sjelf lemnad officer, att försvara det ställe han fått sig anförtrodt, utan att han alltid är i tillfälle att kunna bedöma dess relativa vigt [244].

Att krigskonsten ej består deruti, att planlöst besätta alla landsvägar, kuster och byar, kände Ryska generalstaben alltför väl, för att i allmänhet kunna beskyllas för skingring af sina stridskrafter. Dessa stodo nästan aldrig i förhållande till krigsskådeplat-

sens vidd och det egna skaplynnet af ett land, som naturen så till sägande roat sig, att på det mest besynnerliga sätt sammanbilda.

Lantingshausen vann sitt ändamål; han bibehöll sig tvenne dygn på fasta landet, förskaffade sig der hemliga anhängare och uppgifter öfver Ryska korpsens styrka och sammansättning. Men furst Bagration, som nu återtagit befälet öfver dessa trupper, skyndade, att i spetsen för ett central-detaschement, som varit förlagdt i Vemo socken, norr om Åbo, rycka emot honom. General Tschoglokoff framkastades med några bataljoner till den stora halfön Lokalaks, der Lantingshausen tycktes vara sinnad att bibehålla sig. Byn, som denne general ville försvara, blef tagen; med förlust återgingo Svenskarne om bord [245]).

Men konungens några dagar sednare utgifna bestämda befallning förenade åter, till en ny expedition, de trupper, som stodo under Lantingshausen och Boije [246]). Den 26 September anlände de, med 4 till 5,000 [247]) man, ånyo till Finska kusten, och landstego vid Helsinge. Äfven denna gång blefvo Ryska posterna utan svårighet tillbakakastade,

på andra sidan om Vartsaari och Järvenperä, der Svenska korpsen intog sin ställning.

Furst Bagration kunde ej genast uppställa en motsvarande styrka. Han anbefalde derföre general Baggohufvud, att intaga en inskränkt och befästad ställning vid Himois, omkring $7\frac{3}{4}$ mil från Åbo *), och att der bibehålla sig tills de förstärkningar, fursten lät anrycka, hunnit anlända. Anordningen verkställdes med noggrannhet den 27 September.

Efter vunnen öfvertygelse, att denna landstigning ej var ett af dessa ändamålslösa, för ro skull anstälda företag, hvilka dittills så ofta ägt rum, skyndade furst Bagration, att begifva sig till Himois. Han träffade Svenskarne ej långt från Viais, nära en djup skog; hufvudstyrkan i centern, högra flygeln stödd mot en vik af hafvet, den venstra mot en sjö. De-

*) Genom general v. Suchtelens försorg hade åtskilliga ställen, i trakten af Åbo, blifvit befäste. Denna landets hufvudstad, hvarest en Rysk reserv låg sammandragen, blef härigenom otillgänglig för Svenskarne, om det icke förut lyckades dem, att bryta sig igenom en eller flere af Ryssarnes posteringar.

Deras rörelser förrådde afsigten, att liksom föregående dagarne gå anfallsvis till väga.

Underrättad om konungens närvaro [248]), och fruktande öfverlägsna stridskrafter, ansåg fursten sig böra hindra Svenskarnes ytterligare framryckande, och, utgången måtte blifva hvilken som helst, äfventyra en slagtning. Med den honom egna beslutsamhet föresatte han sig genast, att genom sitt anfall förekomma fiendens. Han uppstälde sin lilla korps på tre kolonner. I det ögonblick fyra [249]) Svenska bataljoner, under öfverste-löjtnant Lagerbring, satte sig i rörelse för att kringränna Ryssarne, framryckte desses högra flygel, under general Borosdin, utmed sjön emot Svenskarnes venstra. Nu uppstod en het strid. Efter fyra timmar lyckades det slutligen Borosdin, att tränga sin motståndare tillbaka åt Järvenperä. Han intog denna by, och ett detaschement dragoner, som på en lång omväg kringgått Svenskarne, förenade sig der med honom.

Ryssarnes center, under general Baggohufvud, förekom också i tid utvecklingen af Svenska hufvudkolonnen, ännu sammansluten på stora landsvägen. Ryska artilleriet åstadkom der förvirring, och fick, efter en uthål-

lande eld, en afgjord öfverlägsenhet öfver Svenska styckena. Under tiden framträngde äfven Ryska tiraljörer på flyglarne. Boije trodde sig kunna motstå dessa framsteg, genom en stark infanteri-bataljons *) framkastande åt det mellanrum, som skilde Borosdin från Ryssarnes center. Föga fattades att denna trupp hunnit fram till Himois, och afgjort utgången till Svenskarnes fördel. Men general Aderkas, befälhafvare öfver furst Bagrations generalstab, skickade mot den Svenska bataljonen en svärm af tiraljörer, hvilka från de omgifvande höjderne och skogarne gåfvo en mördande eld. Ett plötsligt anfall af Ryssarnes reserv var ännu mera afgörande. Uppeldad genom sin vunna fördel, kastade sig denna reserv med häftighet på Viais, nyckeln till Svenskarnes position; gården intogs.

Ryssarnes venstra flygel hade emellertid, under major Beck, gått öfver en bergås, och kommit Svenskarnes högra i ryggen, samt hotade att afskära dem från Helsinge, deras

*) Sannolikt af Kronobergs regemente. De Svenska rapporterna öfver detta slag, äro föga upplysande, och motsäga till och med hvarandra. Vi ha rättat oss efter den Ryska officiela berättelsen [250].

landstigningsställe. Så svagt Becks detaschement än var, beräknade furst Bagration likväl den moraliska inflytelsen det skulle åstadkomma. Varseblifvande den oreda, som började uppstå bland Svenska lederna, ändrade han genast sin första anordning. Han anbefalde Borosdin, att rycka fram åt Helsinge, utan afseende på bibehållandet af ett oafbrutet samband med den öfriga styrkan. Denna rörelse fulländade förvirringen bland Boijes bataljoner, hvilka ej mera sökte att försvara den plats de innehade. Svenska befälhafvaren lemnade Jerpilä och Ahais på sidan, och uppoffrande en eftertrupp, för att vinna tid, drog han sig tillbaka åt Helsinge. Men på en liten slätt upphanns han af några sqvadroner Ryska husarer, hvilka, under major Liders, förvandlade Svenskarnes retrograda rörelse till en oordentlig flykt [251]). I hopp att kunna betäcka den kinkiga operationen af sina truppers inskeppning, sökte Boije ännu vid Helsinge, att göra något motstånd. Ryska fältstyckena gjorde detta fruktlöst. Tolf officerare, 350 soldater, en fana [252]), fem fältstycken och Svenskarnes tross föllo i Ryssarnes händer. Nära 1,000 döde, ett, i

förhållande till de stridande *), oerhördt antal, betäckte valplatsen.

Konungen af Sverige fick Helsinge inom synhåll, just i det ögonblick då hans nederlag inträffade. Han försökte att återföra sina soldater till ny strid; men branden, som uppkommit i byn, och hvilken allt mer och mer tilltog, genom blåst från landsidan, som hotade att kasta eld på hans transportfartyg, tvang honom, att påskynda återtåget. Missödet, som tycktes förfölja hans militäriska anordningar, ville att han samma dag om morgonen hade bortskickat sina kanonslupar på andra ställen; ingenting betäckte således truppernas inskeppning [253]), hvilken verkställdes medelst obestyckade båtar. Sedan de i Grönviks sund hopsamlat återstoden af sin korps, begåfvo sig Lantingshausen och Boije tillbaka till Åland. Dessa trupper utgjorde der sedermera kärnan af dem, öfver hvilka konungen, sedan han gifvit dem benämningen af

---

*) Den styrka, som furst Bagration här kunde sammandraga, uppgick minst till 4,000 man: Nevska, Pernoffska, Libauska, Polotzska och 1:a jägar-regementet, sju fältstycken, tre sqvadroner husarer och ett regemente kosacker [254]).

Ålands fördelning, uppdrog befälet åt öfverste Peyron. Konungen förlade sitt högqvarter till Lemlands prestgård.

Den från Gefle afgångna expeditionen var icke lyckligare. Sedan den flere dygn förgäfves eftersökt de kryssare, som skulle meddela ytterligare befallningar, hade den att utstå en stark storm. Transportflottan skingrades, och sökte detaschementvis sin räddning i åtskilliga Svenska hamnar. Artilleriet, under kapiten Jernskjöld, strandade vid Finska kusten, och gick förloradt. Några kompanier infanteri kommo till Vasa, och förenade sig med de trupper, som stodo under fältmarskalken Klingspor.

Konungen tillskref isynnerhet sitt garde till fot nederlaget vid Helsinge, och till straff miste det sina fanor och företrädesrättigheter. Denna stränghet, som beröfvade honom soldaternas tillgifvenhet, och sårade flere ansedda slägters hederskänsla, bidrog några månader sednare till framgången af den revolution, som störtade den olycklige Gustaf IV Adolf från thronen.

Det företag, hvarom vi nyss talade, var det sista försök, som anstäldes af de trupper,

hvilka voro utsedda att agera mot södra Finland. Det synes som hade det varit deras beklagansvärda lott, att blifva ett offer för osammanhängande och illa uttänkta operationer, hvilka ej kunde medföra annat än olycksfulla följder.

I motsats till dessa felaktiga anordningar skall den oväldige skärskådaren ej frångå, att den vapenära, som Ryssarne vunno vid Lemo, Lokalaks och Helsinge, oafsedt de enskilda befälhafvarnes förtjenster och truppernas tapperhet, bör isynnerhet tillskrifvas de af Ryska öfverbefälhafvaren vidtagne försvarsanstalter, fördelningen af trupperna, hvilkas afdelningar klokt sammanhöllos bakom mindre poster, som längs utmed kusten bildade en svag, men ändå ej afsöndrad bevakningskedja, och slutligen de tydliga och bestämda förhållningsorder, genom hvilka grefve Buxhoevden, redan på förhand, befriade sina underbefälhafvare från ansvarighet, föreskref hvar och en att oförfäradt gå löst på fienden, hvar han än träffades, huru stark han än vore, och hvilken utgången än kunde blifva [255]).

Här upphör sommarfälttåget i södra Finland, hvarest ända till slutet af 1808 intet af

vigt nu mera föreföll. Konungen af Sverige förlängde sin vistelse på Åland ända till den 1 November. Under samma månad inlopp största delen af hans skärgårdsflotta åter i de Svenska hamnarne. En smittosam sjukdom, som den dit medförde, åstadkom bedröfliga härjningar [256].

Innan vi sluta detta kapitel, anse vi oss böra omnämna en hittills föga känd omständighet, som väsendtligt inverkade på de påföljande händelser, hvilka ännu återstå oss att framställa.

Emot slutet af Juli hade bristen på transport- och lifsmedel blifvit så känbar för Ryssarne, att deras krigsministèr, som med en verksam sorgfällighet, och all den framgång missgynnande omständigheter medgåfvo, ledde denna del af förvaltningen, ett ögonblick misströstade att kunna afhjelpa den förlust af betydliga magasiner och transporter, som Ryska hären lidit i mellersta Finland. Kejsar Alexander delade dessa bekymmer; han ansåg att de särskilda korpsernas ställning, deras verkliga styrka, hvar och ens stridbarhet jemte ortsförhållanderna borde underställas en noggrann undersökning. Detta vigtiga upp-

drag anförtroddes åt öfversten markis Paluc-ci. Han öfversåg personligen hela kedjan af de stillastående posteringar och rörliga detaschementer, som voro fördelade på krigsskådeplatsen. Men den berättelse, som sedermera inlemnades af denne officer, hvilken fullkomligen varit i tillfälle att känna hela sambandet af de på en stor landtvidd utgrenade operationerne, och de omständigheter, hvilka hvarje trupp hade att afse, kunde icke vara och var icke heller tillfredsställande. Det utarbetades nu i krigsbyrån uti S:t Petersburg en uppsats, som åsyftade att för grefve Buxhoevden utstaka en efter omständigheterna afpassad operationsplan. Ryska befälhafvaren skulle, efter denna plan, gå försvarsvis tillväga, blott bibehålla sina redan vunna fördelar, och draga ut på tiden, för att med de minsta möjliga olägenheter hinna till Oktober månad, då den annalkande vintern skulle förminska de fördelar, hvilka sjelfva landet erbjöd Svenskarne, och sätta Ryssarne i tillfälle, att, med sannolikhet af en afgörande framgång, återtaga anfallskriget, och då slädföret underlättade anläggningen af nya magasiner, rekryternas samlande, och korpsernas fullständi-

gande. Hvad här blifvit anfördt erhöll ännu större vigt genom en farsot, som spridt sig bland Ryska trupperna i norra delen af landet, der fältsjukhus ej voro att tillgå. De dagliga fältmödorna uttröttade soldaten, och hela Ryska krigshären utgjorde en verklig styrka af knappt 37,000 man, äfven då 4:de divisionen, som nu var i antågande, inberäknades.

Efter den i S:t Petersburg uppgjorda planen skulle Ryssarnes försvarslinie sträcka sig längs utmed loppet af Kuumo elf, samt ifrån Ytterö genom Hvittis, Tammerfors, Orivesi, Jyväskylä, Koivisto by i Laukas, Rautalampi, Kuopio och Kemi (uti Tohmajärvi). På denna sträcka, af mera än 50 mil, skulle trupperna förläggas på följande sätt:

Vid södra kusten 6,000 man.

Omkring Tavastehus en central-korps af 8 till 10,000 man, för att utgöra en reserv, hvarifrån fördelningar kunde utgå i olika riktningar, åt de norra orterne.

På yttersta venstra flygeln, i trakten af Björneborg, omkring 5,000 man, och på den högra en lika styrka, hvilken, medan den opererade omkring Kuopio, var bestämd att sam-

manbinda sina rörelser med 2,500 man af 4:de divisionen, som under furst Dolgoruki antågade genom Karelen.

Den långa kroklinie, som sålunda uppkom, skulle förstärkas genom tvenne mellankorpser, 5,000 man hvardera, på begge sidor af Tavastehus; den ena vid Tammerfors, den andra vid Koivisto by och Jyväskylä kyrka.

Denna plan åsyftade öfverhufvud att vinna tid, att hindra Svenskarnes framsteg, och, om tillfället yppade sig, äfven tillskynda dem förluster, att hålla det eröfrade landet i undergifvenhet, och slutligen att förbereda ett vinterfälttåg.

Kejsar Alexander gillade förslaget, som blef honom underställdt; men aflägsen från händelsernas skådeplats, i det ögonblick dessa som bäst utvecklade sig, ansåg denne kloke regent sig dock ej böra stadfästa det, utan att inhemta grefve Buxhoevdens tanke, och den generalstabs, som dittills med framgång ledt operationerna. Markis Palucci anbefaldes att begifva sig till högqvarteret, der planen skulle undergå en sorgfällig granskning. Ryssarne hade då just blifvit herrar öfver

Jungfrusund; grefve Kamenski var utnämnd till befälhafvare öfver de trupper, som stodo emot Svenska hufvudhären; förstärkningar hade efterhand redan anländt till honom, eller voro under antågande; utskrifning af lifsmedel, hvilka rikligen betaltes, hade förskaffat större underhållstillgångar i landet, än man hoppats. Alla dessa omständigheter hade, under loppet af en kort tid, jemnat eller förändrat förhållanderna. Ett motförslag upprättades gemensamt i Åbo. Kejsaren gaf detta sin stadfästelse, och de anfallsoperationer, hvilka vi i det följande gå att framställa, blefvo häraf den omedelbara och för Ryska vapnen gynnande påföljden.

VII.

Under loppet af Augusti månad hade Ryska hären erhållit förstärkningar. En ny division under grefve Wittgenstein, omkring 9,000 man af alla vapen, hade aflöst de trupper, hvilka varit förlagde i södra delen af landet, längs utmed Finska viken. En annan, ungefär 8,000 man *), anförd af furst Dmitri Galitzin, hade tagit sin riktning åt mellersta Finland, för att efter omständigheterna kunna undsätta de tre korpser, som under Bagration vid Åbo, Tutschkoff 1:a omkring Kuopio, och Kamenski omkring Vasa och Gamla Carleby, stodo emot Svenskarne. På samma gång antågade genom Karelen, på Tutschkoffs yttersta högra flygel, en kolonn af omkring 4,000 man, hvilka under furst Dolgoruki, adjutant hos kejsar Alexander, utryckt från

*) Tio bataljoner, fem sqvadroner och tolf fältstycken.

Sordavala. Hela Ryska styrkan utgjorde i slutet af Augusti 47,547 man fotfolk, 8,000 man rytteri och 186 fältstycken, de trupper inberäknade, som dittills fört kriget, och 3,000 man, hvilka utgjorde besättningen på skärgårdsflottan.

Svenska hären uppgick, vid samma tid, till omkring 17,000 man, med 40 fältstycken; hvaraf omkring 4,000 man under öfverste Sandels [257]), som vid Toivola, norr om Kuopio, stod emot general Tutschkoff, och en ungefärligen lika styrka, deruti inbegripen en frikorps (Gyllenbögels), under öfverste v. Döbeln, i trakten af Christinestad. Återstoden, med små fördelningar på olika håll, låg omkring Lappo, under fältmarskalken Klingspors eget och hans närmaste underbefälhafvares, general Adlercreutz' befäl.

De Svenska trupper, som voro sammandragne på Åland, torde kunna beräknas till 6 à 9,000 man. Uppgifterna härå voro och skola sannolikt alltid blifva osäkra, så väl för rapporternas öfverdrift [258]), som de täta förflyttningar, hvilka de trupper, som stodo under konungens omedelbara anordningar, voro underkastade. Denna osäkerhet beträffar isyn-

nerhet de korpser, som voro fördelade på vestra kusten af Bottniska viken, och hvilka kunde, och hvarje ögonblick äfven syntes vara i begrepp att sätta sig öfver till Finland.

Ökade tillgångar af alla slag hade efterhand uppbringat den korps, med hvilken grefve Kamenski var utsedd att tillbakatränga fältmarskalken Klingspor åt Lappmarken, till omkring 10,000 man fotfolk, 1,200 man rytteri och 46 fältstycken. Kamenski, som lyckligt undsluppit faran att blifva tagen af partigängaren Roth, framkom till dessa trupper den 24 Juli. För att närma sig sina magasiner, ammunitionsnederlag och sina anryckande förstärkningar, såg han sig för ögonblicket nödsakad, att fullfölja den retrograda rörelse, som dagen förut blifvit besluten i hans företrädares krigsråd. Ryska hären drog sig således tillbaka, på tvenne kolonner, åt Tavastehus, ända till Kuhmalaks och Kuhmois. Men för att genom en skenbar anfallsrörelse dölja detta återtåg, afdelade grefve Kamenski några bataljoner på sina båda flyglar: öfverste Vlastoff åt Saarijärvi, och öfverste Sabanejeff åt Orivesi.

Den 14 Augusti kunde Kamenski återvända; han framryckte genom Jämsä och Jyväskylä, der han inträffade den 17, åt Saarijärvi. Hans förtrupper, sex bataljoner, sju fältstycken och något rytteri, under öfverste Vlastoff, stötte i Karstula på den redan förut omnämnda fördelningen under öfverste-löjtnant v. Fieandt, hvilken der intagit en ställning mellan tvenne sjöar, som tycktes vara oangriplig. Vlastoff kringgick den likväl den 21, och efter flera förnyade bemödanden lyckades han slutligen att med fördel angripa sin fiende. Svenska truppen råkade i oordning: Fieandt led ett fullkomligt nederlag, drog sig tillbaka, och kunde med möda hopsamla tredjedelen af sin korps, som vid stridens början utgjorde 1,500 man [259]). Först vid Lintulaks, der, i skygd af skogarne, en stor del af hans förskingrade manskap återförenade sig med honom, kunde han fatta stånd.

Medan Ryssarne verkstälde denna rörelse, som så omedelbart hotade fältmarskalken Klingspors kommunikationer på hans venstra flygel, hade denne general beslutit, att framskjuta centern af sin här till strategisk höjd med dess högra flygel, och i denna afsigt sam-

mandragit fyra brigader i Alavo. Men öfverste Sabanejeff, hvilken, enligt hvad vi ofvanföre omnämnt, blifvit detascherad åt Orivesi, tog nu också sin riktning åt detta håll. Han hade redan anländt till Virdois, och förenade sig tvenne dagar sednare med öfverste Erikson, som i spetsen för ett tredje detaschement anryckt genom Etseri och Töysä, och fördrifvit (den 9 Augusti) en svag Svensk förtrupp [260]), som provisoriskt besatt Alavo.

Adlercreutz, som fått sig uppdraget att utföra Svenska befälhafvarens plan, anföll emellertid Ryssarne den 17 Augusti. Striden blef hårdnackad och kostade begge partierna öfver 1,000 man [261]). Svenska generalen grefve Cronstedt blef der sårad, likasom Ryska öfversten Erikson. Ryssarne, tvungne att ge vika för öfvermagten [262]), drogo sig på Tammerfors-vägen tillbaka åt Herranen. Erikson hoppades att der sätta en gräns för Svenskarnes förföljande; men då han såg sig öfverflyglad af ett detaschement, som inskeppat sig på båtar i Tuulijoki å [263]), fortsatte han sitt återtåg, och antände Herranen by samt den der invid belägna bron. Denna bro återställdes nästan straxt derefter [264]).

Gref-

Grefve Kamenski emottog underrättelsen om Adlercreutz' anfallsrörelse i det ögonblick hans förtrupper slagit v. Fieandts detaschement i Karstula. Eriksons återtåg åt Ruovesi blottade vägen mellan Alavo och Jyväskylä, och den öfverlägsna styrka, som tillbakadrifvit hans fördelning, lät befara menliga följder för Ryssarne, i fall Adlercreutz vann några ytterligare framsteg i mellersta Finland. För att förebygga dessa, lät Kamenski öfverste Vlastoff ensam tränga fram till Lintulaks och förfölja v. Fieandt. Sjelf gick han med sin hufvudstyrka från Jyväskylä på Alavo.

Lika snar grefve Kamenski var i sitt beslut, lika skyndsamt utförde han ock sin nya plan, att anfalla Svenskarne, hvilka genom blotta rörelser, som hotade hans kommunikationer, i början trodde sig kunna förmå honom att rymma fältet.

Redan den 25 Augusti befann sig Kamenski med sin hufvudkolonn nära Alavo. Under denna hastiga marsch hade endast en förtruppsträffning, den 20, förefallit vid Etseri. En ensam bataljon hade oförsigtigt vågat sig in i ett pass, och blef der innesluten af ka-

piten Borgenström, som med en bataljon kringgick Ryssarne, på för dem okända gångstigar; de slogo sig väl igenom med blanka vapen, men med förlust [265]). — Vlastoff hade emellertid förföljt v. Fieandt till Lintulaks, som af den sistnämnde utrymdes.

Klingspor, som såg utvecklingen af Kamenskis anfallsplan, riktad åt öfre vinkeln af de vägar, hvilka leda till Gamla Carleby, fann nu det fel han begått, att förhala tiden i ett ögonblick då han kunnat förstöra Rajevskis försvagade korps, och kände olägenheten af att i divergerande riktningar nödgas gå försvarsvis tillväga, medan Ryssarnes alla rörelser tvertom voro sammanlöpande.

Svenskarnes yttersta högra flygel hade väl blifvit förstärkt genom en frikorps af 1,200 man [266]), organiserad på Åland af kapiten Gyllenbögel; men efter en träffning vid Ömossa [267]) hade denna flygel blifvit af öfverste Bibikoff *) tillbakaträngd till Lappfjärd. General Uschakoff hade närmat sig Kauhajoki [268]), medan Erikson, i förening med Sa-

*) Denne officer efterträdde general Schepeleff, som insjuknat.

banejeff, i centern vunnit fördelar öfver Adlercreutz [269]).

Klingspor hyste nu den dubbla farhågan att blifva slagen i detalj, eller att se sina kommunikationer blottstälda. Han beslöt att sammandraga sin styrka i trakten af Ruona och Kuortane, ifrån hvilken centralställning han efter behag trodde sig kunna gå, så väl åt Jyväskylä emot Kamenski, som åt Lintulaks, för att bispringa v. Fieandt emot Vlastoff. Men sin yttersta högra flygel ville han ej gerna draga tillbaka. Han trodde med skäl, att en större kuststräckas öfverlemnande åt Ryssarne skulle försvåra den för honom angelägna gemenskapen med Sverige, hvarifrån han borde erhålla sina underhållsmedel och de af honom ännu alltid väntade förstärkningarne.

Fälttåget hade varit lifligt och blodigt på denna kust; men de nästan dagliga träffningarne voro dittills utan annan påföljd än några fram- och tillbakamarscher.

Den 29 Augusti ville öfverstarne Bibikoff och Anselme de Gibory återtaga positionen i Lappfjärd. De kände ej att en Svensk hjelpsändning, som slutligen anländt till Finland, landstigit vid Christinestad. Den utgjordes

af sex bataljoner *) och ett batteri, under general v. Vegesack, och förenade sig genast med de trupper, öfver hvilka v. Döbeln och Gyllenbögel förde befälet. Ryssarne stötte således på denna förenade styrka; deras anfall misslyckades, och kostade 300 man och 16 officerare. Vegesack och Döbeln [270]) förföljde dem en sträcka af tre eller fyra dagsmarscher åt Björneborg.

Svenskarnes högra flygel var sålunda framskjuten åt söder, medan Kamenski redan återtagit anfallskriget i norra delen af landet.

Sedan denne general besatt Alavo erfor han, att fältmarskalken Klingspor, vid hans annalkande, hastigt tillbakadragit sina fördelningar ifrån Herranen, och samlat (den 31 Au-

---

*) Af Upplands, Helsinge och Vestmanlands regementer [271]). General v. Vegesack hade fått befallning att landstiga vid Björneborg; men drifven af storm högre åt norr, och för att ej förlora en dyrbar tid, trodde han sig böra afvika från det bokstafliga innehållet af konungens honom gifna föreskrift. Det påstås att monarken påbördat honom, att genom sin ohörsamhet vållat misslyckandet af hela sin plan till Finlands återtagande.

gusti) fyra brigader (ungefär 8,000 [272]) man) omkring Ruona bro, norr om Kuortane kyrka. Han beslöt att angripa Klingspor i denna ställning.

Kamenski indrog nu till sig Eriksons och Sabanejeffs detaschementer, och ryckte fram åt Kuhalampi, samt, efter en temligen allvarsam träffning vid detta ställe, åt Mäenpää. Svenska förtrupperna tillbakaträngdes till Ruona pass, som bildas af ån, hvarigenom den lilla sjön Nissalampi [273]) utflyter i Kuortane träsk.

Svenska hären innehade beherrskande höjder på motsatta stranden. Högra flygeln stödde sig mot det nämnda träsket, och centern var betäckt af den lilla sjön; venstra flygeln, bakom en liten bäck, som beströks af uppkastade batterier, stödde sig mot en framskjutande höjd. Försvarad af förhuggningar, beherrskade denna höjd punkten, der vägarne från Lintulaks och Alavo sammanstöta.

Natten mot den 2 September lät grefve Kamenski uppkasta ett starkt batteri mot Svenskarnes högra flygel. Härigenom hoppades han att icke endast förlama sin fiende på denna punkt, utan äfven, under en väl under-

hållen styckeeld, kunna kringgå den lilla sjön Nissalampi [274]), och med en stark kolonn anfalla Svenskarnes venstra flygel. Hela hans styrka, omkring tjugu bataljoner och fem sqvadroner, uppgick till nära 9,000 man *).

Följande dagen i gryningen lät han sina anfallskolonner med stormsteg rycka emot Sippola hemman, hvilket besattes efter ett envist försvar. Tillbakahållande sin venstra flygel, kastade han sig sedan på Svenskarnes batterier och förhuggningar. Men hans anfall, ehuru häftiga och flere gånger förnyade, blefvo alla efterhand afslagne. Då Kamenski slutligen såg sin trupp uttröttad, satte han sitt hopp blott på framkomsten af ett detaschement **), som han dagen förut riktat åt Salmi. Denna trupp skulle, genom Viitala och Kursi, kringgå Kuortane träsk och Svenskarnes position; men fördjupad i en ovägad mark gick den vilse. Svenskarne ville nu i

*) Svenskarne upptaga de trupper, som deltogo i träffningen vid Kourtane, till blott 3,500 man. Vi ha anledning att tro, att deras styrka öfversteg ett dubbelt så stort antal [275]).

**) Tvenne bataljoner af Kalugska regementet, tvenne fältstycken och tvenne sqvadroner lansryttare.

sin ordning begagna sig af omständigheterna. De rusade ner från de befästa höjderna, kastade sig på Ryssarnes högra flygel, och drefvo den med afgjord framgång tillbaka till Sippola, ungefär en åttondedels mil. Natten åtskilde de stridande, som efter en betydlig förlust bibehöllo de positioner de före slaget intagit.

Efter detta blodiga försök misströstade grefve Kamenski, att kunna fördrifva Klingspor ur denna starka ställning; han beslöt att draga sig tillbaka, för att vidtaga andra åtgärder. Ryska trossen och artilleriet hade redan satt sig på vägen åt Alavo, då den vaksamme Kulneff varseblef, att Svenskarnes vakteldar illa underhöllos; han upptäckte på samma gång några rörelser, hvilka förrådde ett återtåg. Härom underrättad inställde Kamenski sin retrograda rörelse. Ryssarne vände om, och funno att Svenskarne verkligen aftågat.

Den brådska, hvarmed anförare, efter en tvetydig drabbning, lemna platsen, har man mer än en gång sett medföra de förderfligaste följder. Kulneffs omtänksamma vaksamhet bevarade grefve Kamenski ifrån att begå detta

fel, på samma gång som fältmarskalken Klingspor [276]).

Kamenski återfann Svenskarne (den 2 Sept.) i en ny ställning vid Salmi. Deras högra flygel var stödd mot byn, centern och den venstra försvarades af ett talrikt artilleri, som beströk det framföre liggande fältet. Ännu en gång blef ett frontanfall afslaget. Men Kamenski, manövrerande med sin högra flygel, förlängde då sin linie, öfverflyglade Svenskarnes venstra, och tvang dem att utan vidare motstånd gifva vika [277]). De drogo sig i god ordning, genom Tiistenjoki, tillbaka åt Lappo, der de följande dagen inträffade.

Dessa träffningar kostade de båda härarne nära 2,000 man: den ömsesidiga förlusten var ungefär lika [278]). Begge voro uttröttade genom fältmödor, och sannolikt hade fältmarskalken Klingspor utan svårighet bibehållit sig någon tid i Lappo, såsom han hade för afsigt, om han ej erfarit, att olyckan ännu en gång förrådt öfverste-löjtnant v. Fieandts tapperhet, och att denne officer, tvenne särskilda gånger slagen af Vlastoff (emellan den 4 och 7 Sept.), i sträckmarscher återtågade från Perho åt Gamla Carleby [279]).

Detta detaschements återtåg blottstälde Svenska härens förnämsta operationslinie, medan Vegesack och Döbeln, hvilka, efter den vunna segern i Lappfjärd, fördjupat sig åt söder och framträngt på kustvägen ända till tvenne dagsmarscher från Björneborg, på samma gång hotades af en så mycket större fara, som Klingspor ej trodde sig vara i stånd att uthärda en ny drabbning. För att samla sina spridda stridskrafter, anbefalde han desse anförare att i sträckmarscher draga sig tillbaka till Toby, nära Vasa. Fieandt förstärktes med några trupper, som anländt från Torneå och Uleåborg [280]), och kunde åter fatta stånd vid Dunkars. Sjelf drog sig fältmarskalken Klingspor åt Vasa, genom Neder Härmä [281]) och Lillkyro, dit han den 8 September förlade sitt högqvarter.

Tre dagar sednare, då han blifvit förvissad att vinna förening med Vegesack och Döbeln, beslöt Svenska öfverbefälhafvaren att utrymma Vasa, hvarest hans ammunitions- och proviantnederlag befunno sig. Men oaktadt den drift, hvarmed Svenskarne såväl sjöledes som landvägen undanskaffade dessa förråder, kunde de ej hindra öfverste Bibi-

koff, hvilken, fri från sina motståndare, hastigt anryckte mot Vasa, att bemäktiga sig ett magasin [282]) och en mängd boskap, som i dessa trakter var ett byte af synnerligt värde.

Kamenski förföljde Svenskarne långsamt och beräknande. Han lemnade fältmarskalken Klingspor tillräcklig tid att sammandraga sina detaschementer, och att återställa Kauko bro och flera andra, som lågo bakom honom, i trakten af Gamla Carleby, och hvilka Fieandt, efter sitt nederlag i Perho, oförsigtigt uppbränt [283]). Den 12 uppbröt Svenska hären från Lillkyro åt Vörå och Munsala [284]), och följande dagen intog den en befäst position vid Oravais kyrka. Första brigaden, som varit detascherad [285]), besatte Juutas på venstra flygeln.

Efter den vunna fördelen vid Ruona bro och Kuortane, hade grefve Kamenski afdelat general Kosatschkoffski genom Kauhava åt Ny Carleby, för att, genom rörelser på Svenska härens flank, tvinga Klingspor att draga sig tillbaka. Han hoppades att sålunda vinna fältet, utan att behöfva äfventyra några frontdrabbningar, som alltid äro mördande och

hvilka här, genom sjelfva landets skaplynne, aldrig voro afgörande. Vid sin ankomst till Kauhava fann Ryska detaschementet bron öfver den här förbiflytande grenen af Ny Carleby elf upprifven. Kosatschkoffski lät slå en flottbrygga, framryckte vidare och anföll Juutas [286]). Men Döbeln, alltid verksam, alltid närvarande då det angick fara och krigsära, hastade till undsättning. Ryska generalen blef tvungen att draga sig tillbaka åt Neder Härmä, der han satte sig i gemenskap med Kamenski, som med hufvudhären framryckt på kustvägen, till närheten af Oravais.

Medan fältmarskalken Klingspor ännu var tvehågsen, om han skulle antaga någon drabbning i denna fördelaktiga position, erfor han att den långa bron vid Himango kyrka, öfver Rauma å, blifvit upprifven. En panisk fruktan hade förmått öfverste-löjtnant v. Fieandt att också uppbränna denna, utan att öfverväga att den befann sig på hufvudvägen af Svenska härens kommunikationer. Brigaden Gripenberg afdelades genast, såväl för att afhjelpa den härigenom uppkomna stora olägenheten, som att efterträda Fieandts nu nästan upplösta detaschement, hvars anförare,

en eljest förtjenstfull och skicklig officer, genom beständiga motgångar då tycktes hafva förlorat något af sin vanliga kraftfulhet [287].

Grefve Kamenski insåg snart, att han för mycket litat på de fördelningar, som han under generalerna Kosatchkoffski och Vlastoff framkastat åt Ny och Gamla Carleby. Men att med en betydligare styrka utföra något nytt företag åt ettdera hållet, hade förorsakat en tidsförlust, oförenlig med denne generals lynne. Han förebrådde sig äfven, att icke dragit nog fördel af Klingspors långsamma återtåg; med mera verksamhet hade han kunnat afskära detaschementerna på dennes högra flygel [288]. För att med ett enda slag återvinna sina fördelar, beslöt han nu, utan afseende på de missgynnande ortsförhållanderna, att ännu en gång mäta sin styrka med sin motståndares, hvilken han genom skenrörelser ej kunnat aflägsna från Oravais, der, såsom vi redan nämnt, förstöringen af Himango bro dessutom tvingade Svenske befälhafvaren, att, för hvad pris som helst, bibehålla sig [289].

En liten eskader af kanonslupar, utrustad i Uleåborg, tryggade Klingspors högra

flygel [290]), hvilken, stödjande sig mot hafvet, innehade steniga, otillgängliga höjder. Hans center, betäckt af väl profilerade batterier [291]), utbredde sig på en slätt, hvarifrån allt, som kunnat minska artilleriets verkan, med sorgfällighet blifvit undanröjdt. En bäck och ett litet moras lågo längs utmed hela slaglinien ända till den yttersta venstra flygeln, der en nästan ogenomtränglig förhuggning [292]) förlorade sig i en djup skog. Sådan var den position, som fältmarskalken Klingspor åt sig utvalt och länge [293]) förberedt.

Kulneff, i spetsen för Ryska förtrupperna, anbefaldes att kringgå och angripa Svenskarnes venstra flygel. Hans bataljoner anryckte efter hvarann mot denna anfallspunkt, och snart befunno de sig, ända till den sista, i handgemäng. Kamenski förstärkte dem efterhand, och slutligen hade nästan hela Ryska styrkan dragit sig åt detta håll. Då marken endast medgaf ett spridt stridssätt, så skulle en farlig skingring nödvändigt uppkomma. Småningom aftog också denna liflighet, som är oundgänglig för framgången af hvarje anfall. Ammunitionen blef slut, elden saktade sig, och oaktadt sitt stora antal uthärdade

Ryssarne endast svagt en för dem lika missgynnande som mördande strid.

Generalerna Adlercreutz och Vegesack, af hvilka den sednares Svenska bataljoner ännu stodo qvar och bevakade centern, varseblefvo genast detta, och ansågo nu stunden vara inne att slå Kamenski. De rusade ner från höjderna och öfverändakastade inom några ögonblick öfver 7,000 Ryssar, vidt kringspridde som tiraljörer. Ingenting kunde uppehålla dem. Allt flydde för Vegesacks bajonetter, och segrande framträngde Svenskarne en half mil. Denna framgång hade varit fullkomlig, om Svenska generalen [294]) i tid vetat stadna; men ödet ville här visa, att en öfverdrifven tapperhet kan blifva den förderfliga orsaken till ett nederlag, samt till och med förorsaka en olycksfull utgång på ett långt och ärofullt fälttåg.

I detta kritiska ögonblick grundade Kamenski sitt enda hopp blott på ankomsten af en reserv af fyra bataljoner *), hvilka han, vid början af drabbningen, gifvit befallning

---

*) Af Lithauska och Mohileffska regementerna, omkring 1,500 man.

att påskynda sin marsch från Vasa till Oravais. De anlände. Kamenski talar till dem några uppmuntrande ord, och kastar sig med ifver och hänryckning i spetsen för soldaterna. Svenskarne måste nu i sin ordning gifva vika. Allt gör på en gång högeromvändning, och Ryssar och Svenskar komma om hvarann inpå de sednares batterier och förskansningar. Den fruktansvärda positionen vid Oravais blef tagen.

Denna drabbning, eller rättare detta mördande, hade oafbrutet varat fjorton timmar. På ömse sidor hade man förbrukat ända till de sista patronerna. Mera än 2,000 döde betäckte valplatsen [295]). Natten och Ryska truppernas trötthet gynnade Svenskarnes återtåg *).

---

*) Ryska trupperna, som deltogo i slaget vid Oravais, utgjorde 11 bataljoner af Permska, Sevska, Petrovska, Mohileffska, Lithauska, 3:dje och 4:de jägarregementerna, två sqvadroner af Grodnoska husarerne, två sqvadroner Polska lansryttare och 20 fältstycken. Svenskarne räknade i sina leder 10 bataljoner [296]) af Upplands, Vestmanlands, Vesterbottens, Österbottens och Savolaks regementer, Savolaks jägare och Karelskt landtvärn, tre sqvadroner

I detta slag, det blodigaste under fälttåget, förlorade Svenska hären ett stort antal af sina bästa officerare, och man kan säga, att det gaf hjertstöten åt en korps, som under de mest missgynnande omständigheter visat den utmärktaste ihärdighet, fosterlandskärlek och en förtjenstfull sjelfförsakelse.

Klingspor skyndade till bron vid Ny Carleby, den han genast efter öfvergången förstörde (den 15 September). I afsigt att låta undanföra sina hospitaler och magasiner från Jacobstad, intog han följande dagen position vid Sundby. Men förföljd af Kulneffs rytteri, hvilket, då vattnet tillfälligtvis fallit, vadade öfver Ny Carleby elf, såg han sig dock snart nödsakad att draga sig vidare undan till Gamla Carleby. Ryssarne besatte Jacobstad den 19.

Grefve Kamenski uppbjöd hela sin verksamhet, för att snart kunna verkställa öfvergången öfver de talrika floderna, som vattna den-

af Nylands och Karelska dragonerne samt 21 fältstycken, utom artilleriet på flottiljen och några 12:pundingar.

denna del af landet, och slog ännu samma dag en bro öfver Purmo å. Den 20 vadade han öfver Esse å. Men den 21 råkade hans förtrupper i ett bakhåll [297]), utstäldt af en ung Svensk officer, Stjernschantz, som genom denna krigslist uppehöll Ryssarnes häftiga förföljande, och sålunda gjorde Svenska hären en väsendtlig tjenst. Kapiten Gyllenbögel, i spetsen för sin frikorps, betäckte Svenskarnes återtåg, och utvecklade under detta svåra värf en skicklig fältofficers egenskaper.

Sedan grefve Buxhoevden blifvit trygg i anseende till sakernas ställning i södra Finland, hade han genast begifvit sig från sitt högqvarter i Åbo, för att i norra delen af landet personligen leda de stora och afgörande slagen, hvilka han der förberedt. Men Kamenskis verksamhet hade, som vi sett, redan förekommit honom. Den 25 September kunde Buxhoevden, utan någon svårighet, förlägga sitt högqvarter till Gamla Carleby.

Emellertid befann man sig derstädes i fullkomlig okunnighet om ställningen i Savolaks och Karelen. General Tutschkoff hade efterhand nödgats lemna en del af sin korps

till Kamenskis förstärkning, och var derigenom nedbragt till en blott birol. Urståndsatt att angripa Sandels' position vid Toivola, hvilken genom Kallavesi sjö var otillgänglig, inskränkte han sig till att blott öka medlen att sätta sig öfver till andra stranden, att dagligen oroa sin motståndare, och att framkasta detaschementer åt Karelen [298]). På Kallavesi uppstod ett litet sjökrig, som fördes med några bestyckade slupar och ett stort antal små båtar; det var ett slags naumachi, der tapperhet, list och skicklighet ömsom utvecklade sig. Ett sund, några holmar, eller en beherrskande höjd voro der ofta föremålet och belöningen för en djerft uttänkt plan eller en blodig träffning.

Några små landstigningar [299]), som öfversten, markis Palucci verkstälde i Karelen, hindrade ej den alltid verksamme och tilltagsne Sandels att sprida alarm i detta landskap, ända till Ryska kejsardömets gamla gränser. Ett af hans detaschementer, anfördt af major Malm, framträngde genom Joensuu och Pelgjärvi [300]) ända till Ruskiala, och hotade till och med Ryska staden Sordavala, på vestra stranden af Ladogasjön. Genom dessa

ströftåg drog Sandels fördel af orter, hvilka, i detta af naturen fattiga land, der kriget hvarje dag anstälde nya förödelser, ännu kunde lemna några lifsförnödenheter.

Men den Ryska kolonn, som under furst Dolgoruki efterhand anryckte genom Taipale och Kaavi, gaf slutligen åt denna sakernas ställning en annan vändning. Sandels försvarade dock envist Karelen, och lemnade ej sin ställning vid Toivola förr än den 29 September [301]), då han drog sig norrut, åt Idensalmi, ungefär sex dagsmarscher från det förra stället. Tutschkoff satte sig då genast öfver Kallavesi, och förenade sig, på andra sidan om sjön, med furst Dolgoruki.

Grefve Buxhoevden kunde, som vi nyss nämnt, ej känna dessa nya tilldragelser. I denna ovisshet och för att vinna ytterligare fördelar, hvilka han under den nu redan långt framskridna och högst missgynnande årstiden sannolikt ej mera genom vapnen kunde tillkämpa sig, beslöt denne general att försöka underhandlingsvägen. Fältmarskalken Klingspor hade, på sin sida, bevekande skäl att lämpa sig härefter: han samtyckte till en sammankomst i Lohto, med generalerna v. Suchtelen

och Kamenski, samt antog vilkoren för en vapenhvila, som afslutades den 29 September [302].

Svenskarne beviljade, till följe af denna öfverenskommelse, åt Ryska hären fri öfvergång öfver Gamla Carleby elf, och afstodo några mil af en genomskuren trakt, vid kustvägen åt norr. Vid Himango behöllo de en befäst position, och en neutral landsträcka utstakades åt denna sidan mellan de begge härarne.

Rörande östra delen af krigsskådeplatsen fastställdes, att öfverste Sandels skulle öfvergifva Palois pass [303]), som ansågs för ointagligt, och draga sig tillbaka, norrut, till Idensalmi. Denna sockens kyrka skulle utgöra en demarkationspunkt mellan hans korps och de trupper, som stodo förenade under general Tutschkoff och furst Dolgoruki, sålunda att den förstnämnde skulle besätta passet norr om kyrkan, och de sednare det, som ligger söder om densamma.

Denna vapenhvila afslutades med åtta dagars uppsägning; utvexling af krigsfångar skulle under tiden verkställas.

Men kejsar Alexander vistades nu i Tyskland, och den under monarkens frånvaro till-

satta regeringen lemnade ej sitt bifall åt detta stillestånd, utan lät utfärda befallning om fiendtligheternas återtagande.

Ostridigt låg det då i Ryska härens intresse att fullborda eröfringen af Finland. Den omnämnda vapenhvilan, som äfven enligt grefve Buxhoevdens afsigt skulle blifva blott af kortare varaktighet, hade medfört de fördelar, hvilka man genom dess afslutande åsyftade: att utan blodsutgjutelse öfvervinna några lokala svårigheter, och kunna förse Kamenskis och Tutschkoffs 1:s korpser med tillräckliga lifsmedel.

Den sistnämnde af dessa generaler uppsade stilleståndet den 19 Oktober, och den 27 anföll han Svenskarne i passet norr om Idensalmi kyrka [304]). Striden blef lika häftig, som litet gynnande för Ryska vapnen. Sandels' fördelaktiga position motvägde hans fiendes öfverlägsenhet i antalet. Ryssarne förlorade 350 man och furst Dolgoruki, hvilken, knappt trettio år gammal, redan ådagalagt de vackraste anförareanlag [305]).

Såväl Ryssarnes, som isynnerhet Svenskarnes position i Idensalmi kunde, för sitt läge, ej kringgås [306]). Tutschkoff 1:a och

Sandels, som begge med sorgfällighet förskansat sig, förblefvo stående emot hvarann, utan att något af vigt mellan dem kunde förefalla, ända till dess Kamenskis nya framgångar, som hotade Uleåborg och Sandels' operationslinie, tvingade denne sistnämnde att öfvergifva en trakt, som i en sträcka af flere tiotal af mil bildar ett nästan oafbrutet pass [307]). Sandels gjorde ett försök att öfverrumpla Ryssarne, men det misslyckades: anfallet blef med förlust tillbakaslaget [308]).

En af de bevekelsegrunder, som förmådde fältmarskalken Klingspor att afsluta vapenhvilan i Lohto, var hans fattade beslut att begifva sig till Svenska hufvudstaden. Såsom skäl härtill anförde han sin höga ålder, och sin, genom det rastlösa fälttågets besvärligheter, försvagade helsa. Men också en politisk driffjäder var för handen. Han smickrade sig med den föreställningen, att närvarande kunna öfvertyga konungen att hoppet om Finlands återeröfring nu mera blifvit fruktlöst, och förmå denne regent att antingen afsluta fred, eller också låta sin krigshär, som redan var tillbakaträngd till gränsen af Lappland, och blottstäld för all slags brist, draga sig undan åt Sverige.

Svenska fältmarskalken lemnade således öfverbefälet åt general af Klercker, och afreste till Stockholm. Kort derefter infann sig härstädes äfven hans generalstab. Desse generaler helsades af allmänheten med hänryckning, och konungen emottog dem med den ynnest, hvaraf de gjort sig förtjente. Men denne furste förblef ändå obeveklig. Långt ifrån att samtycka till Finlands utrymmande, lät han ännu några ytterligare trupper [309]) aftåga till detta på lifsförnödenheter redan så utblottade land, och anbefalde general Klercker att återeröfra det, eller att till det alldra yttersta försvara den lilla del, som Svenska hären ännu innehade.

Denne general förenade då under sitt befäl omkring 13,000 man, öfverste Sandels' afdelta korps inberäknad [310]). Artilleriet bestod af 37 fältstycken, och kavalleriet räknade ej mer än 500 hästar.

Grefve Buxhoevden hade smickrat sig med hoppet att Tutschkoffs stora öfverlägsenhet i stridskrafter skulle besegra några lokala svårigheter. Kamenski borde ej förr uppsäga stilleståndet och återtaga anfallskriget, än den förre gjort så stora framsteg i Savo-

laks, att en sidogemenskap med honom kunde tillvägabringas, och det blefve möjligt att sammanbinda de begge kolonnernas rörelser på Uleåborg. Men Sandels' oväntade motstånd i Idensalmi och den nu erkända omöjligheten, att i denna del af landet vinna några fördelar öfver Svenskarne, tvingade Ryska öfverbefälhafvaren, att, oaktadt den befästa positionen i Himango och svårigheten att sätta sig öfver floderna, försöka anfallsoperationer längs utmed Bottniska viken.

General Klercker, som förutsåg att fiendtligheterna ej länge kunde uteblifva, beslöt på sin sida att förekomma Ryssarnes uppsägning [311]). Den 31 Oktober stodo begge härarne åter i hvarandras åsyn.

Grefve Kamenskis framgång var straxt i början lika hastig som oförmodad. Positionen i Himango, på hvilken Svenska ingeniörerna flere månader användt sin skicklighet, och som allmänt ansågs för en fruktansvärd motståndspunkt, öfverlemnades utan svärdslag. Det vore svårt att förklara Svenskarnes brådskande återtåg, om ej genom deras nya anförares höga ålder, det inom hären allmänt

rådande missnöjet och den stora bristen på lifsmedel [312]).

Under stilleståndet hade Kamenski låtit förfärdiga en flyttbar flottbrygga och tjenliga fordon till dess transporterande. Den 5 November slog han, i skygd af en väl underhållen styckeeld, denna brygga öfver Sippo å, nära Kurikka by. Klercker drog sig tillbaka till Kalajoki, der en ny flod framtedde för Ryssarne ett nytt hinder. Men sedan de vid Pitkäis och Rahko rönt ett kort motstånd, gingo de äfven öfver denna elf. Manövrerande beständigt med sin högra flygel, besatte Kamenski också Ypperi, och såg sig ej uppehållen förrän vid Viret, der hans förtrupper tvenne gånger (den 11 och 12 November) blefvo tillbakaslagne.

Pyhäjoki elf är en af de betydligaste i norra Finland. Då Svenskarne, vid en utvexling af fångar, hvilken försiggick vid förposterna, uraktläto de vanliga försigtighetsmåtten [313]), begagnade sig grefve Kamenski af tillfället, och satte sig öfver dess södra gren. Men hufvudfloden skulle sannolikt ändå hafva satt en gräns för hans ytterligare framsteg, om ej sjelfva naturen

gynnat Ryssarne. En hastigt inträffande köld betäckte floden med en tunn is, hvilken förstärktes medelst bräder och halm, hvaruppå ofta göts vatten. Denna hos de nordiska folkslagen brukliga utväg lemnade Ryska befälhafvaren tillfälle att emot Svenskarnes yttersta venstra flygel kasta generalerna Kossakovskis och Uschakoffs brigader. Klercker drog sig med största skyndsamhet undan åt Brahestad.

Besättandet af Pyhäjoki var för Ryssarne af så mycket större vigt, som deras venstra hufvudkolonn härigenom nu ändtligen kunde vinna en sidogemenskap med den högra. För att tillvägabringa detta samband skyndade också Kamenski att låta general Eriksons brigad afgå öfver Vihanti åt Frantsila. Denna rörelse hotade att fullkomligt afskära öfverste Sandels, hvilken derföre genast anbefaldes att draga sig åt Uleåborg [314]. En annan Rysk fördelning, som skulle gå genom Haapajärvi åt Pulkkila, fann denna tvärväg alldeles obanad.

Genom dessa välberäknade och hastiga rörelser tvungne att utan svärdslag draga sig undan, lemnade general Klercker Brahestad [315], och förlade sitt högqvarter till Siikajoki, tven-

ne dagsmarscher norrut. Hans brigader lågo i Salo, Palo, Savolaks och Pattijoki byar. Eftertrupperna qvarblefvo i Piehenki.

Detta hastiga återtåg, brist på de oumbärligaste förnödenheter, marodering och isynnerhet en härjande farsot, förminskade nu, på få dygn, kärnan af Svenska hären till 6,000 man. En sträng köld hade de sista åtta dagarne [316]) varit rådande: sjöarne, flere elfvar och hafsstränderna tillfröso, och all sjöfart afbröts plötsligt. Flere Svenska fartyg, lastade med lifsmedel, lågo i sigte af kusten, utan att kunna komma närmare. Ingen tillgång fanns på transportmedel, och trupperna, utsatte för de grymmaste lidanden, befunno sig i det yttersta elände.

Träffade af så många olyckor begärde Svenska generalerna, efter ett hållet krigsråd, en sammankomst med grefve Kamenski, för att underhandla med honom om utrymmandet af det öfriga Finland. Med vilkor att Ryssarne skulle få besätta Brahestad, och Svenska eftertrupperna draga sig tillbaka till Olkijoki, beviljades dem en tvenne dygns vapenhvila. Det var den 16 November.

Denna underhandling räddade öfverlefvorna af den olyckliga Finska hären. Kölden hade för den varit olycksfull; men ett plötsligt töväder, som inföll den 18 och 19, var nära att blifva än mera förderfligt. Siikajoki elf uppbröt inom några ögonblick, och den lossnade isen bortryckte en lång bro, den enda öfver hvilken Svenskarne kunde göra sitt återtåg. Strömmen framvältrade våldsamt klippstycken och ismassor, hvilka än hopade sig mellan dess stränder, än, bildande strida forsar, hotade att i sin förfärliga fart lösrycka sjelfva flodbädden. Denna hvälfning varade väl blott några timmar; men den tvingade Svenska soldaterna till oerhörda ansträngningar, för att åtminstone till någon del ersätta de skador den åstadkommit. Afskuren af elfven, såg sig denna handfull tappre, som i så mången blodig drabbning undgått farorna, utan räddning förlorad, förrådd af sjelfva naturen, i fall grefve Kamenski i detta kritiska ögonblick angripit den. Men hederns lagar kränktes ej af denne general; trogen sitt en gång gifna ord, och försmående en oredligt vunnen fördel, lät han lugnt den genom vapenhvilan faststälda tiden tilländalö-

pa. Detta anstånd gaf Svenskarne rådrum att rädda sig.

Ett nytt fördrag afslöts snart i Olkijoki *). Svenska befälhafvarne förbundo sig att efterhand utrymma hela den del af Finska området, som de ännu innehade. Härvid förforo de efter en fastställd tågordning, och intogo vidsträckta kantonneringsqvarter på begge stränderna af Torneå elf. General Klercker tog sitt högqvarter i Torneå (den 5 December), och grefve Buxhoevden förlade sitt till Uleåborg. Ryska förtrupperna besatte Kemi.

Vapenhvilan, först öfverenskommen till den 27 December, förlängdes sedermera på obestämd tid. Fiendtligheternas återtagande skulle fyra dagar förut tillkännagifvas.

Efter den sålunda vunna äran att sluta ett svårt och långvarigt fälttåg, lemnade grefve Kamenski, för sin försvagade helsas skull, det befäl han innehaft, hvilket nu anförtroddes åt general Tutschkoff 1:a.

Grefve Buxhoevden, som Ryssland hade att tacka för en så vacker och vigtig eröfring, anhöll äfven om sin återkallelse, och lemnade

---

*) Den 19 November [317]).

Ryska hären i Finland. Han efterträddes af generalen vid infanteriet Knorring. För denne återstod endast att vinna freden.

De, som äro bevandrade i krigshistorien, skola i denna korta framställning af händelser, hvilka, ehuru nyss timade, dock så föga blifvit kände, törhända finna ämnen till ytterligare betraktelser. De skola erinra sig, att det ej alltid varit krigsskarornas talrikhet, som afgjort staters öden, framkallat konstens utveckling, och tillvunnit sig förtjenta äreminnen; de skola återkalla i sitt minne, att ryktbara bragder ofta blifvit utförde af ett ringa antal tappre. Myckenheten af det blod som utgjutes är ej vilkoret för vapenäran. Huru många blodiga slagtningar hafva icke sedermera, efter få års förlopp, befunnits förtjena ett föga utmärkt rum i krigarens och statsmannens tidböcker! Den handfull stridsmän, som här kämpade om ishöljda klippor, utgjorde till antalet knappt en enda af de korpser, hvilka uppställdes på de vidsträckta slaglinierna vid Austerlitz, Borodino och Leipzig. Krigaresnillet framkallade äfven vid polcirkeln ärofulla storverk; såväl på den ena som andra sidan ådagalades prof af insigter, tapperhet

och ihärdighet. Författaren, blott ett underordnadt vittne till detta fälttågs skiften och mångfaldiga svårigheter, har ej velat äfventyra att upphäfva sig till domare öfver de fel, hvilka der kunna blifvit begångne. Detta grannlaga kall tror han sig böra öfverlåta åt dem, som med djupare insigter förena en lyckligare framställningsförmåga; han har endast troget berättat händelserna, och tror sig ej onyttigt användt sina lediga stunder, om häfdatecknaren eller den med snille begåfvade granskaren en gång i förtjenstfullare arbeten kunna begagna några rader af detta utkast.

FÄLTTÅGET
1809.

VIII.

Mot slutet af 1808 hade underhandlingar, som åsyftade en allmän fred, blifvit öppnade i Erfurt. Men kejsar Alexanders snille och ädla afsigter strandade mot den ärelystna täflan, som rådde mellan S:t James' och Tuilleriernas kabinetter. Den 15 December afbröt England alla diplomatiska förhandlingar.

Gustaf Adolf, hvilken motgångarne ej nedslagit, hoppades emellertid på en gynnande och snar förändring i Europeiska politiken. De nyss inträffade tilldragelserna i Bayonne, rustningarne i Österrike, Napoleons förödmjukande magtspråk och täta inkräktningar närde detta hopp. Känslolös för alla de olägenheter det olyckliga kriget medförde för Sverige,

sys-

sysselsatte sig konungen endast med förberedelser till ett nytt fälttåg.

Enligt de förslager, som under loppet af Oktober inlemnades till konungen, stego emellertid krigskostnaderna för 1808 till 14 millioner riksdaler banko. Engelska subsidierna betäckte knappt tredjedelen af denna för Sverige oerhörda utgift, och konungens föreställningar om deras tillökning blefvo fruktlösa. Då Gustaf Adolfs alla företag visat sig hafva en så olycklig utgång, upphörde Engelska ministrarne att mera hoppas något af ett förbund med honom, och sökte i stället förmå honom att sluta en enskild fred, och sålunda lösa dem ifrån sina förbindelser med Sverige. Detta förslag väckte Gustaf Adolfs häftigaste missnöje; han ansåg det förgripligt mot sin heder, och hans förtrytelse, redan förut föranledd af de obehagliga förklaringar han fått emottaga af general Moore och Engelska sändebudet, herr Thornton, hvars återkallelse han påyrkat, dref honom ända derhän, att lägga beslag på alla Engelska fartyg, som då till stort antal befunno sig i Svenska hamnarne. Svenska ministèrens och handelsstyrelsens enträgnaste föreställningar kunde med

möda förmå honom, att upphäfva denna stränga och opolitiska åtgärd mot den enda bundsförvandt Sverige då ägde i behåll.

Konungen visade sig ej mindre sjelfrådig i en annan angelägenhet; intet kunde beveka honom att sammankalla rikets ständer. Öfvertygad om sitt folks tillgifvenhet, och kanske fruktande en talrik församlings ofta bullersamma öfverläggningar, tycktes han vara orygglig i den tro, att hans blotta vilja, Svenskarnes fosterlandskärlek och fäderneslandets fara voro tillräckliga att uppelda hela nationen, och gifva honom medel, att med framgång fullfölja en strid, hvars mål försynen skulle utsätta.

För att afhjelpa misskrediten och ögonblickets behof, samt kunna bestrida kostnaderna för ett nytt fälttåg, hvilka förslagsvis upptogos till 26 millioner riksdaler banco *), påbjöd konungen en utomordentlig beskattning af fem millioner riksdaler [318]). Han anbefalde nya uppsättningar af trupper, på-

*) Denna summa utgjorde två och en half gånger Sveriges rörelsekapital, då Finland ej togs i beräkning. Se Krigsvetenskaps-Akademiens Handlingar 1818-1821, pag. 195.

skyndade rustningarne, och satte korpser i rörelse åt alla riktningar, ehuru med mera iffver än ordning. Sålunda hoppades han att hinna till våren; under vintern ansåg han Sverige skyddadt af Bottniska viken och oangripligt. Det hade verkligen också varit det, om ej sjelfva naturen gynnat dess fiender, och så framt icke Ryssland insett nödvändigheten att påskynda ett krig, som hotade att draga ut på längden.

En sträng köld hade under loppet af Januari 1809 med stark is betäckt hela Bottniska viken. Denna tillfällighet ingaf Ryska regeringen en vidsträckt plan, — ett infall inom sjelfva Sverige, ett försök på Stockholm.

Danmark hade vid samma tid för afsigt att öfver Öresund, som då också var tillfruset, inbryta i Skåne. Svenskarne behöfde likväl ej länge befara något sådant; en storm öppnade sundet, och Danskarne nöjde sig med att, medelst små luftbalonger, öfversända proklamationer till Svenska kusten.

På Finska sidan var faran mera hotande. Ryska öfverbefälhafvaren, general Knorring, hade redan länge gjort förberedelser till ett härtåg, som åsyftade Ålands återeröfring, och

erhållit befallning från S:t Petersburg, att på samma gång äfven utföra tvenne andra djerft uttänkta och farliga företag.

Grefve Schuvaloff, åt hviken kejsar Alexander anförtrott befälet öfver den korps, som bevakade Uleåborg, nyckeln till norra Finland, skulle uppsäga den ingångna vapenhvilan, tränga återstoden af Finska hären tillbaka till vestra kusten af Bottniska viken, och inrycka genom Torneå och Piteå i Vesterbotten.

På samma gång skulle general Barclay de Tolly, med omkring 5,000 man, som blifvit sammandragne vid Vasa *), tåga öfver den nu tillfrusna Quarken, och besätta Umeå, der Svenskarne hade sina förråder och reserver.

För att påskynda utförandet af denna plan, skickade kejsar Alexander sin krigsminister, grefve Araktschejeff, till Finland. Han skulle åtfölja expeditionen till Åland, och beordra general Knorring, att utsträcka företaget ända till Stockholm. Januari och Februari må-

*) Åtta bataljoner af lifgranadör-, Tulska, Polotska och Tenginska regementerna, sex fältstycken, utom kosacker.

nader hade förflutit i overksamhet; ingen tid var mer öfrig till betänkligheter och förberedelser.

Furst Bagrations korps, trettio bataljoner, fyra sqvadroner, 600 kosacker och tjugu fältstycken *), förenade sig nu den 13 Mars vid ön Kumlinge. Ett oräkneligt antal slädar med lifsmedel, ved, bränvin, kort sagdt med en hel månads krigsförnödenheter, åtföljde hären på dessa isfält, lika ödsliga som Egyptens sandöknar.

Ibland de försvarsanstalter Svenska regeringen vidtagit, var äfven den, att låta invånarne på alla mellan Finland och det egentliga Åland belägna öar öfvergifva sina hemvist. Alla boningshus hade blifvit nedrifna eller uppbrända; kyrkorna ensamt skonades från den allmänna förstörelsen. Det sålunda ödelagda området upptog en sträcka af öfver fjorton mil.

---

*) Trettio bataljoner af Preobraschenska, Ismailovska, gardesjägar-, Beloserska, Petrovska, Pernovska, Libauska, Nevska, Veliko-Lukska, Brzescska, Villmanstrandska, Reäsanska, Kexholmska, 1:sta, 2:dra, 30:de och 31:sta jägar-regementerna, ett halft kompani skansgräfvare, Grodnoska husarerna, Isajeffs samt Uralska kosacker.

Till den förnämsta ögruppens försvar hade tolf bataljoner och några sqvadroner blifvit qvarlemnade under general v. Döbeln [319]. Hans fältartilleri var obetydligt; men passen och de förnämsta tillgångarne voro tillspärrade genom fältverk, bestyckade med grofva karonader och andra skeppskanoner.

Underrättad om Ryska truppernas sammandragning omkring Åbo, insåg general v. Döbeln, att dessa förberedelser åsyftade ett anfall på Åland, och skyndade att derom lemna konungen underrättelse. General Tibell, dåvarande general-adjutant för arméen, inlemnade eftertryckliga betänkanden, för att öfvertyga Gustaf Adolf om otillräckligheten af de till Ålands försvar vidtagna åtgärder, och ändamålslösheten att der uppoffra en utvald trupp, samt slutligen om det elände, som skulle öfvergå invånarne, och blifva den enda, oundvikliga följden af ett försvar, hvilket årstiden gjorde fruktlöst. Men under det konungen vistades på Åland, och der med hänryckning emottogs, hade han lofvat att aldrig öfvergifva dess inbyggare, och trogen detta sitt löfte, skref han till general Tibell ett handbref, hvars innehåll vi här meddela:

"Haga slott den 6 Mars 1809, kl. 9 e. m.

"Åland måste försvaras; detta är af hög-"sta vigt, för att bibehålla krigsorten på an-"dra sidan hafvet. Kustarméen bör således "sammandragas, för att man derifrån må kun-"na afsända nödiga förstärkningar till Åland.

"Eder välbevågne

GUSTAF ADOLPH."

Detta bref var en af de sista märkeliga skrifvelser, som denne furste under sitt envälde utfärdade.

Ryska korpsen delades i fem kolonner, under generalerna grefve Strogonoff, Demidoff, Sassonoff, Knorring 2:a och Tutschkoff 3:e. General Alexejeff hade befälet öfver reserven.

Den första af dessa kolonner skulle öfver Luddö, Lemland och Jomala tåga åt Ekerö. Dess rytteri, anfördt af general Kulneff, kringgick södra skärgården, och hade befallning att skynda till fjärden mellan Ekerö och Signilskär. Den andra kolonnen framryckte genom Klemetsby och Jomala by åt Hammarland och Posta; den tredje från Stentorpa till Emnäs, Emkarby och Bjärström; den

4:e och 5:e skulle först förenade besätta Bördö [320]) kapell, och sedan agera hvar för sig, den ena på Markusböle, den andra på Getha kapell. I fall ej några oförutsedda hinder inträffade, skulle sex dagsmarscher, räknadt från den vid Kumlinge bestämda utgångspunkten, sätta Ryssarne i besittning af hela skärgården.

Denna plan undergick vid sjelfva utförandet blott obetydliga förändringar. Man undvek de befästa ställena, och kringgick dem lätt på isen, helst snön ej der var djup.

Såsom förfaren krigsman, kunde Döbeln icke låta bedraga sig af den möjliga framgång, hvarmed han på några punkter kunnat göra motstånd. Han insåg faran att låta de kolonner, som höllo på att kringgå honom, förekomma sig vid Signilskär. Redan den 15 Mars hade partigängaren Davidoff (Denis), densamme som 1812 kallades Franska arméens väckare, tagit Svenska posterna, som bevakade den lilla ön Bötom [321]), och framträngt till Stentorpa. Kulneff följde med sitt rytteri samma riktning.

En skarp köld utan blåst gynnade och lifvade Ryssarnes tåg. Långt borta på de

omätliga isfälten, här och der afbrutna af granitklippor, visade sig på en gång deras utbredda kolonner. De Svenska bataljonerna, oupphörligt kämpande mot öfvermagten, drogo sig tillbaka, och deras motstånd fortfor från ö till ö, från klippa till klippa. Dessa lifliga uppträden midt uppå det isbelagda, ödsliga hafvet framstälde en tafla, hvars intryck äro svåra att beskrifva.

Den 16 Mars sträckte sig Ryska förpostlinien, på den största ön, från Saltvik genom Kastelholm och Emnäs till Jomala. Rytteriet på yttersta venstra flygeln hade vid Degerby bemägtigat sig en eskader kanonslupar, som der infrusit. Kulneff hindrade genom sitt hastiga anryckande deras uppbrännande [322]).

Enligt den föreskrifna planen, skulle denne general från Degerby taga vägen åt Flaka; men vilseförd på isen af en vägvisare, som med afsigt missledde honom, befann han sig i dagbräckningen helt oförmodadt midt emellan de batterier, hvarmed Svenskarne betäckt inloppet till Hadnäs. Detta missöde tillät honom ej att länge betänka sig; han manövrerade liksom för att kringgå sina fienders position.

Svenskarne lemnade sina förskansningar, elfva kanoner och åtskilliga fartyg [323]). Kulneff förföljde dem till Knutsboda och Önningby.

Ett från Stockholm anländt ilbud lemnade samma dag [324]) befälhafvaren för Svenska trupperna en lika vigtig som oförmodad underrättelse. Hufvudstaden eller rättare konungens slott hade varit skådeplatsen för en revolution. En division, som blifvit använd vid Norrska gränsen, men som rest sig och under öfverste-löjtnant Adlersparre var i antågande mot Stockholm, hade gifvit impulsen till denna statshvälfning. Det allmänna missnöjet, motgångarnes vanliga frukt, det kongliga gardets sårade hederskänsla, den nedslagenhet, som herrskade i alla samhällsklasser, isynnerhet bland lederna af ett talrikt landtvärn, hvilket konungen utskrifvit, utan att besörja om medel till dess underhåll, den afsigt denne furste tillkännagaf, eller den man åtminstone påbördade honom, att till krigsbehofven använda nationalbankens redbarheter, hans plan att öfvergifva hufvudstaden och draga fienden till det inre af landet, nya tvistigheter med England, och slutligen behofvet af fred, som Svenskarne ej mera hoppades att,

under hans regering, se afslutad; — sådane voro de driffjädrar, hvilka förmådde några befälhafvare att påskynda utbrottet af en hemligt och med beslutsamhet anlagd sammansvärjning.

Ännu några ögonblick före det våldsamma steget, försökte fältmarskalken Klingspor, general Adlercreutz och några andra betydande män att verka på Gustaf Adolf; men denne monark, envis i sina beslut, förblef obeveklig. Han upphörde att regera. Hertigen af Södermanland, hans farbror, utropades den 13 Mars till riksföreståndare.

General Döbeln erhöll underrättelsen om dessa tilldragelser, i det ögonblick då de hastigt anryckande Ryska kolonnerna redan hotade att fullkomligt omringa honom, och då han befann sig i förlägenhet för sin materiel och sina många magasiner, dem han ej kunde uttömma. Nu hoppades han att regementsförändringen i Sverige kunde förmå Ryska hären att inställa sina operationer; han underrättade general Knorring om det som förefallit, och anhöll om en sammankomst. En sådan beviljades. Generalerna van Suchtelen och Araktschejeff, äfvensom en under-

handlare från den nya Svenska regeringen, voro dervid närvarande. Den sistnämnde lofvade fred, och tillkännagaf beredvilligheten att köpa den med uppoffringar. Döbeln sökte enträget att vinna ett stillestånd [325]).

Men Ryska trupperna hade redan på en stor vidd satt sig i rörelse; de måste utföra eröfringen af Åland eller gå tillbaka. Fullföljande sina företag, hade Ryssarne i militäriskt och politiskt afseende allt att vinna. Obestämda löften kunde ej uppväga nästan vunna fördelar; i ett ögonblick, då ännu intet var utredt, afslog derföre general Knorring att förbinda sig till något. Allt, som kunde medgifvas, beviljades likväl general Döbeln; han skulle ej angripas i fronten, och hans återtåg ej möta andra hinder, än hvilka de på båda flyglarne afdelade Ryska kolonnerna kunde förorsaka, om de möjligtvis redan hunnit eller ännu hunne att ställa sig mellan Sverige och hans trupper.

Under så beskaffade omständigheter återstod för Döbeln ingen annan utväg, än ett hastigt återtåg. Den 17 Mars var nästan hela hans styrka sammandragen på Ekerö, den yttersta af de större vestra öarne. Sedan han

uppbränt den division af skärgårdsflottan, som öfvervintrat i Marsund [326]), samt upplåtit flere magasiner åt invånarne och soldaterna, anordnade han sitt tåg öfver Bottniska viken. Rytteriet tågade i spetsen, utgjorde förtruppen och banade vägen. Bataljonerna, formerade i stora fyrkanter, följde efter hvarandra, och inneslöto en mängd slädar med lifsmedel och andra förnödenheter. Fältartilleriet var fördeladt på fyrkanternas hörn. Man trodde sig se en Europeisk krigshär, iakttagande nödiga försigtighetsmått mot Asiatiska horder. Detta tåg var vördnadsbjudande; det utfördes med mycken ordning [327]). Endast kosackerne upphunno Svenska hufvudkorpsen; men deras bemödande att med fördel angripa någon af dess afdelningar blef fruktlöst; de togo blott några enskilda eftersläntrare.

Döbelns eftertrupp var ej lika lycklig. Kulneff, som, nästan utan att rasta, framryckt genom Ytternäs samt gått omkring Hammarudden, upphann den mellan Ekerö och Signilskär. Han anföll den der, och tog tvenne haubitser [328]) samt ett stort antal tränörer. Hans kosacker och husarer blefvo likväl tillbakaslagne af Södermanlands regemente, hvilket ut-

gjorde hufvudstyrkan, och anfördes af major v. Engelbrechten. Denne officer höll sig oförskräckt; men han begick ett stort fel, hjeltarnes fel: han ville slåss, då det endast gällde att tåga undan. Han förlorade tiden, instälde flera gånger sin rörelse, och medan hvarje förloradt ögonblick alltmer aflägsnade honom från Döbeln, gaf han Ryssarne tid att förstärka sig. Slutligen inlät han sig i samtal med sin motståndare; det var att fullkomligen förstöra sig.

Vid hvarje steg oroad, insåg Engelbrechten snart, att det ej skulle lyckas honom att komma öfver isen, hvilken, så långt ögat nådde, sträckte sig framför honom; men han ville icke gifva sig åt en handfull rytteri, som hittills förgäfves sökt vinna någon fördel öfver honom. Ryska fotfolket var ännu långt borta. Kulneff, öfvertygad att endast denna omständighet fördröjde hans framgång, uttänkte en krigslist: han lät de nyss gjorda krigsfångarne vända om, på afstånd formera sig, och sedan långsamt nalkas v. Engelbrechten, hvilken då trodde sig se en fiendtlig infanteri-kolonn. Ett starkt snöfall gynnade företaget, och Svenska truppen gaf sig.

Kulneff måste nu bevaka en större styrka, än den han sjelf ägde under vapen [329]. Han hann ändå samma dag till de usla kojor, som lotsarne uppfört på Signilskärs klippor, och sedan åtta dagar kom nu denne befälhafvare första gången under tak. Ett regemente fotfolk förenade sig här med honom.

Tretusen fångar, 30 stycken, fem kanonslupar, hvilka blefvo räddade ur branden, rika magasiner och ett militär-sjukhus blefvo frukten af denna korta expedition till Åland, hvars besittning rikligen ersatte kostnaderna [330]. De förluster Ryssarne lidit voro ganska obetydliga.

Första afsigten var sålunda vunnen; men det egentliga värf general Knorring hade sig uppdraget, återstod ännu att utföra; han skulle genom ett afgörande företag medverka till sina underbefälhafvares krigsförrättningar i norra Finland: han borde vinna freden inom sjelfva Sverige.

Den 19 Mars anbefalde han Kulneff att taga samma väg som Döbeln, öfver Bottniska viken från Signilskär till Grislehamn. Tre sqvadroner husarer och 600 kosacker uppbröto natten emellan den 19 och 20. Spåren ef-

ter Svenskarnes nyss förut gjorda öfvergång utvisade kosan. På åtta timmar satte sig dettå rytteri öfver den eljest stormiga, men nu isbelagda hafsviken, der ännu få veckor förut den stolta Britanniska flaggan svajade, och Gustaf IV:s kongliga jakt utvecklade sina segel. Då Kulneff nalkades stranden, fann han den besatt af jägare. Hvarje motstånd, långt ifrån att afskräcka denne anförare, som lågade af begär efter krigsära, födde i hans skarpsinniga och rådiga själ nya utvägar. Uralska kosackerne af kejserliga gardet buro den tiden en egen drägt, och väpnade med långa gevär, voro de förträffliga skyttar. Kulneff lät dem sitta af, jemte en del af sitt öfriga rytteri. De på hvarandra öfverallt hopdrifna ismassorna, hvilka försvårade rytteriets användande, erbjödo Kulneff fördelen att kunna dölja sin trupps verkliga styrka och sammansättning, och gifva den utseende af flere kolonn-teter. Sedan kosackerne bemägtigat sig några skogbeväxta höjder, afsände han en parlementär *), som genom sin skick-

*) Hartingh, kapiten i generalstaben, sedermera general-qvartermästare.

skicklighet utverkade afträdandet af Grislehamn, med något öfver en mils omkrets [331]). På samma gång öfverenskom man om ett stillestånd mellan förposterna, hvilket dag från dag förlängdes.

Kulneff, som lätt kunnat tillbakadrifvas på isen, och till och med bli tagen, hade sålunda genom djerfhet och list vunnit fotfäste på fasta landet af Sverige, endast några få mil från Stockholm. Han hoppades att bli understödd af furst Bagrations hela styrka, och bibehöll sin ställning intill den 21 Mars [332]).

Men general Knorring hade under tiden gifvit vika för baron Lagerbrings enträgenhet. Denne underhandlare hade tillkännagifvit den nya regeringens benägenhet, att som grund för underhandlingarne antaga hela Finlands afträdande. En stark sydlig blåst hade vid samma tid uppstått, och hotade att inom få timmar upprifva isen öfver hafsviken. Knorring fruktade då att blottställa den vackraste delen af sin krigshär. Ehuru skicklig general, saknade han denna stundom öfverdådiga djerfhet, utan hvilken man ännu ej i något krig vunnit annat än halfva framgångar. Hans beräknande förstånd ville ej anförtro något åt

slumpen; han afstod visserligen ej utan antagliga skäl, men likväl kanske för lätt, från ett ärofullt företag.

Kulneff återkallades från Grislehamn till Åland. För att öppna underhandlingar om fred, afslöts der en vapenhvila, hvari äfven Barclay de Tollys korps blef inbegripen. Rörande de trupper, som i trakten af Torneå stodo under grefve Schuvaloff, träffades intet aftal; Ryska öfverbefälhafvaren kunde, för aflägsenhetens skull, ej känna hvad der förefallit.

Den nu öfverflödiga delen af Bagrations korps återfördes af general Knorring några dagar sednare till Finland. Försvaret af Åland anförtroddes, på kejsar Alexanders särskilda befallning, åt general Demidoff.

IX.

Vi återvända till den norra krigsskådeplatsen.

General Barclay de Tolly lemnade Vasa natten mellan den 16 och 17 Mars. Hans trupper *), bestämda att intaga Umeå och Vesterbotten, samt fatta fast fot nästan midt emellan de Svenska detaschementer, som voro förlagde på kusten från Torneå till Hernösand, förenade sig den 18 vid öarne Replot och Björkö, hvilka ligga ytterst i hafsbandet.

Förberedelserna till företagets framgång voro ungefär lika med dem, som blifvit vidtagne vid expeditionen till Åland. Men ehuru kortare, framstälde likväl tåget öfver Quarken flera svårigheter.

Den 19 anlände Ryssarne, efter en mödosam marsch, till den grupp af klippor, som kallas Valgrund [333]), der de bivuakerade öfver natten. Följande dagen hunno de ej långt, innan vägvisarne förvillade sig ibland

*) Åtta bataljoner, sex fältstycken och 300 kosacker.

de ofantliga ismassor, hvilka kölden och stormarne uppstaplat. Förgäfves sökte man de stakar, som officerare, hvilka på förhand blifvit utskickade att rekognosera *), här och der utsatt, och hvilka i denna underbara snö- och isöken skulle tjena hären till ledning. Snart blef kompassen den enda säkra vägvisaren. Trossen stadnade ofta framför breda remnor, hvilka måste öfvergås som floder, eller dem man, med fara att förvilla sig på den omätliga isrymden, var nödsakad att kringgå på långa omvägar. Hästarne snafvade beständigt, och sårade sig mot de hvassa isstyckena. Det uttröttade fotfolket kunde knappt mera gå. Så dyrbar tiden än var, såg Barclay de Tolly sig flere gånger tvungen att låta trupperna rasta. Kölden var skarp; men vädret lyckligtvis lugnt. En snöyra, här eljest något ganska vanligt, skulle ofelbart bäddat en graf åt dessa trupper och denne fältherre, hvilken Europa sedermera sett föra Alexanders härar till segern, och hvars minne denne ädle monark hedrade med en ärestod.

*) Denna svåra förrättning hade blifvit uppdragen åt kapitenen vid kejserliga gardet, grefve Tolstoi, hvilken erhöll under sitt befäl några kosacker.

Men efter en lång marsch, hvars omständigheter påminna om de oförskräckta polarresandes berättelser, inträffade Ryska korpsen ännu samma dag vid den såkallade Gaddens fyrbåk. Den ligger nästan midt i Qvarken, på sydligaste udden af en sträcka af stengrund [334]), hvilka i riktning åt norr ännu äro skilda från fasta landet, genom den del af viken, som kallas vestra Quarken. En del af trupperna *) anbefaldes att följa denna klippsträcka, ända till Ostnäs udde, norr om Umeå; den ankom följande dagen, och framryckte hastigt genom Täfre och Taflo på strandvägen, samt afskar sålunda den enda förbindelsen mellan Umeå och Svenska norra krigshären. Efter tre ytterligare nattläger på isen (från den 21 till den 23), anföll slutligen general Barclay sjelf Umeå den 24 Mars [335]).

Staden innehades då af 1,000 till 1,200 [336]) man under grefve Cronstedt. Denne general, hvars spejare hvarken upptäckt Ryssarnes antåg, eller ens trott det vara verkställbart, befann sig i fullkomlig säkerhet [337]). Inga an-

*) Lifgranadörerna, Polotska regementet och några kosacker.

stalter voro vidtagne för att undanskaffa reserv-artilleriet och de här befintliga krigsförråderna [338]. Cronstedt försvarade dock någon tid tillträdet till staden; men sedan han förvissat sig om Ryssarnes öfverlägsna styrka [339], ville han ej genom ett gagnlöst motstånd blottställa invånarne och den lilla trupp, öfver hvilken han hade befälet. Efter korta underhandlingar [340] drog han sig åt Hernösand, der general Klercker då hade sitt högqvarter.

Detta äfventyrliga tåg, hvilket Ryssarne med skäl kunna jemföra med Carl X:s öfver Belt, medförde dock icke så betydande följder man kunnat vänta. Barclay de Tolly hade knappt fått tid att förse sig med lifsmedel, göra sig underrättad om ortsförhållanderna och de fiender, af hvilka han på den fremmande kusten var omgifven, då han genom ett ilbud erhöll underrättelsen om det på Åland afslutade stilleståndet, jemte befallning att återvända till Vasa. Han verkstälde sitt återtåg mellan den 28 Mars och den 1 April [341].

Men, liksom ett nytt bevis på den sanning, att lyckan i krig vida mer är en frukt af strategiska beräkningar, än af partielt vun-

na fördelar, inverkade Ryssarnes infall på Svenska kusten, så kort det än var, ganska afgörande på grefve Schuvaloffs operationer i nordligaste delen af krigsskådeplatsen. Denne general begagnade sig med klokhet och kraft af omständigheterna; hans framgång var fullkomlig.

Konungen af Sverige hade i slutet af år 1808, under ett generalbefäl och under namn af *norra arméen*, förenat de trupper, som mot Norrige försvarade Herjedalen och Jemtland, samt öfverlefvorna af Finska hären, hvilken ännu utgjorde 7,075 man under vapen *), och var anförtrodd åt general-major Gripenberg.

Order och kontraorder hade ofta än förstärkt med Svenska regementer, än genom desses återkallelse försvagat denna korps, som med möda kunde förse sig med nödiga underhållsmedel. Hufvudstyrkan låg skingrad i vidsträckta kantonneringsqvarter; men en stark eftertrupp innehade längs Kemi och Torneå elfvar positioner, som under en mildare årstid ej utan oförvägenhet kunnat angripas. Den

*) Svenskarne erkänna ej detta antal; men rullorna öfver krigsfångarne bestyrka det [342]).

nästan fullkomliga foderbristen tvingade befälhafvarne, att till det minsta möjliga inskränka antalet af hästar; artilleriets fördeltes, under några krigsmäns uppsigt, vidt omkring bland invånarne, som skulle föda dem, och generalstaben hade för sin räkning qvarhållit endast några få. Denna omständighet bidrog väsendtligt att förlama truppernas minsta rörelser.

Grefve Schuvaloff uppsade vapenhvilan den 18 Mars. Isen, som ännu betäckte Bottniska viken och de floder, som i den ha sitt utlopp, satte Ryssarne i tillfälle att kringgå Svenskarnes positioner, och tillbakatränga Gripenberg åt Luleå och Piteå, då de hotade att kasta en kolonn rätt fram till Kalix. Svenska generalen tänkte ock endast på att sammandraga sina spridda stridskrafter på det sistnämnda stället; men ett plötsligt anfall, som den 23 Mars riktades mot hans eftertrupp [343]), förekom honom.

Nästan i samma ögonblick, som Gripenberg erfor att Barclay de Tolly intagit Umeå, satte sig general Erikson, som blifvit detascherad af grefve Schuvaloff, i besittning af Torneå. Svenska generalen skyndade att sam-

mankalla sina underbefälhafvare, för att med dem rådgöra om sin ställning. Följden af detta rådslag blef den nästan enhälliga meningen, att ett ytterligare motstånd blott skulle medföra ett ännu större elände öfver det olyckliga landet, och bereda åt de redan nödställda öfverlefvorna af Finska krigshären nya och gagnlösa missöden.

Medan grefve Schuvaloff sjelf hårdt ansatte Gripenberg i fronten [344]), framryckte hans rytteri, under öfverste Anselme de Gibory, längs hafskusten, och kringgick på isen hvarje position, som Svenskarne intogo. Den sistnämnde, jemte baron de Tuyl, öfverste i Ryska generalstaben, föreslogo då Svenska befälhafvaren en sammankomst, och Gripenberg undertecknade slutligen i Kalix (den 25 Mars) ett fördrag [345]), i följe hvaraf hans Finska bataljoner skulle upplösas, och hela landsträckan från Torneå till Kalix öfverlemnas åt grefve Schuvaloff, liksom vapen, artilleri och magasiner af alla slag. Finnarne återvände till sina hemorter, sedan de aflagt ed att ej mera bära vapen mot Ryssland.

Det befäl, som dittills varit anförtrodt åt general Klercker, hade nu af riksföreståndaren

blifvit uppdraget åt general Wrede. Denne gjorde ifriga påståenden mot fördraget i Kalix. Sedan Barclay de Tolly utrymt Umeå, afdelade Wrede grefve Cronstedt med några trupper till Piteå, för att rädda en del af de förråder Gripenberg utfäst sig att lemna åt Ryssarne; men de flesta befunno sig redan i deras våld [346]).

Fördraget i Kalix bedömdes strängt i Sverige; det ansågs såsom ett affall. För att ådagalägga, att ett sådant omdöme likväl endast hänförde sig till några anförare, och ingalunda till dessa tappra Finnar, hvilkas namn genom den nämnda afhandlingen försvunno ur Svenska rullorna, skyndade garnisonen i Stockholm att öfverhopa generalerna Klingspor och Adlercreutz med hedersbetygelser, och till deras heder anställa lysande fester. Den krigiska anda, som yttrade sig vid dessa högtidligheter; den jäsning, som då lifvade hufvudstadens invånare; närvaron af de trupper, som rest sig mot Gustaf Adolf (den såkallade vestra arméen); slutligen denna demokratiska lyftning, oskiljaktig för hvarje stor politisk skakning: alla dessa omständigheter inverkade på gången af de öppnade

fredsunderhandlingarne, och förorsakade härvid, till Sveriges skada, ett nytt dröjsmål.

Riksföreståndaren hade tid efter annan låtit flere betydande personer afgå till S:t Petersburg. Kejsar Alexander skickade på sin sida herr v. Alopaeus till Stockholm. Dennes vistelse derstädes blef likväl ganska kort; han hade endast fått uppdrag att lyckönska Sveriges nye regent. Kejsaren, som personligen begifvit sig till Finland, öfverhopade sina nya undersåter med talrika välgerningar, och visade dem vedermälen af denna oemotståndliga välvilja, som tillvann honom allas hjerta; men hans närvaro hade ingen omedelbar inflytelse på gången af underhandlingarne. Ehuru man var ense om hufvudgrunderna, så uppstodo dock, rörande de norra gränsernas utstakning, och Åland, som Sverige återfordrade, vidlyftiga tvistigheter, hvilka förlängde sig till Maj månad, och gåfvo anledning till en ny brytning.

Nästan i samma ögonblick, som de i Stockholm sammankallade riksstånden förklarade Gustaf IV Adolf thronen förlustig, och som denne furste, mera riddare än regent, genom undertecknandet af sin afsägelseakt gjorde Vasa-

ätten landsflyktig från sitt fäderneslaud, såg Ryssland sig ännu en gång nödsakadt, att återbörja fiendtligheterna. Det på Åland afslutade stilleståndet uppsades den 5 Maj.

Efter fördraget i Kalix hade grefve Schuvaloff besatt venstra stranden af Skellefteå elf; generalerna Döbeln och Cronstedt bevakade den högra [347]. Den 15 Maj var Bottniska viken ännu belagd med så stark is, att Ryssarne på den kunde kringgå en Svensk postering af 700 [348]) man, hvilken, jemte sin anförare, öfverstelöjtnant Furumark, blef afskuren och tillfångatagen. Ett plötsligt töväder gynnade de öfriges undantåg åt Umeå.

Grefve Schuvaloff ryckte raskt framåt. Hans anfallsrörelse tillvägabragte ännu en konvention med general v. Döbeln (den 26 Maj), i följe hvaraf hela södra Vesterbotten öfverlemnades åt Ryssarne [349]). Fiendtligheterna inställdes till den 6 Juni, och mellan begge härarne utstakades en demarkationslinie. Denna linie sträckte sig från Björnö vid kusten till Stöttingsfjället vid Norrska gränsen. Ryssarne besatte Umeå den 31 Maj. General Wrede förlade sitt högqvarter till Hernö-

sand [350]. Grefve Schuvaloff, som insjuknat, efterträddes af grefve Kamenski.

För att understödja sina ytterligare företag, och befordra framkomsten af underhållsmedlen, hade Ryssarne utrustat i Vasa och Uleåborg en liten skärgårdsflotta. De hoppades att genom denna åtgärd bli herrar öfver norra delen af viken. Men ankomsten af fyra Svenska fregatter och åtskilliga Engelska örlogsfartyg [351]) tillintetgjorde snart detta hopp. De 96 kanonslupar, som amiral Cederström kort derpå medförde från hamnarne i Södra Sverige, gåfvo slutligen åt Svenskarne en afgjord öfverlägsenhet i detta farvatten [352]). De uppbragte transportfartygen, gingo uppför floderna, och oroade på denna långa kuststräcka Ryssarnes förbindelser och kantonneringsqvarter [353]). En bro, som vid Umeå blifvit slagen öfver den der förbiflytande elfven, upprefs den 18 Juni, oaktadt alla vidtagne försvarsanstalter [354]). Wrede, som framryckt mot norr, ansåg denna omständighet gynna ett försök att gå öfver Öre elf, söder om Umeå [355]); men hela hans verksamhet kunde ej hindra den nämnda brons snara återställande. En fördelning af

4,000 Ryssar, under general Alexejeff, satte sig genast öfver floden, och ryckte söderut på stora strandvägen. Då denna väg här i trakten var den enda rätt farbara, fruktade general Wrede att blottställa en så vigtig förbindelse; han drog sig skyndsamt tillbaka.

Hittills hade Ryssarne stridt allena. Men nu kom en Dansk-Norrsk division att agera i samband med Kamenskis yttersta högra flygel. Denna division besatte Hjerpe skans, och utbredde sig i Herjedalen och Jemtland. General v. Döbeln, hvilken i detta arbete så ofta blifvit omnämnd, befann sig då i Hernösand. Detascherad emot Danskarne, återtog han innan kort en del af det utaf dem intagna landet. Tvingande omständigheter och missgynnande ortsförhållanden, hvilka, som man varit i tillfälle att se, ofta afbröto krigsrörelserna, föranläto honom dock snart, att med Danskarne ingå en vapenhvila, som skulle vara till den 3 Augusti [356]). Freden, som kort derpå afslutades mellan Sverige och Danmark, gjorde på detta håll slut på fiendtligheterna.

Samma dag som Svenska folket, för nära trehundra år sedan, erbjöd kronan åt Gu-

staf Vasa *), utropades hertigen riksföreståndaren till Sveriges konung, under namn af Carl XIII. De första dagarne af sin regering utmärkte han sig genom en vid så framskriden ålder föga vanlig verksamhet. Hans kröning, utnämnandet af en thronföljare, nya tillgångars beredande för kriget, och fredsunderhandlingarnes återöppnande sysselsatte oafbrutet denne regent och de till en urtima riksdag i Stockholm församlade ständerna. Ryska och Svenska diplomater sammanträdde i Fredrikshamn; baron v. Stedingk och öfverste Sköldebrand voro der Sveriges ombud [357].

Den sista ansträngningen af Sveriges vapenstyrka skulle understödja dessa underhandlares erkända skicklighet. Den nya regeringens värdighet fordrade att ej passivt gifva vika. För nationen måste utvecklas någon kraft, för fienden någon förmåga att ännu kunna strida. Hon beslöt derföre att använda landets kärntrupper, att uppträda med prunkande stridskrafter.

Den operationsplan, som uppgjordes, skulle utföras så väl till lands som sjös,

*) Den 6 Juni 1523 [358].

och åsyftade en fullkomlig förstöring af den afskilda Ryska korps, som inträngt i Vesterbotten. Denna utgjorde då en styrka af 6 till 8,000 man, och stod i eschelonger på stora strandvägen från Kemi till Umeå. Hufvudstyrkan besatte Umeå och begge stränderna af elfven, som der utflyter i Bottniska viken. Förtrupperna hade framryckt till Afva [359]).

General Wrede, som stod emot Kamenski, förenade under sitt befäl 4 till 5,000 man [360]). Expeditionen, som utrustades till sjös, bestod af 6,000 man landstigningstrupper [361]), anförtrodde åt grefve Wachtmeister, och tvenne linieskepp, sju fregatter och omkring 300 större och mindre beväråde farkoster [362]). Amiral Puke, som hade öfverbefälet öfver hela expeditionen, hissade den 30 Juli, vid Gräddö, sin flagg på linieskeppet Konung Adolf Fredrik, och ankrade den 10 Augusti vid Hernösand, der större delen af linietrupperna inskeppades. Den 15 lyftade hela flottan ankar; hvarje af de större fartygen förde ända till tolf mindre i släptåg.

Den mellan Svenska befälhafvarne öfverenskomna planen bestod uti, att genom en oför-

oförmodad landstigning falla Ryssarne i ryggen, och oaktadt det stora antal segel, hvaraf hans eskader var sammansatt, hoppades Puke ändå att kunna öfverrumpla sin fiende. Han satte nu sin kurs genom östra Qvarken, och föll ej af åt venster, förrän vid höjden af Ratan, der landstigningen skulle verkställas. Men en stark dimma, som i så måtto gynnat hans företag, att den dolde hans segling [363]), hindrade vid flottans framkomst truppernas utskeppning. Följande dagen (den 17 Augusti), då den kunde företagas, var afsigten redan upptäckt. De första sluparne landade under elden af några Ryska jägarkompanier, under öfverste Froloff [364]).

Det lyckades likväl Wachtmeister att landsätta största delen af sina trupper. Han tillbakaträngde Ryska jägarne steg för steg, ända till Djekneboda [365]), som ligger vid stora strandvägen, något öfver fyra mil norr om Umeå, och hvarest han hoppades att kunna afskära Ryska korpsernas gemenskap sinsemellan.

Kamenski befann sig då ännu i Umeå. Underrättad om Svenskarnes för honom så högst farliga företag, lät han, ehuru Wre-

de, hvilken vid Höksö [366]) stormade öfver Umeå elf, på samma gång anföll honom i fronten, ej missleda sig. Han lemnade mot denne några bataljoner under general Alexejeff, som anbefaldes att så långsamt som möjligt draga sig tillbaka, och med resten af sin hopsamlade styrka ilade han sjelf till den hotade punkten vid Djekneboda [367]).

Den tidsutdrägt, som vid hvarje landstigning är oundviklig, och ett alltför systematiskt förfarande beröfvade grefve Wachtmeister dyrbara ögonblick; den 18 upptogs nästan helt och hållet med förberedande anstalter [368]). Kamenski anföll honom redan följande dagen, om ej med öfverlägsen styrka [369]), så åtminstone med den kraft, som den befälhafvare måste utveckla, hvilken i segern ser sitt enda räddningsmedel.

Det var en het drabbning. En sjettedel af de stridande föllo [370]). Wachtmeisters venstra flygel var illa försvarad, och togs i flanken af ett detaschement under öfverste Anselme de Gibory. Efter en flere timmars träffning var slutligen hela Svenska korpsen tillbakakastad [371]) på den lilla halfön, der den stigit i land. Kamenski var nog djerf att uppfor-

dra den att gifva sig [372]). Men Svenskarne voro tryggade genom flottans stycken och den ställning de innehade; deras korta front, hvars begge flyglar stödde sig mot hafvet, försvarades af ett talrikt artilleri. Kamenskis flera gånger förnyade anfall strandade mot denna position. Han kunde ej hindra amiral Puke att åter inskeppa sina landttrupper, jemte all den tross de medfört [373]). Ryska general-majoren Gotovtzoff stupade. Å ömse sidor hade man stridt med förbittring.

Den fördelning som, under general Alexejeff, qvarlemnades emot Wrede, hade under tiden bibehållit sig i Umeå. Den blef understödd af general Kosatschkoffski, åt hvilken Alexejeff, som blifvit sårad, lemnade befälet.

Kamenski hade nu vunnit en negativ seger. Han hade undsluppit ett sannolikt nederlag; det var den enda fördelen af hans framgång.

Efter det lika blodiga som olyckliga försöket afstod amiral Puke från partiela företag [374]), och utskeppade sina bataljoner i Umeå, hvilket Wrede nu slutligen intagit. Wrede vann genom denna förening en afgjord öfverlägsenhet, och blef nu i tillfälle, att, oak-

tadt de lokala hinder landet framtedde, tillbakatränga grefve Kamenski åt norr. Förlusten af tvenne proviant-transporter, som Svenska kryssarne uppbragte, gjorde Ryska härens afskilda ställning ännu äfventyrligare. Kamenski, vikande för omständigheterna, beslöt således att afkorta sin för långa och för mycket blottstälda operationslinie, och drog sig närmare sina magasiner. Den 29 Augusti fattade han åter stånd i Piteå, utan att hafva lidit några förluster på sitt återtåg.

Sålunda sågo Svenskarne, oaktadt den olyckliga utgången af landstigningen vid Ratan, största delen af Vesterbotten återfalla i sina händer, och njöto frukten af det första krigsföretaget under sin nya regering.

Det var också det sista under detta krig, till hvars historia vi försökt att göra ett utkast, och hvilket ändtligen slutades genom freden i Fredrikshamn (den 17 Sept. 1809).

Denna underhandling, till sina följder en af de mest minnesvärda under Alexanders regering, leddes å Ryska sidan af grefve Rumeäntzoff, och gaf en ny glans åt detta i Rysslands tidböcker redan vidtfrejdade namn.

Rättelser.

Sid.	165, *rad.*	5 *ufr.*,	*står:* 2		*läs:* 1
—	166	—	6 —	— (i en del ex.) Senskarne	*läs:* Svenskarne
—	186	—	3 —	— tvungne	— tvungen
—	213	—	14 —	— Täfre	— Täfte
—	232	—	5 *ufr.*,	— Scenbom	— Schenbom

BILAGOR.

GUSTAF ADOLPH med Guds Nåde Sveriges, Göthes och Vendes Konung &c. &c. &c. Arfvinge till Danmark och Norrige, Hertig till Schlesswig, Hollstein &c. &c.

VÅR synnerliga ynnest och nådiga benägenhet med Gud allsmägtig, troman, herr grefve, en af rikets herrar, general af infanteriet, i Finland en chef commenderande general, riddare och commendeur af VÅRE orden! Sedan politiska ställningen i allmenhet tagit ett sådant skick, att, oaktadt VI uti det yttersta sökt och ännu söke att med Hans Kejserliga Ryska Majestät underhålla de fredliga förbindelser, som OSS redan länge förenat, synas likväl de anstalter, hvilka å Ryska sidan nu förehafvas, syfta åt ett snart fredsbrott, hvilket om det skulle inträffa under påstående vinter, då undsättning från Sverige, i anseende till den afbrutne communicationen icke meddelas kan, skulle blifva så mycket betänkligare, som de af naturen den blida årstiden danade pass och starka positioner, sedan sjöar och kärr blifvit isbetäckte, icke med någon fördel kunna af Finska arméen emot en inträngande öfverlägsen fiende begagnas. VI finne fördenskull i sådan händelse förnämsta uppmärksamheten böra användas att rädda hvad af arméen frälsas kan, att uti fästningarne Sveaborg och Svartholmen inkasta så mycket troupper, som utrymmet derstädes medgifver,

och att låta den öfriga delen af Finska arméen i möjeligaste ordning draga sig åt Österbotten, intilldess med första öppet vatten andra anstalter till landets återvinnande kunna tagas. I detta afseende afsände VI nu öfversten och riddaren af VÅR svärds orden af Scenbom, för att bereda subsistencen för den öfriga delen af Finska arméen å de ställen dit den bör retraiten anställa. VI anbefalle äfven vederbörande, att Eder så fort sig göra låter öfversända nittio en tusende (91,000) R:dr banco, hvaraf sextio tusende (60,000) R:dr såsom aflöning för garnisonen på Sveaborg, samt sex tusende (6,000) R:dr till garnisonens aflönande på Svartholmen under den tid desse fästningar af fienden kunna instängde blifva, böra commendanterne under deras och vederbörande upbördsmäns vård och ansvar öfverlemnas. Det som af förenämde summa sedan återstår ägen J att till Finska general-krigs-commissariatet öfverlemna, för att användas dels till betalande af nödige artillerie hästar efter vederbörligen åsatt värde, dels till aflöning för den i fält blifvande arméen, så länge och intilldess flere medel för sistnämde behof kunna Eder härifrån tillställte varda; men ehuru VI, såsom förrbemält är, anser frälsningen af arméen och fästningarnes försäkrande böra blifva förnämsta ändamålet af försvarsanstalterne under påstående vinter, vänte VI likväl att J så longt möjeligt kan blifva, söken att den inträngande fienden hindra och emotstå, samt icke förrän nöden påtränger retraiten företagen. I sådant afseende vilje VI Eder följande till Eder efterrättelse i nåder meddela. Så snart J förnimmen anstalterne å Ryska sidan taga ett hotan-

de utseende, eller äfven dessförinnan i den mån commendanterne till nödige arbetens bedrifvande det fordra skulle, ägen J att förstärka garnisonerne å Sveaborgs och Svartholms fästningar, så att Sveaborg utom artilleriet, arméens flottas troupper samt de för flottans framdeles utrustning erforderlige båtsmän, erhåller till besättning ungefärligen 6,000 man, samt Svartholmen 500 man utom nödigt artillerie, som till sistnämde ställe af Eder genast commenderas bör. Garnisonen å Sveaborg finne VI hälst böra utgöras af de där redan förlagde bataillonerner af Hennes Majestäts Enkedrottningens och Jägerhornske regementerne, hvilkas permitterade äfven så väl som sjö artilleriets och landt artilleriets genast inkallas skola; 2:o af 500 man af Nylands, 500 man af Åbo läns samt 500:de man af Tavastehus linie infanterie regementer, hvilka enär de till fästningen incommenderas, böra dit medföra, den hvarje af dessa bataillonerner tillhörande nya tross. 3:o af förenämde regementers samt Nylands dragone korps vargerning, tillsammans 1,800 man samt 4:o hela Adlercreutzske regementet, äfven 1,800 man; börande vid upbådandet af desse troupper den ordning följas, att de som äro längst borrt belägne först incommenderas; men som i afseende på Adlercreutzska regementet och förenämde vargernings bataillonerner, i fall rätta föremålet af deras sammandragande blefve genast kändt, flere svårigheter kunde möta deras församlande, så anbefalle VI uti bifogade bref landshöfdingarne och regements cheferne att så fort sig göra låter till en och samma dag och å de vanlige mötesplatserne dessa troupper upbåda, för att undergå besigtnings- och cassa-

tionsmönstring på lika sätt som förut med de andre Finske regementer anbefallt blifvit; ägande J, att så snart de i förrberörde afseende församlade blifvit, genast låta dem till Sveaborg afmarchera. Till garnison å Svartholmen förmode VI den i Lovisa förlagde bataillon af Jägerhornske regementet, 300 man, under major Gripenbergs befäl sedan alla dess permitterade blifvit inkallade, lämpeligast kunna användas tillika med de under Nylands jägare bataillon hörande tvänne värfvade compagnier, hvilka sistnämde på lika sätt dessförinnan sammandragas och af Eder commenderas böra, som här ofvan i afseende på Adlercreutzske regementet befallt blifvit. Det öfriga af de uti nedra delen af Finland förlagde troupper ören J, så snart anledningar till alfvarsammare rörelser å gräntsen sig visas eller underrättelser inlöpa om verklige fiendtlige afsigter, ikring Tavastehus sammandraga och vid ordernes utfärdande derom besörja, att rotarne och de rustande förse sine karlar med kost och fourage för så många dagar och emot samma vilkor, som vanliga varit, då hastigt upbrott de förra åren för befarade fiendtligheters skull blifvit anbefallt. Desse vid Tavastehus således församlade troupper böra fördelas uti tvenne brigader, hvaraf den första kommer att bestå af Björneborgs regemente 1,000 man, dess rusthålls- och vargernings-bataillonеr 1,250 man, 500 man af Nylands infanterie, 130 man Nylands jägare, 250 man Tavastehus jägare, och 300 man af Nylands dragoner, tillsammans 3,430 man, utom nödigt artillerie som å brigaden fördelas bör. Till chef för denne brigade hafve VI i nåder utsett general adjutanten, öfversten

och riddaren af VÅR svärds orden Palmfelt, hvars förordnande VI Eder härhos öfversände, för att honom tillställas, enär behofvet så fordrar. På lika sätt och i lika afsigt tillsände VI Eder äfven VÅRT nådiga förordnande för general adjutanten, öfversten och riddaren af VÅR svärds orden Adlercreutz, att i egenskap af brigade chef föra befälet öfver andra brigaden, hvilken kommer att utgöras af en bataillon Åbo läns infanterie 500 man, samma regementes rusthållsbataillon med dess vargerning 750 man, en bataillon af Tavastehus läns infanterie 500 man, 250 man af Tavastehus läns jägare samt 250 man af Nylands dragoner, tillsammans 2,250 man, utom nödigt artillerie. Den tredje brigade chefen, öfversten, general adjutanten och riddaren af VÅR svärds orden grefve Cronstedt, som har under dess befäl alla Savolaxske och Carelske troupperne bören J med behörige ordres förse, att så snart anledningar till fiendtlige rörelser på Savolaxske gräntsen skulle märkas, genast församla alla troupperne samt med de Savolaxske under retirerande försvara sig ända till Jorois; där hålla stånd så länge möjligt kan blifva, samt draga sig sedan tillbaka genom Cuopio, hvarest Carelske jägarne böra få ordres att tillstöta för att sedan med den öfriga brigaden öfver Idensalmi retirera åt Uleåborg; börande så väl under denna retraite, som enär de nedra brigaderne blifva tvungne att draga sig tillbaka åt Österbotten, så mycket af hästar och boskap som från det öfverlemnade landet samlas kan, derifrån medföras på det fienden såmedelst må betagas utvägen till föda och transporter. VI anbefalle nu äfven commendanten å Sveaborg, vice

amiralen, commendeuren och riddaren med stora korsset af VÅR svärds orden, och commendeuren med stora korsset af Sanct Johannis af Jerusalem orden Cronstedt, att genast använda all möjelig omtanka till fästningens behöriga iståndsättande och försvar, att till de i sådant afseende nödiga arbeten hos Eder reqvirera erforderligt manskap, samt af Finska båtsmännen upbåda nödig styrka för utrustningen af 20 canonslupar, 51 canonjollar och 2 Hemmema, som under tiden böra beredas att med första öppet vatten kunna utlöpa; att i händelse under påstående vintertid fienden öfver gräntsen inbryta skulle och de i fält varande Finska troupper, sedan garnisonerne förrberörde förstärkningar erhållit, blefvo nödsakade till retraite, då med lif och blod till det yttersta försvara fästningen, samt häldre än att låta den där förlagde flotta falla i fiendens händer, densamma enär sådant icke längre skulle kunna hindras, med alla tillhörige förråd och effecter upbränna. Hvad commendanten på Svartholmen åter angår, så bör han väl af Eder förses med lika ordres, att genast besörja om fästningens behöriga iståndsättande, att ofördröjeligen låta företaga och verkställa alla i sådant afseende nödige arbeten, och att sedan fienden i landet inbrutit, med den genom Eder försorg förstärkte garnisonen försvara fästningen till sista man; men som, enligt VÅR ofvangifne befallning, major Gripenberg kommer att med en batail-lon af Jägerhornske regementet å Svartholmen förläggas, och han är äldre officer än capitaine Schoultz, tillsände VI Eder hosgående förseglade förordnande, för att major Gripenberg i sinom tid tillställas, och hvarmedelst VI

updrage honom att i fästningen taga öfverbefälet, samt i öfrigt rätta sig efter de för commendantskapet utfärdade instructioner och befallningar. Vidare, och som i händelse det befarade vinter-anfallet från Ryska sidan skulle äga rum, det icke möjeligt blifver att frälsa den i Åbo förlagde escadren af arméens flotta, så anse VI densamma med alla sina förrådshus böra upbrännas, så snart fienden öfver gräntsen inbrutit och arméen blifvit nödsakad att åt Österbotten retirera. VI tillsända Eder fördenskull hosgående ordres, som J ägen att i förrberörde afseende escadre chefen till verkställighet i behörig tid öfversända. På lika sätt och vid lika tillfälle bören J derom besörja, att arméens flottas fartyg och effecter i Christina och Varkaus icke måga falla uti fiendens händer, utan häldre upbrände och förstörde varda, så snart Finska troupperne blifva satte i nödvändighet att förrberörde orter för den inträngande fienden öppne lemna; börande J för öfrigt anstalt foga, att de sistnämde escadrer tillhörande volontaire compagnier, hvilkas permitterade lika med den öfriga arméens genast inkallas böra, så snart förenämde upbränningar verkställte blifvit, sedan jemte de öfrige af Finske troupperne genast åt Österbottniske sidan sig retirera. Sluteligen, och som de befallningar VI Eder nu gifvit, grunda sig på de kunskaper VI för det närvarande äge om Ryska Kejsarens afsigter, men desse under tiden dels kunna undergå förändring, dels kanhända hastigare eller långsammare utvecklas, än VI ännu äge anledning att förmoda, öfverlemna VI till Eder försigtighet att vidtaga alla de anstalter, som J finnen mest böra bidraga till de ända-

mål VI för Eder nu ådagalagt, så att på det nogaste iakttages det fienden icke må kunna sig begagna af de förråd, som tilläfventyrs icke skulle hinna frälsas, men hvilka fördenskull böra för allt bruk och nyttjande innan retraiten förstöras. Skulle åter med anfallet till våren fördröjas, blifva då andre mått och steg nödige, hvarom VI Eder i sådan händelse närmare underrätta skole. VI befalle Eder Gud allsmägtig synnerligen nådeligen.

Stockholms slott den 4 Februarii 1808.

GUSTAF ADOLPH.

C. Lagerbring.

Till Herr Generalen Grefve Klingspor *).

*) Aftryckt efter originalet.

I.

FÖRSLAG

öfver Finska hären, under generalen GREFVE KLINGSPORS befäl, i Februari 1808.

		Ordinarie manskap.	Vargering.
Finska artilleri-regementet		800	—
Åbo läns infanteri-regemente		1,025	512
Dess rusthålls-bataljon		500	250
Björneborgs infanteri-regemente		1,025	512
Dess rusthålls-bataljon		500	250
Tavastehus infanteri-regemente		1,025	512
Dess jägar-bataljon		500	250
Nylands-brigaden	Dragon-regementet	550	275
	Infanteri-regementet	1,025	512
	Jägar-bataljonen	292	46
Österbottens regemente		1,197	—
Cajana bataljon		311	314
Savolaks-brigaden	Karelska dragonerne	200	100
	Savolaks infanteri	1,037	476
	Jägare-regementet	1,184	—
	Artilleri-kompaniet	133	—
	Karelska jägar-korpsen	600	—
Enkedrottningens regemente		640	—
Jägerhornska regementet		640	—
Adlercreutzska regementet		1,800	—
	Summa	14,984	4,009

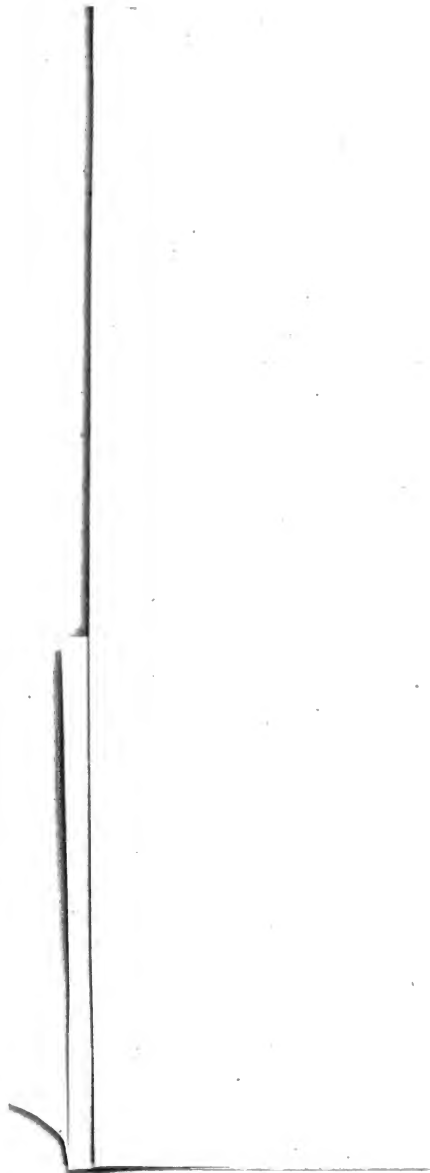
Författaren, hvilken eljest noggrannt afskrifvit original-förslaget, har likväl uteslutit de deri befintliga kolumner för "vakanta" och "indragne," hvilka upptaga en summa af 1,588. Efter desses afdrag utgjorde ordinarie manskapet blott 14,248 och vargeringen 3,157, garnisonerna på Sveaborg och Svartholm (omkring 7,000 man), sjuke m. m. inberäknade.

Öfv. Anm.

HOEVDE

Stabs-officerare.	Subaltern-officerare.
15	11
8	5
1	1
24	18
6	7
31	20
5	3
—	
3	1
4	3
4	3
53	39
9	7
15	9
11	5
1	1
—	
36	24
14	2
16	7
111	77
127	84

tningarna inom

IV.

UTFÖRLIGA FÖRSLAGER

öfver

Ryska härens stridskrafter

i Finland,

till lands och sjös, den $\frac{4}{16}$ Sept. 1808.

---

1. *K*

	Reg
Kavalleri.	Gardets ulaner, Finländska drag Grodnoska husa Kosacker, af re
Infanteri.	Lifgranadörer, t Nisovska regeme Revalska regem Asoffska regeme Gardets jägare, Veliki-Lukska r Ett kompani af Ett kompani af En afdelning af Sapörer under
Artilleri.	Ett kompani af Kompaniet Sud Krasnopolska k Kapiten Streltzo Pontonnierer, m
Flottiljen.	Tvenne kompan Beväring . . Matroser och sj
General-löjtnant Tu	

2.

	Re
Kavalleri.	Finländska dr Gardets kosac Kosacker, af
Infanteri.	Tulska regem Polotska rege Lithauska reg Mohileffska re Villmanstrand 2:dra jägare-r 25:te jägare-re 30:de jägare-r
Artilleri.	Major Bresting Af öfverste-lö — major And
	Furst

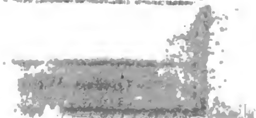
3. *Korps, un*

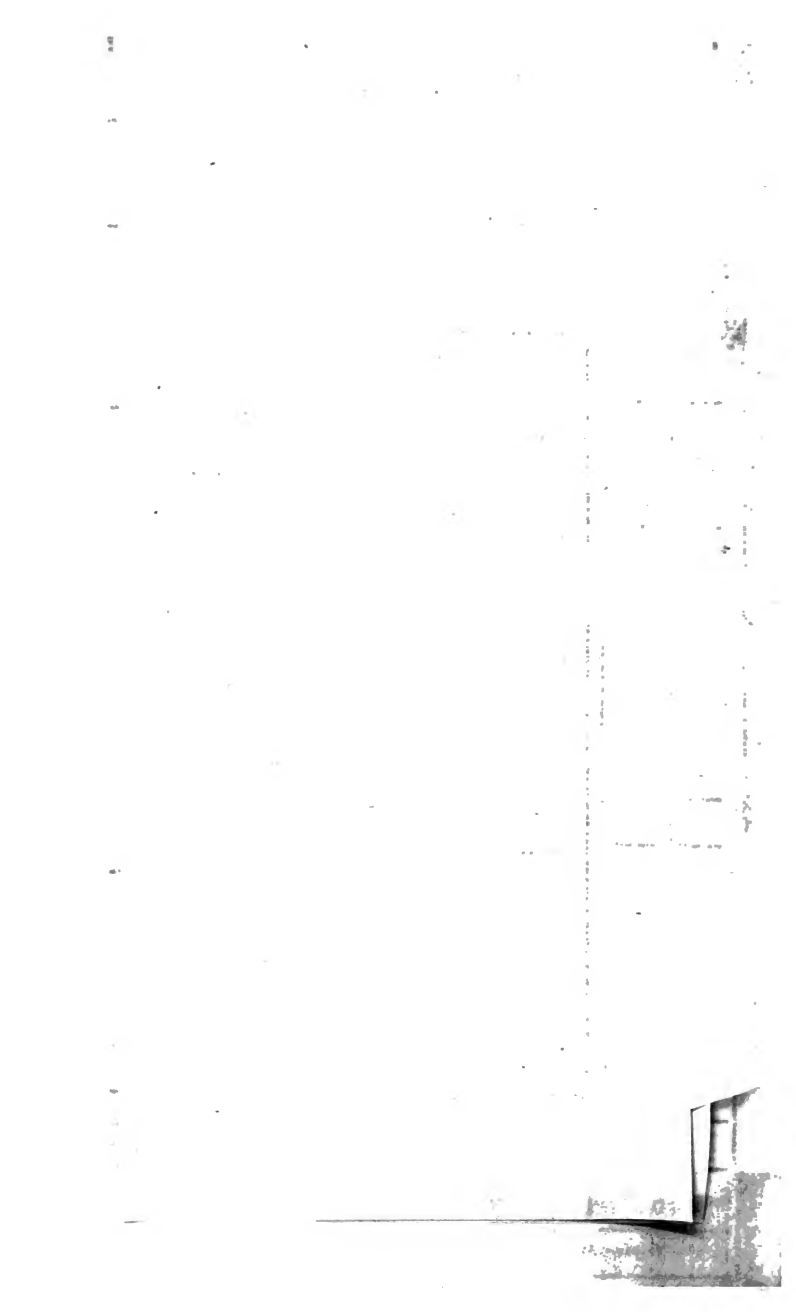
	Regemen
Kavalleri.	Gardets husarer, en
	Grodnoska husarer, t
	Kosacker { af garde
	Kosacker { — öfver
	Kosacker { — öfver
	Kosacker { — regem
Infanteri.	Af Nevska regementet
	— Minska regementet
	— Brzseska regement
	— Villmanstrandska
	— Krementschugska
	— 2:dra jägare-regem
	— 25:te jägare-regem
	— 26:te jägare-regem
	— 30:de jägare-regem
	— 31:sta jägare-regem
	— Libauska regement
	— Beloserska regeme
	— Villmanstrandska
	— Nyslottska garniso
	— Ruotsensalmiska ga
	— Kexholmska garni
	— Räsanska regemen
	— Pionnierer af 1:sta
	— Pionnierer af 2:dr
	— Sapörer under ma
Artilleri.	Ett komp. pontonnie
	Ett komp. pontonnier
	Ett komp. belägrings-
	En afdelning af 14:d
	Major Bellegardes ko
	Öfverste-löjtnant Arg
	En afd. af Ruotsensal
	En afd. af Hangö U
Flottan.	Sjösoldater och matr
	Sjö-artilleri . . .
	Konstruktörer och h
	En afdelning af 3:dje
	Grefve Wittgenstei

[illegible]

4. *Kor*

	Rege
Kavalleri.	Finländska drago
	Polska ulaner, le
	Grodnoska husar
	Kosacker { Ural
	af g
	— re
	— re
	— re
Infanteri.	Nevska regemente
	Räsanska regemen
	Libauska regemen
	Pernauska regeme
	Villmanstrandska
	Brzescska regemer
	Af Veliki-Lukska
	— Kalugska rege
	— 2:dra jägare-re
	— 24:de jägare-re
	— 26:te jägare-re
	30:de jägare-regen
	31:sta jägare-reger
	Pionnierer, kapite
Artilleri.	Positions- artilleri. { Öfver
	Majo
	En afdelning af a
	Af major Levschi
	— major Anders'
	— löjtnant Diede
	— öfverste Argun
	— Nyslottska gar
Furst Bagr	

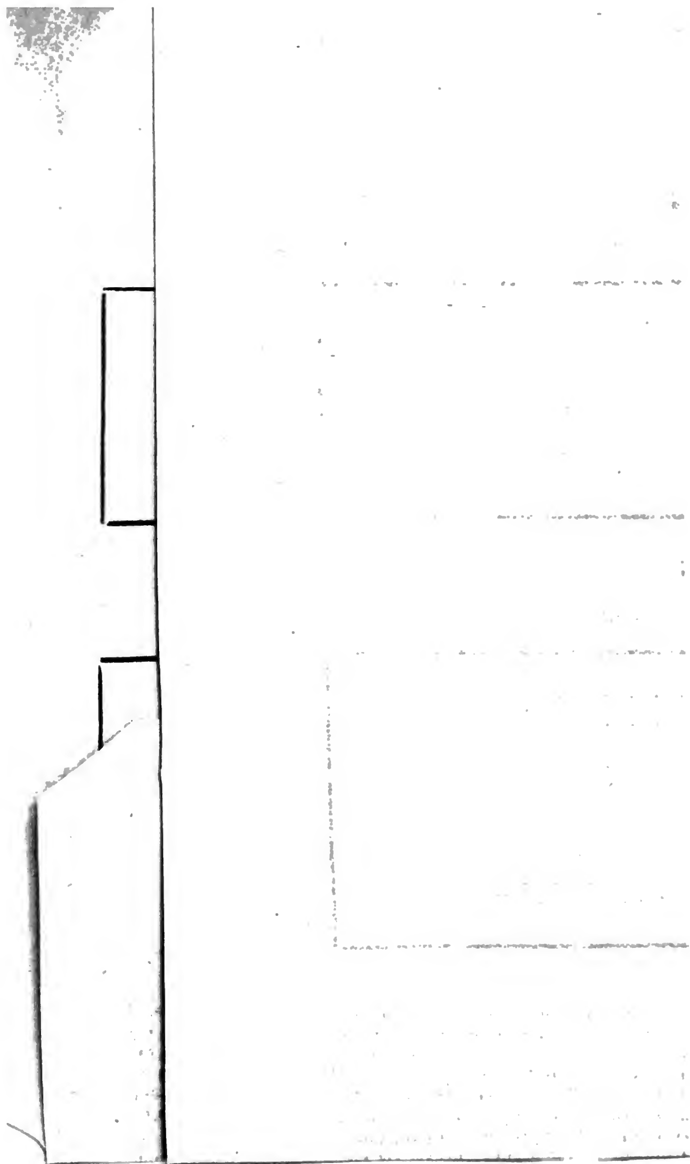

…ember 1808,

…r. Drag-	Stycken.
1,100	46
813	57
913	41
734	34
302	8
—	—
—	—
15	—
437	—
3,112	—
328	186
—	—
…7	186

Öfversättarens Anmärkningar *).

1. Svenska sändebudet, som förskaffat sig de noggrannaste upplysningar, underrättade sin regering, i en dépêche af d. 23 Jan. 1808, om Ryssarnes hela plan: att de ernade "anfalla Finland på tre punkter, intränga "vid Abborfors och Anjala, innan islossningen bemägtiga "sig Svartholm, möjligtvis äfven Sveaborg; på denna si-"da framtränga till Åbo, under det en annan kolonn "skulle framrycka till St. Mickel, etc. etc." I afseende å de stridskrafter, hvilka härtill skulle begagnas, lärer någon irring ägt rum.

2. I originalet står origtigt Strömfors.

3. Den sednare proklamationen (af d. 22 Febr., underskrifven af grefve Buxhoevden), är ställd endast till Finska soldaterna, som "måste söka döden för en orättvis sak." De uppmanades att "älska lugnet och aflemna sina vapen," då de skulle erhålla tio rubel för hvarje häst, två rub. för hvarje gevär, och en rub. för hvarje sabel.

*) Uppgifterna i dessa anmärkningar grunda sig alla på authentika handlingar, hvilka dels finnas i Kongl. Krigs-Archivet, dels ägas af enskilde samlare, som haft godheten att låta utgifv. begagna dem.

4. För att utmärka de särskilde individerne af samma slägtnamn, begagnar man sig i Ryska hären af ordningstalen.

5. Han var icke endast dertill berättigad, såsom dåvarande högste befälhafvaren i Finland, utan hade dessutom konungens särskilda föreskrift, af d. 6 Febr., att "ingenting uraktlåta, som kunde tjena till landets försvar."

6. Befälhafvaren öfver första brigaden.

7. Tvenne bataljoner af Nylands infanteri, en sqvadron af Nylands dragoner och tvenne 6:pund. fältstycken. Vid den en half mil från Forsby bruk belägna Kuuskoski by, stodo dessutom en bataljon af Björneborgs reg:te och tvenne kanoner.

8. Ett misstag. Man var i Borgå, sedan några dagar, beredd på Ryssarnes ankomst, och deras inryckande skedde i aftonskymningen med den varsamhet, att det icke varit någon svårighet, att ännu i sista ögonblicket obemärkt lemna staden.

9. Åbo är Finlands äldsta stad.

10. Något ställe med detta namn finnes ej i dessa trakter. Törhända skall det utmärka Andersby.

11. Här stod blott en del af denna brigad (den 2:dra), neml. 3 bataljoner af Åbo läns reg:te, med 2:ne 6:pund. fältstycken.

12. I Artsjö, vid Salmela by, föreföll en skärmytsling redan d. 24; men det här omnämnda nattanfallet skedde i Orimattila vid Käkelä by, der öfversten frih. Fleming förde befälet öfver tre bataljoner af Åbo läns reg:te, en del af Nylands jägare och tvenne fältstycken.

För Ryssarne var det på intet sätt "lyckligt." De försökte flere gånger att storma byn; men deras tapperhet strandade mot Finska bajonetten.

13. Först den följande dagen, och blott i följd af ankommen befallning från öfverbefälhafvaren, som ville samla sina brigader omkring den nämnda staden.

14. Ej vid Lahtis, utan vid Okerois, en half mil derifrån.

15. Misskrifning; kanske i stället för Kuuskoski, der en obetydlig träffning föreföll d. 24 Febr.; äfven vid Muttom stod en skärmytsling d. 23.

16. Författaren är origtigt underrättad. Invånarne bortfördes icke, ej heller deras lifsmedel och boskap; sådant verkställes ej med några små detaschementer.

17. Se öfv:s Anm. under bilagan N:o 1.

18. Måste vara Öster Sundom, en kapellförsamling i Sibbo skärgård.

19. Kapiten Båth kallar detta Helsingfors' utrymmande "en prolog till sorgespelet." Kommendanten "skyndade sig i sin förespända släda" från staden; — "bataljonschefen flydde i spetsen." Hela Svenska styrkan utgjorde likväl endast 400 man, hvilka varit förlagde i staden såsom arbetsmanskap. Några fältstycken hade de icke. Ryssarne gjorde blott 73 fångar.

20. Det var ej gen. Bousquet, utan grefve Ch. Em. Lewenhaupt, som här anförde Svenskarne. Den förre undertecknade endast dagtingan, efter den sednares afförande till Sverige.

21. I den af förf. sid. 11 anförda rapporten, af d. 9 Mars, uppgifves Ryska styrkan omkring Tavastehus

till 8—9,000 man, i trakten af Koskis, samt 2,500 man rytteri och 4000 man fotfolk mellan Hyvinge och Turkhauta; tillsammans således omkr. 14,500.

22. Alla obrukbara samt dessutom förnaglade.

23. Ej andra än alldeles odugliga gevär (till antalet 12,000); ingen ammunition.

24. Se Anm. N:o 43.

25. Ännu hade här ej förefallit någon strid. Grefve Cronstedt, redan omringad på tre sidor, uppbröt d. 29 Febr. från St. Mickel, och drog sig, genom Haukivuori och Pieksämäki, undan åt Leppävirta. De första skotten vexlades d. 11 Mars, på isen nedanföre Leppävirta kyrkoby. Träffningen var obetydlig; den ömsesidiga förlusten bestod af några sårade och fångar.

26. Förf. förråder här sin alltför ytliga kännedom om det egentliga Finska folklynnet, hvars grunddrag äro allvar, redlighet, tapperhet och beständighet. Hos intet folk har fosterlandskänslan varmare och manligare uttalat sig, än just hos dessa ursprungliga Finnar, hvilka ännu aldrig sveko eller gjorde sig skyldiga till feghet. Gustaf II Adolf och Carl XII erforo det; äfvenså Ryssarne sjelfva uti sednaste Polska kriget. För en eröfrare skulle likväl kustbons smidigare väsende och på beräkning grundade, mindre motsträfvighet alltid vara angenämare, än Finnens ofta våldsamt yttrade halsstarrighet och trohet för gamla, honom heliga förhållanden.

27. Nu voro de likväl öfverhöljda af djup snö, många alldeles ofarbara.

28. Sådana hjelpsändningar erhöll icke Finska hären.

29. Då ett d. 11 Mars afslutadt stillestånd d. 14 tilländalopp, och Ryska befälhafvaren (gen.-löjtn. Uvaroff) ej beviljade något nytt, så afsände Svenske kommendanten till honom tvenne parlementärer, med nedanstående af honom författade och underskrifne

Capitulations-vilkor,

I händelse den Hans Maj:t Konungen af Sverige &c. min allernådigste Herre och Konung tillhörige Svartholms fästning skulle uppgifvas och öfverlemnas till Hans Maj:t Kejsaren af Ryssland:

Art. 1.

I Hans Ryske Kejserl. Maj:ts våld kommer, på den dag och timme, som här nedanföre närmare förbehålles, den af Hans Maj:t Konungen i Sverige ägande Svartholms fästning, i det tillstånd densamma sig nu befinner, att öfverlemnas med dess fulla bestyckning, jemte all den ammunition och proviant, som i fästningens förråder då qvarfinnes, samt öfrige Kongl. Svenska Kronan tillhörige effecter.

Art. 2.

Förbehålles att garnison i samma fästning får utmarchera utur fästningen med all militärisk honneur, fullt öfver- och undergevär, klingande spel, tvenne partiekanoner och brinnande lunta, samt först på isen, utanför fästningen, sträcka gevär, innan densamma för krigsfångar förklaras; och att denne krigsfångne garnison till sin säkerhet med en eskort beledsagas till Lovisa, samt tillåtes att, efter slutad fred emellan Deras Majestäter, Kejsaren af Ryssland och Konungen af Sverige, utan all vidare utvexling genast återvända till de under

Svenska kronan då hörande länder, och utan att samma garnison under den tiden tvingas att bära vapen emot Konungen af Sverige och Fäderneslandet, eller någon annan magt, med hvilken Ryssland kunde blifva i krig inveckladt. Hvaremot garnisonen förbinder sig att, så länge nu påstående krigsoroligheter ofvansagde begge riken emellan fortfara, eller till dess fred blifver, icke strida emot Ryssland.

Art. 3.

Att alle officerare af garnisonen, de der underlydande tjenstemän af civilstaterne, underofficerare och manskap, med deras familjer och tjenstefolk, få utur fästningen medföra deras eqvipage och enskilda egendom, utan någon slags visitation, och att dem, till deras effecters transporterande till Lovisa, bestås ett nödigt antal hästar och slädar, vid utmarchen utur fästningen, enligt derå bifogad särskild uppgift; och att de officerare, civiltjenstemän och hushåll, som tillförene på fästningen varit etablerade, måtte lemnas en lämplig afflyttningstid, för att efterhanden hinna borttransportera deras möbler och saker; äfven att, utom gevär och den i bandoleren varande ammunitionen, som kommer att aflemnas, manskapet måtte få behålla allt hvad som tillhör deras beklädningspersedlar, jemte räntslar och flaskor, samt i dem befintliga proviant. Under denna artikel förbehålles äfven, att de af Kongl. Jägerhornske härvarande reg:tet medhafde blåsinstrumenter, hvilka icke tillhöra Kongl. Svenska Kronan, utan äro af Compagnie-cheferna vid reg:tet för deras egne penningar anskaffade, måtte af de nämnde Compagniechefs få behållas och disponeras.

Art. 4.

Att officerare och civile tjenstemän tillåtas, på deras parole d'honneur, bibehålla sina värjor, och inom de af Kejsaren i Ryssland conqueterade Finske provincer bo och vistas, hvarest de behaga, antingen å deras egendomar eller boställen å landet, eller ock de, som äro i saknad af sådant, i stället erhålla anständig inqvartering i staden Lovisa, samt att de få besöka deras föräldrar, anhörige och bekanta å landet; äfvensom att, i fall något af befälets enskilda egendom, under Kejserl. Ryska truppernes inryckande i landet, skulle råka vara dem fråntagit, detsamma måtte till dem blifva återställdt.

Art. 5.

Att, i likhet med föregående artikel, underofficerare, deras vederlikar och manskapet af garnisonen äfven fritt få begifva sig till deras hemvister, endera å landet eller i städerne, hvarest de åstunda; och att, om några af dem skulle befinnas vara födde i Ryssland, och sedermera igenom giften här i landet och andre raisoner blifvit naturaliserade Svenskar, dem icke för denna orsak något lidande måtte öfvergå, utan de med amnestie för allt det framfarna anses.

Art. 6.

Att de härvarande sjuke, så af befäl som manskap, måtte, om de sådant önska, få intransporteras till Kejserl. Ryska lazarettet i Lovisa, och derstädes vårdas och skötas, i likhet med Ryska rikets egne sjuke.

Art. 7.

Att alle nu krigsfångne officerare, tjenstemän af civile staterne, underofficerare och manskap af denna garni-

sonen, såsom härigenom blifvande lönlöse och saknande soutien, finge, så länge krigsfångenskapen varar, eller intill dess fred emellan begge de ofvannämnde riken blifver sluten, af Hans Maj:t Kejsaren i Ryssland, hvarje enligt sin ägande grad, uppbära ett sådant appointement, hvarmed de honettement kunde lefva och soutinera sig.

Art. 8.

På det befälet af garnison måtte äga tid att inpacka sine egne effecter till afflyttning, betingas äfven, att den af garnison skeende utmarchen utur fästningen icke äger rum förr, än ett helt dygn emellan och den påföljande dagen kl. 10 på f. m., sedan dessa capitulations-vilkor blifvit å ömse sidor ratificerade, till hvilken tid äfven begäres att stilleståndet prolongeras, och att då, till undvikande af trängsel inom denne lilla fästning, icke någon Kejserl. Rysk truppe får inmarchera, innan Kongl. Svenska garnisonen uttågat, och fästningsnycklarne blifvit öfverlemnade till den officer, som kommer att på Hans Kejserl. Ryska Maj:ts vägnar taga fästningen i besittning; hvarefter den här qvarlemnade Kongl. Svenska vakten af en Kejserl. Rysk skulle komma att aflösas, och sedermera särskildt sträcka gevär, i likhet med den öfriga garnisonen.

Art. 9.

Skulle det så hända, att emellan ofvanberörde Höga Magter fred eller stillestånd skulle vara afslutadt, innan den dag garnisonen utur fästningen utmarcherar, hvarom garnisonen då icke kunde äga någon underrättelse; så förbehålles, att denne upprättade Conventionen

bör anses för ogjord, och fästningen återlemnas till Konungen af Sverige, i samma skick densamma evacuerades.

Art. 10.

De på fästningen varande arbetsfångar, hvilke för gröfre brott, dels på lifstid dels på kortare tid blifvit hitdömde, och å hvilke en förteckning vid fästningens uppgifvande skall meddelas, öfverlemnas fängslade, med den begäran, att de, såsom missdådare, måtte här qvarhållas, för att icke igenom kringstrykande och nya brott störa den allmänna säkerheten i landet.

Art. 11.

Slutligen förbehåller sig undertecknad, för sig sjelf personelt, att obehindradt till sin Nådige Konung i underdånighet få insända en detaillerad relation, om allt hvad som blifvit vidtagit till denna fästnings försvar, och orsakerne till dess uppgifvande.

Svartholms fästning d. 1808.

C. M. Gripenberg.

Hans Maj:ts Konungens af Sverige tillförordnade öfverbefälhafvare öfver ofvannämnde fästning, Major och Ridd. af Kongl. Svenska Sv. orden.

30. Denna rapport kom aldrig fram.

31. Se Anm. N:o 34.

32. Sjelfva fästningen hade endast tvenne, obrukbara handqvarnar; på den 600 alnar derifrån belägna Qvarnholmen fanns en väderqvarn, men den låg blott 150 alnar från fasta landet och Ryska posterna.

33. Manskapets usla beklädnad och den råa maten voro hufvudorsakerna till denna sjuklighet. Brist på lä-

kemedel och varma rum gjorde de sjukas belägenhet fasansvärd.

34. Den af förf. sid. 20 anförda rapporten, af kapit. v. Schoultz, bevisar alldeles motsatsen af "ett förträffligt försvarstillstånd." De flesta verken voro bristfällige; styckebäddningar, m. m. endast provisionelt anlagde. Sedan alla strandverken, på ett enda när (det norra) blifvit öfvergifna, emedan de af den otillräckliga garnisonen ej kunde besättas, utgjorde de brukbara styckenas antal 86. Mörsarne kunde, för blockens oduglighet och brist på artillerister, alldeles icke begagnas. På materialier till skotts förfärdigande var ingen tillgång; manskapets täcken och sänghalm, signalflaggorna och sjelfva fästningsflaggan hade dertill redan blifvit användе. Af gevären voro blott 200 brukbara. Hela garnisonen, de sjuke oberäknade, bestod af 21 officerare samt 526 underofficerare och soldater, hvaraf blott en officer, tvenne underofficerare och tolf man artillerister.

35. Blott en sqvadron (ryttmäst. Adlercreutz') ryckte ner på isen, under Hattanpää gård, för att uppehålla Ryssarne, till dess de stora trosskolonnerna, hvilka undanförde den i Tammerfors upplagda provianten, hunnit aftåga. Afsigten vanns.

36. Före d. 17 Mars gjorde Ryssarne intet egentligt anfall. Redan d. 13 tågade Svenskarne genom Keikiö kapell, och då de d. 16 lemnade Kuumo, föreföll hvarken vid kyrkobyn eller Järilä någon strid.

37. Grefve Löwenhjelm uppger endast Åbo läns rusthålls-bataljon, Tavastehus 2:dra jägar-bataljon, en sqva-

dron dragoner (under major Reutercrona) samt tvenne partikanoner.

38. I Svenska rapporten kallas den en "obetydlig affaire." Svenskarnes hela förlust var också blott 2 man dödskjutne och 16 sårade.

39. Adlercreutz gick ej genom Nummijärvi, utan genom Laurikainen, Kuivanen, Koskue och Hirvijärvi.

40. Skall förmodligen vara Ilmola.

41. Han följde till alla delar den redan d. 5 Mars upprättade marschrutan.

42. Det anförda slaget (d. 19 Febr. 1714) föreföll icke i denna Kyro socken, genom hvilken 2:dra brigaden nu tågade, och som äfven kallas Tavastkyro, utan vid Napo by i Storkyro socken af Österbotten.

43. Sid. 11 uppger förf. general Tutschkoffs hela styrka till 3,000 man. Af dessa utgjorde de tre bataljoner, hvilka qvarlemnades i Kuopio, under Bulatoff, omkring 2,500 (sid. 34); och utaf den 4:de bataljonen (af Mohileffska reg:tet, öfverste Abukoff) förlorade Ryssarne vid Pulkkila öfver 300 (Anm. N:o 73) man. Till denna korps hörde dessutom ett kompani af Permska regementet (sid 39), hvilket stod i Kuopio, då denna stad intogs af kapit. Malm. Då nu dessa trupper, som uppgingo till åtminstone 2,950 man, afdragas från hela styrkan, så skulle, enligt förf:s uppgifter, de fem bataljoner och rytteriet, hvarmed general Tutschkoff nu tågade åt Rautalampi, ej hafva utgjort mera än 50 man? Sannolikt är "3,000" ett tryckfel, i stället för 6, eller åtminstone 5,000.

44. Eskadern i Åbo bestod af 24 kanonslupar, 8 kanonjollar, 2 kanonbarkasser, 2 bataljonschefs-fartyg, 3 kokslupar, 1 sjuktransport-fartyg, 1 vattenskuta, 1 ammunitions-fartyg, tillsammans 42.

45. Endast 3:dje Svenska brigaden (Gripenberg) befann sig vid Sundby, och det var dennes eftertrupper (en bataljon af Tavastehus reg:te, en sqvadron dragoner, 2:ne 6:pund. fältstycken och en partikanon), hvilka, då brigaden höll på att uppbryta, blefvo anfallne (d. 1 April). Tistelstången för en af kanonerna hade blifvit afbruten, hvilket förorsakade ett uppehåll, hvaraf Ryssarne ville begagna sig. Brigadchefen verkstälde då, med dessa eftertrupper, den ofvannämnda rörelsen åt Pedersöre, hvarigenom hans öfriga styrka obehindradt kunde fortsätta sin påbegynta marsch. Hela brigaden förenade sig sedan vid Lepplaks.

46. Den 27 Mars stodo Svenska trupperna ännu omkring Monoby, Munsala och Ny Carleby.

47. Grefve Klingspor hade sitt högqvarter i Pyhäjoki från d. 8 till d. 16; d. 17 var han i Brahestad, och d. 18 inträffade Svenska hären i Siikajoki.

48. Nemligen Österbottens reg:tes nya rotering (753 man) och det af kapitenen vid arméens flotta, Brummer, af båtsmän upprättade kompaniet; men dessa trupper förlades i Uleåborg, för att exerseras.

49. Hans *enda* stridsstyrka.

50. Dessa såkallade förhållanden upplysas genom nedanstående utdrag af gr. Klingspors rapport, daterad Pyhäjoki d. 14 April 1808:

— — — — "Dessa sednare 5 à 6 dagar practiceras på alla upptänkliga sätt proclamationer och uppmaningar till förräderi ifrån Ryska sidan til våra förposter. I anseende til landets beskaffenhet, de många vintervägarne och de vidsträckta positioner årstiden och truppens conservation tvingar arméen at intaga, är det icke tänkbart at sluta förpostkedjan så, at detta ofog kan förekommas, helst en mängd bönder för arméens fortskaffande och underhåll måste vara i beständig rörelse, men jag vägar i underdånighet hoppas, at Eders Kongl. Maj:t har den nådiga tillförsigt til Sin Finska armées trohet, at Eders Kongl. Maj:t anser för öfverflödigt då jag försäkrar, at dessa försök icke gjort eller nånsin kunna göra det minsta intryck hos befäl eller manskap. Emot de bönder som dels lockas, dels med hotelser at nedsablas trugas at colportera Ryska papperen, har jag ännu ej ansett mig böra förfara efter krigslagarnes yttersta stränghet, emedan jag oaktadt de strängaste förhör ännu ej funnit annat, än at de fela af enfaldighet, utan låter jag androm til varnagel extrajudicialiter afstraffa dem med spö, hvarigenom jag hoppas at vinna ändamålet och afskräcka de öfrige."

"Befälhafvaren för Ryska avant-gardet, Öfverste Kulneff, hade genom parlementaire yttrat sin åstundan at möta befälhafvaren för mina förposter. Då jag i anledning häraf genom Capitaine Baron Ramsay lät säga honom, att General Adjutanten Grefve Löwenhjelm skulle i dag möta honom emellan förposterna, yttrade Kulneff at han ansåg för sin skyldighet, innan han antog anbudet, at nämna det föremålet med det begärte sam-

manträdet vore öfverlemnandet af de Kejserlige proclamationerne, i hvilkas hemliga utspridande han försäkrade sig icke äga den minsta del, hvarpå jag genom General Adjutanten lät uppsätta och genom parlementaire tilställa honom det svar, som härhos i afskrift i underdånighet bilägges. Härmed följer äfven i underdånighet et exemplar af hvarje af de documenter, som ifrån Ryska sidan blifvit utströdde." — — — —

51. Endast omkring 1,460.

52. Ungefär en half mil norr om Ypperi.

53. Gr. Klingspor hade, sedan d. 10, bibehållit samma ställning, men var just nu i begrepp att uppbryta.

54. Blott en bataljon (Åbo läns rusthålls-) afdelades till Gripenbergs undsättning. Men för att hindra Ryssarne att framtränga isvägen, uppstälde sig 1:sta Svenska brigaden (Palmfeldt), hvilken stod i Pyhäjoki kyrkoby, vid mynningen af den der utflytande elfven, och det var här som gr. Löwenhjelm verkstälde sitt olyckliga utfall. Ryssarne gjorde flera försök att öfverflygla Svenskarnes högra flygel; de misslyckades.

55. Kanske Majava-Oja.

56. Enligt Svenska berättelserna utgjorde Ryska förlusten något öfver 400 man, hvaraf ungefär 200 fångar, och den Svenska omkr. 180 man. Öfv. Fleming var ej här närvarande; han dog af ett sår, hvilket han fick vid Pyhäjoki.

57. Af Svenskarne ådagalade, bland flera andra, äfven öfv. löjt. Suremain, maj. v. Hertzen och de begge adjutanterne Ramsay utmärkta prof på tapperhet och militärisk rådighet.

58. Den Svenska talaren (general v. Cardell) anställer ingen jemförelse, som gör honom skyldig till "öfverdrift." Han yttrar blott, att den som utan stor försigtighet öfverflyglar, blir af en uppmärksam och skicklig fiende slagen, och att vid det ifrågavarande tillfället, liksom vid de nämnda ryktbara ställena, en öfverflyglad korps segrade, medelst genombrytning af fiendens genom den öfverflyglande rörelsen försvagade eller blottade medelpunkt. Sådant var verkliga förhållandet; ty medan Ryssarne kringgingo Svenskarnes venstra flygel, genombröto de sednare (Nylands jägare, under v. Hertzen) de förres medelpunkt. Ryska högra flygeln blef då afskuren, och förlorade öfver 200 fångar, hvaribland många officerare.

59. Den som behållit slagfältet, har äfven segrat.

60. I sjelfva Karinkanta by qvarstadnade Svenska eftertruppen (en bataljon af Nylands infanteri).

61. Finska truppernas förening skedde redan i slutet af Mars, då Savolaks brigaden inträffade i trakten omkring Uleåborg, efter att hafva afdelat starka detaschementer åt Gamla Carleby och Brahestad, för att betäcka de dit löpande vägarne.

62. Kanske Kivikangas.

63. Den 4:de brigaden hade sedan medlet af April varit förlagd omkring Frantsila och Temmes.

64. Detta samband var, såsom vi nämnt, redan förut tillvägabragt. Den 5:te brigaden, i Uleåsalo, skulle i alla fall ej utgjort någon föreningslänk. Uleåsalo låg bakom Finska härens frontlinie, hvilken utgick från Karinkanta till Temmes och Frantsila.

65. Cronstedt inträffade redan d. 25 i Paavola; men först kl. 11 e. m. d. 26 erhöll han befallning, att följande morgonen angripa Bulatoff i Revolaks.

66. Af denna brigad hade en bataljon jägare, en sqvadron dragoner samt fyra 3:pund. stycken blifvit fördelade på den nyss upprättade 5:te brigaden, och en bataljon jägare samt femtio dragoner voro förlagde i Martila, för att bevaka det der qvarlemnade artilleriet och trossen; dessutom voro 100 man afdelade till ständig garnison i Uleåborg, och detaschementet af armeens flotta var också redan skildt från brigaden. De Finska trupper, som deltogo i träffningen vid Revolaks, uppgingo ej öfver 1,800 man; artilleriet bestod af fyra 3:pund. partikanoner.

67. Enligt den uppgjorda planen borde gr. Cronstedt begynna anfallet kl. 3 om morgonen. Adlercreutz, hvars hela styrka bestod af endast 150 man, hvilka varit posterade i Lankinen, skulle vid samma tid göra ett skenanfall på Ryssarnes venstra flygel. Men Cronstedt, uppehållen af dåliga vägar, inträffade först kl. mellan 7 och 8, och Adlercreutz, som blifvit upptäckt af Ryska fältvakten, kastade sig ensam på sin fiende. Hans lilla trupp hade redan stormat flere gårdar, då Ryssarnes öfvermagt nödgade honom att återtåga. Han hade emellertid dragit Ryssarnes uppmärksamhet åt denna sida, hvilket sedan kanske, i sin mån, bidrog till deras nederlag.

68. En del af denna kolonn deltog likväl i striden, och försökte att taga Svenskarne i ryggen, då desse stormade prestgården.

69.

69. "Öfvermannad" var han icke. Se föregående uppgifter på den ömsesidiga styrkan.

70. Svenska rapporterna upptaga Ryssarnes förlust till blott omkr. 600 man, hvaribland öfver 400 fångar; men deremot omnämnas de söderrifna fanorna och, utom de af förf. omnämnda 9, ännu 12 andra ammunitionsvagnar, samt något öfver 100 hästar.

71. Denna summa finnes verkligen upptagen i en promemoria (af d. 12 Maj 1808) från gr. Klingspor till konungen; men förf. har förbisett de i samma promemoria äfven angifna afgångssummorna. Det heter: "vid vinterfälttågets början" uppgick Finska hären till 12,922 man, oberäknadt Sveaborgs och Svartholms garnisoner, samt sjöartilleriet och båtsmännerne på Åland. Men från desse 12,922 afgå 3,804, hvilka dels stupat eller blifvit sårade, under de förefallna träffningarne, dels annars befunnos otjenstbare. Hela Finska hären bestod nu blott af omkr. 9,000 man, med några och fyratio fältstycken. Enligt det bland bilagorna befintliga Ryska förslaget, utgjorde, vid samma tid, Ryska hären i Finland 26,168 man (oberäknade 1,644 man hörande till trossen), 5,590 hästar och 117 kanoner.

72. Ännu blott fem brigader. Den såkallade Svenska (öfv. v. Essen) organiserades först sednare.

73. Utom krigsfångar (6 officerare, något öfver 250 soldater) och det öfriga bytet, eröfrade Svenskarne tvenne fanor och en 6:pund. metallkanon.

74. Kuopio intogs d. 12 Maj af ett svagt detaschement (120 man) under kapit. Malm. Striden var häftig, varade tre timmar samt fördes till och med i sjelf-

va staden. Ryssarne förlorade en mängd fångar. Under sitt framtågande hade Malm redan förut (den 10) vunnit en annan fördel, nära Taipale by uti Idensalmi socken. Medan allt detta föregick, stod Sandels med sin hufvudstyrka ännu qvar i Pulkkila; han inträffade först d. 20 i Kuopio.

75. Mellan d. 3 och 6 Maj, redan omkr. 370 lass.

76. Utom magasinet i Kuopio, hvilket innehöll 2,200 tunnor mjöl och gryn, 1000 lisp. kött m. m., föllo åtskilliga andra förråd, i Rautalampi, Leppävirta, Jorois och Laukkas, i Svenskarnes händer. Vid Varkaus qvarlemnade Ryssarne öfver 90 större och mindre kanoner.

77. Sid. 88 uppger förf. blott 2,000. Sandels' verkliga styrka uppgick aldrig öfver 1,650 man. Hans brigad (den 5:te) organiserades enligt general-order af d. 7 April 1808. Den bildades af åtskilliga korpser, hvilka tillsammans skulle utgöra 3,052 man; men af desse förlades 1,136, såsom nyss uppsatte och alldeles oöfvade, i trakten af Uleåborg, och 357 öfversändes till Sverige, för att användas till sjös.

78. Gr. Klingspor förlade sitt högqvarter till Brahestad d. 2 Maj.

79. Endast små rekognoser-patruller.

80. Desse trupper utgjorde tillsammans, enligt förf. uppgift sid. 88, 14 bataljoner, 5 sqvadroner, ett kompani skansgräfvare och 24 fältstycken, utom några 3:pund. enhörningar.

81. Dessa elfva bataljoner, m. m. skulle således ej hafva utgjort mera än omkr. 2,000 man, eller "knappt en

tredjedel af garnisonen"? En fulltalig Rysk bataljon innehåller 1,000 man.

82. Förf. menar sannolikt den så kallade Skatudden.

83. Ännu har ingen *bevarat* sin *heder*, derigenom att han förrådt sin konungs och sitt fäderneslands sak!

84. I denna proklamation utlofvas: "att uti det "nu conqueterade Finnland, ej Recrutering, som uti "Ryssland skjer, blifver införd; och sedan Finnlands "Invånare aflagt Tro- och Huldhets-Eden, så bibehål-"les Finnska Arméen, utan förändring, som den här-"tills varit under Svenska regeringen."

85. Desse såkallade kurirer uppehöllos 19 dygn mellan Helsingfors och Finska härens högqvarter (Lumijoki). Underrättelsen om konventionen anlände till Stockholm d. 3 Maj om aftonen — samma dag fästningen uppgafs.

86. Så t. ex. uppförde de på Långörn batterier emot fästningen. Amir. Cronstedt öfversåg med godhet detta öfverträdande af konventionen.

87. Enligt Svenska förslagerna bestod garnisonen blott af omkr. 6,000 man.

88. Det lösa krutet upptages i Svenska berättelserserna till 1,502 centner.

89. Sveaborgs eskader af arméens flotta bestod egentligen blott af 2 hämeemaa, 20 kanonslupar, 51 kanonjollar, 4 kanonbarkasser, 1 kutterbrigg, 1 avis-jagt, 4 bataljonschefs-fartyg, 2 kokslupar och 3 vattenskutor; men här funnos dessutom en mängd andra beväråde farkoster.

90. Ett utdrag äfven af de handlingar, hvilka vederlägga den anförda rapporten och den försvarsskrift, hvarigenom amir. Cronstedt sökte att urskulda sig, vore här på sitt rätta ställe; men man vill endast anmärka, att dessa vederläggningar voro grundade, öfverbevisande och här således — fällande.

91. Nu i Februari och Mars?

92. Ganska säkert hade Ryska fältherren ej låtit afskräcka sig af 5 eller högst 600 man.

93. Ryska befälhafvaren kunde väl ej genast antaga, att denna fästning så nesligt skulle gifva sig.

94. Goda kartor och tjenstvillige tolkar, till en del bildade af äldre Svenska öfverlöpare, funnos likväl till hands.

95. Hvad här anföres, för att bevisa jemnvigten af de begge krigförandes ömsesidiga svårigheter och fördelar, förfaller helt och hållet, då verkliga förhållandet framställes. Här blott några häntydande rader. — Den tid, om hvilken nu är fråga, underhöll Ryssland något krig hvarken "i Asien" eller "på stränderna af Donau." Efter det vapenstillestånd, som genom Frankrikes bemedling afslutades i Slobosia vid Giurgewo, d. 24 Aug. 1807, hade fiendtligheterna mellan Ryssland och Porten blifvit instälda, samt återutbröto ej förr än i Mars 1809. Fath Aly Schach i Persien rättade sig också efter Napoleons nu vänskapliga förhållande till Ryska kejsaren. — Svenska örlogsflottan kunde visserligen hålla hafvet rent; men derföre var det alldeles icke afgjordt, att Svenskarne skulle blifva herrar i Finska skärgården. Eskadern i Sveaborg hade så väsendtligt förstärkt Rys-

sarnes skärgårdsflotta, och, tillika med den som i Åbo uppgått i lågor, försvagat den Svenska. — Det allmänna välståndet, som omnämnes, och de Engelska subsidiemedlen voro på långt när icke tillräckliga till bestridandet af de oerhörda omkostnader, som de krig påkallade, i hvilka Sverige då var inveckladt. Utomordentliga och tryckande åtgärder hade redan blifvit vidtagne. Det utskrifna landtvärnet öfversteg aldrig 30,000 man, organiserade enligt ett Kongl. bref af d. 26 Mars 1808. — Med de anmärkningar man här tillåtit sig, åsyftas dock ingalunda att visa omöjligheten för Sverige, att, äfven under nu anförde förhållanden, försvara Finland. En klok och kraftfull man i spetsen för ärenderna, en Palafox, Davoust, Chassé eller Döbeln på Sveaborg; — och kriget hade fått en helt annan vändning.

96. I motsats till hvad förf. förut anfört, medgifves här att "omständigheternas kraf" — detta vidsträckta begrepp — låg i vågskålen på Rysslands sida.

97. Det af Napoleon föreskrifna.

98. Gustaf Adolf uppgaf såsom skäl: Ryssarnes inbrott i Finland, utan någon föregången krigsförklaring, och de utspridda proklamationerna. Han ansåg sig ej mera kunna "i herr Alopaei person respektera hans diplomatiska karakter, hvilken tiderna och det allmänna förtroendet hållit helig bland nationerna, endast emedan den ansågs som en borgen för de regeringars redlighet, hvarifrån den kommit."

99. Blott 10,000, hvilka i början af Juli återseglade till England. Gustaf Adolf tillät dem ej att landsätta; de lågo hela tiden utanför Götheborg.

100. Alla dessa och ytterligare anordningar voro ett öfvermått af planlöshet. Konungens beslut voro resultater af ögonblickets intryck, och såsom desse ombytliga, motsägande, samt kunde således aldrig gifva något samband åt företagen. Ett sådant tycktes han ej heller afse; ty han ville "vid hvarje tillfälle gifva de befallningar, hvilka han då ansåg för tjenliga."

101. Dessa trupper utgjorde blott 2,400 man, utan afdrag af sjuka, vakante, spel, m. m. De voro ej bestämda att förstärka Finska hären, utan hörde till den såkallade norra fördelningen, hvilken i samband med vestra arméen skulle inbryta i Norrige. I slutet af Juni afsändes från denna fördelning omkr. 1,000 man, under gen. adjut. Bergenstråle, till Vasa. Om denna expedition se sid. 86.

102. Gustaf Adolfs rustningar skedde efter d. 21 Febr. 1808.

103. Ett rekognoserings-detaschement.

104. Kronolänsmannen Arén.

105. Brändö togs af löjtn. O. Cronstedt, hvilken förde befälet öfver en barkass och 70 Åländska bönder. Maj. Scheremejeff blef tillfångatagen i Jomala kyrka, af bönder från Finströms socken.

106. I Svenska berättelserna heter det: att sedan öfv. Vuitsch ingått en åtta dygns vapenhvila, under hvilken tid Ryska trupperna ej finge begifva sig från Kumlinge, och invånarne fogligen skulle behandlas, så erfor dock Svenska befälhafvaren, löjtn. v. Kapfelman, att åtskilliga båtar, med Ryskt manskap, den derpå följande natten begifvit sig till Brändö, hvarest

Ryssarnes krigskassa befann sig, och äfvenledes att invånarne i Kumlinge by samma natt blifvit plundrade. Stilleståndet uppsades då genast. Löjtn. Cronstedt fick befallning, att anfalla Brändö, och en hårdnackad drabbning uppstod på Kumlinge (den 9 Maj). Hela Ryska korpsen togs till fånga.

107. Sannolikt voro dessa öar ett tillhåll för vikingar, och såkallade sjö- och näskonungar; men att de någonsin utgjort ett eget konungarike, sådant saknar alla historiska bevis. Blott Messenius (i Scondia Illustrata) framkastar denna gissning.

108. Det var först 1590 som Johan III, i ett förläningsbref till sin son hertig Johan, gaf Åland benämningen af grefskap.

109. Konungens anförda påståenden förföllo lätt, ty gen. Tibell föreslog vid samma tillfälle (d. 19 Maj): "att 40 landtvärns-bataljoner, gemensamt med de "qvarvarande trupperna af gamla stammen och de En-"gelska hjelptrupperna, skulle användas till de södra, ve-"stra och norra gränsernas försvar."

110. Hans Maj:t ansåg ej denna framgång osäker; men anmärkte: att, "emedan fienden ingalunda då, mer "än nu, kunde förmodas vilja afstå från sina fordringar "på upphäfvandet af Hans Maj:ts förbindelser med Eng-"land, hvilket åter Hans Maj:t höll för alldeles stridan-"de emot sin ära och sina tänkesätt, så vore icke heller "någon fred, omedelbart på landets återintagande, att "hoppas."

111. Åland återtogs af Svenskarne först i början af Maj, och före denna tid utgafs icke någon befallning

om dess sättande i försvarstillstånd. Ett minnesvärdt Kongl. bref utkom visserligen d. 26 Mars; men detta rör endast organisationen af landtvärnet i Sverige. Kungörelsen om inrättningen af landtvärnet på Åland utfärdades d. 26 Maj.

112. "Eröfrad" var den icke; den låg ju i Sveaborg.

113. Alavierta by ligger vid en å af samma namn, ej vid den norrom belägna Rauma elf.

114. 200 man.

115. Ett sådant förhållande ägde aldrig rum; oftast var det omvändt. Hela den Svenska styrka, som nu här möjligtvis kunnat sammandragas, uppgick icke till fullt 6,000 man. Rajevski skulle således ägt blott 2,000? Enligt förf:s egna uppgifter (sid. 38), hvilka säkert ej äro för höga, utgjorde denna korps likväl öfver 5,300 man. De ömsesidiga stridskrafterna voro således — denna enda gång — lika. Men huru begagnade sig Svenska befälhafvaren häraf! Med litet mera verksamhet — för att ej säga bättre vilja — hade han nu kunnat förstöra sin motståndare. Han lät, under flera veckor, tillfället gå sig ur händerna; åtnöjde sig med att blott slå Ryssarne vid Ny Carleby, Lappo och, efter många betänkligheter, — då det redan var försent — vid Alavo. Åt en sådan fältherre var Finnarnes öde anförtrodt!

116. Den 2:dra brigaden under öfv. v. Döbeln och den 3:dje under öfv. Gripenberg. General Adlercreutz ledde hela anfallet, och satte sig vid dess början i spetsen för 3:dje brigaden.

117. Endast 200 man, under kapit. Langenskjöld.

118. Ryssarnes front försvarades af flere väl anlagda batterier.

119. Skall sannolikt vara Juutas.

120. Gen. Adlercreutz uppger, i sin rapport, Svenskarnes förlust till ett högst ringa antal, och Ryssarnes till blott omkring 80 man, oberäknadt de sårade, hvilka de möjligtvis fört med sig. För öfrigt nämner han ej om någon "häftig strid." Ryssarne ville först göra sitt återtåg åt Lappo; men sedan de stött på en Svensk fördelning, under maj. v. Otter, "hvarvid en nog liflig drabbning föreföll," blefvo de tvungne att vända om, och togo vägen åt Vasa. Utgången af hela denna träffning blef ej hvad den kunnat blifva; öfv. v. Döbelns brigad, hvars marsch om natten blifvit uppehållen genom tät skog och djupa moras, inträffade för sent. Ryssarne fingo härigenom tid att antända bron och draga sig undan.

121. Öster Haukmo. Bergenstråles korps bestod af blott 1,090 man.

122. Den såkallade Svenska brigaden.

123. Uppgiften att invånarne i Wasa gjorde "gemensam sak med Svenskarne" är origtig, antingen uppdiktad för att bemantla stadens sedan så ryktbar blifna plundring, eller föranledd deraf, att, under det striden fortsattes utmed gatorna, en del af de Svenska soldaterna kastade sig in i husen och besköto derifrån sina fiender. Det omtalas att general Demidoff, för att uppmuntra sina trupper, lofvat dem att få plundra staden, ifall de kunde bemägtiga sig densamma; en åtgärd, som, ehu-

ru icke lofvärd, i alla fall låter försvara sig af krigets ofta hårda nödvändighet. Yttrandet att "Vasa för sin räddning hade att tacka gen. Demidoff," är ett vänskapligt handtag af förf. åt nämnde general. — Sanningen likmätigt, få vi tillägga, att gen. Demidoff, hvilken följande våren innehade befälet på Åland, derstädes gjorde sig allmänt älskad, genom den mildhet, hvarmed han behandlade invånarne, och den stränga krigstukt han bibehöll bland sina soldater. Sedermera vistades han flere år såsom befälhafvare i Åbo, och vann äfven här en odelad aktning.

124. Se anm. N:o 77.

125. Vid Vipperä (i Pieksämäki) hade Svenskarne ej träffat några försvarsanstalter; men vid Kutumäki, ungefär en mil norr om förstnämnde ställe, föreföll d. 14 Juni en ganska het träffning. Kapit. Söderhjelm försvarade sig med 170 man, sex timmar, emot den öfver 1,000 man starka Ryska korpsen.

126. Batteriet, som här skulle hindra Ryssarne att gå öfver strömmen, var endast bestyckadt med en 6:pundig slanga. Ryssarne hade fem kanoner och två enhörningar. Maj. B. Grotenfelts tappra försvar — han hade knappt 300 man — uppehöll likväl Ryska kolonnen öfver tvenne dygn.

127. Vid Varkaus föreföll ingen egentlig strid. Maj. Schildt, hvilken här var befälhafvare, drog sig, af farhåga att blifva afskuren, tillbaka på vägen åt Kuopio. De 12:pundiga styckena, som qvarlemnades, blefvo förnaglade och lavetterna sönderslagna.

128. Sjelfva sundet kallas Kivisalmi; sjön som bildar det heter Konnevesi. Der fanns blott *en* bro.

129. Den 22 Juni gjorde Sandels intet anfall.

130. Sandels hade genom kunskapare blifvit underrättad, att en betydlig Rysk transport skulle afgå från Varkaus till Kuopio. I afsigt att bemägtiga sig denna, befalde han maj. Dunker och kapit. Malm, att med 240 man, af Österbottens reg:te och Savolaks jägare, begifva sig sjöledes till Paukarlaks by (något öfver fyra mil norr om Varkaus), hvarigenom transporten skulle gå. Men för att afvända Ryssarnes uppmärksamhet från denna sida, anföll han sjelf (natten emellan d. 25 och 26), med 600 man och fyra fältstycken, deras position vid Kuopio. Han vann fullkomligt sitt ändamål. Dunker och Malm togo vid Paukarlaks, ej vid "Varkaus," 200 transportvagnar samt mellan 4 och 500 hästar.

131. Denna strid föreföll ej d. 27, utan natten mellan d. 25 och 26, samt omnämnes i föregående Anm. Af båtar och artilleri gick intet förloradt; någon timmerflotta begagnades här icke heller.

132. Vid Paukarlaks.

133. Sådane funnos här ej. Kanonerna fördes på dertill inrättade båtar.

134. Vid Kelloniemi.

135. De hade likväl redan slagit Ryssarne tillbaka, framträngt en fjerdedels mil och förstört Ryska batteriet på Kelloniemi.

136. Denna gång blott deras öfverlägsna antal. Den styrka, som här stred mot Barclay de Tollys för-

enade korps, uppgick ej till fullt 1,000 man. Men Svenskarne hade likväl kunnat vinna betydliga fördelar, om ej deras hufvudstyrka för sent landstigit, hvarigenom Ryssarne erhöllo tid att draga till sig förstärkningar från flere håll.

137. Svenska förlusten utgjorde blott 5 officerare och 106 underofficerare och soldater.

138. Haukivesi.

139. De af förf. här omnämnda sjöar utflyta alla genom Wuoksen i Ladoga.

140. Dessa naturhinder besegras ännu dagligen af ortens sjöfart idkande allmoge. Båtarne framrullas på kaflar, hvarföre ock ett sådant näs kallas *tela taipale* (af *tela* kafle, *taipale* näs).

141. Uleåborgs bataljon, 274 man.

142. Skall vara Ytter Jeppo.

143. Här voro Svenskarne ej starkare än 70 man, under löjtn. Harlin. Denne åstadkom, med sin lilla trupp, en ej obetydlig förlust ibland de med brons återställande sysselsatte Ryssarne, hvilkas artilleri slutligen tvingade honom att draga sig tillbaka.

144. Vid Lintulaks.

145. En bataljon af Savolaks infanteri hade med storm intagit byn.

146. v. Fieandts rytteri bestod då af blott 12 dragoner. I den af honom förda dagbok nämner han dock intet om något kavalleri-anfall. Det heter der, att "tvenne Ryska infanteri-bataljoner, hvilka legat fördolda i gärdsgårdsgatan," och som, genom en artilleri-officers mindre käcka förhållande, blefvo i tillfälle att framträn-

ga, tvingade honom att draga sig tillbaka. Några tusen alnar från byn förnyade sig striden, vid en bro; befälhafvaren för den förföljande Ryska kolonnen, maj. Barbarisoff, stupade, bron refs, och Fieandt kunde ostörd fortsätta sitt återtåg åt Perho. Hela hans förlust var 2 officerare och 136 man.

147. Vid Kokonsaari.

148. Eller Dunkars bro. Vid Kokonsaari bestod Svenska styrkan af omkr. 1,100 man, ej "4,500," såsom gen. Jankovitsch uppger i sin uti Åbo tidning införda rapport, om den "blodiga affairen i nejden af Perho;" förlusten i sårade och döde var 7 officerare samt 161 underofficerare och soldater. Ryssarnes stridskrafter kunna upptagas till minst 3,000 man, utom artilleri och kavalleri; ty Vlastoffs och Kulneffs förenade korpser utgjorde, enligt förf. (sid. 93 och 98), tre regementer fotfolk och tvenne sqvadroner rytteri, hvartill kommer hvad gen. Jankovitsch sjelf kunnat medföra. Deras förlust finnes ej uppgifven; men torde ej varit obetydlig, i anseende till deras under träffningen iråkade ställning, med flanken af sin linie mot Svenska styckena. — Den 14 drog Jankovitsch sig tillbaka. Fieandt framryckte åter till Perho och Karstula.

149. Blott en bataljon af Savolaks infanteri, tvenne 3:pund. fältstycken och 12 dragoner. En bataljon Karelske jägare, hvilken stått i Kauhava, kom väl till undsättning; men den spridde sig hel och hållen i kedja, och Ryssarne, som framryckte i kolonn längs landsvägen, hade ej svårt att bryta sig igenom.

150. En bataljon Karelske jägare. Den utgjorde förposterna natten mellan d. 13 och 14, ungefär ⅛ mil framom Kauhava. Under framtågandet mot Lappo blef den aflöst af Savolaks jägare.

151. Här stodo korpser från fyra brigader.

152. Det gick nästan alltid sålunda till. På landsvägen en kanon, på sidorna jägarkedjor — det var stridens hela mekanism. I detta skogbevöxta och genomskurna land kunde sällan någon annan slagordning begagnas. — Svenskarne uppbröto tidigt om morgonen d. 14 från Kauhava, ungefär en och en half mil norr om Lappo. Förtruppen kom genast i handgemäng. Under en beständig jägareld drogo Ryssarne sig, steg för steg, tillbaka till sjelfva hufvudpositionen vid Lappo å.

153. Tibell uppger blott "omkring 3,000 man och 16 kanoner." Adlercreutz upptar, i sin rapport, Svenska styrkan till 3,300 man och 16 större och mindre fältstycken, hvaraf blott 8 begagnades. Enligt Ryssarnes egna förslager, hvilka under drabbningen föllo i Svenskarnes händer, skulle de haft 8 fältstycken samt omkr. 6,000 man; men detta sista antal torde ändå vara något för högt.

154. Fjerde brigaden, hvilken under frammarschen var i teten, och hvars jägare (Savolaks), under maj. Tujulin och kapit. Brunow, på ett lysande sätt här utmärkte sig, anfördes af sin egen chef, öfv. gr. Cronstedt, som i spetsen för förtrupperna ledde desses anfall. Andra brigaden, under öfv. v. Döbeln, verkstälde hufvudanfallet på Ryssarnes venstra flygel, och stormade Storby.

155. Adlercreutz gjorde ej någon sådan anordning. Kanske härleder sig förf:s misstag från en rörelse, som

ett ögonblick företogs åt Alapää by, ungefär en fjerdedels mil framom Storby, hvaremot Ryssarnes venstra flygel stödde sig. Adlercreutz hade nemligen fått rapport, att en Rysk kolonn anryckte från den förstnämnda byn, således i ryggen på Döbeln, hvilken nu som bäst drabbade med de trupper, som stodo vid Storby. Han afdelade då öfv. Gripenberg, med tvenne bataljoner, åt detta håll. Men underrättelsen befanns origtig, och Gripenberg vände genast om. Den enda kringränningsrörelse, som här verkställdes, utfördes af kapit. C. M. v. Fieandt (vid Savolaks jägare), hvilken, otålig öfver sin overksamhet i reserven, afgick med sin afdelning, och på eget bevåg anföll den redan i oordning bragta Ryska venstra flygeln. Han gjorde omkr. 50 fångar.

156. Som Ryssarne först stodo, parallelt med ån, låg Liuhtari på deras högra flygel, ej "bakom deras center." "Bron," som förf. omnämner, var endast en smal spång för fotgångare; öfver den kunde ej några större trupper tåga. Hade Ryssarne velat sätta sig öfver ån, gå åt Vasa eller Ilmola, så hade det kunnat ske blott vid Storby, der en bro fanns. Men deras operationslinie gick genom Salmi och Kuortane, och de hade nu endast att följa vägen, som löper på norra sidan om ån, öfver hvilken de således alldeles icke behöfde gå. Hvad förf. anför om invånarnes resning är ogrundadt. Bönderna, hvilka för ingen del hyste någon lystnad att deltaga i en slik bardalek, hade i god tid lemnat sina hemvist. Spången uppbrändes af Ryssarne sjelfve. De ville derigenom hindra de Svenska lätta trupper, hvilka vid Storby gått öfver ån, och nu fram-

ryckte på södra stranden, att taga sig i ryggen. — För att, i händelse af ett återtåg, ej blifva tvungen att gå blott genom Liuhtari, som bildade ett pass, hade Rajevski dagen förut beredt sig en väg öfver moraset. Ryssarnes frontförändring — mästerligt utförd — var en följd af deras nederlag vid Storby, ej af branden vid Liuhtari by, den de antände, för att betäcka sitt återtåg. Svenska befälhafvaren begick det stora felet, att ej, genom en föregående anordning, afskära det.

157. Striden hade varat i 13 timmar.

158. Svenska förlusten vid Lappo var 11 officerare samt 120 underofficerare och soldater.

159. Detta vattudrag utgöres hufvudsakligast af: Etserinselkä, Hangonselkä, Ouluvesi, Päränte, Toivesi (vid hvars södra ända Virdois kyrka är belägen), Vaskivesi, Visuvesi, Tarjannes, Ruovesi, Palovesi, Vankovesi, m. fl., som alla förena sig i det stora Nesijärvi, hvilket genom Tammerfors ström utflyter i Pyhäjärvi och så vidare i Kulovesi och Rautavesi, samt slutligen genom Kuumo elf i Bottniska viken.

160. Vi hafva sett, att Svenskarne ej voro starkare än 3,300 man. Om vi nu ock antaga, att Ryska förslagerna, hvilka uppgifva Rajevskis styrka vid Lappo till omkr. 6,000 man, tåla något afdrag, så torde likväl det stora antal befälhafvare, hvilka förf. namngifvit — fyra generaler och fem öfverstar — gifva rätt till den förmodan, att Ryska anföraren åtminstone icke hade att göra med någon "öfverlägsen fiende." Uttrycket nyttjades sannolikt också blott för formelns skull.

161.

161. Sid. 103 omnämner förf. dock förluster, så väl af befäl som manskap.

162. Blott en brigg (Fredrik), hvilken, under löjtn. Thornton, kryssade utanför Kaskö och Christinestad.

163. Utom briggen Fredrik funnos här ej några "större fartyg". Löjtn. Thornton hade, d. 5 Juli, hopsamlat och bemannat 11 båtar, med hvilka han begaf sig till Alesundet, utanför Christinestad. Han låtsade vilja göra en landstigning. Ryska posteringen utrymde staden. Ingen strid föreföll.

164. Finby bro. Den hade redan före Ridderhjertas ankomst blifvit upprifven af allmogen, som rest sig och tillfångatagit ett stort antal kosacker. Bönderna hade tvenne 3:pund. nickor, med hvilka de, under en furir Wikströms anförande, förskansade sig vid bron. Anfallne af ett detaschement kosacker, drogo de sig dock (d. 13 Juli) för ögonblicket undan inåt skogarne. Först sednare (d. 18) anlände löjtnanterne Ridderhjerta och Jacobsson, med hvar sitt detaschement af Österbottens och Jemtlands regementer, för att förena sig med denna allmoge, och organisera den till ett slags landtvärn.

165. Major Martin hade ett särskildt befäl öfver åtta, ej "nie", bevärade fartyg (korvetten der Biedermann, briggarne Fredrik, Svalan, Blomman, Ekonomien, Vaksamheten, skonerten Celeritas och ett avisfartyg; alla ursprungligen köpmansskepp, som blifvit bestyckade), hvilka kryssade i Norrbotten, och underhöllo gemenskapen emellan Finska krigshären och Sverige; de utlupo efter hand, under loppet af Juni,

från Stockholm, och utgjorde ej något detaschement af amir. Hjelmstjernas eskader.

166. Sådant var icke förhållandet. Sedan Martin, hvilken kryssat utanför Kaskö, erfarit att Ryssarne utrymt Christinestad, seglade han dit d. 11 Juli. Han förtöjde sin korvett (der Biedermann) mellan de begge såkallade Färjstäderne, och biträdd af stadens invånare, träffade han några försvarsanstalter. Tvenne 3:pund. spetskammarstycken, "lagde på kärror", uppställdes på norra landsvägen. Men d. 13 om aftonen inlopp underrättelse, att Ryssarne samlat sig vid Pielaks och Tjök, samt ernade med en betydlig styrka angripa staden. Martin, hvilken ej såg sig kunna göra tillräckligt motstånd, återinskeppade sina nickor, och gick till sjös. Ryssarne inryckte om natten. Den 15 föreföll här ingen strid; några fångar eller kanoner kunde således icke falla i Ryssarnes händer.

167. Denna undsättning var just den, hvilken löjtn. Ridderhjerta medförde. Andra fältstycken än nickor, hvilka blifvit lemnade från korvetten der Biedermann, funnos här icke.

168. Ej nu. Bönderna bibehöllo sig till slutet af Juli, då kapit. Gyllenbögel, med omkr. 1,000 man Finska reserver och frivillige, hvilka begifvit sig till Åland och der blifvit organiserade, anlände till deras undsättning. Gyllenbögel landsteg d. 30 Juli vid Kaskö, och d. 2 Augusti intog han sin ställning vid Finby bro.

169. Under maj. v. Otter.

170. Landtvärnet från Nerpes.

171. Ingen landstigning verkstäldes nu vid Christinestad. Endast några kanonjollar, under maj. Munck, lupo in i Christine å (d. 29 Juli). Ryssarne lemnade först staden; men då de ej varseblefvo några landtrupper, återvände de med samlad styrka, och tvingade Svenska kanonjollarne att draga sig tillbaka. Maj. Sjöman, hvilken med några andra kanonjollar ernade landsätta vid Pielaks, blef der, ej vid Christinestad, tillfångatagen under en rekognosering.

172. Natten mellan d. 28 och 29 Juli.

173. Blott tvenne bataljoner af denna brigad.

174. v. Otter hade dragit sig tillbaka till Kurikka, dit den öfriga delen af 2:dra brigaden, under öfv. v. Döbeln, anlände till hans undsättning. Döbeln framryckte genast, Kauhajoki besattes ånyo af Svenskarne. Den 10 Augusti gjorde Ryssarne, under gen. Schepeleff, ett förenadt anfall, såväl från Lappfjärds som Tavastkyro sidan. Efter en het strid, som varade från kl. 3 till 11 f. m., blefvo de slagne, och, med stor förlust i döde och fångar, tillbakakastade till Paljakka mosse. Denna drabbning har förf. alldeles icke omnämnt. Kapit. Gyllenbögel, som blifvit underrättad, att Ryssarne sammandragit sina trupper och anryckt mot Kauhajoki, uppbröt samma dag med Nerpes landtvärn, intog Pielaks, Tjök och Christinestad, hvarefter han satte sig i gemenskap med Döbeln. Lappfjärd intogs af Svenskarne.

175. Denna korps — 1,835 man infanteri, med sex 6:pund. fältstycken — stod under öfv. löjtn. frih. Fleetvoods befäl.

176. Den 14 Maj.

177. Till följe af vilkoren i denna dagtingan, öfverlemnades äfven till Svenskarne sex 6:pund. metallkanoner och något öfver 1,400 gevär, med till dessa vapen hörande ammunition och krutvagnar, samt omkr. 2,600 sablar och korsgevär, m. m.

178. Kanske *ett visst;* denna korps var i alla händelser för svag att utöfva något "mägtigt inflytande." Amir. Bodisco dömdes för strängt i Ryssland; i sin afskilda ställning, utan hopp om tidig undsättning, hvad kunde han uträtta?

179. Svenska regeringen, hvilken litade på Sveaborg, och tänkte få begagna den dervarande starka och välförsedda flottan, trodde sig i början ej behöfva iståndsätta de få gamla och förfallna skärgårdsfartyg, som funnos i Stockholm. Häraf härledde sig det uppkomna dröjsmålet.

180. Svenska skärgårdsflottans krigsfartyg, i Åbo skärgård, utgjorde i början af Juli 1808 endast 22 gamla kanonslupar, åtta, stundom blott sex, ännu äldre och föga användbara galerer, samt tvenne (beständigt norrut detascherade) små kanonbarkasser. Transportfartygen och alla obestyckade farkoster upptagas här icke; i sjelfva drabbningarne äro de af ingen nytta, försvaga tvertom den flotta, till hvilken de höra, emedan de till sin betäckning upptaga en del af de verkliga krigsfartygen.

181. Gen. Vegesacks korps var ombord på transportflottan, hvilken bestod af obevärade skutor och båtar.

182. Hvarest Ryssarne erhöllo till skänks nära 100 kanonslupar och kanonjollar, 25 såkallade turunmaa,

2 hämeemaa och 1 brigg, utom flytande batterier, kuttrar, kanonbarkasser och andra bestyckade skärgårdsfartyg, bygde efter amir. Chapmans ritningar.

183. Här finnes ingen ö, som har detta namn. Miakinin ankrade först vid Lemlaks, en stor ö, 2 mil söder om Åbo.

184. Det berättas, att det ifrågavarande kruthuset blifvit antändt af en soldat, från trakten af Björneborg, hvilken hörde till Svenska garnisonen, och med afsigt qvarstadnat i fästningen, der han visste tillvinna sig Ryssarnes förtroende. Uppgiften är likväl osäker, ja tvifvel underkastad.

185. Just "i detta afseende" var den illa vald. Djupgående och seglande skepp kunna icke hindra grundgående roddfartyg att framrycka i skärgården, på sidan af segelleden. Här tryggade dessutom Hangö udd, befäst sedan 1789, farleden inomskärs.

186. Äfven här visade sig tydligen, att skärgården ej kan stängas med linieskepp och fregatter; ty Ryska skärgårdsflottan rodde norr om Kimitto ön, förbi Jungfrusund. Men på vestra sidan af ön, vid Sandö ström, blef denna flotta länge uppehållen af Svenska kanonsluparne, hvilkas antal dock icke utgjorde mera än fjerdedelen af Ryska skärgårdsflottans.

187. Dragsfjärd är ej någon särskild ö. Ett kapell under Kimitto socken har detta namn.

188. Blott en half mil.

189. Åt Kimitto.

190. Af desse voro 1,400 man landtvärn.

191. Detta verkstäldes genom 200 frivillige bönder.

192. I Vegesacks rapport heter det: "fjorton och en half timmar, med en och en half timmes uppehåll."

193. Svenskarnes förlust i sårade och döde var 16 officerare och omkring 200 soldater, eller blott en tiondedel af deras hela styrka. Huru starka Ryssarne voro, känna vi ej med säkerhet. Förf. uppger tre regementer och några sqvadroner, som väl bör kunna beräknas till omkr. 5,000 man *); de hade dessutom 15 fältstycken.

194. Ryska eskadern hade blott att göra en väg af en half, högst tre fjerdedels mil, eller från Runsala till Lemo; men der lågo Svenska kanonsluparne.

195. Svenska transportflottan drog sig tillbaka genom sundet mellan Kakskerta och Ålö. Den ankrade sedan vid Karsluoto.

196. Då konungen anlände till skärgårdsflottan, låg den vid Väpsö, ungefär en mil utanför Åbo.

197. Det var endast fyra kanonslupar, anförda af några unga officerare.

198. De i föregående Anm. nämnde officerare, ej "amiral Hjelmstjerna," eröfrade ock verkligen dessa fartyg; "försöket" lyckades således.

199. Vid Kaipirti udde, nära Nystad, der Ryssarne uppkastat ett fältverk; detta togs af en utaf löjtn. Råberg utskickad rekognoserings-fördelning.

200. Under ifrågavarande tvenne månader gjorde Svenskarne ej flere än två landstigningsförsök: vid Lemo och i Kimitto.

---

*) Ett fulltaligt Ryskt regemente innehöll 3,000 man.

201. Konungen var ej närvarande vid denna första träffning (vid Hanga Kramp i Rimitto), hvilken föreföll d. 30 Juni och icke d. 2 Juli; han anlände först d. 4 Juli till skärgårdsflottan. I den nyssnämnda träffningen, der Svenska skärgårdsflottan första gången drabbade med den Ryska, som utgjorde 22 kanonslupar och 6 kanonjollar (se förf:s uppgift, sid. 119), deltogo ej flere än de 12 första kanonsluparne af Svenska eskadern. Redan innan amir. Hjelmstjerna hunnit att undersöka Ryssarnes styrka och ställning, samt ordna ett allmänt anfall, drogo sig de sistnämnde, skymde af röken utaf antänd halm, m. m., bakom Krampholm tillbaka till Bockholms sund, utanför Åbo, dit de blefvo eftersatte af 18 Svenska kanonslupar och 6 galerer.

202. Förf. har erhållit en alldeles origtig uppgift. Sedan eskadern i Åbo om vintern uppgått i lägor, och den stora eskadern i Sveaborg (omkr. 135 bestyckade fartyg) blifvit af kommendanten öfverlemnad åt Ryssarne, så bestod hela Svenska skärgårdsflottan, som nu i början af 1808 års krig kunde utrustas emot Ryssland, blott af 22 kanonslupar, 8 galerer och 2 kanonbarkasser; först sent om hösten steg den till 42 kanonslupar, 8 galerer, 2 haubitsslupar, 4 rekognoseringsfartyg och 2 på Åland nybygda kanonjollar, tillsammans således blott 58 fartyg, på hvilka en del af det år 1808 utskrifna landtvärnet utgjorde besättningen. — I drabbningen vid Bockholms sund (d. 4 Juli), der konungen sjelf var närvarande, använde Svenskarne först blott 8 kanonslupar, hvilka sedan blefvo understödde af 10 andra och 6 galerer. Dessa voro alla de krigsfartyg Sven-

skarne hade på stället; ty två galerer voro qvarlemnade vid Krampholm, och 4 kanonslupar voro afdelade ännu längre bort. Svenskarnes hela styrka bestod således här af blott 24 bestyckade fartyg, ej af "150." Ett litet nätt afdrag. — Ryssarne hade hela Miakinins eskader, hvilken utgjorde 28 kanonslupar och kanonjollar *), skyddad af flere landtbatterier m. m. Se sid. 127. — Som Svenskarnes afsigt endast var att undersöka Ryska styrkan, och ej att tränga genom det befästa sundet, så upphörde de med elden, sedan de framlockat Ryska eskadern, illa tilltygat den, och drifvit den tillbaka inåt Bockholms sund. Svenska eskadern lade i land vid Väpsö holmar, blott ett starkt styckehåll rätt utanför Bockholms sund, der den blef qvarliggande öfver fjorton dagar, och blokerade Ryska skärgårdsflottan.

203. Skall troligen vara Lappila, Finska benämningen på Ekstensholm.

204. Ett sådant förföljande kunde icke här äga rum. Förföljas kan blott den, som gifvit vika.

205. Samma dag konungen anlände till skärgårdsflottan, utanför Åbo, anbefalde han en rekognosering, för att utröna Ryssarnes styrka och ställning längs Hirvisalo och Runsala landet, på begge sidor om Bockholms sund. Härtill beordrades åtta kanonslupar, under kapit. Wirsén. Först då det förmärktes, att Ryska kanonsluparne, hvilka lågo förtöjde under sina landtbatterier, med samlad styrka ryckte ut emot Wirséns division, satte de öfriga Svenska skärgårdsfartygen sig i

*) Förf. uppger här till och med 32.

rörelse. Striden som då uppstod varade fem timmar, hvarunder konungen beständigt lät ro sig, i en chefsslup, emellan sina kanonslupar. Se vidare Anm. N:o 202.

206. Vid Svenska eskadern befunnos nu alldeles inga landttrupper, och ej andra transport- eller obeväpnade fartyg, än kanonsluparnes kokslupar och tvenne chefsfartyg.

207. Blott en division af 4 kanonslupar, under kapit. Sölfverarms befäl. Men här funnos äfven några örlogsskepp och fregatter.

208. Äfven denna uppgift förråder en alltför stor okunnighet om Svenska flottans styrka och fördelning. Den 23 Juli var verkliga förhållandet följande. Vid nordvestra udden af Ålö lågo 13 kanonslupar och 8 galerer; mellan Kustö och Kakskerta 4 kanonslupar; och i Sandö ström, eller mellan nordvestra udden af Kimitto ön och fasta landet, 22 kanonslupar. Hela antalet uppgick således till blott 39 kanonslupar och 8 galerer, hvilka voro alla de bestyckade skärgårdsfartyg, som Sverige då ägde i Finska skärgården. Ville man ock härtill räkna Svenska örlogsflottan, 10 linieskepp och 6 fregatter, hvaraf en del låg vid Jungfrusund och Örö, jemte några beväpnade köpmansfartyg, hvilka kryssade i Norrbotten (se Anm. N:o 165), så utgjorde Sveriges både sjö- och skärgårdsförsvar ändock blott omkring 70 bestyckade fartyg, eller mindre än hälften af hvad förf. uppgifver.

209. Om man till dessa af förf. uppgifna 78 krigsfartyg lägger de 22 kanonslupar och 6 kanonjollar, hvilka hörde till Miakinins eskader (sid. 119), så finner man,

att Ryska flottiljen i Åbo skärgård, redan i medlet af Juli, uppgick till 106 bestyckade fartyg, hvaremot den Svenska, vid samma tid, ej ägde i hela Finska skärgården flere än 46, ibland hvilka de 8 nästan obrukbara galererna.

210. Svenskarne befästade icke Jungfrusund; de försvarade det blott med fartyg.

211. Tolf stycken.

212. Sannolikt någon misskrifning. De tolf Svenska kanonsluparne lågo i sundet mellan Kimitto ön och fasta landet, i närheten af Päistärpää och norr om Degerdal. Öfv. löjtn. Jönsson var ännu ej ankommen; befälet fördes ensamt af den kallblodige och tappre kapit. Sölfverarm.

213. Svenska styrkan bestod, enligt hvad vi redan ofvan omnämnt, af 12 kanonslupar, den Ryska af 37 till 40. Sedan striden varat fulla tre timmar, drogo Svenskarne sig omkr. 800—1000 alnar tillbaka, hvaruppå de åter fattade stånd och formerade sin linie. Kapit. Sölfverarms anordning var en ibland de skickligaste, som någonsin blifvit utförd med skärgårdsvapnet. Han hade att försvara sig mot en mer än tredubbel styrka, oberäknadt tvenne batterier och infanteri-eld på sina flyglar; men han visste att ersätta sin underlägsenhet i stridskrafter genom ett välberäknadt användande af lokalen. Då han ånyo erbjöd drabbning, kunde hans fiende hvarken anfalla honom eller ens begagna sig af sin vunna fördel. Svenska förlusten vid detta tillfälle var tre officerare och omkring 40 af manskapet.

214. Hela förstärkningen, som nu ankom med öfv. löjtn. Jönsson, bestod af blott 10 kanonslupar. Här funnos således, i slutet af Juli, ej flere än 22 Svenska kanonslupar.

215. Svenska eskadern hade legat utanför Åbo.

216. Denna reserv bestod af öfver 20 kanonslupar och kanonjollar.

217. Det nämnda batteriet var bestyckadt med 4 12:pund. stycken från kanonsluparne.

218. Och blott 2 till 3 fot djupa.

219. Oaktadt sin stora öfverlägsenhet lyckades Ryska skärgårdsflottan likväl icke att framtränga till Bottniska viken, hvilken således på intet sätt var för densamma "öppen." Se nedanföre om drabbningarne i Grönvikssund, vid Palva och Kahiluoto.

220. I denna sednare drabbning, uti Sandö ström (d. 2 Aug.), hade Svenskarne 22 kanonslupar, understödde af batteriet på Röfvarholmen. Ryska styrkan bestod af omkr. 80 bestyckade fartyg, fem på åtskilliga ställen anlagda batterier, samt jägare på stränderna af fasta landet och Kimitto ön. Oaktadt detta högst olika förhållande, varade striden dock från kl. 2 till 7 f. m. Först sedan Ryska kanonjollarne, under skygd af sina batterier och jägare på stranden, framträngt längs utmed Kimitto landet, och kringgått Svenskarnes högra flygel, började desse att långsamt draga sig tillbaka. Amir. Hjelmstjerna uppkom då med hufvudafdelningen, 7 galerer och 9 kanonslupar, till mynningen af Sandö ström, och hindrade Ryssarne att förfölja. Hjelmstjerna, som fruktade att i ryggen blifva anfallen af den andra Ryska

eskadern, som legat utanför Åbo (Miakinins), då hans lilla eskader fått att göra med öfver 100 fiendtliga krigsfartyg, drog sig sedan, med sin nu förenade styrka, en half mil derifrån, till Holmö i Pargas, ej "åt Korpo landet." I döde och sårade förlorade Svenskarne 11 officerare och omkr. 150 af manskapet, samt dessutom, på batteriet på Röfvarholmen, 35 fångar och fyra 12:pundiga stycken; men intet fartyg, ingen flagg gick förlorad. Några Ryska kanonslupar och kanonjollar blefvo skjutne i sank. Begge nationernas fartyg trängde, under striden, så inpå hvarandra, att årorne stundom stötte tillsamman.

221. Ryska öfverbefälhafvaren förlorade i brådskan sin värja samt åtskilliga ordensprydnader, m. m.; det uppdukade bordet togs genast i beslag af Svenska landtvärnisterna.

222. 856 man af Uplands landtvärn, 74 man af Pommerska regementerna och 36 man Finsk vargering, tillsamman således blott 966 man; artilleriet bestod af sex 3:pundiga fältstycken. Öfv. Palén hade ej blifvit detascherad af amir. Hjelmstjerna; han afgick på konungens egen befallning, eskorterad af 4 kanonslupar.

223. Paléns förlust, i döde, sårade och fångne, uppgick endast till 7 officerare och 212 soldater. — Hela företaget, eljest ganska väl beräknadt, misslyckades genom landtvärnets oskicklighet. De oöfvade bönderna slöto sig tätt bakom hvarandra, och utgjorde snart en förvirrad hop, med hvilken det för befälet var omöjligt att uträtta något. Här uppstod således ingen fråga om ett "regelbundet anfall." Hade Svenska anföraren

haft en öfvad trupp, skulle Ryska öfverbefälhafvaren och hela hans stab aldrig kunnat undgå att blifva tagne, hvilket, under dåvarande förhållanden, då Ryssarne redan lidit så många nederlag i Österbotten, gifvit Svenskarne en afgörande öfvervigt, hvars följder kunnat medföra oberäkneliga fördelar. Denna händelse bevisar ögonskenligen, huru fåvisk deras åsigt är, hvilka påstå, att man vid förefallande behof lätt och genast kan dana en krigför trupp, och som derföre förkasta krigsöfningar under fredstid, såsom kostsamme och öfverflödige.

224. Flaggorna tillhörde de tvenne i Anm. N:o 226 omnämnda bondskutorna, hvaraf den ena förde om bord sex 3:pund. fältstycken, hvilka tillsammans med de fyra, som Svenskarne förlorade på batteriet å Röfvarholmen, utgjorde de tio af förf. upptagne. Fångarne, 179 man, voro nästan alla af landtvärnet.

225. Enligt hvad vi redan uppgifvit (Anm. N:o 220 och 223), förlorade Svenskarne, till lands och sjös, blott 18 officerare och 397 man.

226. Landstigningen skedde vid Skogby, vid den såkallade Norra Långviken; trupperne voro eskorterade af blott fyra kanonslupar. De tvenne fartygen som togos voro bondgaleaser, hvilka, genom skutskepparnes okunnighet, lade ombord på hvarann. Den ena hade ombord ett kompani landtvärn, och den andra artilleriet, hvilket på sådant sätt föll i Ryssarnes händer.

227. Den af Ehrensvärd organiserade skärgårdsflottan erhöll redan 1756 benämningen af Arméens flotta; men den bestod i början af galerer och åtskilliga

andra fartyg, samt var mycket olik den, som nyttjades under det krig, hvarom här är fråga. Uppfinningen af mera grundgående och lättrörliga skärgårdsfartyg, eller kanonslupar och kanonjollar, tillhör en sednare tid (1780-talet), då gen. amir. af Trolle ledde Svenska sjöärenderna. Sedermera har skärgårdsvapnet blifvit än mera förbättradt; och det är anmärkningsvärdt, att allt sedan Sverige erhöll en ändamålsenlig skärgårdsflotta, hafva dess kuster aldrig blifvit härjade.

228. Det var 1759 (d. 10 Sept), som Svenska galerna, under gen. Carpelan, dels eröfrade dels förstörde Preussiska flottiljen i Frische-Haff.

229. Enligt förf:s egna uppgifter (sid. 119 och 130) bestod besättningen, på 1:a, 2:a, 3:e, 4:e och 5:e divisionerna utaf Ryska skärgårdsflottan, af "tre bataljoner af Krementschugska reg:tet och Pskoffska garnisonen" samt "fyra bataljoner under gen. Mukanoff."

230. I första slaget vid Sandö, d. 21 Juli, hade Svenskarne blott 12, men Ryssarne 37 till 40 kanonslupar, och i det som föreföll d. 2 Augusti hade de förre 22, och de sednare omkr. 80 kanonslupar och kanonjollar. Ryssarne voro således visst icke *underlägsne*, utan tvertom mycket öfverlägsne "i antalet". Man bör ock erinra sig, att de voro understödde af en talrik trupp jägare och fem batterier på stränderna, hvilka af dem innehades. Hvad besättningen beträffar, så var Svenska skärgårdsflottan bemannad med blott landtvärnsmanskap, hvaraf en del från Nerike och Vestmanland, och detta kunde väl ej heller anses för annat än "rekryter." Det är sannt, de fleste voro törhända ej så ovane vid åror-

na; men här kom äfven annat i fråga, än att blott ro eller någongång sköta ett skot. Ett eller annat af de Ryska skärgårdsfartygen lärer väl blifvit "hoptimradt" i Kronstadt; men största delen bestod af den förra Sveaborgska eskadern. — Må nu läsaren af dessa sanningsenliga uppgifter döma, om icke en liten "gärd af beröm" tillkommer äfven den Svenska nationen.

231. Selivanoff vann *alldeles icke* sitt ändamål; han blef slagen i Grönvikssund, och måste draga sig tillbaka åt Åbo.

232. Förf. synes hafva erhållit högst origtiga och ofullständiga berättelser om dessa skärgårdsträffningar, ty han nämner på intet ställe hvarken om den, som föreföll d. 30 Augusti vid Grönvikssund, eller om de ännu märkvärdigare, i sunden vid Kahilnoto, hvilka varade från d. 27 Sept. till d. 2 Oktober. Den första af dessa drabbningar var en de blodigaste under denna sommars skärgårdskrig. Gustaf Adolf hade befalt en del af Svenska skärgårdsflottan att afgå till skärgården omkring Helsinge, för att hindra Ryska flottiljen, utanför Åbo, att sända kanonslupar till Nystad. Svenska kanonslups-brigaden — 35 slupar under öfv. löjtn. Brandt — stötte på Ryssarne i Grönvikssund, d. 30 Aug. middagstiden. En skarp träffning uppstod; den varade oafbrutet sex timmar. Segern förklarade sig slutligen för Svenskarne, hvilka förföljde Ryssarne ända till Palva sund, der mörkret gjorde slut på jagandet. Ryssarne förlorade 9 kanonslupar med kanoner och tillbehör, ett transportfartyg och flere båtar, jemte mycket folk i sårade, drunknade och dödskjutne. Deras be-

fälhafvares chefs-standar föll äfven i Svenskarnes händer. Men denna seger kostade Svenskarne 7 officerare och 235 underofficerare och soldater, jemte tvenne kanonslupar, af hvilka den ena (löjtn. Cedervalds) sjönk, men upptogs åter efter drabbningen, och den andra (löjtn. Beckborgs) sprang i luften. Ryska styrkan beräknades till 40, af andra till 44 kanonslupar. Svenskarne hade kunnat vinna större fördelar, om de före träffningen gjort sig bättre underrättade om läget, och derefter rättat sina anordningar. Om träffningarne vid Kahiluoto se Anm. N:o 253.

233. I denna äntringsdrabbning, mellan Svenska örlogsflottans barkasser samt roddbåtar, och en del af Ryska skärgårdsflottan, eröfrade Svenskarne, under öfv. löjtn. Krusenstjerna, tre fartyg; med dertill hörande befäl, flaggor, m. m., och erhöllo ett betydligt antal fångar, hvaribland anföraren för de inskeppade Ryska landttrupperna, öfv. Herbusch, och befälhafvaren på en skonert-brigg, Sambulatoff. Segern utföll fullkomligt på Svenskarnes sida, och denna för dem lyckliga drabbning tvang dem således icke att lemna Jungfrusund. Den under öfv. Geijerfelt dit afdelade divisionen af Svenska örlogsflottan afseglade väl fyra dagar derefter, eller d. 22 Aug.; men blott för att, enligt erhållen befallning, förena sig med den öfriga flottan.

234. Styrbjörn, som Ryssarne erhållit vid Sveaborgs öfvergång *).

235.

*) Denna anm. är af förf., men blef vid tryckningen uteglömd ur texten.

235. Endast en gång äntrades Styrbjörn (natten mellan d. 17 och 18 Aug.), och togs af kapit. Nordenskjöld; men en kabel, hvarmed förtyget var förtöjdt, och hvilken man icke bemärkt, hindrade dess snara bortförande. Svenska roddfartygen tvingades sedermera, af elden från ett annat närliggande Ryskt skepp, att öfvergifva det tagna, men under striden alldeles sönderskjutna fartyget.

236. Vi hafva redan anmärkt, att det var en afdelning af örlogsflottan.

237. I denna träffning, straxt öster om Palva sund, der lokalen var högst ofördelaktig för Svenskarne, utgjorde deras styrka 34 kanonslupar och den Ryska utöfver 80. Oaktadt detta missförhållande, förlorade Svenskarne dock endast 2 officerare och 33 man. Ryssarne måste hafva vidkänts betydliga skador; ty efter slaget gjorde de intet försök att förfölja sin fiende.

238. Den första af dessa brigader bestod af fyra bataljoner lifgranadörer, med deras vargeringsbataljoner, och den andra af tvenne bataljoner af Södermanlands och Vestgötha-Dahls rege:ter, med dessa reg:ters vargeringsbataljoner. Begge brigaderna utgjorde tillsammans 6,000 man. De afseglade efterhand i slutet af Sept.

239. Den styrka, med hvilken Lantingshausen landsteg, bestod af 2 sqvadroner af lifgardet till häst, 3 bataljoner af garderna till fot, Kronobergs reg:te, Vestmanlands vargeringsbataljon, ett batteri 6:pund. fältstycken och fyra 8:pund. haubitser. Bataljonerna voro så svaga, att hela den förenade styrkan ej utgjorde mera än 2,654 man.

240. Boye åtföljde icke denna expedition. Lantingshausen hade öfverbefälet, och öfv. löjtn. Lagerbring tjenstgjorde hos honom, såsom konungens öfveradjutant.

241. Trettiofyra kanonslupar skulle betäcka landstigningen; men i det förut omnämnda slaget vid Palva blefvo de tvungne att draga sig till Grönvikssund, hvarifrån 12 kanonslupar afdelades först till Helsinge, och sedan till sunden vid Kahiluoto, der heta träffningar förefölle; hvarom nedanföre.

242. Dessa befallningar innehöllo ingenting mindre, än att gen. Lantingshausen skulle fatta fast stånd i Vemo, besätta Åbo, borttaga alla fiendtliga trupper mellan sin och gen. Vegesacks korps (hvilken bordt landstiga i trakten af Björneborg), och sedermera förena sig med norra Finska hären. Allt detta med 2,600 man! Gustaf Adolf stödde sin stora plan på den försäkran han emottagit af en fanjunkare, Ljungberg, att 12 till 13,000 Finska bönder stodo färdiga, att göra gemensam sak med första Svenska trupp som anlände. Han utnämnde redan Ljungberg till befälhafvare öfver denna landstorm, af hvilken ingen visade sig.

243. Den 16 Sept. låg Lantingshausen, med transportflottan, ännu qvar vid Löpertö; men 300 man af Vestmanlands vargering hade, under maj. Stjernstam, blifvit afdelade till Grönvikslandet, hvarifrån de, medelst små båtar, satte sig öfver till Töfsala, för att derifrån komma Ryska posteringarne, mellan Jerpilä och Helsinge, i ryggen. Vid Järvenpää uppstod en träffning (d. 16), som utföll till Svenskarnes fördel. Ryssarne förlorade 2 officerare och omkring 80 man i fång-

ne och döde. Detaschementet återkom samma dag till Löpertö.

244. Den, som lemnat ett förtroende, bör åtminstone känna det anförtrodda ställets större eller mindre vigt, ändamålet med dess besättande, och således gifva föreskrifter, hvilka äro förenlige härmed. Sedan bjuder en sann hederskänsla den afdelade befälhafvaren att följa dessa föreskrifter, äfven om de skulle neka honom att tillfredsställa den stridslust, det behof att få utmärka sig, som hos krigaren, särdeles om han är ung, äro så naturlige. "Onödig manspillan" är och blir alltid tadelvärd.

245. Lantingshausen afseglade d. 9 Sept. från Bomarsund. Han uppehölls sedan flere dygn af motvind och svårt väder. Efter ankomsten till Löpertö var det hans afsigt att landstiga vid Helsinge; häraf anordningen med det redan omnämnda detaschementet under maj. Stjernstam. Men då han af amir. Hjelmstjerna erhöll underrättelse, att en stark fiendtlig skärgårdsflotta vore i annalkande, ansåg han vådligt att inlöpa i sundet vid Helsinge, och landsteg nu, d. 17, vid Waranpää udde af Lokalaks landet. Förtrupperna framryckte, under Lagerbring, samma dag till Lokalaks kapell, trefjerdedels mil från landstigningsstället. Ryssarne gjorde om aftonen ett anfall; men de blefvo afslagne. Den 18 tidigt på morgonen började träffningen ånyo; den varade flere timmar. Då Ryssarne, hvilka till antalet voro mycket öfverlägsna, började kringgå Lantingshausens venstra flygel, och hans ammunition redan var förbrukad, anbefalde han återtåg, hvilket med största ordning verkställdes. Svenskarnes förlust bestod i 2 officerare och 130

man sårade och döde. Ett lyckligare resultat var ej att vänta. Befälhafvaren hade ej fått någon befattning med sin utrustning; 60 skott på hvarje soldat och en fältkassa af 900 R:dr, det var allt hvad man gifvit honom! — Härmed skulle han underhålla sig sjelf och de 12,000 bönderna.

246. Dessa trupper utgjorde 2:dra fördelningen af den såkallade Södra Finska arméen. Först stodo de under gen. maj. gr. Lantingshausen; men efter den misslyckade landstigningen vid Lokalaks anförtroddes de åt öfv. löjtn. Lagerbring, hvilken då anbefaldes att genast verkställa en ny landstigning på Finska kusten. Denna försiggick d. 26 Sept. Lagerbring slog sin fiende i tvenne särskilda träffningar, af hvilka den sednare varade oafbrutet sex timmar, gjorde fångar och framryckte ända till Viais. Men Gustaf Adolf ville åter hafva ombyte, och redan d. 27 anlände öfv. frih. Boye för att, i egenskap af konungens tjenstförrättande general-adjutant af dagen, taga öfverbefälet.

247. Svenska styrkan bestod endast af 3,287 man fotfolk, 100 man rytteri, ett 6:pund. batteri, tvenne 3:pund. parti-kanoner och fyra 8:pund. haubitser.

248. Konungen kom ej längre än till Lehmäkurkko sund, hvarest han mötte sina redan flyende trupper. Sannolikt ville han ej genast vara närvarande; han hade redan den föregående dagen anländt till Grönvikssund, endast omkring en mil från Helsinge.

249. Blott tvenne: en bataljon af Kronobergs reg:te och en af Vestmanlands vargering; tillsammans omkr. 600 man.

250. Den ifrågavarande bataljonen, som framryckte till venstra flygelns undsättning, var verkligen af Kro-

nobergs reg:te, och anfördes af kapit. Muncktell. "Stark" var den icke; 320 till 330 man. Öfvers., hvilken varit i tillfälle att läsa och jemföra de Svenska original-rapporterna, har för öfrigt ej kunnat upptäcka, att de "motsäga hvarandra"; det kontradiktoriska i dem hänför sig endast till den omnämnda Ryska officiela berättelsen.

251. Detta rytteri-anfall omnämnes ej i Svenska berättelserna; personer, hvilka vid tillfället voro anförare på Svenska sidan, och som ännu lefva, veta derom alldeles intet. Endast Ryska flankörer voro synliga, och dessa hindrade ingalunda Svenskarne att med ordning verkställa sitt återtåg. Att denna handfull Svenskar, helt och hållet lemnade åt sig sjelfve, och hvilka ytterligare försvagades genom nödvändigheten att besätta de många tillstötande vägarne, slutligen skulle tvingas att gifva vika för en då redan mera än dubbelt manstark fiende, till hvilken stundligen nya förstärkningar från Vinkkilä, Lokalaks och Åbo ankommo, och som med samlad styrka kunde anfalla, sådant var ej möjligt att hindra. Det oaktadt skulle Svenskarne ej gjort någon förlust, hvarken i fångar eller artilleri, om de haft några kanonslupar, hvilka betäckt deras återinskeppning. De tolf, som från Grönvikssund afdelades till Helsinge (se Anm. N:o 241), hade på konungens befallning — visserligen grundad på giltiga skäl — afgått till Kahiluoto (omkr. en och en half mil i S. O. från Helsinge), och stranden var utan all betäckning. Hufvudstyrkan inskeppades medelst små båtar, som flere gånger måste gå fram och tillbaka mellan stranden och transportflottan. Då

den af Ryssarne häftigt förföljda eftertruppen framkom, funnos alldeles inga farkoster. Några af kapit. Gethe, vid artilleriet, och löjtn. Thersner, vid fältmätningskorpsen, i hast framskaffade båtar beredde likväl en del möjligheten att undkomma; men flere officerare, omkr. 150 man och fem fältstycken blefvo likväl här ett offer för bristande räddningsmedel.

252. Ingen fana. Under alla de drabbningar, som förelöllo under hela detta krig, förlorade Svenskarne ingen sådan. De, hvilka bortskänktes genom konventioner, såsom t. ex. på Sveaborg, kunna ej komma i någon beräkning, och Ryssarne lära ej heller anse dem såsom några segertecken.

253. Vi hafva redan i en föregående Anm. (N:o 251) nämnt om detta förhållande och dess menliga följder; men konungens anordning förekom dock vida större förluster; ty hade ej dessa kanonslupar blifvit afsända till Kahiluoto, hvarest de, genom försänkningar och oerhörda ansträngningar, flere dygn uppehöllo den från Palva anryckande Ryska skärgårdseskadern, så hade denna sannolikt helt och hållet afskurit Svenskarne vid Helsinge, der de få Svenska kanonsluparne, i anseende till lokalen, icke kunnat göra något kraftigt motstånd. Träffningarne i sunden vid Kahiluoto äro ibland de märkvärdigaste, som någonsin förefallit. Tolf Svenska kanonslupar afslogo öfver 40 Ryska, hvilka d. 27 Sept. och följande dagar, ända till d. 2 Okt., gjorde flere häftiga anfall, för att tränga igenom; men som dock slutligen, efter lidna stora skador och förluster, blefvo tvungne att draga sig tillbaka. Svenskarne hade genom

valet af ställning — den var den starkaste under hela detta sjötåg — fullkomligt ersatt sin underlägsenhet i antalet. De unga Svenska officerare, hvilka här voro befälhafvare, och på ett så lysande sätt utmärkte sig (löjt:ne O. J. och A. H. Hagelstam, G. Lundstedt och De Brunk), förvärfvade Svenska skärgårdsflottan nya, minnesvärda lagrar.

254. I Svenska berättelserna upptages Ryska styrkan till 7 à 8,000 man. Att sluta efter de angifna korpserna, tyckes detta antal ej vara öfverdrifvet. De här tillfångatagne Ryska officerarne uppgåfvo ett vida större.

255. Dessa föreskrifter voro visserligen ganska kathegoriska och stälde de underordnade befälhafvarne ingalunda i förlägenhet, eller nödvändighet att sjelfve pröfva; men i mera än ett afseende äro de ändock högst egna, och förråda nogsamt Ryska anförarens stora öfverlägsenhet, för att ej säga öfverflöd på stridskrafter.

256. Men Svenska skärgårdsflottan hemförde äfven något annat, som förtjenar mera uppmärksamhet och ett utmärkt rum i krigshistorien, nemligen, hedern att en hel sommar, i så många blodiga drabbningar, hafva kämpat mot en tre till fyra gånger talrikare fiende, utan att denne kunnat eröfra något enda Svenskt krigsfartyg. Oaktadt Ryssarne innehade hela landet, kunde deras skärgårdsflotta, hvilken isynnerhet mot hösten vann en ojemförlig öfverlägsenhet, likväl icke fördrifva den lilla Svenska eskadern från skärgården utanför Åbo. Först sedan Ryska flottiljen dragit sig tillbaka, tvingade den i början af Nov. inträffade stränga vintern Svenska kanon-

sluparne att gå till Ålandsskären, och derefter, i slutet af Nov. och i Dec., öfver Ålands haf, hem till Sverige. — Att så länge och ihärdigt, på öppna kanonslupar och långt från hemlandet, trotsa icke allenast en så öfverlägsen fiende, utan äfven en så sen årstid, det kunde naturligtvis ej annat än åstadkomma sjuklighet, helst besättningarne ledo brist på kläder och tidtals äfven på föda. Det oaktadt igenkände man alltid det tåliga och gamla Svenska mannamodet, när det verkligen gäller. — Hvad vi här anfört, torde förtjena att minnas af samtida och efterkommande.

257. Uppenbart misstag. Hela Finska hären utgjorde ursprungligen ej mera än 17,405 man. De sedermera under kriget upprättade nya korpser, och de svaga förstärkningar, som flockvis anlände från Sverige, ersatte på långt när icke Sveaborgs och Svartholms garnisoner (omkr. 7,000 man), jemte härens förluster, genom de täta träffningarne och sjukligheten efter det svåra vinterfälttåget. I slutet af Augusti uppgick Finska styrkan icke öfver 12,000 man, fördelade på hela försvarslinien, från Kaskö, öfver Lappo och Lintulaks, till Kuopio och Karelen. Hvad Sandels' fördelning angår, se Anm. N:o 77.

258. Förf. hade ej tillgång till de Svenska rapporterna. På Åland funnos aldrig öfver 5 till 6,000 man.

259. Blott 1,253. Öfv. Vlastoff hade, enligt förf:s uppgift, sex bataljoner, m. m., hvilket allt bör kunna beräknas till åtminstone mellan 3 och 4,000 man. Han var således tre gånger så manstark som v. Fieandt. Positionen var alldeles icke "oangriplig"; den

kunde lätt kringgås; en å, som låg till venster, var öfver allt vadbar. Det gick för öfrigt raskt till; en kanon, som Ryssarne redan eröfrat, återtogs genast. — Då v. Fieandt framkom till Lintulaks, ägde han verkligen ej mera än mellan 3 och 400 man i behåll. Sex officerare hade blifvit sårade, och en dödskjuten; truppen, anfallen från flere håll, och saknande nödigt befäl, hade skingrat sig. Under återtåget torde det fel blifvit begånget, att kedjorna för mycket utsträcktes; de yttersta flyglarne blefvo ofta afskurna genom naturhinder. Sedan alla afdelningar slutit sig tillsammans, utgjorde Svenskarnes förlust likväl ej mera än 305 man, utom de redan nämnde officerarne.

260. En bataljon af Åbo läns reg:te.

261. Adlercreutz kallar denna drabbning den "hetaste" af dem som dittills förefallit; men han upptager likväl ej förlusten så högt. Ryssarne förlorade mycket fångar, såväl under sjelfva slaget som under sitt återtåg; förlusten på deras sida blef derigenom betydligt större.

262. Svenska styrkan bestod, enligt Adlercreutz, af 3,000 man, "hvaraf 1,400 voro i elden"; den Ryska uppgafs, af tillfångatagne Ryska officerare, till omkring 5,000. Kanske voro Ryssarne ej så starka; men i alla fall hade de icke att strida mot någon "öfvermagt." Öfverste Sabanejeff hade ju, enligt förf:s egen uppgift, (sid. 158), några bataljoner, hvartill kom öfverste Eriksons fördelning.

263. Detaschementet (Åbo läns 2:dra bataljon, under öfv. löjtn. Reuterskjöld) afgick på båtar från en by, som har sin benämning efter Tuulijoki å, och kringgick

längs vestra stranden af Toivesi sjö, Ryssarnes högra flygel.

264. Neml. af Svenskarne, hvilkas förtrupp, under öfv. löjtn. Wetterhoff, efter en liflig träffning, intogo byn och passet (d. 21 Aug.)

265. Efter slaget vid Alavo lät Svenska befälhafvaren ett detaschement afgå på vägen åt Jyväskylä, för att förfölja den del af Ryska trossen, som åt detta håll dragit sig undan. Maj. G. Ehrnroth, som anförde denna fördelning, framryckte till nära Etseri kyrka, der han erfor att Ryssarne fattat stånd, bakom det en fjerdedels mil längre fram belägna passet. Han afdelade kapit. Borgenström, med 80 man af Tavastehus jägare, att sjöledes kringgå dem, besätta ett annat pass i deras rygg, och sålunda afskära deras återtåg; sjelf anföll han dem i fronten. Men i brist på båtar kom Borgenström ej nog hastigt fram, hann ej till passet, och Ryssarne, redan slagne af Ehrnroth, kastade sig nu med hela sin styrka på Borgenström, hvilken med sin handfull jägare ej kunde hindra dem att slå sig igenom. Hela Ryska trossen och ett stort antal fångar föllo likväl i Svenskarnes händer.

266. Blott omkr. 1,000. Se Anm. N:o 168.

267. Denna träffning varade blott två timmar. Svenska styrkan bestod ej af mera än en svag bataljon, hvilken Ryssarne sökte att afskära; men som dock utan förlust drog sig tillbaka till Träskvik, der den fattade stånd och förenade sig med en annan bataljon, hvilken från Lappfjärd blifvit afdelad till dess förstärkning.

268. Gen. Uschakoff anföll, d. 28 Aug., tvenne Svenska bataljoner, hvilka, under öfv. löjtn. frih. v. Otter, blifvit försände från Kauhajoki till Nummijärvi gästgifvaregård, på vägen till Tavastkyro. Efter en tre timmars het strid blefvo Ryssarne tvungne att draga sig tillbaka, med en förlust af 2 officerare och 46 man döde på stället, samt 2 officerare och 48 man fångne. Svenskarne förlorade, i sårade och döde, 3 officerare och 88 man.

269. Dessa fördelar vunnos ej genom någon strid; men efter Fieandts nederlag vid Karstula (d. 21 Aug.), beslöt Svenska öfverbefälhafvaren att inställa sina operationer på vägarne, hvilka genom Virdois och Etseri leda till de södra trakterna. De framryckta trupperna fingo befallning att draga sig tillbaka åt Alavo.

270. v. Döbeln var ej här närvarande; han låg då sjuk i Vasa. Öfv. löjtn. E. Furuhjelm hade vid detta tillfälle befälet öfver 2:dra brigaden.

271. Tillsammans omkr. 2,000 man.

272. Se Anm. N:o 275.

273. Någon sjö med namnet Nissalampi finnes ej här. Ruona pass bildas af ett kärr, hvarigenom rinner en liten bäck, Ruonanoja, hvilken är omkr. 1,000 famnar lång, högst tre famnar bred, och tjenar till utlopp för en liten insjö, Nisous, norr om Kuortane träsk. Vårflodstiden ligger kärret öfver allt under vatten, hvilket stundom stiger två till tre alnar högt, hvarföre den deröfver slagna bron måste hafva den betydliga längden af 330 famnar.

274. Skall vara Nisous.

275. Det rönta motståndet och stridens utgång gåfvo visserligen anledning att "tro" sådant; men vi *veta*, att Svenskarne ej ens voro fullt 3,500 man, landtvärn och vargering deruti inberäknade.

276. Klingspor var ej närvarande; han befann sig i sitt högqvarter i Lappo. Gen. Adlercreutz, som här förde befälet, anträdde sitt återtåg af fruktan att blifva afskuren. Rapporter hade inlupit, att en Rysk korps, omkr. 2,000 man, framträngde på vägen från Lintulaks, der den redan tvingat ett vid Mengijärvi stående detaschement att draga sig tillbaka, samt, att en annan styrka, ungef. 1,000 man, kringgått Kuortane träsk, för att afskära vägen till Salmi.

277. Ryssarne sökte väl att genom en skog kringgå Svenskarnes venstra flygel; men denna rörelse lyckades icke. Återtåget skedde i följd af erhållen befallning från öfverbefälhafvaren, hvilken blifvit underrättad, att en fiendtlig kolonn, som redan intagit Kauhajoki, var i antåg, på vägen från Lappfjärd, mot Lappo.

278. Svenska förlusten i sårade och döde, bestod af 21 officerare och omkr. 900 man.

279. Efter träffningen vid Karstula (d. 21. Aug.) gjorde Fieandt sitt återtåg, genom Lintulaks och Perho, till Dunkars i Öfver-Vetil, dit han ankom d. 24 Aug., och hvarest de påföljande dagarne hans skingrade manskap återförenade sig med honom. Den 30 uppbröt han från Dunkars och ryckte åter fram åt Perho. Emellan d. 4 och 7 September föreföll ej någon annan strid mellan Fieandt och Vlastoff, än ett misslyckadt anfall (d. 6) på den förres fältvakt, vid Kokonsaari, unge-

får en fjerdedels mil ofvanom Perho kyrka. Fieandt blef således icke då "tvenne gånger slagen". — Återtåget åt Gamla Carleby anträdde han endast på befallning från högqvarteret, och det låg således icke utom fältmarsk. Klingspors beräkning. I "sträckmarscher" skedde det ej, tvertom ganska afmätt.

280. En sådan förstärkning erhöll Fieandt icke.

281. Bör vara Ylistaro. Neder Härmä ligger på vägen från Lappo till Ny Carleby. Förf. missledes sannolikt af den omständighet, att Klingspor, vid sitt aftåg från Lappo, afdelade tre bataljoner åt Kauhava och Neder Härmä, för att hindra Ryssarne att tramtränga åt Ny Carleby.

282. Omkr. 4,000 lisp. mjöl, som redan var slaget till deg.

283. Enligt hvad vi redan nämnt, i en föregående anmärkning, hade Fieandt ej lidit något nederlag sedan d. 21 Aug. vid Karstula. Kaukko bro uppbrändes enligt generalorder af d. 5 Sept.; men d. 14 var den, i följd af en ny befallning, åter uppbygd.

284. Den 2:dra brigaden, under öfv. v. Döbeln, hade redan den 11 blifvit afdelad att förstärka det detaschement, som genom Neder Härmä riktades åt Ny Carleby. Blott denna brigad, ej hufvudhären, gick till Munsala, som ligger norr om Oravais.

285. Tre bataljoner, under öfv. löjtn. Reutersköld. Se Anm. N:o 281.

286. Den 13 Sept.

287. Den annars så grannlaga förf. gör sig här skyldig till ett förhastadt och orättvist omdöme. Fieandt

hade hela tiden att strida mot en mångdubbelt öfverlägsen fiende; men denne fick likväl alltid röna, att den ej kunde ingifva sin motståndare någon "panisk fruktan." Hans detaschement, sammansmält till omkr. 550 man, upplöstes och förenades med andra korpser d. 16 Sept., sedan det dagen förut tillbakaslagit ett anfall på Kaukko bro, hvilken det försvarade. — Himango bro förstördes äfven i följd af de förut åberopade orderna af d. 5 Sept. Gripenberg afdelades att förstärka trupperna omkring Ny Carleby, och att underhålla gemenskapen med Fieandt; han slog Vlastoff, i Kronoby (d. 15 Sept.), hvarefter Ryssarne, hvilka redan besatt Gamla Carleby, utrymde denna stad, och drogo sig undan åt Neder Vetil.

288. De trupper som agerat omkring Christinestad.

289. Detta var alldeles icke fallet. Hvad hindrade Klingspor att draga sig undan åt Ny Carleby, dit han redan låtit tre af sina brigader afgå? Döbeln och Gripenberg slogo Kosatschkoffski och Vlastoff; samlad skulle Finska hären också besegrat Kamenski. Vi se, sid. 174, att denne general, till och med här, der han var så mycket manstarkare, redan en gång var fullkomligt slagen och tillbakadrifven. Men Klingspor var ingen fältherre, och missödet ville, att han just denna gång ej följde sin vanliga och beskedliga fantasi att draga sig undan. I anseende till Himango bro behöfde han ej hysa någon farhåga: den låg hela 13 mil härifrån; Kaukko bro, vid hvilken i detta ögonblick uppmärksamheten måste fästas, var redan återställd.

290. Här funnos icke några kanonslupar; hafvet tryggade tillräckligt Svenskarnes högra flygel.

291. Ej ett enda spadtag, mycket mindre "profilerade batterier." Några nedrifna hölador tjenade till skygd för jägare.

292. Förf. har erhållit en alldeles origtig beskrifning. Här fanns ej heller någon förhuggning.

293. Den 13 Sept. kommo Svenskarne till Oravais, och redan d. 14 tidigt på morgonen blefvo de anfallne. Någon lång tid hade de således ej haft att förbereda sig.

294. Gen. Adlercreutz.

295. Svenskarnes förlust uppgick till 35 officerare och öfver 1,000 man.

296. Man bör här erinra sig skilnaden mellan de Svenska och Ryska bataljonerna; de sednare äro åtminstone dubbelt så starka. Hela Svenska styrkan utgjorde ej mera än omkr. 3,500 man. Något sjöartilleri fanns icke, och 12:pundingar begagnades, under detta krig, ej i Finska hären. Ryska styrkan bestod åtminstone af 8,500 man; ty sid. 174 omnämner förf. sjelf 7,000, som blefvo "öfverändakastade," och nedanföre, i anmärkningen, upptager han dessutom 1,500.

297. Vid Långfors.

298. På samma sätt oroade Sandels Ryssarne, och flere af hans små afdelningar utförde lyckliga företag. Fändrik Tigerstedt anföll, i Kartula, ett detaschement ulaner, hvarvid deras anförare, Lopatinski, stupade, och tvenne ingeniör-officerare, Chrone och Wartenburg, tillfångatogos.

299. Dessa såkallade landstigningar misslyckades beständigt. Den, hvarvid det största antal trupper använ-

des, skulle verkställas i Maaninga d. 24 Juli; men också detta företag kantrade. Ryssarne blefvo vid Ruokovirta pass afslagne, en af deras kanonslupar fick grundskott, och sju båtar blefvo alldeles sönderskjutne.

300. Vid Hiekka, nära Pelgjärvi kyrka, föreföll d. 9 Aug. en ganska skarp strid, som varade sex timmar. Malm blef den segrande och gjorde ett betydligt antal fångar.

301. Sandels uppbröt d. 30 från Toivola, och tänkte intaga en ny position vid Palois pass, som han redan på förhand låtit befästa; men redan d. 3 Okt. blef han, genom ett ilbud, underrättad om afhandlingen i Lohto, hvilken han måste ställa sig till efterrättelse. Den 7 Okt. intog han sin ställning på norra sidan om Virta bro.

302. Afhandlingen lydde:

"Det skall vara ett obestämdt stillestånd emellan Ryska tropparna, så väl vid Gamla Carleby elf, som omkring Kuopio, och den Svenska arméen under fältmarskalken grefve Klingspors befal, att räkna från undertecknandet af detta stillestånd tills åtta dagar efter, sedan man å båda sidor uppsagt detsamma."

"Å ingendera sidan skall man begagna sig af detta stillestånd, för att låta marschera någon del af tropparna på andra punkter, der de under stilleståndstiden kunde nyttjas."

"De Ryska troppar, som befinna sig i Vasa län, skola bibehålla deras ställning vid Gamla Carleby, och de Svenska den de innehafva vid Himango, samt ej utsträcka sina förposter på andra sidan Kannus och Ylikannus kyrka, ända till sjön Lesti och derifrån i rak li-

linie till Idensalmi kyrka. På det en neutral trakt må blifva öfrig emellan båda arméerne, skola Ryska tropparna utställa sina förposter så, att de ej öfverträda den elf, som faller ut vid Junttila."

"På Kuopio sidan skola Svenska tropparna intaga en sådan ställning, att Idensalmi kyrka blifver neutral. Ryska tropparna skola besätta passet på sydöstra sidan, och Svenska tropparna det, som ligger nordvest om kyrkan. I händelse kejserl. Ryska tropparna skulle, på någon sida, hafva gått förbi Idensalmi kyrka, innan ordernas ankomst, så skola de draga sig tillbaka, till den öfverenskomna ställningen."

"En utvexling af krigsfångar skall äga rum, man emot man och grad emot grad."

"Högqvarteret Lohto d. $\frac{17}{29}$ Sept. 1808.

Mauritz Klingspor. Fältmarskalk. *Suchtelen.* Gen. en chef och gen. qvartermäst. *Grefve Kamenski.* General-löjtnant."

303. Om Palois pass nämnes intet särskildt; men det ligger söder om Idensalmi kyrka, och måste således lemnas. De der uppförda förskansningarne blefvo nu alldeles onyttiga.

304. Vid den såkallade Virta bro.

305. Enligt förf:s uppgift, sid. 156, utgjorde Dolgorukis korps ensam 4,000 man; hela den förenade Ryska styrkan uppgick således ganska säkert till 7—8,000. Sandels hade knappt 1,200. — Ryssarne hade redan återstält och stormat den af Svenskarne upprifna bron; men i det ögonblick de skulle angripa

batterierna, gjorde Svenskarne ett förtvifladt bajonett-anfall, och kastade sina fiender tillbaka öfver densamma. Många funno, vid den hastiga flykten, sin graf i strömmen. — Att en misslyckad stormning af detta slag skulle aflöpa med en förlust af blott "350" man, synes mindre sannolikt, äfven om man ville betvifla rigtigheten af Svenska berättelserna, som upptaga Ryssarnes förlust till öfver 1,500. Ryssarne förlorade i fångar 2 officerare och 70 man, och öfver 360 betäckte den del af stridsfältet, som låg på norra sidan om bron. Striden varade från kl. 1 till 7 e. m., då den afbröts genom det infallande mörkret. Svenska förlusten, i döde och sårade, bestod af 18 officerare, 11 underofficerare samt omkr. 300 man. Emellan de begge befälhafvarne afslöts ett 36 timmars stillestånd, för att sköta de sårade och begrafva de döde.

306. Sedan Ryska kanonsluparne hunnit ankomma, var Svenska positionen alldeles icke tryggad för kringränning. Redan d. 28 om aftonen gingo Ryska trupper med båtar öfver till Niiralanniemi, och andra afdelades till Lapinniemi. Svenska befälhafvaren, hvilken således med skäl befarade en öfverflygling, öfvergaf sin ställning natten mot d. 29, och drog sig två mil norrut, till Vieremä pass, der han bibehöll sig till d. 13 November. På befallning anträdde han då sitt återtåg, för att förena sig med den öfriga Finska krigshären.

307. Den ifrågavarande trakten erbjuder inga "oafbrutna" pass.

308. Den 10 November. — Sandels hade gjort följande anordning: ett starkt detaschement, under maj.

Duncker, skulle på sidovägar och genom skogar smyga sig till södra ändan af Virta bro, bemägtiga sig och förstöra densamma, och sålunda afskära de Ryska trupper, hvilka befunno sig på norra sidan af strömmen, från Idensalmi kyrka, omkring hvilken Ryska högqvarteret och hufvudstyrkan befunno sig. Men företaget lär ej hållits nog hemligt; Ryssarne voro på sin vakt, och efter en tre timmars het strid (nära Virta bro), hvarvid Svenskarne förlorade flere officerare och omkr. 250 man, måste Duncker draga sig tillbaka.

309. Blott en vargerings-bataljon af Upplands och Vestmanlands reg:ter.

310. Hela Finska hären öfversteg nu icke 8,000 man.

311. Klercker uppsade stilleståndet d. 23 Okt.

312. I en krigshär, som så illa anfördes, alltid var utsatt för de svåraste fältmödor, ofta för brist på det oumbärligaste, och hvilken, oaktadt alla sina ansträngningar, uppoffringar och beständiga segrar, likväl såg fosterlandets sak gå under, utan att någon undsättning från sjelfva moderlandet ankom, måste naturligtvis missnöje uppstå; men detta hade dock aldrig någon inflytelse på rörelserna. Det var verkligen blott "den stora bristen på lifsmedel," svårigheten att få dem framskaffade, som nu tvingade Svenska befälhafvaren att draga sig tillbaka.

313. Här begicks ej någon sådan försummelse. Ryska styrkan var så öfverlägsen, att ett motstånd vid detta ställe, der lokalen ej erbjöd någon annan försvarsfördel, än en liten å, som på alla ställen kunde öfvervadas, hade varit gagnlöst. Befälhafvaren för Svenska för-

postkedjan, öfv. löjtn. Reuterskjöld, begagnade sig derföre af det ögonblick, då en parlementering, med anledning af den nämnda fångutvexlingen, försiggick, för att draga sig undan. Hans återtåg hade eljest blifvit mycket blottstäldt; landsvägen går här långa sträckor i rak linie, der de Ryska 12:pund-styckena kunnat åstadkomma stor förödelse inom hans trupp.

314. Sandels uppbröt d. 13 Nov. från Vieremä uti Idensalmi, och d. 18 fattade han åter stånd i Frantsila. Han erhöll ej någon befallning att draga sig åt Uleåborg förrän d. 20, då han underrättades om det d. 19 afslutade stilleståndet.

315. Den 16 Nov.

316. Före d. 15 Nov.

317. Det mellan de begge härarne afslutade fördraget hade följande innehåll:

"Efter de oss undertecknade meddeldte fullmagter, hafva vi öfverenskommit och afslutat följande artiklar:"

"1. Kongl. Svenska arméen intager, genast efter denna conventions ratificerande, sin ställning längs gränsen af Uleåborgs län, intagande den linie, som börjar bakom Kemi och sträcker sig genom Paisavaara, Mustivaara och Porkavaara. Kemi elfs båda stränder förblifva följaktligen i Ryska arméens händer."

"2. Svenska arméen utrymmer Uleåborgs stad inom tie dagar, att räkna ifrån denna conventions undertecknande, på sådant sätt, att Svenska tropparna evacuera staden sist d. 29, och Ryska tropparna inrycka d. 30 Nov. Den öfriga delen af landet, som öfverlemnas Ryska arméen, skall utrymmas efter den å båda sidor öf-

verenskomna march-route, och skulle någon oförutsedd händelse, såsom islossning, m. m., inträffa, så skall man derå göra afseende, samt lemna all nödig tid åt Svenska arméen att afhjelpa det inträffade uppehållet."

"3. Svenska arriergardet drager sig tillbaka, efter den öfverenskomne march-routen; men allt det, som Ryska avantgardet finner öfvergifvet af Svenska arméen, i brist af hästar eller andra orsaker, såsom sjuka, magasiner, m. m., anses som god pris."

"4. Svenska arméen förbinder sig, att ej hvarken förstöra eller utdela till invånarne eller försälja de magasiner, som den kunde blifva nödsakad att öfvergifva."

"5. Svenska arméen medtager ej från Uleåborg eller något annat ställe, som arméen öfvergifver, hvarken någon af civil-embetsmännen, ej heller artiklar eller andra saker, som tillhöra provinsen."

"6. Svenska arméen återsänder alla länsmän, prester och öfrige tjenstemän och andra invånare, som kunde vara tagne å de ställen arméen redan lemnat, hvarvid deras hästar och öfrige tillhörigheter medföljer, välförståendes att detta sker efter deras egen önskan."

"7. Närvarande convention skall ratificeras af båda arméernas respective gen. befälhafvare, och utvexlingen skall ske sist innan morgon afton."

"Olkijoki d. $\frac{7}{19}$ Nov. 1808.

Friherre Adlercreutz. Gen. major. — *Grefve Kamenski.* Gen. löjtnant."

"Gillad d. $\frac{8}{20}$ Nov. 1808.

Grefve Buxhoevden.
Gen. befälhafvare för kejserl. Ryska arméen."

"Föreslaget *Tillägg* till den emellan kongl. Svenska arméen i norra Finland och kejserl. Ryska arméen afslutne convention."

Art. 1.

"Den emellan båda arméerne afslutade vapenhvila räcker en månad efter den dag Svenska arméen passerat gränsen af Uleåborgs län, eller till d. 12 Januari 1809, och bör i alla fall vapenhvilan uppsägas femton dagar förut, innan fiendtligheterna kunna börjas."

Art. 2.

"Under vapenhvilan öfvergå ej de kejserl. Ryska tropparne Kemi elf."

"Högqvarteret Limingo d. 20 Nov. 1808.

C. N. af Klercker.
Gen. af infanteriet och gen. befälhafvare för kongl. Svenska arméen i Finland."

"Min general!"

"Jag har den äran att tillkännagifva eder, att den convention, som är slutad i går, har blifvit ratificerad af H. Ex. gen. herr grefve Buxhoevden, och afsänder jag nu, efter öfverenskommelsen, grefve Potemkin, för att utvexla de ratificerade acter. Angående den ifrågavarande vapenhvilan, har gen. grefve Buxhoevden uppdragit mig meddela Eder, att ehuru han icke vill afsluta ett formelt stillestånd, lofvar han dock, för att gå Eder önskan till mötes, på sitt hedersord, att icke börja ånyo operationerne, förr än två veckor efter sedan Svenska arméen intagit sin ställning efter conventionen, i den öfvertygelsen, att äfven från Eder sida operatio-

nerne ej börjas förr än denna tid är tilländalupen. Jag har den äran m. m."

"Brahestad d. $\frac{8}{20}$ Nov. 1808.

Grefve Kamenski."

318. Det kongl. påbudet om en allmän krigsgärd utkom d. 7 Jan. 1809. I allmänhet skulle en hvar erlägga fem gånger det belopp honom blifvit ålagdt i bevillning. Men denna författning kom aldrig till verkställighet; folket gaf sig en annan styrelse.

319. Hela Åländska fördelningen utgjorde ej mera än omkr. 2,800 man. Gen. v. Döbeln hade, i Februari, efterträdt öfv. Peyron i befälet öfver denna korps.

320. Någon kapellförsamling med detta namn finnes ej på Åland; sannolikt skall det vara Vårdö.

321. Öfvers. har haft att tillgå de noggrannaste specialkartor; men ej kunnat upptäcka detta namn, hvilket ej heller finnes i någon af de Svenska berättelserna. Törhända är det misskrifning i stället för Bänö, som besattes af Ryssarne d. 15.

322. Den eskader förf. omnämner bestod blott af fyra kanonslupar, och dessa voro redan uppbrända då Kulneff anlände. En eller annan planka var kanske öfrig.

323. Några skeppskanoner och nickor, hvilka voro upptagna från kanonsluparna. Fartygen voro inga andra än bondskutor, och sådana segertecken kunde här tagas öfverallt.

324. Svenska kuriren (maj. Arfvedson) anlände redan d. 14 om aftonen.

325. Genast efter erhållen underrättelse om tilldragelserna i Stockholm, anbefalde gen. v. Döbeln öf-

veradjutanten för yttre ärenderna, öfv. löjtn. Lagerbring, att såsom parlementär begifva sig till Ryska öfverbefälhafvaren, för att underrätta denne om den skedda regementsförändringen, och med anledning deraf söka vinna ett stillestånd. Lagerbring lyckades att afsluta en öfverenskommelse, enligt hvilken Ryssarne nu endast skulle besätta Föglö och Vårdö, och begge öfverbefälhafvarne följande dagen hafva en sammankomst i Klemetsby. Genom detta första uppehåll i Ryska härens framryckande, var nu redan, för den lilla Svenska korpsen — till antalet en tiondedel af den Ryska — en möjlighet beredd att rädda sig. Också erhöll den genast befallning, att draga sig undan åt Ekerö, för att sedan vidare gå öfver hafvet. Tvenne små bataljoner qvarhöllos, för att dölja detta återtåg. Då de båda anförarne, enligt det träffade aftalet, råkades (d. 16), gjorde den Ryska i början hårda påståenden; men efter Döbelns bestämda förklarande, att han helre skulle slåss till sista man än gifva sig, öfverenskom man dock slutligen: att Svenska korpsen, med fältstycken, tross och alla tillhörigheter, skulle inom tre dygn utrymma Åland, och att de sjuke fingo qvarlemnas under Svenskt befäl och Svensk läkarevård, med rättighet att, efter sitt tillfrisknande, begifva sig till Sverige. Detta fördrag saknade blott underskrifterna, då Ryska krigsministern, grefve Araktschejeff, ankom. Han sönderref den uppsatte konventionen och tillkännagaf, att "kejsarens afsigt med denna stora expedition ej var att blott intaga Åland, utan att i Sveriges hufvudstad afsluta freden, hvilket så mycket mindre kunde förfelas, som en Rysk här vid sam-

ma tid inbrutit vid Torneå, och en annan tågat öfver Qvarken, samt sålunda afskurit Finska härens återtåg. Vidare ansåg han Sverige "utblottadt på försvar" och förklarade, att "då den lilla Svenska korpsen redan var af en mångdubbel styrka omringad, så kunde den ej undgå att sträcka gevär, då den likväl ej skulle anses för krigsfångar, förr än upplyst blifvit, huruvida de fredsförslag, hvilka genast skulle öfversändas till Stockholm, af Svenska regeringen blefve antagne." *) Gen. v. Döbeln, häröfver på det häftigaste uppbragt, utbjöd, i sin första, nästan till raseri stegrade förtrytelse, de Ryska generalerne till envig, och lemnade Klemetsby, sedan han befullmägtigat öfv. löjt. Lagerbring, att vidare underhandla. För att vinna tid åt trupperna till ett tillräckligt försprång, visade sig denne i början mindre obenägen att ingå på de af gr. Araktschejeff föreslagna vilkoren, och efter många förslag och motförslag, beskickningar till Stockholm m. m., vid hvilka underhandlingar öfv. löjt. Lagerbring utvecklade mycken skicklighet, utfärdades slutligen befallning till gen. Barclay de Tolly att återtåga från Umeå, och ett fördrag afslutades, hvilket hufvudsakligast innehöll, att å Svenska sidan intet försök finge göras till Ålands återtagande, medan

*) Förf. säger (sid. 204): "allt, som kunde medgifvas, beviljades likväl gen. Döbeln; han skulle ej angripas i fronten etc." Vi hafva nu sett, att gr. Araktschejeff alldeles icke medgaf något sådant fritt återtåg. Men Svenskarne hade i tid tänkt på sin räddning, och då de ansågos för kringrände voro de redan utom all fara.

fredsunderhandlingarne varade, och att Ryska hufvudstyrkan, efter H. K. H. Riksföreståndarens stadfästelse af den förstnämnda punkten, skulle återvända till Finland. Faran för Sverige, eller åtminstone Stockholm, var nu afböjd; fara var det, ehuru den såkallade vestra arméens hjeltar sedermera ej ville medgifva, att någon sådan varit för handen.

326. I Marsund *) voro ej några krigsfartyg. Utom de förut omnämnda vid Degerby, funnos nu inga på hela Åland; de hade alla, redan om hösten, gått öfver till Sverige.

327. Ordningen blef icke strängt iakttagen, i följd af det tillfälle truppen skaffade sig, att vid magasinernas uttömmande erhålla bränvin, då ganska många öfverlastade sig. På flere ställen, der de sedan framtågade, såg man uslingar, hvilka i rusigt tillstånd lemnat sig efter och ihjelfrusit på isen.

328. Vid det ifrågavarande tillfället förlorade Svenskarne ej några fältstycken.

329. Sådant var icke fallet. Gen. Kulneff hade åtminstone 7—800 man, och den Svenska bataljonen bestod endast af 368. Engelbrechten, som med afsigt lemnades efter, för att dölja hufvudkorpsens återtåg, hvilket också företogs utan Ryssarnes kunskap, hade erhållit bestämd befallning, att, vid sammanträffning med fienden, ej inlåta sig i en så olika strid, som här skulle blifva händelsen, och ändamålslöst uppoffra sitt man-

*) I originalet står Marstrand; men detta är en ögonskenlig misskrifning.

skap, utan helre gifva sig, efter några salvor för vapnens heder. Den omnämnda krigslisten var således helt och hållet öfverflödig, och inverkade på intet sätt på Engelbrechten, hvilken dessutom alldeles icke varseblef hela tillställningen.

330. Uppgiften är falsk. Hela Svenska korpsen utgjorde ej "3,000" man (se Anm. N:o 319), ännu mindre kunde fångarne uppgå till detta antal. Blott omkr. 530 man föllo i Ryssarnes händer, neml. Engelbrechtens förutn. bataljon och 163 man af gardets jägare, hvilka blefvo afskurne, samt några eftersläntrare. De "30" styckena voro endast några olavetterade skeppskanoner och nickor. Rörande kanonsluparne, se Anm. N:o 322 och 326.

331. Så skedde det icke. Svenska befälhafvarne hade ingen svårighet att medelst ett teleskop upptäcka Ryska korpsens styrka och sammansättning, och blefvo således för ingen del missledde genom Uralska kosackernas drägt och långa bössor. Men under dåvarande förhållanden, då underhandlingar redan voro bragta å bane, var det med beräkning man ej gjorde Kulneff något allvarsamt motstånd, isynnerhet som man hade intet att befara af hans lilla trupp, hvilken genast måste vara betänkt på sitt återtåg. Något formligt "afträdande af Grislehamn, med öfver en mils omkrets," ägde icke rum.

332. Kulneff hade aldrig kunnat "bli tagen"; Svenskarne egde intet kavalleri, och på isen kunde han ej kringrännas. Han uppehöll sig blott öfver natten i Grislehamn.

333. Skall säkert vara Valsörarne. Valgrund är en stor ö söder om Björkö, och ligger således ej i den riktning Ryssarne nu togo.

334. De såkallade Gaddarne.

335. Ryssarne besatte Umeå redan d. 22.

336. Blott 887.

337. Svenska posteringen på Holmön upptäckte redan d. 19 Ryskt rytteri, och hade gr. Cronstedt ej trott Ryssarnes öfvergång "verkställbar," så skulle han säkert ej anordnat denna posterings utsättande.

338. Alla de hästar landet ägde, hade redan längesedan blifvit uppbådade för norra arméens räkning. Af artilleriet föll likväl intet i Ryssarnes händer.

339. Omkring 7,000 man.

340. Dessa underhandlingar ledde till en

"*Convention*

Emellan en Corps Kejserl. Ryska troppar under general-löjtnanten Barclay de Tollys befäl, och en Corps Kongl. Svenske troppar under general-majoren grefve Cronstedt."

"Ofvannämnde generaler hafva öfverenskommit om följ. artiklar:"

Art. 1.

"Svenska tropparne skola utrymma staden Umeå i dag kl. 4 e. m., då Ryska tropparne intaga deras qvarter."

Art. 2.

"Svenska tropparne draga sig tillbaka till Hernösand, och lemna blott förposter i Nordmaling. Ryska tropparne sträcka sina förposter till gränsen af Umeå län, så att trakten mellan denna gräns och Öreströmmen blifver neutral."

Art. 3.

"Alla proviant- och ammunitionsförråder skola äfven i dag öfverlemnas, vid conventionens undertecknande, och Svenska tropparna medtaga ej mera än fyra dagar proviant."

Art. 4.

"De sjuke af Svenska arméen stanna uti Umeå under en Svensk läkares inseende och vård, i hvilket ändamål han skall förses med deras föda och öfriga behof. De tillfrisknade skola genast öfverlemnas till Svenska arméens förposter, utom de Finske soldaterne, hvilka, försedde med Ryska generalens pass, böra återvända till deras hemort i Finland."

Art. 5.

"Begge generalerne skola afsända courierer till högste befälhafvarne, med underrättelse om denna convention, och så snart fiendtligheterne ånyo böra utbrista skall man derom förekomma hvarannan 24 timmar förut. Intilldess couriererne hinna återkomma blifver stillestånd emellan de under general-lieutenanten Barclay de Tollys befäl varande Ryske troppar och de Svenske tropparne under general-majoren grefve Cronstedt."

Art. 6.

"Två exemplar skola upprättas af denna convention, som efter deras ömsesidiga undertecknande böra utvexlas."

"Underrättad om den i Sverige timade förändring, som ger hopp om fred, och med afseende på mina instructioner, hvaraf jag inhämtat att H. M. Kejsaren

min herre ej önskar bättre, än vara i fred med en så aktningsvärd nation, har jag icke kunnat förbigå detta tillfälle, att gifva ett prof på dessa H. Kejserl. Maj:ts tänkesätt, genom underteeknande af denna konvention. Jag har dertill blifvit så mycket mera föranledd, som jag officielt fått mig tillkännagifvet, att H. Kejserl. Maj:t skickat sin plenipotentiaire minister till arméens högqvarter, i afsigt att underhandla med Svenska regeringen. Umeå d. $\frac{10}{22}$ 1809.

Barclay de Tolly.
Gen. lieutenant och befälhafvare för Ryska tropparne i Umeå."

"Ehuru jag önskar att kunna gifva Svenska tropparne alla prof af min högaktning, vågar jag likväl icke något utstaka för tropparne vid Torneå, och jag är rätt ledsen att härutinnan ej kunna samtycka till grefve Cronstedts proposition."

Barclay de Tolly.
General-lieutenant."

341. Detta återtåg verkstäldes enligt ett ytterligare fördrag, hvars innehåll här meddelas:

"Ehuru general-befälhafvaren för Ryska tropparne erhållit generalens en chef för Ryska arméen i Finland, herr v. Knorrings order, att med sin corps återvända till Vasa, kan han likväl icke börja denna march, förrän d. $\frac{15}{27}$ i denne månad; så att de siste af dess troppar ej förr än d. $\frac{17}{29}$ dennes kunna vara vid Holmön, och detta med förbehåll af följande artiklar:"

I.

"Han hoppas att det skall anses såsom ett prof på dess aktning för Svenska nationen och militairen, att

han ej af det i Umeå tagna magasin medför mera proviant för tropparne, än det som erfordras att komma till Vasa. Allt det öfriga skall återställas till de af Svenske generalen utnämnda commissarier. Hvad de öfriga magasiner angår skall deraf ingenting röras, utom af utrednings-förrådet, såsom strumpor, lappskor, pelsar, så mycket som fordras för de sjuke, hvilka kunna åtfölja corpsen."

2.

"För de sjukes transport, några nödiga effekter och provianten fordras af Landshöfdinge embetet 120 hästar med slädar, som skola medföra fyra dagars fourage för hästarne och föda för folket. De återsändas så snart de ankommit till Björkö. Första antalet af desse hästar, neml. 40, bör infinna sig i Umeå d. $\frac{13}{25}$ i denne månad om aftonen, och de andre 80 d. $\frac{14}{26}$ middagstiden."

3.

"Svenska tropparne skola ej gå öfver Umeå läns gräns förrän d. $\frac{16}{28}$ i denne månad; men ett compagnie af Svenska tropparne skall d. $\frac{14}{26}$ af Ryska tropparne emottaga vakten i staden vid magasinerne, hvilka af de dertill utsedde personer samma dag återtagas i besittning."

4.

"Efter desse artiklars underlecknande skall befälhafvaren för Ryska corpsen ej vidare emottaga några deserteurer från Svenska corpsen, men dem återsända; äfvensom befälhafvaren för Svenske tropparne förbinder sig, att på lika sätt förfara, om några Ryska deserteurer skulle anmäla sig hos honom."

5.

"Alla Ryska sjuke, som icke kunna åtfölja corpsen, äfvensom de hvilka förut varit på hospitalet i Umeå, och af Ryske tropparne befriade, skola efter deras återställande till helsan återsändas till Ryska arméen, och befälhafvaren för Ryske tropparne är derjemte öfvertygad, att de lika väl och med lika omvårdnad blifva skötte, som de Svenske sjuke."

6.

"Landshöfdinge embetet i Umeå skall förse colonnerne af Ryska tropparne med säkra vägvisare, som, vare sig natt eller dag, kunna utvisa vägen på Qvarken, och om de rigtigt utföra detta uppdrag, skola de blifva väl belönte."

7.

"Om oförutsedda händelser, och isynnerhet en storm med snöyra, skulle hindra Ryska tropparnas march öfver Qvarken, qvarstadna de intill dess väderleken ändrar sig."

"Umeå d. $\frac{13}{25}$ Mars 1809.

Barclay de Tolly.
Gen. löjtn. och befälhafvare för
Ryska tropparna i Umeå."

342. Desse rullor äro alldeles origtiga och motsäga till och med förf:s egna uppgifter; ty sid. 187 säger han, att Finska hären, i medlet af November, var förminskad till "6000" man, och sedan den tiden hade den ej erhållit några förstärkningar, tvertom lidit ytterligare stora förluster. Hela Savolaks brigaden, och den såkallade Österbottens fältbataljon, hvilken bestod af öfverlefvorna af Österbottens reg:te, Vasa reg:te, samt Uleåborgs och Kajana bataljoner, hade dessutom, under vintern,

tern,

tern, blifvit skilde ifrån denna här, och befunno sig omkring Umeå. Uppräknandet af de trupper, som stodo under gen. Gripenbergs befäl, bevisar ögonskenligt Ryska uppgiftens öfverdrift. Om vi antaga det högsta möjliga antalet, så funnos här af Åbo läns reg:te 500 man, Tavastehus reg:te 500, Björneborgs reg:te 500, Nylands reg:te 500, Nylands dragoner 300, Finska artill. reg:tet 350, och Vesterbottens reg:te 800 man, således tillsammans blott 3,450; och då är likväl beräkningen ganska högt tilltagen.

343. Den 23 Mars föreföll ingen strid, och Svenska generalen blef på intet sätt förekommen. Den 24 blefvo väl hans eftertrupper (tvenne bataljoner, under öfv. löjtn. v. Fieandt), hvilka stodo vid Sangis, angripne af Ryskt rytteri; men anfallet afslogs, och hufvudkorpsen befann sig dessutom då redan i sina kantonneringsqvarter i Kalix.

344. Utom den i föregående anm. omnämnda träffningen vid Sangis, gjorde Ryssarne inga anfallsrörelser, hvarken i "fronten" eller på sidorna.

345. Detta ryktbara fördrag, hvilket ej så mycket bör tillskrifvas gen. Gripenberg, som mycket mera öfv. Palmfelt, den egentlige underhandlaren, innehöll nedanstående artiklar:

Art. 1.

"Hela denna armée-corps, som nu står under Hr. gen. maj. Gripenbergs befäl, skall stadna på det ställe, der den för det närvarande befinner sig, och aflemna sina gevär."

Art. 2.

"Finska tropparne återvända till sin hemort, och ge deras hedersord att icke tjena innan freden."

Art. 3.

"Generalerne gå med deras hedersord i borgen för 2:dra Art:s verkställande, i hvad som rörer förenämnde troppars disciplin, intill de återkommit till sina hemvist."

Art. 4.

"Finska tropparne skola erhålla pass samt proviant, vare sig in natura eller penningar, tillräckligt för dem att ankomma till deras bestämda orter."

Art. 5.

"Sedan Svenska tropparna utlemnat sine gevär, skola de aflägga ed, att ej tjena emot Ryssland eller dess bundsförvandter, under detta krig, och återvända derefter till Sverige."

Art. 6.

"Canoner och ammunition skola på stället öfverlemnas till den af herr grefve Schuvaloff utnämnde commissarie."

Art. 7.

"Alla generaler och öfrige officerare erhålla de militairiska hedersbetygelser, som tillkomma deras grader."

Art. 8.

"Allt bagage och effekter, tillhörande så väl Finska som Svenska tropparne, bibehålles dem med full ägande rätt."

Art. 9.

"Alla proviant- och ammunitions-magasiner, som nu finnas på vägen emellan Kalix och Umeå, och tillhöra Svenska kronan, öfverlemnas till den Ryska commissarie, som dertill skall utses."

Art. 10.

"En timma efter denna conventions undertecknande skall ett generalförslag aflemnas åt befälhafvaren för Ryska tropparne, öfver de troppar och magasiner, som

höra till gen. maj. Gripenbergs armée, och verkställigheten af förenämnde convention äga rum, genast efter underteckmandet och utvexlingen af ofvanstående artiklar. Seivis d. $\frac{13}{25}$ Mars 1809.

H. H. Gripenberg. General-major. *Grefve Schuvaloff.* General-adjutant."

346. Blott en mindre afdelad korps, under öfv. löjtn. Furumark, afgick, för detta ändamål, till Skellefteå, och af de förråder, m. m, hvilka enligt fördraget i Kalix skulle öfverlemnas åt Ryssarne, föllo långt ifrån "de flesta" i deras händer. Utom magasinet i Skellefteå, samt åtskillig utredning och ammunition, räddades, genom Svenska befälhafvarnes omsorg, öfver 9,000 gevär och 31 fältstycken, hvaribland äfven några af dem, som under loppet af kriget blifvit eröfrade från Ryssarne.

347. Här funnos inga andra Svenska trupper än de, som stodo under öfv. löjtn. Furumark.

348. Endast mellan 5 och 600 man. Den styrka, för hvilken de, efter ett tappert försvar, slutligen sträckte gevär, bestod, enligt Ryska uppgiften, af omkr. 5,000 man, anförde af generalerna Schuvaloff och Alexejeff.

349. Denna konvention, hvilken ej innehöll något annat väsendtligt, än hvad förf. anfört, medförde, under dåvarande omständigheter, stora fördelar för Svenskarne. De blefvo i tillfälle att rädda alla sina förråder i Umeå, hvilka, om Ryssarne nu ryckt raskt framåt, ej kunnat undgå att falla i desses händer.

350. Med afseende på ett befaradt infall från Norrska sidan, hvilket också sedan inträffade, hade han hela tiden haft det der.

351. En korvett, hvilken kryssade utanför Gisslinge, och fördes af den sedermera så ryktbare nordpolseglaren Ross, var det enda Engelska örlogsfartyg, som vid denna tid fanns i Östersjön.

352. De kanonslupar förf. omnämner, och hvilka stodo under amiralerne Cederströms och Coijets befäl, gingo icke till Bottniska viken, utan lågo hela sommaren i Öregrunds och Stockholms skärgårdar, emot Ryska skärgårdsflottan vid Åland. — Af deras antal synes, att Sverige under vintern, genom nybyggnad, ansenligt förökat sin skärgårdsflotta.

353. Detta utfördes af de fyra omnämnda fregatterna och deras bevärade små fartyg och slupar.

354. Denna bro förstördes af det höga flodvattnet.

355. Också lyckades försöket. Gen. maj. Sandels (norra fördelningen) gick d. 1 Juli, vid Håknäs såg, öfver Öre elf, och framryckte till Hörnefors bruk. Den 2 och 3 föreföllo här lifliga träffningar. Ryssarne drogo sig tillbaka till Sörmjöle. Men natten mellan d. 5 och 6 gjorde de ett hufvudanfall. Efter en tre timmars het strid, hvarvid man å ingendera sidan gaf vika, erfor Sandels, att gen. Kosatschkoffski med en stark kolonn ryckt åt Ängersjö, för att taga honom i ryggen. Han drog sig då tillbaka åt Håknäs. Den tappre öfv. löjtn. Duncker, som anförde Svenska eftertruppen, stupade i denna drabbning. Svenska styrkan bestod af omkr. 1,800 man fotfolk, 44 dragoner, ett batteri 6:pund. och en afdelning 3:pund. fältstycken. Gen. Alexejeffs korps beräknades till ungef. 4,000 man, hvilket öfverensstämmer med hvad förf. upptager.

356. Detta stillestånd föreslogs af Norrska befälhafvaren, gen. v. Krogh. I följd af en (d. 25 Juli) afslutad öfverenskommelse, skulle hans trupper d. 3 Aug. hafva tillbakatågat öfver Svenska riksgränsen.

357. Gr. Rumeäntzoff och Hr. v. Alopæus Rysslands.

358. Detta är ett temligen allmänt misstag. Gustaf I valdes till konung d. 7, ej d. "6 Juni"; se Handl. rörande Skandinaviens Hist., XVII Del. sid. 141. Carl XIII:s uppstigande på thronen skedde således icke på samma dag som Gustaf Vasas.

359. Ryssarne voro aldrig i Afva. Deras yttersta förposter stodo vid Långeds by, på norra sidan af Öre elf, öfver hvilken de icke kommo.

360. Wredes hela styrka utgjorde 4,267 man; men häraf befann sig gen. v. Döbelns fördelning, omkr. 2,000 man, ännu på vägen från Jemtland.

361. Dessa trupper (den såkallade kustarmeen) bestodo ursprungligen af 6,434 man fotfolk, tvenne 6:pund. batterier och 4 haubitser.

362. Denna uppgift, hvilken synes hemtad ur Venturinis krönika, är alldeles öfverdrifven. Hela flottan bestod af tvenne linjeskepp, blott tre fregatter (Bellona, Euridice och Jarramas) och 24 kanonslupar. Omkring 40 alldeles obeväradе bondskutor och såkallade Roslags storbåtar förde landstigningstruppernas tross samt den del af manskapet, som ej fick rum på de bestyckade fartygen.

363. De signalskott som måste lossas, för att fartygen ej skulle lägga om bord på hvarandra, gjorde att flottans annalkande för ingen del blef doldt. Gr. Kamenski måste i ganska god tid blifvit underrättad om

Svenskarnes företag; ty i ett egenhändigt bref, hvilket finnes i öfversättarens händer, säger han, att han redan d. 17, med största delen af sina trupper, satte sig i antåg mot Wachtmeister. Efter en 36 timmars sträckmarsch befann han sig d. 18 om aftonen i Tafle.

364. Vid sjelfva landsättningsstället mötte Svenskarne ingen "eld;" den lilla Ryska posteringen hade dragit sig undan.

365. Det var först vid Djekneboda, som Ryssarne började göra motstånd. Stället intogs med storm af Svenska förtruppen, och Svenskarne ryckte nära två mil längre fram, till Säfvar, der hufvuddrabbningen sedan föreföll. För att betäcka sin rygg, hade gr. Wachtmeister låtit ett detaschement (Upplands reg:te) afgå i motsatt riktning, till Bygdeå, ungefär en half mil norr om Djekneboda.

366. Här finnes väl ett ställe som heter Höcksjö; men der skedde ingen stormning. Wrede stod ännu öfver fem mil från Umeå, på södra sidan om Öre elf. Ryssarne hade på sitt återtåg förstört alla broar, och de många floder, öfver hvilka han hade att sätta sig, hindrade honom att före d. 22 besätta Umeå, der åtskilliga kanoner och påbegynta Ryska kanonslupar föllo i hans händer. Förf. är sannolikt missledd. Ett anfall gjordes, på amir. Pukes befallning, af några Svenska kanonslupar (d. 18), hvilka under frih. Ankarsvärd och kapit. Nordenskjöld försökte att öfverrumpla staden.

367. Nu stodo Svenskarne redan vid Säfvar.

368. Wachtmeister kom redan d. 18, tidigt på morgonen, till Säfvar. Han hade då på ett dygn verkstält

landstigningen, slagit Ryssarne vid Djekneboda och framryckt öfver tre mil. Dittills hade han således icke varit overksam; men att han sedermera inväntade Ryssarne vid Säfvar, antog drabbning i en ställning, hvilken var vida sämre än den han kunnat intaga, se der hvarföre man med skäl lär kunna förebrå honom. Valet af denne anförare, påtagligt föranledt genom afund och enskilda intressen, var icke lyckligt, isynnerhet nu, uti detta för Sverige så kritiska ögonblick. Gr. Wachtmeister hade, i sina yngre år, gjort sig känd såsom en skicklig och användbar officer; men han var redan förlegad, och ehuru personligt tapper, saknade han den beslutsamhet och den fältherreblick, som utgöra en härförares förnämsta egenskaper.

369. Ryssarne voro här betydligt öfverlägsne. I det förut omnämnda brefvet yttrar gr. Kamenski sjelf, att han "var starkare än både Wachtmeister och Wrede ensamme, men något svagare än båda förenade." Hela Wachtmeisters styrka utgjorde ej fullt 5,000 man.

370. Svenskarnes förlust vid Säfvar och Ratan bestod af 39 officerare 36 underofficerare och 951 af manskapet. Kamenski uppgaf sin till några och trettio officerare, hvaribland tre generaler, och omkr. 2,000 soldater.

371. På intet sätt "kastad." Striden hade varat från kl. 7 f. m. till kl. 3 e. m., då Wachtmeister, af farhåga att på sin venstra flygel blifva kringränd, drog sig tillbaka. Återtåget verkställdes med all möjlig ordning, hvilken ej heller var svår att bibehålla; ty Rys-

sarne voro alldeles urståndsatte att förfölja. Först den följande dagen (d. 20) intog Svenska korpsen sin ställning vid Ratan.

372. Ej att "gifva sig," men att åter gå om bord. Då härpå ej fästes något afseende gjorde Ryssarne flere anfall. De afslogos. — På gr. Kamenskis åstundan sammanträdde begge befälhafvarne, d. 21 om aftonen, hvarvid Ryska anföraren föreslog, att båda härarne till fredens afslutande skulle bibehålla den ställning, de nu innehade, och att honom skulle lemnas tillfälle att förse sig med lifsmedel. Wachtmeister ingick ej heller häruti.

373. För att snart kunna förena sig med gen. Wrede, hvilken nu stod i Umeå, beslöt amir. Puke att d. 22 inskeppa landttrupperna, och den 23 lät han transport- och skärgårdsflottan, med det på dem befintliga manskapet, afgå till nämnde stad. Några dagar sednare (d. 28) landsteg åter Wachtmeister, med 1,500 man, vid Ratan; men Ryssarne hade redan d. 24 börjat sitt återtåg norrut.

374. Ett försökte han likväl. Han afdelade nemligen en fregatt och sex kanonslupar till Piteå, för att afskära och borttaga de Ryska transporter, hvilka troddes vara i annalkande norrifrån. Men detaschementet, som framkom d. 25, fann staden besatt af en stark Rysk postering, och efter ett fruktlöst försök att förstöra den dervarande bryggan, hvarvid befälhafvaren, maj. v. Hauswolff, blef svårt sårad, måste det återvända med oförrättade ärender.

17
omussalmi
almi
N
16

